

CRISTIAN GĂNESCU
CRAIOVA, PERLA VALAHIEI

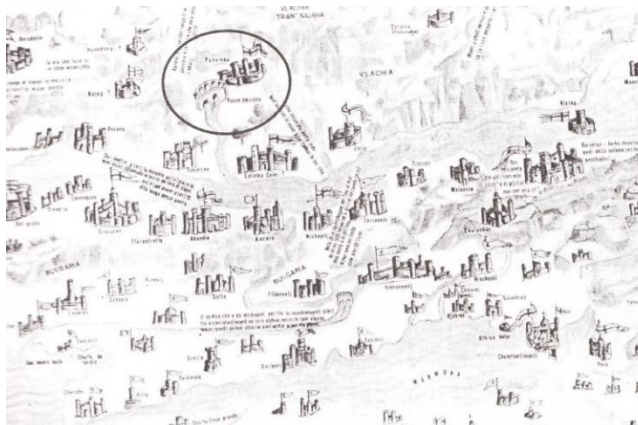

**În memoria tatălui meu,
scriitorul
George Gănescu
(16.05. 1936 - 18.11. 2015)**

CRISTIAN GĂNESCU

CRAIOVA PERLA VALAHIEI

☞ HOFFMAN ☞

2023

© Cristian Gănescu

Această carte este protejată prin Copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

EDITURA HOFFMAN

Tel: 0740.984.910

contact@editurahoffman.ro

www.EdituraHoffman.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

GĂNESCU, CRISTIAN

Craiova. Perla Valahiei / Cristian Gănescu. - Caracal : Editura Hoffman, 2023

ISBN 978-606-46-1939-6

821.135.1-1

Distribuitor:

Oltenia Star SRL, Craiova, Str. Câmpia Islaz 85

biz.craiova@gmail.com

Cărțile se pot cumpara de pe www.cab.ro

Telefon: 0723663100

“Ieșind din balta Craiovița,
Unde-a fost crai Craiovisin,
Văpaie, vezi plutind domnița
Mai argintată ca un crin.
Sub lună-i tremură cosița,
În suflet poartă ca un chin,
Plutind pe balta Craiovița
Unde a fost crai Craiovisin.”

**Alexandru Macedonski –
“Rondelul Domniței”**

PROLOG

Sunt locuitor al oraşului Craiova de când m-am născut. Scriu aceste rânduri foarte aproape de străvechiul aliniament al Brazdei lui Novac. Cartierul în care locuiesc chiar așa se numește: Brazda lui Novac.

De fapt, acest cartier stă sub semnul a doi Novaci celebri. Primul Novac este cel străvechi, considerat a fi fost Împăratul Jidovilor, adică al “urieşilor”, despre care legendele populare spun că a tras brazda ce-i poartă numele. Novac a tras brazda cu un “*plug mare, negru, tras de doi boi mari, negri, ca să rămâie spre pomenire cât va fi lumea și pământul*”. Brazda lui Novac începe la cotul Dunării, în apropiere de Porțile de Fier și continuă cinci sute de kilometri pe teritoriul României, pentru a ieși din țară la nord de Galați.

Al doilea Novac celebru este Baba Novac, unul dintre căpitanii de încredere ai lui Mihai Viteazul. Pentru vitejia dovedită în luptă, Baba Novac a fost împrumutat de Mihai Viteazul cu o moșie aflată chiar pe locul actualului amplasament al cartierului Brazda lui Novac. Fiind ucis în mod bestial la Cluj de nemeșii unguri, Baba Novac nu a mai putut să se bucure de moșia sa; după asasinarea viteazului Baba Novac, fiii săi au moștenit moșia.

Cu mult timp înainte de a mă gândi că voi scrie cărți și, evident, cu mult timp înainte de a începe documentarea cu privire la acest subiect, într-o noapte banală de acum aproape 30 de ani, am avut un vis. Un vis foarte clar, în culori vii. Eram într-o altă Craiovă, total diferită de cea actuală; până și formele de relief erau ușor diferite. Dealuri și văi line, case dispuse de-a lungul unor ulițe prăfuite - cam așa arăta Craiova în visul pe care l-am avut atunci. M-am plimbat în

visul meu prin acest oraș al trecutului, fiind mereu însoțit de o persoană nevăzută pentru mine, care-mi oferea cu bunăvoință fel de fel de informații. Firește, a doua zi dimineața, când m-am trezit, am uitat mai toate informațiile pe care le promisem cu atâta bunăvoință de la persoana nevăzută care mă condusese în vis prin acel oraș al trecutului; amintirile s-au estompat treptat, astfel că, în doar câteva zile, am uitat cu desăvârșire detaliile visului.

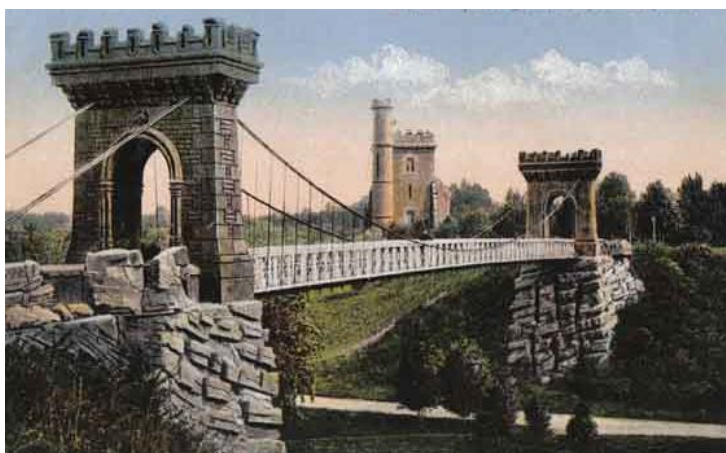
Datorită faptului că (pentru prima oară în viață) doream să aflu mai multe despre istoria orașului, în zilele următoare am întrebat în stânga și în dreapta, la rude și la prieteni, dar nimeni nu știa nimic despre Craiova de odinioară. Spre marea mea mulțumire am găsit nesperat de repede o cărtică despre istoria Craiovei. Totuși, dezamăgitor, în acea carte nu scria nimic despre ceea ce mă interesa, erau doar date istorice seci, care nu spun nimănui nimic. M-am convins atunci că din astfel de cărți nu poți învăța nimic; sunt seci și lipsite de viață.

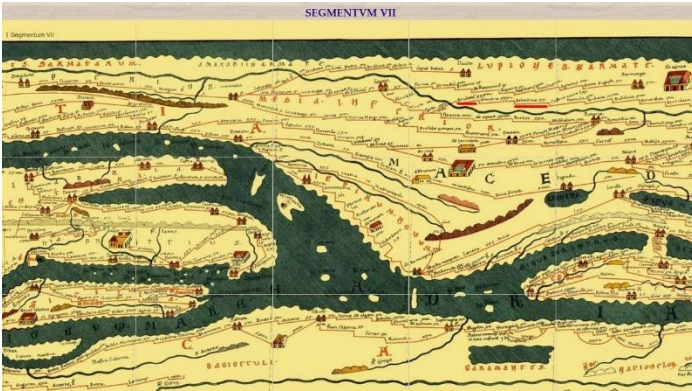
Chiar dacă amintirea detaliilor visului s-a estompat aproape total, undeva în străfundurile memoriei a rămas un imbold: imboldul de a mă documenta cu privire la istoria Craiovei. Rezultatul acestei documentări este rezumat în această carte. O Carte ca un Vis, în care locul analizei istoriografice seci și aride este luat de Intuiție.

PARTEA ÎNTÎ
“UNDE A FOST CRAI CRAIOVISIN”

PELENDAVA

✿ Prima întemeiere ✿

Istoria Craiovei a început de timpuriu, încă din perioada denumită neolitică de istoriografia modernă, dar, într-un mod cât se poate de evident, nu trebuie limitată la prima atestare documentară.

De altfel, trebuie precizat încă de la început că efortul istoriografiei moderne de a determina istoria unui loc sau a unei populații doar pe baza existenței unor documente scrise ori a unor vestigii arheologice fragmentare s-ar putea să fie doar o limitare și, în cele din urmă, o deformare a acestei istorii. Documentele scrise și vestigiile arheologice sunt mult prea sărace pentru a permite deciptarea cu exactitate chiar și a caracteristicilor celor mai generale ale epocilor trecute.

În mod cât se poate de evident, trebuie remarcat faptul că nu poate fi analizată într-un mod pertinent istoria Craiovei, fără a avea permanent în vedere istoria părții de sud a României actuale, cunoscută în veacurile trecute sub numele de Vlahia, Valahia sau Țara Românească. Mai mult decât atât: este la fel de evident că nu poate fi analizată într-un mod pertinent istoria Valahiei fără a se avea permanent în vedere istoria întregului ținut locuit de români.

Trebuie, de asemenea, ținut cont și de faptul că teritoriul României actuale este doar o parte a României

Mari, a României adevărate, dat fiind că porțiuni întinse precum Basarabia, o parte din Bucovina și întregul Cadrilater au fost rupte de dușmani, într-un mod samavolnic, de-a lungul timpului, de la trupul țării.

În consecință, România Mare cuprinde atât teritoriul politico-administrativ actual, recunoscut pe plan internațional, cât și restul teritoriilor ce intră actualmente în componența țărilor vecine, teritorii locuite de mii de ani de români: Basarabia (în nord-est), o parte din Bucovina (în nord), Cadrilaterul (în sud-est). Privită din această perspectivă, România Mare este “**oecumena arhetipală**”, adică spațiul etnic primordial în care, de-a lungul secolelor, s-a format și s-a perpetuat poporul român. Acesta este motivul pentru care cercetarea istoriei poporului român nu trebuie limitată la teritoriul actual al României, ci trebuie extinsă la teritoriul locuit milenii de-a rândul de români și de strămoșii lor, carpo-daco-geții.

Istoria perimetrului ocupat de actualul municipiu Craiova indică fără echivoc continuitatea poporului român pe aceste teritorii, din epoca denumită de istoriografie “a pietrei” până în prezent. Acest perimetru are două puncte importante de reper: râurile Jiu și Amaradia (care este un afluent al Jiului), ale căror văi (lunci) au oferit condiții optime de viață încă din cea mai îndepărtată antichitate.

În perioada denumită neolitică de către istoriografia modernă, perimetrul de aproape treizeci de kilometri ce are în centru actualul municipiu Craiova se afla într-o depresiune înconjurată de dealuri împădurite și de albia Jiului, ca o fortăreață naturală aproape inexpugnabilă. În partea de vest, Craiova era apărată de dealurile împădurite ale Bucovățului; spre nord era protejată de vadurile Jiului și Amaradiei; spre est era ascunsă vederii de Dealurile Vulcăneștilor (astăzi Plaiul Vulcănești), iar spre sud era protejată de o zonă

mlăştinoasă destul de întinsă (astăzi secată), circumscrisă de amplasamentul actual al satelor Făcăi, Balta Verde, Podari și Popoveni. Cu foarte puține excepții, acest perimetru era împădurit, existând puține drumuri de acces spre inima lui.

De fapt, principalele drumuri de acces în acest perimetru urmau vadurile celor două râuri: Jiul și Amaradia. Termenul “împădurit” nu trebuie însă să producă confuzii: nu era vorba despre păduri în forma lor actuală, care sunt alcătuite din copaci relativ tineri, a căror vechime nu depășește două-trei sute de ani, ci de păduri foarte dese, aproape virgine, formate din copaci multisecolari, cu un diametru apreciabil; aceste păduri, care în perioada respectivă acopereau aproape întregul spațiu menționat, pot fi denumite codri.

Cele mai importante localități din perimetrul limitrof actualului amplasament al municipiului Craiova, pe suprafața cărora au fost descoperite vestigiile arheologice ce denotă existența încă din neolitic a unor comunități bine închegate și destul de numeroase, sunt următoarele: la nord-vest, localitatea Șimnic; la sud, localitatea Făcăi; la sud-vest, localitatea Bucovăț; la est, localitatea Ișalnița. În toate aceste locații au fost descoperite fragmente de ceramică, unelte, arme, vetre ale unor locuințe. În neolitic, centrul cel mai important pare să fi fost situat în apropierea localității Ișalnița, unde a fost descoperit un vast complex funerar, considerat cel mai mare din Balcani. Or, un asemenea complex funerar vast prespunea existența unei comunități destul de mari.

Complexul neolitic din jurul orașului actual Craiova s-a format începând cu mileniul al șaselea înainte de Iisus Hristos (în cele ce urmează va fi folosită cronologia utilizată de istoriografia modernă, asupra căreia, în ultima perioadă de timp, au fost exprimate nenumărate rezerve, fiind contestată

mai ales de către acei istorici care au dubii cu privire la acuratețea folosirii metodei de datare bazată pe descompunerea carbonului radioactiv C14; cronologia utilizată de istoriografie va fi folosită în continuare doar pentru a fi evitate confuzii nedorite), înaintea complexelor neolitice Seskolo și Dimini din Grecia ori a celor din Anatolia, Turcia de astăzi, care, o bună perioadă de timp, au fost considerate primele din Europa.

În mod cert, complexul neolitic din jurul orașului Craiova a fost contemporan cu complexe similare ce s-au format în celelalte zone locuite de strămoșii românilor. Cercetările arheologice au scos la iveală faptul că în epoca neolitică (între 6000 și 2500 înainte de nașterea Mântuitorului Iisus Hristos) populația ce a locuit perimetrul amintit a avut ca principale ocupații cultivarea plantelor cerealiere, creșterea vitelor, ulterior a cailor, vânătoarea și pescuitul. După anul 2500, când a avut loc trecerea de la epoca neolitică la epoca metalelor (bronzului), aceste ocupații s-au păstrat, dar au început să fie folosite pe scară mai largă obiecte lucrate din aramă. În mod paralel, a crescut numărul așezărilor locuite mai ales pe partea dreaptă a Jiului, ce aveau asigurată, datorită terenului, o apărare naturală mult mai bună.

Între anii 1200 și 350 înaintea erei creștine, de-a lungul a ceea ce istoriografia denumește a fi fost “prima epocă a fierului”, s-au înmulțit numărul așezărilor deschise, care au început să fie apărate de sanțuri și palisade - valuri de pământ. Material arheologic relativ bogat ce atestă existența unor astfel de așezări deschise a fost descoperit la Făcăi, Bucovăț (locațiile denumite “Jidovii” și “Malul Lupilor”) și în zona centrală a orașului Craiova. Așezările deschise au continuat să fie funcționale, chiar să se extindă și în cea de-a doua epocă a fierului (350 înainte de Iisus Hristos - 100 după

Iisus Hristos). De altfel, cele mai multe vestigii arheologice descoperite în acest perimetru pot fi încadrate între anii 400 înainte de Iisus Hristos și 102 după Iisus Hristos.

Vestigiile arheologice certifică faptul că, de-a lungul acestei perioade, în perimetrul orașului Craiova, locuia tribul **pelenilor** (sau, după o altă denumire, al **pelilor**). Este în afară de orice îndoială faptul că tribul pelenilor a făcut parte din marele popor al carpo-daco-geților, având aceeași limbă, același mod de viață și, cu unele excepții, cam aceleași concepții religioase. Pelenii erau oameni bogați întrucât erau crescători și neguțători de cai într-o epocă în care calul era la mare preț.

Pelenii s-au așezat de timpuriu în pădurile bogate din Lunca Jiului, înființând mai multe așezări fortificate. Cea mai importantă așezare de pe valea Jiului a fost Pelendava - Craiova actuală.

Etimologia cuvântului Pelendava provine, afirmă cei mai mulți dintre istorici, de la rădăcina “peled”, care înseamnă “umed”, cu referire la terenul umed al Luncii Jiului, și din sufixul “dava”, adică cetate. În această carte este însă promovată o interpretare diferită de cea istoriografică clasică; această denumire leagă denumirea cetății Pelendava de numele zeul grecesc Apollon. În acest caz, etimologia cuvântului Pelendava derivă de la “Apellendava” sau “Apolon-dava”, în traducere “Cetatea lui Apollon” (Apollon era numit uneori Apelen). Dacă etimologia este corectă, înseamnă că denumirea pelenilor trebuie să fie în legătură cu zeul Apollon, denumit uneori Apelen, având sensul de adoratori (sau închinători) ai lui Apollon.

În prezent este cunoscut doar destinul acestui zeu în arealul grecesc, dar se uită mult prea ușor faptul că, la origine, Apollon a fost unul dintre zeii importanți ai vechilor carpo-daco-geți. Potrivit documentelor antice, zeul Apollon a

fost importat de către vechii greci de la geți. Potrivit mitologiei grecești, Apollon a fost fiul lui Zeus și al unei femei-titan, numită Leto, iar reședința sa principală a fost localizată de vechii barzi ai grecilor în Hiperboreea, pe o insulă denumită Leuce sau Insula Albă (despre care se afirmă că ar fi existat odinioară în Marea Neagră).

Dacă etimologia care derivă cuvântul Pelendava din “Apellen-dava” sau din “Apolon-dava” este corectă și, oricum, pare mult mai corectă decât cea care derivă cuvântul “peled” de la pământul umed al Luncii Jiului, înseamnă că în perimetrul Pelendavei ar fi trebuit să existe, încă de la întemeiere, un sanctuar al lui Apollon. Dacă etimologia numelui provine de la zeul Apollon, este de la sine înțeles ca în teritoriul în care au locuit pelenii (peli) trebuie să fi existat un sanctuar dedicat acestuia (mai trebuie precizat că numele Pelea s-a perpetuat în această zonă până în zilele noastre aproape neschimbat).

Mai trebuie, de asemenea, menționat faptul că pe teritoriul vechii Dacii au existat mai multe orașe închinat lui Apollon, dintre care cel mai important a fost Apulum (Alba-Iulia), ceea ce demonstrează faptul că acest zeu a avut o poziție destul de importantă în conștiința religioasă a carpo-daco-geților.

Locul de baștină al zeului Apollon trebuie însă situat fie în Dobrogea, fie pe insula numită Leuce (Insula Albă), care era amplasată undeva în Marea Neagră, la o distanță relativ mică de țărm; această insulă nu are de ce să fie confundată cu Insula Șerpilor, așa cum afirmă mulți cercetători din ziua de astăzi, mult mai probabil fiind vorba despre o insulă care este astăzi scufundată în mare. Pe această insulă, denumită Leuce, s-a aflat, dacă ar fi să dăm crezare vechilor doxografi ai antichității, unul dintre cele mai impunătoare temple ale lui Apollo.

Din legenda lui Apollo, comunicată în antichitate de Diodor din Sicilia (istoric roman de origine greacă, care a trăit între anii 80-21 înainte de Iisus Hristos), aflăm că “în fața de ținutul celților în părțile Oceanului, se află o insulă care nu e mai mică decât Sicilia, situată în regiunea nordică și e locuită de hiperborei, numiți astfel pentru că sunt mai depărtați de vântul boreas. Aici pământul este foarte bun și roditor, clima excelentă.” (2)

Unii istorici moderni au încercat să-l identifice pe zeul Apollon cu zeul autohton Zalmoxis, dar această identificare *sui generis* nu este corectă nici măcar la o analiză superficială; este vorba despre doi zei diferiți, întrucât caracteristicile lor personale diferă radical, la fel cum diferă sanctuarele care le erau dedicate. Cultul lui Zalmoxis presupunea existența unor peșteri sau a unor încăperi subterane, în care neofiții coborau probabil printr-un puț, pentru a se iniția în misterele zeului. În schimb, cultul lui Apollon presupunea existența unor temple de suprafață după modelul existent la Delphi, în Grecia. Centrul de putere principal al cultului lui Zalmoxis a fost în zonele muntoase ale arealului carpato-danubiano-pontic, într-o zonă în care existau multe peșteri (de exemplu, în zona Polovragi sau pe Masivul Bucegi, în Peștera Ialomiței), iar centrul de putere al lui Apollon a fost, după câte se pare, undeva pe acea insulă din Marea Neagră, denumită de către doxografii greci Insula Leuce sau Insula Albă.

Apollon și Zalmoxis au fost zei diferiți care au avut sanctuare și forme de cult total diferite. Este foarte posibil ca între cele două forme de cult, la un moment dat, să fi existat nu identificări doctrinare și formule de politețe, ci o concurență foarte serioasă și, implicit, tensiuni destul de mari. Prin intermediul sacerdoților proprii, fiecare dintre cele două forme de cult a acționat pentru a cuceri comunități din

ce în ce mai mari de oameni. Dacă cultul lui Zalmoxis a fost cunoscut doar în arealul carpato-danubiano-pontic, cultul zeului Apollon a fost dus în Grecia, iar de acolo în arealul roman.

Este cunoscut faptul că zeul Apollon a instituit oracolul de la Delphi, locul unde, de-a lungul secolelor, preotesele - dintre care cea mai celebră a fost Pythia - prooroceau viitorul într-o stare modificată de conștiință, stare asemănătoare, cel puțin până la un punct, cu transa șamanică.

Vechii greci considerau că templele închinat zeului Apollon sunt situate în “centrul lumii” sau în “buricul pământului” - ceea ce grecii desemnau prin cuvântul “omphalos”. Iar dacă sanctuarul lui Apollon de la Delphi era situat în “buricul pământului”, în “omphalos”, înseamnă că același lucru se poate spune despre sanctuarul de la Pelendava. În acest caz, se poate afirma că, dacă a existat, sanctuarul lui Apollon din apropierea Pelendavei trebuie să fi servit atât celebrării cultului propriu-zis, cât și unor activități de prezicere prin intermediul unor transe șamanice.

La fel ca celelalte temple închinat lui Apollon, la fel ca sanctuarul din Delphi, sanctuarul lui Apollon din orașul Pelendava ar fi trebuit să fie amplasat tot în “buricul pământului” - în “omphalos”. Acesta este motivul pentru care trebuie considerat că locația în care se afla sanctuarul lui Apollon de la Pelendava era de foarte mare importanță pentru vechii locuitori ai acestor ținuturi.

Poate că este mai comod să se accepte prima variantă - varianta clasică -, care leagă etimologia cuvântului Pelendava de terenul umed al Văii Jiului, deși este cunoscut faptul că, de cele mai multe ori, în antichitate nu se acordau nume unor localități în funcție de detaliile topometrice ale terenului, ci în funcție de considerente cu caracter religios, de numele unui zeu considerat patron sau de manifestarea sa

în anumite împrejurări. Obiceiul de a acorda nume în funcție de detaliile topometrice ale terenului este destul de recent. Oricum, deși cercetările arheologice de pe teritoriul Craiovei nu sunt încă finalizate, există indicii solide care sugerează faptul că, undeva foarte aproape de locul unde actualmente se află Biserica Cosuna, pe dealurile Bucovățului se va fi aflat în antichitate un mare sanctuar; nu este exclus să fie vorba chiar despre sanctuarul lui Apollon.

Nu departe de amplasamentul actualei Biserici Cosuna, în zona Făcăi, în locația denumită Cârlogei-Cărpiniș, actualmente un cartier satelit al orașului Craiova, s-au descoperit, din acea perioadă, ruinele a două cetăți apărute de valuri de pământ, în care se aflau nenumărate locuințe, vetre de cult, cuptoare. Poziția relativ înaltă a dealului pe care au fost construite cele două cetăți, aproximativ 154,4 metri, permitea supravegherea teritoriului pe distanțe mari. Cetatea principală avea un perimetru de 850/400 metri, iar valul de pământ avea 865 metri. În apropierea uneia dintre cetăți s-a descoperit un mormânt princiar, iar în apropiere un tezaur de piese grecești. Toate piesele nu sunt mai vechi de secolul al II-lea înainte de Iisus Hristos. (1)

Trebuie precizat ca fiind de importanță deosebită faptul că, mai întodeauna, în antichitate, cetățile erau întărite cu împrejmuiri - cu ziduri sau valuri de pământ - atât din considerente strategice, cât și din considerente magice. Spre deosebire de concepția vehiculată actualmente de istoriografie, care afirmă că cetățile au fost împrejmuite cu ziduri doar din considerente strategice, trebuie precizat ca fiind definitiv pentru înțelegerea istoriei străvechi că mai întâi au fost construite artefacte magico-religioase și că, abia apoi, în jurul acestora, au fost construite cetăți și ziduri de apărare. Sanctuarele, templele, statuile zeilor și celelalte artefacte magico-religioase erau considerate obiective de

importanță excepțională și nici un efort, întru apărarea lor, nu era considerat în zadar. Așadar, la origine, cetățile de apărare nu au fost construite pentru a apăra satele în care se afla populația civilă, ci pentru a apăra temple sau artefactele cu caracter magic sau religios.

Evident, cetățile ce apărau templele aveau nevoie de existența satelor, pentru că acestea le asigurau subzistența economică. Motivul asigurării subzistenței economice era mai mult decât suficient pentru ca cetățile să protejeze satele din jur. Aceasta era mentalitatea în antichitate și nu are de ce să fie interpretată după normele epocii actuale. Nu succesiunea modurilor de producție și preeminența factorilor economici au constituit motorul dezvoltării societății în antichitate, ci preeminența unor considerente de natură magico-religioasă. De altfel, în antichitate, în jurul unor sanctuare-cetăți întărite prin valuri de pământ se constituiau o mulțime de sate, pe o rază ce uneori depășea o sută de kilometri. Potrivit mentalității de atunci, sătenii erau convinși că sunt apărați nu numai de soldații ce apărau cetățile, ci în primul rând de zeul în cinstea căruia se construiseră sanctuarele.

În cazul unui atac al unor forțe străine, țărani nu se refugiau în cetățile apărate, ci în păduri. Date fiind dimensiunile destul de mici ale cetăților, nici nu încăpeau prea mulți oameni în astfel de incinte și, la urma urmei, nici nu era optim să încapă din punct de vedere al strategiei militare. În antichitate, cetățile nu apărau oameni civili, ci apărau cu precădere artefacte religioase și personalul sacerdotal ce le deservea.

În mod cert, și în jurul Pelendava gravitau un număr destul de mare de sate, care se întindeau omnidirecțional pe un diametru de peste o sută de kilometri. Acesta este principalul motiv pentru care se poate considera că vetrele de

civilizație ale căror vestigii arheologice au fost descoperite în localitățile menționate - Ișalnița, Plaiul Vulcănești, Făcăi, Bucovăț, Șiminic - s-au aflat, o lungă perioadă de timp, sub protecția unui artefact religios important; acesta pare a fi fost, cel puțin până aproape de cucerirea romană, sanctuarul închinat zeului Apollon. Probabil că în perioada de timp în care s-au aflat sub protecția și jurisdicția religioasă a sanctuarului zeului Apollon, locuitorii satelor au participat, într-un fel sau altul, la cultul propriu-zis, sprijinind sanctuarul și pe sacerdoții săi prin donații.

Între secolul al patrulea și sfârșitul secolul întâi înainte de Iisus Hristos, rolul Pelendavei a crescut, mai cu seamă că poziția sa strategico-geografică a permis înjgheburile unui centru comercial, militar și religios important situat la confluența unor drumuri ce legau teritoriile îndepărtate.

Bunăoară, prin Pelendava se făcea legătura dintre Porțile de Fier ale Dunării, Valea Oltului și zona Făgărașului ori câmpia Munteniei. Datorită faptului că a devenit un punct nodal important, zona Pelendavei a devenit destul de bogată.

Alături de locațiile deja menționate - Ișalnița, Șimnic, zona centrală a orașului Craiova și Făcăi -, s-au înfiripat multe alte așezări durabile și probabil prospere. Oricum, în perioada cuprinsă între secolul al patrulea înainte de Iisus Hristos și sfârșitul secolului întâi al erei creștine, numărul satelor din acest perimetru s-a înmulțit considerabil, semn că numărul populației a crescut simțitor. (1)

În toată această perioadă, locuitorii au continuat să se ocupe cu creșterea cailor, a vitelor, cu cultivarea plantelor cerealiere. Simultan, s-a diversificat practicarea meșteșugurilor; metalurgia fierului, prelucrarea argintului, olăritul au cunoscut un avânt considerabil. Ceramica locală imita diferite tipuri de vase grecești, dar exista și ceramică adusă din import: din Grecia, Roma, Macedonia.

Începând cu secolul al doilea înaintea nașterii Mântuitorului Iisus Hristos, comerțul a început să ocupe un rol din ce în ce mai important în viața social-economică a zonei, semn că întregul complex de așezări a trecut treptat de la tipul de așezare specifică zonelor împădurite la tipul de așezare de șes, cosmopolită. Această stare de fapt pare să fi fost amplificată pe timpul Regelui Burebista, începând cu anul 70 înainte de Iisus Hristos, o dată cu apogeul militar al regatului dac. Foarte probabil, Pelendava și celalte așezări din perimetrul de aproape o sută de kilometri ce are Craiova în centru au fost integrate de Burebista în sistemul strategic de apărare al Regatului Dac.

Trecerea, în perioada de timp menționată, la tipul de așezare cosmopolită de tip *dava* (*cetate*) este demonstrată de numărul mare de vestigii arheologice descoperite. Acestea indică faptul că o dată cu debutul secolul întâi înainte de Iisus Hristos, s-au produs diferențieri masive de avere ale populației; au fost descoperite deopotrivă locuințe cu inventar sărac sau, oricum, sărăcăcios, dar și multe locuințe cu inventar bogat ce conțineau tezaure monetare, chiar princiare sau semiprinciare dispuse în zone întărite. Ceea ce înseamnă că, într-un răstimp foarte scurt, s-a adâncit stratificarea populației: de-o parte cei ce formau păturile bogate, iar de cealaltă parte oamenii simpli.

O dată cu consolidarea regatului dac sub conducerea lui Burebista, Pelendava a crescut în importanță devenind un centru comercial important în care populația din nordul Dunării făcea comerț cu cea din sudul (sau sud-estul) Dunării, în principal cu cea din Imperiul Roman, precum și cu diferite comunități trace, macedonene, ilire etc. Prin Pelendava treceau principalele drumuri comerciale ce făceau legătura dintre sudul și nordul Dunării. Acesta a fost probabil motivul pentru care, într-un interval destul de scurt, începând

cu anul 50 al ultimului secol de dinaintea erei creștine, în zonă au fost construite noi cetăți de refugiu sau de apărare, noi fortificații, toate fiind protejate de cete conduse de căpetenii militare, ce aveau în pază drumurile comerciale, căările sau chiar Valea Jiului, de unde, prin Pasul Vâlcan, se putea ajunge rapid în inima regatului Daciei - la Costești, Sarmizegetusa, Blidaru, Căpâlna, Tilișca etc.

Revenind la etimologia numelui pelenilor ca fiind derivată din numele zeului Apollon, se poate spune că aceasta nu pare să indice numele unei seminții distincte ori a unui trib coagulat pe principii exclusiv etnice, ci doar a unor persoane și, implicit, a unei comunități unite printr-un crez religios comun - în speță, cel de adoratori ai lui Apollon. Este așadar vorba mai degrabă despre o populație coagulată în jurul unui crez religios comun.

Ca etnie, în mare parte, această populație făcea parte probabil din triburile Saldensilor și Potulatensilor, triburi despre care geograful antic Ptolemeu (87-168 după Iisus Hristos) afirma că locuiau mare parte din vestul și centrul Olteniei de astăzi. În condițiile concurenței dintre cultul lui Apollon și Zalmoxis, concurență ce exista la nivelul întregului areal carpato-danubiano-pontic, populația Pelendavei pare să fi optat decisiv pentru cultul primului dintre cei doi zei. Din acest motiv și-a luat numele de la Apollon: “apeleni” sau “peleni”, în traducere, “ai lui Apelen” (denumire alternativă a zeului Apollon), iar orașul a primit numele (A)pelen-dava, adică “Cetatea lui Apelen” sau “Cetatea lui Apollon”.

Trebuie reiterat faptul că este foarte puțin probabil ca cetatea dacică de la Cârligei-Cărpiniș să fi apărut doar locația civilă a Pelendavei. Pe de-o parte, în perioada dacică, Pelendava era neimportantă ca obiectiv strategic, iar pe de altă parte, era destul de departe de cetatea pe care se

presupune că o apăra. Pelendava dacică era situată chiar în centrul orașului Craiova de astăzi, cu nucleul între Casa Băniei și Biserica Sfântul Dumitru și cu circumferința în proximitatea așezărilor Făcăi și Mofleni. În consecință, cetatea de la Cârligei-Cărpiniș, care era înconjurată cu palisade puternice, nu avea ce obiectiv strategic sau economic să apere în zonă. Cu excepția cazului în care obiectivul ce trebuia apărat era un sanctuar important, iar acesta nu putea fi decât sanctuatul zeului patron al comunității, dedicat zeului Apollon.

Este important de menționat faptul că cetatea de la Cârligei-Cărpiniș și-a încheiat existența înaintea anului 100 (era creștină), așadar înaintea începutului primului război daco-roman și, implicit, înaintea apariției legiunilor romane în zonă. Acest aspect pare a indica faptul că, începând de la un moment dat, cetatea nu a mai avut ce apăra, motiv pentru care a fost desființată.

Iar dacă nu mai avea ce apăra înseamnă că sanctuarul lui Apollon sau, oricum, elementul strategic ce putea fi apărat în acea zonă, își încetase activitatea.

☞ Traian la podul Jiului ☞

În anii 101-102, când a avut loc primul război daco-roman, orașul Pelendava a fost cucerit destul de repede de trupele romane.

Cucerirea Pelendavei de către legiunile și cohortele romane pare să fi decurs destul de ușor - oricum, nu există date arheologice care să confirme faptul că au avut loc lupte violente. Se pare că locuitorii Pelendavei n-au opus o prea mare rezistență, considerând probabil că, fiind o cetate preponderent comercială, Pelendava va fi ocolită. Ceea ce, de altfel, s-a și întâmplat.

După cum remarca istoricul Dumitru Tudor într-o remarcabilă lucrare intitulată “*Craiova pe Columna lui Traian*”, scenele Columnei ce redau debutul celui de-a doilea război dintre daci și romani, desfășurat între anii 105-106, diferă ca desfășurare strategică de scenele ce immortalizează începutul primului război - cel desfășurat între anii 101-102.

În primul război, scenele de pe Columnă (scenele VII-X) îi prezintă pe ostașii legiunilor romane cum “taie păduri, deschid drumuri, ridică castre și înaintează cu prudență.” În schimb, în al doilea război, scenele de pe Columnă îi prezintă pe oastașii romani cum mărșăluiesc în voie, ceea ce indică o situație militară total diferită față de cea din cel de-al doilea război. Aceasta înseamnă că, după primul război, teritoriul Olteniei, inclusiv Pelendava, intrase deja sub stăpânire romană. Și nu numai teritoriul Olteniei a intrat sub dominația romană, ci și o bună parte din Muntenia și din sudul Moldovei. Se realizaseră deja drumuri și castre de marș, de-a lungul cărora mărșăluiau legiunile romane. (3)

Nici în decursul celui de-a doilea război daco-roman desfășurat între anii 105-106, Pelendava nu a fost afectată în mod dramatic. Istoricul Dumitru Tudor este de părere că, la începutul celui de-al doilea război daco-roman, însuși împăratul Traian a ajuns la Pelendava, coordonând activitatea trupelor sale. Interpretând mai multe imagini de pe Columna lui Traian (scenele XCVI și următoarele), autorul citat este de părere că, după ce a traversat podul de la Drobeta realizat de arhitectul Apollodor din Damasc, coloana militară condusă chiar de împărat a pornit în marș forțat spre răsărit, spre centrul Olteniei, ajungând la Pelendava. “Coloana - afirmă autorul citat - este condusă chiar de împărat, înfățișat călare, în costum civil și flancat de doi aghiotanți, de asemenea călări și în haine civile. Aceste elemente de îmbrăcăminte constituie o nouă dovadă că

trupele mărșăluiau în bună voie departe de inamic”. Ceea ce înseamnă, firește, că locuitorii Pelendavei, în marea lor majoritate negustori și meșteșugari, nu puneau probleme trupelor romane, astfel că acestea se simțeau în siguranță. (3)

Așadar, în războiul din anii 105-106, baza de plecare a legiunilor romane conduse personal de împărat a fost chiar Pelendava; obiectivul era cucerirea principalelor cetăți dacice din zona Munților Orăștiei: Piatra Roșie, Sarmizegetusa Regia, Blidaru, Costești. Este știut faptul că spre Sarmizegetusa Regia existau în acea perioadă trei drumuri principale de acces: primul era prin trecătoarea denumită Tapae sau Porțile de Fier ale Transilvaniei (situată între Munții Țarcului și Munții Poiana Ruscă) care făcea legătura dintre Banat și Țara Hațegului, al doilea drum era prin Pasul Vâlcan, iar al treilea drum era pe Valea Oltului.

În al doilea război, împăratul Traian a decis ca înaintarea să nu se mai realizeze prin Porțile de Fier ale Transilvaniei, precum în primul război, ci prin Pelendava. În consecință, legiunile romane conduse personal de împărat au străbătut de voie drumul de la Drobeta la Pelendava. La Pelendava s-a făcut joncțiunea legiunilor conduse personal de împărat cu o parte din trupele ce erau deja staționate pe teritoriul Olteniei la sfârșitul primului război. Statul major al acestor trupe era cantonat în apropierea Buridavei (Stolniceni), unde se afla și sediul provizoriu al guvernatorului provinciei Moesia inferioară.

Trupele cantonate deja pe teritoriul Olteniei l-au așteptat pe împărat la Pelendava, pe malul drept al Jiului (în sensul de curgere al râului), acolo unde construiseră un castru destul de mare, rotund. La venirea împăratului, în castrul de lângă Pelendava a avut loc proclamarea oficială a războiului, proclamare compusă din trei momente ceremoniale esențiale: *lustrationes exercitus*, *adlocutiones* și

consiliul de război. Mai întâi, în prezența preoților romani, împăratul a îndeplinit ritualul denumit *lustrationes exercitus*, urmat de un sacrificiu solemn în care a cerut zeilor protectori ai Capitoliului să-l ajute pentru a câștiga războiul. Apoi a avut loc obișnuita cuvântare adresată ostașilor denumită *adlocutiones*, după care a urmat consiliul de război. După ce s-a încheiat consiliul de război, sub directa supraveghere a împăratului, trupele romane au trecut Jiul pe un pod din lemn, chiar în dreptul Pelendavei. Ele au traversat podul de pe malul drept pe malul stâng al Jiului. (3)

Imediat după ce au trecut pe malul stâng al Jiului, legiunile romane s-au grupat în două coloane. Prima coloană, care este înfățișată pe Columnă complet echipată pentru luptă, a pornit spre nord, de-a lungul Jiului, spre pasul Vîlcan (deja aflat sub stăpânire romană) și, de acolo, spre inima Regatului lui Decebal, acolo unde se aflau cetățile Costești, Blidaru și Sarmizegetusa Regia.

În schimb, a doua coloană, condusă personal de împărat, a pornit spre est, într-un marș de voie, semn că nu exista amenințarea contactului direct cu armata dacilor. Drumul spre est al coloanei condusă de împăratul Traian a urmat traseul: Balș - Piatra Olt (Acidava) - Drăgășani (Rusidava) - Stolniceni (Buridava) - Sâmbotin (Castra Traiana). La Stolniceni, într-un loc denumit și astăzi "Câmpul lui Troian" s-a format o mare bază militară, unde trupele conduse de împărat s-au unit cu alte trupe venite de la sud de Dunăre, prin punctele de trecere de la Islaz și Sucidava. După o perioadă de pregătire, această coloană a continuat înaintarea pe Valea Oltului, la răsărit de Muntele Cozia, apoi a atacat cetățile dacilor dinspre est.

După sfârșitul războiului din anii 105 - 106, război ce a dus la cucerirea de către legiunile romane a cetăților dacice din Munții Orăștiei, populația autohtonă de pe cuprinsul

Pelendavei nu a dispărut. Nici nu avea cum și, mai ales, nu avea de ce. În acest sens istoricul Dumitru Tudor este categoric: “expedițiile militare romane au urmărit distrugerea fortificațiilor militare dacice, nu însă și a așezărilor civile de lângă ele, unde viața (monezi, ceramică) s-a continuat până la cucerirea efectivă romană. De aceea, nu poate fi vorba despre evacuarea totală a populației daco-gete din zonele de câmpie bănățene, oltene și muntene.” (3)

Mai trebuie constatat faptul că ideea referitoare la evacuarea dacilor de către trupele romane este o idioțenie a istoriografiei ungare și ruse, care în ultimul secol și jumătate, pe considerente politice, s-au întrecut să ofere “scenarii” care de care mai halucinante cu privire la acest subiect. Realitatea arheologică este, firește alta: în locațiile unde s-au făcut săpături arheologice amănunțite, afirmă istoricul Dumitru Tudor, “s-a constatat faptul că cetățile dacice din localitățile amintite au încetat a mai funcționa mai înainte de campaniile lui Traian, pe când așezările daco-getice își continuă viața lor liniștită. Aceasta a fost și situația la Pelendava. De aceea, este greșită părerea mai veche a unor arheologi care credeau că prin expedițiile romane întreaga zonă de câmpie din sudul Daciei ar fi devenit o *terra deserta*, o țară a nimănui, din care populația geto-dacă ar fi fost împinsă în totalitatea ei spre regiunile deluroase și muntoase sau transplantată forțat la sud de Dunăre.” (3)

Pelendava, pe timpul stăpânirii romane nu a dispărut, dar, după cum indică cercetările arheologice, nu a devenit un centru comercial important precum altele din zonele cucerite, rămânând la stadiul de “*vicus*”, adică de sat sau comună rurală, cu toate că pe malul Jiului romanii au constituit o “importantă *statio militara* și fiscal-vamală încadrată într-un *teritorrium militare*.” Acest aspect denotă faptul că nu au existat prea mulți “colaboraționiști” în zonă, dornici să

lucreze pentru romani. Dacă ar fi existat mai mulți colaboraționiști, Pelendava ar fi devenit probabil un oraș important. Pe teritoriul Pelendavei, romanii au construit un castru - o așezare tipic romană concepută ca o garnizoană. Castrul a fost construit în apropierea localității Mofleni. Pe malul celălalt al Jiului, autohtonii și-au continuat activitatea în propria lor așezare, astfel că Pelendava dacică a continuat să se dezvolte nestingherită. “Indicațiile oferite de descoperirile arheologice arată o așezare civilă extinsă sub orașul Craiova și un castru roman în comuna Bucovăț”, concluzionează istoricul Dumitru Tudor. (3)

Castrul roman de la Mofleni a fost întărit prin valuri de pământ întărit încă de pe timpul împăratului Traian. Ulterior, pe timpul împăratului Hadrian (după anul 117), valul a fost întărit cu piatră și, în unele porțiuni, cu cărămidă. Cărămizile castrului de la Mofleni poartă ștampila unității militare Numerus Maurorum, drept pentru care se poate concluziona că ostașii acestei legiuni au avut misiunea de a apăra zona.

Ulterior, viața economică din jurul castrului roman a cunoscut o continuă înflorire prin apariția unor noi sate, având în vedere că, la un moment dat, veteranii Legiunii a XIII-a Gemina au fost împroprietăriți cu pământ chiar în apropierea castrului Pelendava și în zonele învecinate.

Legiunea a XIII-a Gemina a fost o legiune de elită a armatei romane, fiind înființată de Iulius Caesar în anul 57 înainte de Iisus Hristos. Ostașii Legiunii a XIII-a Gemina erau extrem de duri - încă de la constituire, majoritatea dintre ei au fost recrutați dintre condamnații la moarte. Ulterior, de-a lungul istoriei legiunii ce s-a întins pe mai bine de 450 de ani. Legiunea Gemina a fost dizolvată abia în jurul anului 400), condițiile de recrutare și înrolare au fost foarte dure. După ce a participat la cele două războaie cu dacii, Legiunea a XIII-a Gemina a rămas cantonată pe teritoriul Daciei,

având sediul central la Apullum, Alba Iulia. După anul 268, legiunea a XIII-a Gemina a părăsit Dacia și a fost cantonată succesiv pe teritoriul Bulgariei și Sloveniei.

Faptul că elementul autohton a continuat să fie majoritar este demonstrat de faptul că denumirea străveche Pelendava a continuat să fie folosită pe toată perioada stăpânirii romane și multe secole după aceea. Ea a fost schimbată abia în secolul al VII-lea sau al VIII-lea.

Extrem de important de remarcat este faptul că pe toată durata existenței castrului roman, au existat practic două Pelendave: una romană, castrul propriu-zis, și una autohtonă, care se afla la câțiva kilometri distanță. Acest aspect indică faptul că dacii au evitat să se amestece și să coabiteze cu soldații romani, care erau proveniți din diferite regiuni ale imperiului, fiind conștienți de faptul că aceștia fac parte dintr-o seminție (etnie) diferită de a lor. Prin aceasta, dacii s-au străduit să respecte o străveche interdicție, transmisă din generație în generație, de a nu se amesteca cu alte seminții. Acesta a fost un fenomen cu caracter general pe tot teritoriul Daciei și ulterior, pe teritoriul locuit de români.

Oricum, legionarii romani au avut suficiente femei provenite din celelalte provincii ale imperiului, aduse de aflusul masiv de populație în căutarea unui loc mai bun sub soare. Este cât se poate de firesc ca în perioada în care romanii au stat în Dacia cele două seminții să se fi împreunat, dar acesta nu a fost un fenomen cu caracter atât de general precum cred istoricii moderni.

Mai mult decât atât, se pare că legionarii veterani, care au fost împrăștiți cu pământuri, au preferat să locuiască în apropierea castrelor și mai puțin în așezările locuite de daci. Acesta era un fenomen psihologic cu caracter general în cazul unor ostași de meserie, de înțeles de altfel, dacă avem în vedere că în castrele romane existența cotidiană era

diriguită de reguli cu caracter preponderent militar, iar necesitatea unei apărări imediate era stringentă. Ei au preferat, după câte se pare, să se căsătorească cu femei provenite din celelalte provincii ale imperiului, venite în număr relativ mare pe teritoriul Daciei, și mai puțin cu cele dace, care evitau, datorită considerentelor mai sus menționate, să se căsătorească cu bărbați din alte seminții.

Privită din această perspectivă, ideea împărtășită de istoriografia modernă, a unei simbioze daco-romane, este total eronată. Acei istorici care își imaginează că femeile dace i-au așteptat pe contropitorii din alte seminții cu paturile pregătite în vederea “simbiozei” nu doar că se înșală în mod regretabil, ci dau dovadă de infantilism. Probabil că nu există unitate etalon pentru a măsura cum se cuvine ura daco-geților pentru cotropitori, după cum nu există unitate etalon pentru a măsura ura femeilor române violate și batjocorite imediat după încheierea celui de-al doilea război mondial de trupele sovietice “eliberatoare”. Aceste aspecte dramatice s-au repetat de mai multe ori în istoria poporului român; în niciunul dintre aceste cazuri nu a fost vorba despre o “simbioză” sau coabitare între autohtoni și venetici. Poate doar în ceea ce privește propaganda.

O mică parte dintre femeile dace - cele care erau, dacă se poate spune astfel, libertine - s-au căsătorit și au avut progenituri cu legionari romani sau cu bărbați proveniți din diferite provincii ale imperiului: Macedonia, Italia, Iliria etc. Poate fi considerat ca fiind de la sine înțeles că, ulterior “simbiozei”, aceste femei n-au mai găsit sprijin în vechile comunități dace, fiind considerate “colaboraționiste”, motiv pentru care au devenit un fel de paria.

Interesul Imperiului Roman pentru Dacia a fost redefinit de împăratul Constantin cel Mare care, încă din anii 324-328, a întărit cu fortărețe linia Dunării, a construit podul

de la Sucidava-Celei și a restaurat vechiul drum de pe Valea Oltului. Împăratul Constantin cel Mare a cucerit, fie în urma unor războaie, fie, în cele din urmă, prin tratate, Oltenia și Muntenia, creând un spațiu tampon de importanță strategică în ceea ce privea siguranța Imperiului Roman de răsărit, cu capitala nou construită la Constantinopole (inaugurarea capitalei s-a produs la 11 mai 330).

Pe teritoriul Olteniei și Munteniei s-au format în acea perioadă multe așezări stabile, care au devenit cosmopolite în cel mai scurt timp, fiind alimentate neîncetat cu cetățeni și mărfuri din stânga și din dreapta Dunării. Mărfurile romane au început să fie apreciate din ce în ce mai mult în regiune. Deloc întâmplător, în centrul Craiovei a fost descoperit un tezaur de pe timpul lui Constantin cel Mare ce însumează aproape 5000 de piese, iar în localitatea Mofleni a fost descoperit un furnal roman pentru topirea metalelor care era în funcțiune în secolele al V-lea și al VI-lea. În această perioadă, rolul Pelendavei a crescut simțitor; o lungă perioadă de timp aici a funcționat o vamă foarte importantă, unde se tranzita o cantitate apreciabilă de mărfuri.

În acest sens, informațiile furnizate de istoricul Alex Mihai Stoenescu în cartea sa “Istoria Olteniei” sunt cât se poate de concludente: “orașul Craiova s-a aflat la intersecția, putem spune cruciformă, a principalelor drumuri comerciale ale antichității - drumul de nord, de la Dunăre, prin munți, în Transilvania și drumul de est, de la Drobeta Turnu-Severin peste Olt, spre Muntenia și sudul Moldovei sau spre Dobrogea.” Cel mai mult a contribuit însă faptul că Craiova s-a aflat la intersecția a două drumuri principale: “drumul sării și drumul lemnului”. Autorul citat confirmă de asemenea faptul că zona Pelendavei era împrejmuțată de mlaștini și păduri seculare. “Când vorbim de Craiova antică ne referim în principal la un complex de așezări apărate

natural într-o zonă de mlaștini și bălți, protejate dinspre vest de dealurile Bucovățului și favorizate de configurația specială a cursului antic al Jiului.” (5)

Este evident că nu mulți venetici se aventurau neînsoțiți, fără călăuze, în interiorul mlaștinilor și pădurilor seculare ce înconjurau Craiova. “Cercetările geologice și topografice - afirmă istoricul Alex Mihai Stoenescu - arată în primul rând că la sud de Craiova până la Dunăre se întindea o pădure deasă și că în spațiile libere de pe malurile Jiului se lungeau plaje de nisip infertile, precum și o ramificație variabilă de bălți”. De aceea, accesul în zonă se realiza doar pe “drumurile băcătorite”, care erau mai ușor de apărut din punct de vedere militar. De asemenea, istoricul Alex Mihai Stoenescu consideră că la dezvoltarea zonei a contribuit înființarea unor vămi “în vadurile stabile de peste Jiu, care vor deveni mai târziu nuclee administrative ale zonei”. Procesul dezvoltării a culminat însă cu înființarea pe teritoriul Craiovei a unui târg important - a unei nedei. Încă din perioada antichității, “la Craiova s-a păstrat - conchide autorul citat - tradiția străbună de a ține săptămânal un bălci și, anual, în toamnă, o nedeie. Nedeia este un târg de vite ocazionat de anumite tradiții legate de oierit; în cazul târgului din care s-a dezvoltat Craiova fiind vorba de o stațiune tradițională a transhumanței.” (5)

În orice caz organizarea unui târg și a unei nedei sezoniere a contribuit în mod decisiv la dezvoltarea ulterioară a zonei și, implicit, a Craiovei.

❧ Brazda lui Novac ❧

Pelendava a fost atestată documentar pentru prima oară în anul 225 după nașterea lui Iisus Hristos. **Tabula Peutingeriana** (Harta lui Peutinger, realizată probabil între

secolele III - V, redescoperită în Evul Mediu și publicată în anul 1508), o hartă a drumurilor din Imperiului Roman, indica foarte exact locația Pelendavei, precizând că între Drobeta (Turnu Severin) și Pelendava sunt 71000 pași, distanță echivalentă cu aproximativ 105 kilometri, ceea ce este foarte exact (105,1865 km). (8)

Dimensiunea castrului roman de la Pelendava nu este cunoscută datorită faptului că mare parte dintre zidurile sale au fost acoperite de aluviunile Jiului. Până în anul 271, când împăratul Aurelianus a decis retragerea trupelor imperiale din Dacia, Pelendava a continuat să fie o așezare relativ înfloritoare din punct de vedere economic.

De-a lungul primelor patru veacuri ale erei creștine s-au produs mai multe revărsări ale Jiului, care au afectat localitățile din jur. După prima mare revărsare a Jiului, castrul roman de la Pelendava a fost abandonat. Revărsarea, cauzată probabil de ploi intense a fost atât de bruscă încât soldații romani n-au apucat să recupereze în totalitate armele și sumele de bani pentru solde. Mult mai târziu, piatra zidurilor și edificiilor castrului a fost folosită la construirea mănăstirii Cosuna (Bucovăț).

Cea mai amplă revărsare a Jiului s-a petrecut însă după retragerea aureliană, cel mai târziu între anii 350 și 400 ai erei creștine, când în urma revărsării puhoiului de ape s-a format Lacul Craioviței, care în acea perioadă era cu mult mai mic decât se prezintă în prezent. Oricum, revărsările Jiului au afectat doar parțial celelalte așezări din jur. Și după revărsări, străvechile așezări din jurul Pelendavei au continuat să se dezvolte, semn că nu au fost părăsite de autohtoni. Nici nu aveau de ce să fie părăsite.

Romanii au continuat să controleze malul stâng al Dunării și, oarecum, teritoriul Pelendavei o perioadă de timp și după retragerea aureliană din anul 272. Dovada constă în

descoperirea unor monezi de pe timpul împăratului Dioclețian (284-305). Aceasta indică atât prezența romanilor în această zonă, cât și existența unor schimburi economice intense între teritoriile aflate la sudul și la nordul Dunării.

Dunărea nu a reprezentat o graniță decât foarte târziu - la începutul Evului Mediu. În perioada antichității târzii, Pelendava și, implicit, o bună parte din teritoriile aflate la nordul Dunării s-au menținut sub influență romană; totuși, această influență nu pare să se fi întins, în perioada despre care este vorba, cu mult dincolo de Brazda lui Novac.

Brazda lui Novac, a cărei existență a fost făcută cunoscută publicului larg de către Nicolae Densușianu în cartea sa "Dacia preistorică", apărută în anul 1913 (cu treizeci de ani mai înainte de Nicolae Densușianu, Alexandru Odobescu menționase existența brazdei într-o monografie), este un val lung de pământ ce se întinde, pe teritoriul României, de la cotul Dunării, în apropierea Porților de Fier, până în apropiere de Galați.

Dimensiunile brazdei sunt impresionante; brazda are forma unui trapez cu adâncimea de 3 metri, baza mare de circa 4,5 metri, iar baza mică de 2 metri. "De-a lungul Munteniei și peste partea de jos a Moldovei - scrie Nicolae Densușianu în "Dacia Preistorică" - se mai cunosc și astăzi urmele unui șant adânc și de o lungime extraordinară, care tăia în două șesul dintre Carpați și Dunăre. Acest șanț uriaș apare în județul Mehedinți, lângă cotitura cea mare a Dunării, trece peste județele Dolj, Romanați, Olt și Argeș, de unde, după cum ne spun tradițiile populare, se prelungește pe lângă Târgoviște, Ploiești și Buzău până la Măxineni. Acest șanț apare din nou în partea de apus a Galaților, lângă cătunul Traian, unde ia numele de "troian" apoi apucând direcțiunea spre nord-est trece pe la miazăzi de satul Tulucești peste Prut, se prelungește peste toată Basarabia în

două ramuri paralele (denumite “Troianul de Sus” și “Troianul de Jos”), iar din Basarabia se întinde mai departe până la Don.” (2)

Cercetătorul român Silviu N. Dragomir, în cartea sa “Enigme în jurul nostru”, oferă informații suplimentare, afirmând că “secțiunea brazdei avea forma unui trapez cu baza mare de circa 4,5 m, baza mică de 2 m, adâncimea de 3 m, iar înălțimea banchetei formate cu pământul scos din șanț era de circa 2 m. Dacă la o secțiune contemporană au rezultat circa 10 mp, înseamnă că secțiunea inițială trebuie să fi fost cel puțin dublă. Rezultă că amploarea lucrărilor aflate doar pe teritoriul țării noastre se ridică la peste 10 milioane mc de pământ dislocat după toate regulile unei construcții bine gândite și bine coordonate, pe lungimi de sute și sute de kilometri. Grandoarea unei asemenea lucrări de artă, executate cu cel puțin 3000 de ani în urmă, pune în umbră o construcție oarecare, precum Canalul Dunăre - Marea Neagră, marginalizând-o.” (4)

Potrivit tradiției populare, cel ce a construit brazda a fost un personaj legendar, pe nume Novac, despre care legendele populare afirmă că a fost uriaș (“jidov”). În lucrarea citată, Silviu Dragomir sintetizează subiectul astfel: “Novac era împăratul jidovilor (adică al “oamenilor mari”) care, după legendele române, i-a învățat pe oameni agricultura, s-a luptat cu balaurul și a tras “brazda cea mare”. Totuși, afirmă autorul citat, acest Novac nu trebuie confundat cu “Moș Novac”, pomenit adesea în cântecele noastre istorice și care era de origine din “Lătâni”. Cuvântul Novac are în Oltenia și înțelesul de “uriaș” sau “viteaz din timpurile străvechi.” (4)

Novac a fost identificat uneori cu Ler Împărat, alături de Iova(n) Iorgovan, personaje ce apar de multe ori în colindele și basmele populare românești.

În opinia lui Nicolae Densușianu, scopul Brazdei lui Novac, a fost “un monument comemorativ pentru introducerea agriculturii”. La rândul său, scriitorul Silviu N. Dragomir, în lucrarea citată, este de părere că Brazda lui Novac “pare să fie o lucrare ce nu are nimic din caracterul unui val roman, construit regulat și fortificat ca atare”. Atât Nicolae Densușianu, cât și - la vremea sa - scriitorul Silviu N. Dragomir, au făcut constatarea pertinentă că “brazda nu respectă natura reliefului pe care-l străbate, neputându-i-se atribui nici o importanță strategică, nici măcar una defensivă, de apărare.” Istoricii contemporani au căzut de acord asupra faptului că la origine Brazda lui Novac a fost un val de pământ construit în scopuri militare defensive, motiv pentru care au atribuit construirea sa fie împăratului Traian, fie împăratului Constantin cel Mare. Totuși, departe de a fi reprezentat, așa cum aprecia Nicolae Densușianu, “un moment dedicat descoperirii agriculturii”, dar și departe de a fi reprezentat un val de pământ cu funcții militaro-strategice, Brazda lui Novac a reprezentat mai degrabă o graniță. Este, firește, o opinie personală a autorului acestei cărți că Brazda lui Novac a reprezentat o graniță, iar această opinie are la bază interpretarea cât se poate de obiectivă a unor elemente de ordin magic ce o caracterizează.

Din această perspectivă, este cât se poate de evident că brazda ce tranzita teritoriul carpato-danubiano-pontic de la vest la est nu are nimic de-a face cu descoperirea agriculturii. Ce ar putea să aibă ? Ce agricultură s-ar fi putut face într-un șanț ? Cât despre o eventuală importanță militaro-strategică a Brazdei ce s-ar mai putea spune ? Nici cea mai superficială analiză nu-i poate atribui brazdei vreo importanță strategică. Ce importanță strategică poate să aibă un șanț de doar patru metri lățime și adânc de trei metri. Este vorba doar despre o brazdă de pământ, nu despre zidul chinezesc. Chiar dacă

șanțul ar fi fost acoperit cu apă (deși nu există nici un indiciu arheologic în acest sens), tot n-ar fi fost de ajuns să protejeze teritoriul de cavaleria și pedestrima inamică, care l-ar fi trecut foarte ușor.

Așadar, Brazda lui Novac era de fapt un șanț destul de adânc, lung de aproximativ 500 kilometri doar pe teritoriul României, care delimita ceva. Ce anume delimita rămâne de discutat; în cele ce urmează vor fi făcute doar câteva constatări. Primul element important, demn de luat în seamă, este faptul că în jurul șanțului se află un impresionant val de pământ. Foarte important de menționat este faptul că valul de pământ se află doar pe partea sudică a Brazdei, iar acest aspect nu a fost analizat în mod serios de istoricii contemporani. Faptul că valul de pământ se află doar în partea sudică a Brazdei indică faptul că nu a avut un rol strategic, ci un caracter magic. Se știe foarte bine că în antichitate, teritoriile considerate sacre sau spațiile în care se construiau temple și chiar orașe erau inițial marcate cu plugul. Se știe, de asemenea, că atunci când a delimitat locul unde va ridica capitala romană a Daciei cucerite, Ulpia Traiana Sarmizegetusa, împăratul Traian a recurs la un ritual în care, în prezența preoților și a legiunilor, a delimitat cu un plug din aur arealul respectiv. Un alt exemplu este cel al lui Romulus, întemeietorul Romei, care a trasat în prealabil cu un plug perimetrul sacru al viitoareii cetăți, Roma. Întotdeauna, pământul - adică brazda - era aruncat în exteriorul teritoriului delimitat.

Tot astfel se prezintă Brazda lui Novac. Dacă era vorba despre o simplă brazdă profană, săpată de lucrători cu hârlețele, era normal ca pământul să fie aruncat pe ambele părți ale șanțului - ceea ce nu este cazul cu Brazda lui Novac. Faptul că valul de pământ este situat în partea sudică a șanțului - Brazdei - indică faptul că cei care au săpat-o au

fost cei din nordul teritoriului, nu cei din sud. Dacă ar fi trasat-o cei din sud, atunci valul de pământ trebuia amplasat în partea nordică.

Așadar, Brazda lui Novac a fost o graniță ce delimita magic un teritoriu considerat sacru, iar această delimitare nu poate duce cu gândul decât la o opoziție între cei din partea de nord și cei din partea de sud a graniței. Cei care nu voiau să le fie călcat teritoriul erau cei din partea de nord. În concluzie, Brazda lui Novac delimita o graniță care despărțea nordul de sud; mai exact spus, despărțea populația din nord de cea din sud. Probabil că această graniță a existat încă din cea mai îndepărtată antichitate și, după câte se pare, a continuat să fie recunoscută ca atare de toate părțile interesate până la începutul Evului Mediu.

Este cunoscut faptul că, în perioada ce a urmat retragerii aureliene, când tensiunile spirituale, etnice și sociale dintre populația din partea de nord și populația din partea de sud au început să se mai domolească, în zonele situate de-a lungul sau în apropierea Brazdei lui Novac, au început să înflorească nedeile.

Nedeile (limba salvă: nedelja: duminică) erau locuri fixe în care, la anumite date ce țineau de calendarul agrar țărănesc, se întâlneau oameni din diferite zone pentru a face negoț. Probabil că primele nedei au apărut la scurt timp după “retragerea aureliană”. Este cât se poate de firesc ca nedeile să fi fost locurile predilecte unde cei din partea de nord făceau comerț cu cei din partea de sud a Brazdei. Ciobanii, meșteșugarii în lemn, olarii, crescătorii de animale și multe alte categorii profesionale au găsit în nedei locul ideal unde își puteau vinde produsele. Forma economică de schimb era trocul. Fără nici o îndoială, o dată declanșat, contactul economic a domolit întrucâtva temerile sociale dintre cei de la nord și cei de la sudul Brazdei. Încrederea a crescut, iar

vechile animozități au început să fie depășite, astfel că contactele dintre populațiile din nord și cele din sud s-au înmulțit. În consecință, Brazda lui Novac și-a pierdut treptat importanța avută odinioară.

Printre nedeile ce au înflorit de-a lungul graniței s-a numărat și nedeia din zona Pelendavei. Brazda lui Novac trece chiar prin Craiova actuală - mai precis trece prin cartierul care poartă numele Brazda lui Novac. Acesta este motivul pentru care rolul Pelendavei a crescut foarte repede între retragerea aureliană și debutul Evului Mediu.

Firește, în prima perioadă ce a urmat retragerii aureliene contactul dintre membrii focarelor de civilizație situate la nordul și la sudul Brazdei era doar la început, iar nedeile erau doar într-o formă incipientă. Ele s-au dezvoltat abia după secolul al șaselea și al șaptelea; în locurile vechilor nedei au fost constituite ulterior târguri și orașe.

Deloc întâmplător, multe orașe importante de pe teritoriul României actuale, precum Craiova, Târgoviște, Ploiești, Buzău, Galați sunt situate în apropierea vechiului amplasament al Brazdei lui Novac; originile acestor orașe trebuie căutate în nedeile ce au înflorit la începutul Evului Mediu (chiar dacă atestarea lor documentară a fost ulterioară), când s-a intensificat contactul economic între populațiile de la nord și cele de la sudul Brazdei lui Novac.

IOVA, KRAIUL

☞ A doua întemeiere ☞

Începând cu secolul al VIII-lea, Pelendava și-a schimbat numele în **Ponssiona** (“Pod peste Jiu”), continuând să fie un important centru economic (nedeie-târg) și, cel mai probabil, vamă.

Din acea perioadă au fost descoperite în perimetrul actualului oraș Craiova vestigii ale unor ateliere de olărie și de fierărie, ceramică provenită din Bizanț sau, oricum, cu influențe bizantine și, aspect foarte important, monezi bizantine.

Numele actual al orașului, Craiova, s-a încetățenit abia la sfârșitul secolului al XI-lea și începutul secolului al XII-lea, datorită unui personaj al cărui nume a fost ulterior reținut și de legende populare: Iova(n). În acea perioadă de timp, legende populare au fost singurele mijloace “media” de înregistrare a evenimentelor și personalităților istorice.

În primul rând, trebuie menționat că etimologia cuvântului Craiova conține termenul “krai” sau “crai” (echivalentul termenului slavon “kralj” - “kraljevo”) și, implicit, desemnarea teritoriului stăpânit de krai: “krăia”. În limba sârbă, “kraio” înseamnă “ținut”, iar în poloneză “krajow” înseamnă “țară”. Mai poate fi menționat faptul că în timpul celui de-al doilea război mondial, în Polonia

armata formată din partizanii ce luptau împotriva ocupantului nazist și-a luat denumirea de “Armia Crajowa” (Armata Țării sau Armata Națională).

În afara termenului “krai”, etimologia orașului Craiova este legată, așa cum a fost menționat, de numele unui personaj insolit și enigmatic, pe care istoriografia l-a încadrat, pe nedrept, ca în multe alte cazuri, în categoria personalităților “imaginare” sau “legendare”: Iova sau Iovan.

Despre personajul deloc imaginar Iova, legendele afirmă că a descoperit pe dealul Sfântul Dumitru, acolo unde astăzi se află cunoscuta biserică cu același nume, o comoară în timp ce săpa o fântână.

Informația referitoare la descoperirea întâmplătoare a comorii în timpul săpării unei fântâni dă cât se poate de bine în fața istoricilor materialişti (și a cititorilor pe care aceștia îi mai au). Totuși, din punct de vedere probabilistic, pentru ca un om să descopere întâmplător o comoară săpând o fântână, șansele sunt de unu la un miliard. Este mult mai probabil ca Iova să fi aflat de existența acelei comori îngropate datorită flăcărilor albăstrii ce pot fi observate de la mare depărtare.

Atât bătrânii din zonele rurale, cât și căutătorii de comori profesioniști afirmă că, adeseori, în anumite perioade, mai ales în preajma sărbătorilor creștine, deasupra comorilor îngropate apar flăcări albăstrii, ce pot fi zărite de la distanță; tradiția populară afirmă, la rândul ei, că comorile sunt apărute de ființe decorporate deloc prietenoase - de ființe umane decorporate legate de comori în timpul vieții sau chiar de demoni. Pentru îmbunarea acestor fapte trebuie îndeplinite o serie de ritualuri care, în vremurile de demult, erau cunoscute de bătrâni.

Pe de altă parte, se știe tot din legendele bătrânilor sau din povestirile căutătorilor de comori că cel ce dorește să dezgropo o comoară trebuie să aibă “inima curată”; altfel o

pătește într-un mod deloc metaforic: acolo îi rămân oasele. Tradiția populară românească, atât de nesocotită de istoricii moderni, este plină de evenimente dramatice prin care au trecut hoții de comori în secolele trecute. Mulți dintre ei, datorită lăcomiei, și-au lăsat oasele pe câmpuri și prin virogi, iar sufletul lor a devenit prizonier al acelor locuri.

Întemeietorul Craiovei moderne, personajul denumit Iova, pare să fi trecut cu brio de încercările la care a fost supus în decursul descoperirii și însușirii acelei comori, motiv pentru care a supraviețuit apoi o perioadă destul de îndelungată de timp, astfel că a murit la adânci bătrâneți.

Așa cum indică desfășurarea evenimentelor, datorită descoperirii comorii, Iova a devenit cel mai bogat om din aceste locuri. În cele din urmă, datorită bogăției sale, Iova a fost desemnat conducător al comunității, motiv pentru care a fost denumit “krai”. De atunci a intrat în vorbirea cotidiană expresia “norocos ca Iova(n)”, expresie care se folosește și în ziua de astăzi în unele zone rurale din jurul Craiovei - de exemplu, în zona satelor Mofleni și Palilula.

Teritoriul stăpânit de Iova a devenit astfel o “krăie” - “Krăia lui Iova” sau, pe scurt, “Krai-Iova”. În acest caz, evenimentele definesc cu exactitate etimologia orașului. După un timp, locația de reședință a Kraiului Iova a devenit capitala unei formațiuni prestatale de tip medieval (pentru a folosi expresia istoriografiei moderne) destul de întinse - sau a unei “rumâni populare”, după formularea cât se poate de expresivă a lui Nicolae Iorga.

Totuși, datarea evenimentelor care l-au avut ca protagonist pe Kraiul Iova este destul de anevoiasă; pot fi făcute doar câteva presupozții. Cel mai probabil, perioada în care a trăit Kraiul Iova se înscrie între mijlocul celui de-al zecelea secol și sfârșitul celui de-al unsprezecelea - cu aproximație între anii 1050-1190.

Tradițiile populare orale ale zonei au lăsat să se înțeleagă că în “Krăia lui Iova” s-a ținut, secole de-a rândul, o “nedeie krăiască”. Formularea destul de atipică de “nedeie krăiască” ne poate duce cu gândul la faptul că Iova a fost ales “krai” al ținutului cu acordul celor ce se adunau la nedeia ce se ținea periodic; doar astfel se poate explica alipirea celor doi termeni: “nedeie” și “krai”.

O nedeie instituită în onoarea și sub patronajul kraiului, nedeie denumită așadar krăiască, demonstrează și faptul că în acea perioadă de timp zona Craiovei a dobândit o importanță comercială excepțională. Nedeia krăiască trebuie să se fi ținut ani de-a rândul într-o locație consacrată în mod special, iar ulterior în acea locație trebuie să se fi construit câteva clădiri administrative și religioase în care kraiul și curtea sa să-și fi desfășurat activitatea.

În mod firesc, în cazul descoperirii unei comori atât de importante, care l-a propulsat la rangul de krai - kraiul fiind cel mai bogat om din ținut -, Iova ar fi trebuit să facă o danie importantă sau să construiască o biserică, așa cum era obiceiul în epocă. Doar astfel își putea păstra sufletul curat, iar eventualele efecte magice nefaste ale descoperirii comorii ar fi fost diminuate. Fapt mai mult decât surprinzător, în perioada în care se presupune că a trăit Iova, adică între mijlocul secolului al zecelea și sfârșitul secolului al unsprezecelea, pe teritoriul actualului oraș Craiova a fost construită într-adevăr o biserică, și nu o biserică oarecare, ci una foarte importantă: Biserica Sfântul Dumitru. Uimitor este faptul că această biserică a fost construită chiar pe dealul unde, după cum afirmă legendele, Iova a descoperit comoara.

Nu este deloc neobișnuit ca o persoană să ridice o biserică chiar în locul unde a descoperit o comoară. Este chiar foarte normal și, cu atât mai mult, este în spiritul cutumelor acelor timpuri.

Tradiția Bisericii Sfântul Dumitru oferă informații suplimentare în sensul acceptării acestei opinii. “Părerii neconfirmate documentar plasează existența Bisericii Sfântul Dumitru în vremea fraților Petru și Asan, secolul XII (1185) sau a lui Ioan al Cumanilor, sec. XIII (1230), ori a lui Mircea cel Bătrân” - afirmă site-ul oficial al bisericii. “Istoria Craiovei se identifică cu istoria Bisericii Sfântul Dumitru”, mai afirmă site-ul citat, ceea ce este foarte exact formulat, oferind în același timp o bază de pornire cuprinzătoare în ceea ce privește înțelegerea istoriei acestor locuri. (24)

Evident, actuala Biserică Sfântul Dumitru nu este aceeași cu cea despre care se afirmă că a fost construită în jurul anului 1185. De-a lungul timpului, așa cum s-au petrecut evenimentele cu multe alte lăcașe de cult, biserica construită în jurul anului 1185 a căzut în ruină, iar în acel loc a fost rezidită alta. De fapt, Biserica Sfântul Dumitru a căzut în ruină și a fost rezidită de patru ori. A doua rezidire a bisericii Sfântul Dumitru a fost realizată de către boierii Craiovești în jurul anului 1483, dar prima ei atestare documentară provine abia din anul 1645, când este menționată sub numele de “Biserica Domnească de la Craiova” sau sub numele “Biserica Băneasa”.

Biserica Sfântul Dumitru a fost rezidită din temelii pentru a treia oară în 1651 de domnitorul Matei Basarab. În 1690 a fost reparată de armășul Petru Obedeau, iar treizeci și cinci de ani mai târziu, în 1724, a fost restaurată și repictată sub patronajul fiului acestuia, stolnicul Constantin Obedeau. Începând cu anul 1849, biserica Sfântul Dumitru a căzut iarăși în ruină (în 1840 s-a produs un cutremur care a distrus mare parte din Craiova).

Abia în anul 1889, biserica Sfântul Dumitru a fost rezidită din temelii (a patra oară) de arhitectul francez Andre Lecomte de Nouy, cu sprijinul Regelui Carol I și al Reginei

Elisabeta. Biserica Sfântul Dumitru a fost (re)sfințită în anul 1893. Picturile actuale au fost realizate între anii 1907-1933. Din anul 1939, biserica a devenit catedrală. (10)

Sintetizând datele furnizate de legendele populare se poate afirma așadar că Iova a fost un personaj istoric real, probabil un țăran neaoș, care în urma descoperirii comorii, s-a îmbogățit și a devenit "krai". Fiind bun creștin, Iova a construit Biserica Sfântul Dumitru în prima sa întocmire arhitectonică chiar pe locul unde a descoperit comoara. De aceea, fieful său (sediul krăiei) trebuie considerat Dealul Sfântul Dumitru. În mod logic, alături de biserică, în acel loc Iova trebuie să-și fi construit o reședință krăiască. Potrivit cutumelor de atunci, reședința trebuia amplasată destul de aproape de biserică, nu mai mult de o sută-două de metri.

Locul cel mai indicat pentru a servi ca reședință kraiului Iova nu poate fi decât amplasamentul actual al Casei Băniei, care este situată la nici o sută de metri de biserică Sfântul Dumitru. Firește, sediul krăiei din acea perioadă nu are nimic de-a face cu Casa Băniei în actuala ei înfățișare, care a fost construită mult mai târziu; pe timpul lui Iova exista probabil doar un conac țăranesc mai înstărit, ce i-a servit drept reședință.

Cu toate că istoriografia păstrează tăcerea cu privire la acest subiect, se poate presupune că Iova a avut urmași, iar urmașii săi trebuie să-i fi perpetuat numele, să fi fost la fel de bogați ca și el, fiind moștenitorii săi legitimi și, mai mult decât atât, să fi stăpânit cam același teritoriu. Poate că nu-i prea greu de descoperit cine au fost urmașii Kraiului Iova.

Bineînțeles, nimeni alții decât boierii Craiovești. Ei sunt singurii care au avut un nume identic, care au fost extrem de bogați și, mai mult decât atât, care au stăpânit cam același teritoriu. De fapt, pe locul unde odinioară se aflau casele Craioveștilor a fost construită mai târziu Casa Băniei.

Actuala Casă a Băniei, care este cea mai veche clădire civilă din Craiova, datează de pe timpul lui Constantin Brâncoveanu, fiind construită în anul 1699 și restaurată succesiv în anii 1940, 1966, 1977 și 1989.

❧ Ioniță Kaloian ❧

Istoriografia actuală (opinia majorității istoricilor moderni) nu recunoaște existența reală a Kraiului Iova. În schimb, istoriografia leagă întemeierea Craiovei și construirea bisericii Sf. Dumitru (“istoria bisericii se confundă cu cea a orașului”) de formarea, la sudul Dunării, a Țaratului Româno-Bulgar în anul 1186 și, implicit, de unul dintre conducătorii acestui stat, Ioniță Asan, supranumit “Kaloian”.

După cum se știe, la finele secolului al unsprezecelea, mai exact în anul 1186, valahii, bulgarii și slavii de la sudul Dunării conduși de doi frați valahi, Petru și Ioan Asan, s-au răsculat împotriva Imperiului Bizantin datorită fiscalității excesive. Rezultatul răscoalei s-a concretizat în proclamarea unui nou stat, denumit după cutumele vremii “Țarat”.

Întrucât teritoriul de la sudul Dunării era locuit deopotrivă de valahi (români), slavi și bulgari (slavii au fost denumiți bulgari cu toate că nu erau de aceeași etnie), noul stat cu capitala la Târnovo a fost denumit de istorici “Țaratul Româno-Bulgar”. Cei doi frați, Petru și Asan, au fost proclamați Țari, dar doar după câțiva ani au fost asasinați, iar în locul lor s-a urcat pe scaunul țaratului al treilea frate pe nume Ioniță, căruia istoricii i-au adăugat denumirea “Kaloian” (sau *Caloioannes*: “Cel frumos”). Devenit conducător al Țaratului Româno-Bulgar, Ioniță Kaloian a domnit între anii 1197-1207, fiind implicat în mai multe războaie împotriva Imperiului Bizantin.

Numele prin care Ioniță Kaloian a fost desemnat în documentele vremii spune totul: “Rex Bulgarorum et Blachorum”, iar țara stăpânită de el era numită “Bulgaria et Blachia”. În acea perioadă atât la nordul, cât și la sudul Dunării - inclusiv în munții Haemus, locuia o populație numeroasă de valahi, adică de români, astfel că nu trebuie să surprindă faptul că cei trei frați Asan erau valahi - adică români.

După cum afirmă istoricul Constantin C. Giurescu, “în Munții Haemus locuia, după cum ne arată nu numai documentele, ci și toponimia, o numeroasă populație vlahă. Naționalitatea română a Asaneștilor apare mai presus de orice îndoială. Ne-o arată nu un izvor, ci o serie întregă, și nu de același fel, ci provenind din patru părți deosebite”. Prima sursă, afirmă istoricul citat, este *Cronica grecească a lui Nicetas Choniates Akominatos*, care afirmă deslușit că “Petru și Asan erau vlahi, că ei aparțineau acelui neam de oameni care locuiesc Muntele Haemus și care înainte se numeau mysi, iar acuma vlahi se cheamă”. Aceeași cronică afirmă că “într-una din expedițiile împotriva bizantinilor, fiind luat prizonier un preot, acesta s-a rugat lui Asan, grăindu-i în limba lui, știutor fiind de limba vlahilor, să aibă milă de el și să-l sloboadă”. A doua sursă documentară a fost *Cronica atribuită lui Ansbertus*, care afirmă că cruciații care treceau prin Peninsula Balcanică au fost atacați de “acel valah Ioniță (Blachus ile Iohannitius), care avea pe lângă el valahi și cumani, și alții (cum Blacis et Commanis et alis). A treia sursă documentară se regăsește în scrierile cronicarilor francezi ai Imperiului latin de Constantinopol, care-l îl numesc pe Ioniță prin denumirile “Jehan le Blac” sau “Johanice le Blac”. A patra sursă este alcătuită din documentele cancelariei papale, în care se afirmă, negru pe alb, că “Ioniță se trage din vechii romani.” (17)

O mărturie impresionantă cu privire la originea vlahă a dinastiei Asan poate fi găsită în corespondența lui Ioniță Kaloian cu cavalerii latini ai celei de-a patra cruciade, care au cucerit capitala Imperiului Bizantin, Constantinopole, în anul 1205, din care merită reținut următorul pasaj: “Eu am mai multe drepturi asupra acestui pământ - le scrie Ioniță Kaloian cruciaților latini - decât voi asupra Constantinopolului; eu n-am făcut decât să recapăt ceea ce strămoșii mei au posedat odinioară. Voi ați năpădit într-o cetate și într-un imperiu în care nu aveți nici un drept. De altfel, eu dețin în mod legal coroana din mâna pontifului suveran, în timp ce acela ce se intitulează *basileus* de Constantinopol, n-a făcut decât să o urzurpe pe a sa. Prin urmare imperiul trebuie să-mi revină mai degrabă mie decât lui. Eu pot să combat cu încredere sub baniera și cheile Sf. Petru pe acești latini care poartă cruci false pe umerii lor. Ei m-au provocat, eu am fost obligat să mă apăr.” (17)

Istoricul Constantin C. Giurescu afirmă că Ioniță Kaloian “a întins hotarele statului, a obținut nu numai recunoașterea oficială a lui, atât din partea bizantinilor, cât și a papei, dar și titlul de rege pentru sine, și de primat pentru arhiepiscopul bisericii Bulgariei și Vlahiei.” Așadar, este foarte normal ca titlul dat lui Ioniță să fi fost acela de “*rex Bulgarorum et Blachorum*”, iar țara stăpânită de el să se fi numit “*Bulgaria et Blachia*.” (17)

Tochmai Ioniță Kaloian din dinastia Asan a fost desemnat de istoriografia modernă că ar fi fost întemeietorul orașului Craiova și ctitorul bisericii Sfântul Dumitru, în dauna lui Iova Kraiul. Baza documentară a acestei opinii a istoriografiei moderne este chiar *Cronica lui Nicetas Choniates Akominatos*, care afirma că Ioniță Kaloian a fost nevoit “să se refugieze în anul 1197 la nord de Dunăre”, unde a devenit “domn peste niște vlahi din neamul lui.” (1)

Detaliile oferite de cronicarul Nicetas Choniates Akominatos sunt binevenite în înțelegerea subiectului. Documentele confirmă într-adevăr că Ioniță Kaloian s-a deplasat la nordul fluviului în anul 1197, dar locația exactă unde a poposit nu este cunoscută. Cei mai mulți istorici sunt de părere că locul de refugiu al lui Ioniță Kaloian a fost chiar Ponsiona-Craiova, cel mai bogat și cel mai vechi centru comercial din zona de sud-vest a vechii Dacii, ceea ce este, de asemenea, foarte veridic. Evident, cronicarul Nicetas Choniates Akominatos nu a exagerat deloc afirmând că Ioniță Kaloian a venit la cei “din neamul lui”; cei care au exagerat sunt istoricii moderni, care i-au atribuit acestuia, în mod eronat, întemeierea orașului Craiova și, implicit, ctitorirea Bisericii Sf. Dumitru.

Refugiindu-se la nordul Dunării, Ioniță Kaloian nu a întemeiat însă nimic, căci nu mai avea ce să întemeieze, întrucât Krăia lui Iova deja exista - fusese constituită de Iova. De asemenea, Biserica Sf. Dumitru deja exista, astfel că numele lui Ioniță Kaloian nu poate fi legat de ctitorirea acesteia. Desfășurarea evenimentelor indică faptul că atunci când s-a refugiat la nordul Dunării în anul 1197, Ioniță Kaloian nu a venit pentru a întemeia ceva, ci pentru a cere sprijin militar celor de la nordul fluviului. Acest sprijin trebuie să fi venit foarte repede. Doar în condițiile în care a primit sprijin militar, Ioniță Kaloian a fost recunoscut “domn de vlahii din neamul său” - așa cum afirmă cronicarul.

Peste doar câțiva ani, în anul 1204, Ioniță Kaloian a fost recunoscut oficial Țar al Imperiului Româno-Bulgar și de Papa de la Roma, ceea ce a echivalat cu recunoașterea sa pe plan internațional. După anul 1205, anul cuceririi Constantinopolului de către cruciații din apus, Ioniță Kaloian s-a implicat în luptele pentru tronul Imperiului Bizantin, dar în anul 1207 a fost asasinat în urma unui complot.

Eroarea atribuirii lui Ioniță Kaloian a întemeierii Craiovei și, implicit, a ctitoririi bisericii Sf. Dumitru, a persistat mult timp în conștiința istoriografică românească; ea era prezentă și în anul 1867, la 20 septembrie, când “Consiliul municipal al Craiovei a hotărât să aprobe stema, steagul și sigiliul orașului.” Pe stema Craiovei din anul 1867 era un scut, iar în mijlocul acestuia era reprezentat, în picioare, un bărbat în ținută princiară.

Reprezentarea pe stema orașului a unui bărbat în picioare, purtând însemne princiare, este foarte corectă, dar acesta nu poate fi în niciun chip Ioniță Kaloian, ci Iova Kraiul, adevăratul întemeietor al orașului. Chiar și datarea ctitoririi Bisericii Sfântul Dumitru în anul 1185 contrazice implicarea lui Ioniță Kaloian în întemeierea orașului Craiova; Ioniță Kaloian (născut în 1168 sau 1169) a poposit la nordul Dunării abia în anul 1197, deci o eventuală implicare a sa în întemeierea orașului Craiova și a Bisericii Sfântul Dumitru nu poate fi luată în considerare.

Concluzia este următoarea: nu Ioniță Kaloian - indiferent cât era de frumos și de seducător, căci oricum era frumos din moment ce i-a sedus iremediabil pe istoricii acelor vremuri astfel că i-au acordat epitetul “Kaloian” (“Cel frumos”) - a fost întemeietorul Craiovei moderne (care se afla la al doilea avatar, după Pelendava), ci un alt personaj la fel de seducător: Iova Kraiul. Cu mulți ani înainte de vizita lui Ioniță Kaloian la nordul Dunării, Iova a pus bazele unei Krăii și a unei “nedei krăiești” care a adus prosperitate întregului ținut.

Pe timpul poposirii lui Ioniță Kaloian la nordul Dunării, la “valahii din neamul lui”, în mod evident acesta nu s-a adresat țăranilor de pe câmp care-și pășteau liniștiți vitele, ci unor lideri politici care aveau deja o anumită greutate politică, militară și financiară.

Ioniță Kaloian nu a poposit la nordul Dunării pentru a întemeia ceva, ci pur și simplu pentru a cere sprijin militar, politic și financiar, sprijin ce i-a fost acordat în timpul cel mai scurt.

❧ Harta lui Paulus Sanctinus Lucensis ❧

Toate aceste afirmații nu sunt fără acoperire documentară. Dimpotrivă. Există o hartă de o valoare excepțională care confirmă din plin aceste afirmații.

Harta, pe care statul francez, prin ministerul francez al cultelor, a pus-o la dispoziția românilor în jurul anului 2000, al cărei original este păstrată la Biblioteca Națională din Paris, a fost realizată înaintea bătăliei de la Nicopole din anul 1396, de un strateg militar pe nume **Paulus Sanctinus Lucensis**, care a mai realizat și un tratat militar ce avea rolul de a pregăti campania împotriva turcilor soldată cu eșecul de la Nicopole (hartă a fost prezentată de Ion-Dumitru Snagov în cartea “Țările Române în secolul al XIV-lea. Codex Latinus Parisinus” - Ed. Cartea Românească 1979).

Este extrem de important de menționat faptul că, pe harta lui **Paulus Sanctinus Lucensis**, în dreptul Craiovei, care încă era denumită Ponssiona, alături de care se afla “Ponte de Zicho” (Podul peste Jiu), situată în “Vlachia Transiuană”, adică în ceea ce ulterior a primit numele Oltenia, este desenată sigla ce indică o cetate; și nu orice fel de cetate, ci o cetate creștină (steagul cu cruce). Așadar, chiar și în perioada domniei lui Mircea cel Bătrân, la un secol după călătoria lui Ioniță Kaloian la nordul Dunării, încă exista cetatea Ponssiona, recunoscută ca atare de responsabilii politici și militari ai Europei din acele timpuri. Se pare că a fost vorba despre o cetate destul de puternică din punct de vedere politic, financiar și militar.

După cum indică desfășurarea ulterioară a evenimentelor, locul de dispunere a cetății nu a fost însă Dealul Sfântul Dumitru, locul unde Iova Kraiul a construit biserica și a descoperit comoara, ci într-o zonă situată la vreo zece kilometri distanță spre nord-vest, pe malul Lacului Craiovița (Balta Craioviței).

Nu este exclus că, inițial, pe malurile acestui lac să fi fost întemeiată nedeia krăiască menționată anterior. Nu este exclus, de asemenea, ca locul unde funcționa nedeia krăiască să fi devenit rapid centrul administrativ, politic și comercial al întregii zone. Mai trebuie menționat faptul că, în acea perioadă de timp, Lacul Craiovița era mult mai mic decât în prezent; trebuie reamintit că lacul s-a format pentru prima oară pe timpul stăpânirii romane, undeva în jurul anului 250, în urma unei revărsări a Jiului.

Termenul “cetate” atribuit Ponsionei nu trebuie însă să genereze interpretări eronate; în acea perioadă de timp, prin cetate se înțelegea un ansamblu arhitectural nu foarte mare, format dintr-o reședință a conducătorului, dintr-o biserică zidită probabil din lemn și din câteva clădiri anexă, rezervate administrației. Întregul complex arhitectural era, foarte probabil, înconjurat de un zid.

Nu este exclus ca ansamblul arhitectural de la Târgoviște - care este alcătuit din Palatul domnesc, Biserica Domnească, Turnul Chindiei și din câteva clădiri administrative, toate înconjurate de un zid masiv -, construit câteva secole mai târziu, să fi fost copia unui model deja consacrat în arealul carpato-danubiano-pontic. Modelul inițial l-a constituit, probabil, cetatea Kraiului Iova de pe malul Lacului Craiovița.

În orice caz, arhitectura actuală a Bisericii Sf. Dumitru, care a fost reconstruită după planul inițial atât pe timpul lui Matei Basarab, cât și pe timpul arhitectului francez Andre

Lecomte de Nouy, este asemănătoare cu cea a Bisericii Domnești de la Târgoviște, cu cea de a Bisericii Domnești de la Curtea de Argeș și cu cea a bisericii de la Snagov. Acest stil arhitectonic dreptunghiular, cu două rânduri de coloane, care a fost folosit în vechime doar în Bizanț, Salonic și pe coastele asiatice ale Mării Negre, este diferit de cel triconic al bisericilor construite ulterior pe teritoriul României. (10)

Din nefericire, cetatea Kraiului Iova a dispărut în timpul unor inundații ale Jiului. Cercetările geologice realizate în urmă cu câțiva ani în partea de est a Lacului Craiovița au indicat faptul că inundația Jiului, care s-a produs în jurul anului 1400 (plus sau minus 50 de ani), a dus la supradimensionarea vechiului lac.

Dispariția unei vechi cetăți situată în apropierea Lacului Craiovița este confirmată de câteva legende populare care precizează că în apele aceluia lac s-ar fi înecat fata unui krai; nu este exclus ca acel krai, a cărui fată s-a înecat în lac, să fi fost fie Iova Kraiul, fie unul dintre urmașii săi.

În acest context este de notorietate efortul marelui cărturar Bogdan Petriceicu Hașdeu care, la vremea sa, a fost primul istoric care a intuit că pe teritoriul orașului Craiova, mai exact în apropierea Lacului Craiovița, a existat o cetate medievală foarte puternică din punct de vedere militar. Pentru a-și proba afirmațiile, Bogdan Petriceicu Hașdeu a cerut în repetate rânduri Guvernului României din vremea sa să aloce fonduri pentru cercetări subacvatice în Lacul Craioviței, pentru a descoperi vechea cetate. Fonduri nu s-au acordat în epoca sa, după cum nu s-au acordat nici până în ziua de astăzi, dar rămâne demnă de laudă vrednica intenție a lui Bogdan Petriceicu Hașdeu, care a intuit în mod genial faptul că prin cercetarea subacvatică a lacului Craiovița s-ar putea elucida o importantă perioadă a istoriei României. Și de ce nu, poate că cercetarea subacvatică a lacului Craiovița

ar putea duce la acceptarea faptului că, înainte de apariția primelor knezate și voievodate consemnate de istoriografie (ale lui Litovoi și Bărbat), un personaj cunoscut astăzi doar din legende, Iova Kraiul, a înființat una din primele - dacă nu prima - cetăți de apărare de pe teritoriul României actuale.

❧ Globul Craiovei ❧

Faptul că Iova Kraiul a fost un personaj istoric cât se poate de real, iar nu imaginar așa cum consideră mulți istorici contemporani, își găsește o nesperată confirmare în denumirea unei alte localități care i-a împrumutat numele.

Foarte puțini oameni știu astăzi că numele Craiova se mai găsește în denumirea unei alte localități de pe teritoriul României, este drept mai mică, care are rangul de sat: **Globul Craiovei**, care se află în Județul Caraș-Severin.

Într-o excelentă monografie referitoare la comuna Globul Craiovei, scrisă de *Icoana Cristescu Budescu* (op.cit.: *Icoana Cristescu Budescu - "Monografia satului Globul Craiovei"*; cap. III), pot fi găsite câteva informații cât se poate de interesante cu privire la acest subiect. Aceste informații sunt independente de cele furnizate până în acest punct, motiv pentru care trebuie tratate cu toată considerația. Mai trebuie precizat că denumirea "glob" din denumirea satului provine, așa cum preciza autoarea citată, din toponimul slav "globoka", care înseamnă "adâncitură". În schimb, numele Craiova provine, deloc întâmplător, de la același Krai Iova(n).

Potrivit unei legende locale, relatată de *Icoana Cristescu Budescu* în excelenta ei monografie (poate una dintre cele mai bune monografii referitoare la localitățile mici de pe cuprinsul României), Kraiul Iova, fiind fugărit de dușmani, "a poposit mai multe zile în valea stâncoasă a apei

acestui sat, stând într-o grotă ce se poate vedea și astăzi. Fiind bine tăinuit de păstorii localnici, următorii săi i-au pierdut urma. După ce aceștia s-au retras și pericolul a trecut, Iova a mulțumit, plătindu-i generos pe păstori pentru devotamentul lor și pentru hrana primită. Apoi le-a spus că el este craiul Iova și a plecat spre nord-est, urmând valea Slătinicului. Păstorii au rămas mirați de această neobișnuită întâmplare și se mândreau că la ei a poposit craiul Iova, de al cărui nume auziseră. De atunci, când mergeau spre locul unde a stat craiul sau la râul din care el și-a potolit setea, ei spuneau că merg la craiul Iova, apoi, la Crai-Iova, în sfârșit la Craiova. Tot Craiova a rămas și numele râului care compune toponimicul Globu Craiovei.” (12)

Iată așadar că Iova Kraiul a avut o viață mult mai aventuroasă și zbuciumată decât ne-am fi imaginat. Faptul că la un moment dat s-a refugiat în județul Caraș Severin, la aproape 250 de kilometri de reședința sa, demonstrează încă o dată faptul că este vorba despre un personaj cât se poate de real; mai mult decât atât, demonstrează faptul că Iova nu are nici o legătură cu Ioniță Kaloian, care nu a ajuns niciodată prin județul Caraș Severin.

După cum se poate remarca din cele relatate de *Icoana Cristescu Budescu* în excelenta ei monografie, numele Kraiului Iova era foarte cunoscut pe un teritoriu destul de mare, astfel că locuitorii ținuturilor unde și-a purtat pașii l-au întâmpinat cu entuziasm. Pe deasupra, în amintirea vizitei kraiului, după cum a fost menționat, locuitorii și-au botezat ulterior localitatea și cu numele său, mai cu seamă că, după cum considerau ei, locația în care se aflau făcea parte “din krăia sa”.

Această ultimă informație este cât se poate de sugestivă, întrucât indică faptul că teritoriul stăpânit de Iova Kraiul nu trebuie redus doar la orașul Craiova.

Uimitor - stupefiant de-a dreptul - este însă faptul că numele Kraiului Iova era încă cunoscut și chiar devenise legendar la câteva sute de ani de la evenimentele descrise anterior. Altfel, nu are cum să fie explicat faptul că, în jurul anului 1527, un căpitan al voievodului Ardealului Ioan Zapolia, și-a constituit o armată de aproximativ 5000 de oameni și, după cum ne informează aceeași scriitoare Icoana Cristescu Budescu, “sub numele de Țar Iova sau Craiu Iova a început să jefuiască prin Almăj și prin alte părți. Cetatea lui trebuie să fi fost pe dealul care se numește până azi Țerova, aflată între Borlovenii Noi și Pârlova, iar ținutul pe care-l stăpâna el se chema Craina.” Autoarea citată traduce “craina” prin “margine” sau “ținut de margine”, dar particula “crai” se aplică atât ținutului cât și conducătorului ținutului denumit crai (inițial “krai”). De altfel, satul Globul Craiovei a făcut parte din ținutul Craina (din care mai făceau parte Teregova, Mehadia și altele). (12)

Nu trebuie să surprindă faptul că acel căpitan al voievodului Ioan Zapolia s-a răzvrătit și s-a pus în fruntea unei armate de 5000 de oameni cu scopul de “a jefui” în partea de vest a Țării Românești și, probabil, în unele părți din Ardealul stăpânit de regii maghiari. Depinde cine o spune; dacă o spun cronicile maghiare, atunci termenul “a jefui” trebuie înțeles în context. Contextul este: conții, grofii și nemeșii supuși coroanei maghiare și-au însușit prin jaf ceea ce nu le aparținea: ținuturi și bogății românești, exploatând fără milă munca țăranilor români. Prin “jaf” românii aflați sub comanda aceluiași căpitan răzvrătit al voievodului Ioan Zapolia, au luat înapoi ce le-au furat conții, nemeșii și grofii maghiari.

Pe de altă parte însă, faptul că acel conducător și-a luat, după câteva secole, numele de Țar Iova sau Krai Iova este mai mult decât surprinzător. Aceasta demonstrează faptul că

numele și personalitatea Kraiului Iova încă reprezentau un model puternic în epocă. Un model de neatârnare și de independență. Căci ceea ce pare să fi dorit acel căpitan sau ce va fi fost al voievodului Ioan Zapolia, a fost o reînviere a unei vechi stări de fapt, încă vie în mințile oamenilor și în conștiința epocii, în care autohtonii erau stăpâni la ei acasă.

Așadar, nu jaful unui căpitan rebel din ținutul Banatului și Ardealului este subiectul principal al acestei istorisiri, ci dorința românilor de a reînvia o stare pierdută, o stare a independenței și a neatârnării, într-un ținut (craina sau krăie) autonom, precum fusese odinioară. Iar această stare purta în epocă un singur nume: Krai Iova.

Nu există informații care să indice dacă acel căpitan a reușit într-adevăr să instituie o krăie durabilă, după modelul Kraiului Iova, în acel ținut de margine denumit de localnici "Craina", dar există indicii foarte serioase care dezvăluie faptul că istoria poporului român nu este cunoscută în totalitatea ei. Multe astfel de evenimente au fost șterse cu un burete mare și negru din istorie și din amintirea românilor.

Istoricii moderni nu știu cum să citeze mai des cronicile maghiare sau bizantine ale timpurilor trecute pe care le consideră singurele documente "veridice", dar care nu sunt altceva decât cronici mincinoase scrise de învingătorii de moment. Mincinoase întrucât au fost scrise trunchiat, pe considerente politice vădit interesate.

CETATEA-NEDEIE

☞ Norocos ca Iova(n) ☞

Mulți istorici moderni sunt de părere că, dată fiind sărăcia documentelor istorice și arheologice, secolul al XIII-lea poate fi considerat cel mai misterios secol din istoria poporului român, iar acest fapt nu poate fi tăgăduit de nimeni.

De fapt, întreaga perioadă de aproape o mie de ani, cuprinsă cu aproximație între retragerea aureliană din anul 272 și întemeierea statului medieval Valahia, este o perioadă de gol informațional pe care, într-un fel sau altul, istoriografia a încercat să o umple. Din acest punct de vedere se poate afirma că secolul al treisprezecelea nu a fost nici mai mult, dar nici mai puțin misterios decât întreaga perioadă menționată. Fără nici o îndoială, în secolul al treisprezecelea s-au produs mutații istorice extrem de importante pentru destinul ulterior al poporului român. Secolul al treisprezecelea a fost secolul apariției și afirmării primelor formațiuni prestatale - așa cum le denumește istoriografia - în arealul locuit de poporul român.

Totuși, mult mai interesant - și mult mai misterios - decât secolul al treisprezecelea a fost secolul al doisprezecelea; informațiile furnizate de istoriografie referitoare la secolul al doisprezecelea sunt mult mai puține.

În secolul al doisprezecelea - mai exact spus la debutul secolului al doisprezecelea - a fost reîntemeiat orașul Craiova pe principii creștine, cu aportul decisiv al lui Iova Kraiul. Așadar, revenind la istoria Craiovei după acest ocol mai lung, se poate afirma că, după reîntemeierea pe principii creștine realizată de Iova Kraiul, reîntemeiere ce poate fi situată în prima jumătate a secolului al doisprezecelea, destinul zonei s-a modificat considerabil. Craiova a devenit cea mai bogată așezare din partea de sud a arealului carpato-danubiano-pontic, cunoscând o dezvoltare economică explozivă, fapt ce i-a permis implicarea în jocurile politice ale regiunii. Mai mult decât atât, reședința kraifului a devenit sinonimă în epoca respectivă cu bogăția și prosperitatea, fapt ce a atras ca un miraj negustori și meșteșugari nu numai din celelalte zone ale arealului carpato-danubiano-pontic, ci și de la sudul Dunării, unde locuiau mulți etnici valahi. Pe drept cuvânt, Craiova acelei perioade devenise o veritabilă “perlă a Valahaiei”.

Bogăția și prosperitatea perlei Valahiei a provenit, fără nici o îndoială, de la comoara descoperită de Iova (“norocos ca Iova”), care a avut înțelepciunea necesară de a o pune în folosul comunității; s-ar putea afirma că, spre deosebire de omologii săi de la debutul secolului al XXI-lea, Iova a știut cum să-și utilizeze bogăția în folosul comunității. Spirit întreprinzător din punct de vedere comercial, Iova a dezvoltat vechea nedeie ce exista în zonă, aceasta devenind în scurt timp cea mai mare din întregul areal balcano-carpato-danubiano-pontic; altcumva spus, vechea nedeie a devenit o “regină a nedeilor”, Iova devenind astfel kraiful acesteia - nume sub care a fost de altfel cunoscut în epocă și a intrat în legende (căci în istorie, după cum poate fi remarcat, nu a intrat). Urmarea logică este că, atrăgând negustori, meșteșugari și mărfuri din tot arealul balcano-

carpato-danubiano-pontic (de la sudul și de la nordul Dunării), dar și datorită impunerii unor taxe de tranzit prin vama ce exista de multă vreme la trecerea peste podul Jiului, Craiova a dobândit nu numai bogăție, ci și prestigiu. Astfel, chiar înainte de a fi denumită după numele lui Iova, Craiova a fost cunoscută în epocă sub denumirea (care ulterior a intrat în legende) de Nedeie Krăiască sau de Nedeie-Cetate.

Denumirea de cetate, ce poate părea pompoasă, nu este defel exagerată, întrucât pe amplasamentul actualului oraș Craiova a fost construită într-adevăr o cetate de apărare. Harta lui Paulus Sanctinus Lucensis este cea mai clară dovadă în acest sens. Totuși, cetatea pare să nu fi fost construită în zona dealului Sfântul Dumitru, locul unde Iova descoperise comoara și construisese biserica, ci la vreo zece kilometri spre nord-vest. Zona în care a fost construită cetatea corespunde cu locația în care actualmente se află Lacul (“Balta”) Craioviței.

În acea perioadă de timp, Lacul Craioviței era mai mic decât se prezintă astăzi; el se formase în jurul anului 250, în urma unei inundații provocate de o revărsare a Jiului. Mutarea centrului de greutate al sediului krăiei de pe Dealul Sfântul Dumitru lângă Lacul (“Balta”) Craioviței denotă faptul că în acea perioadă de timp s-a produs o mutație importantă în ceea ce privește situația geopolitică și socială a zonei. Este evident că, din punct de vedere militar, zona lacului Craiovița, fiind înconjurată de apa lacului dintr-o parte și de păduri din trei părți, putea fi protejată mult mai ușor decât Dealul Sfântul Dumitru.

Prin denumirea de cetate trebuie înțeles mai degrabă un fel de fort (ca o unitate militară din ziua de astăzi) împrejmuit fie cu gard din lemn, fie cu zid din cărămidă; din loc în loc se aflau probabil foșoare de apărare și observație. Zidul împrejmuitoare delimita mai multe clădiri civile, dintre

care la loc de cinste trebuie să se fi aflat locuința kraifului, o biserică și un număr oarecare de hambare și depozite. Hambarele și depozitele țineau probabil de buna funcționare a unei nedei, în ele fiind adăpostite mărfurile negustorilor pe timp de noapte. Nedeia era amplasată probabil într-o piață ceva mai mare, în care se vindeau sau se schimbau prin troc mărfuri. În mod cert, fortul (cetatea) avea armată proprie sub forma unor cete înarmate, care asigurau atât perimetrul comercial și civil al cetății, cât și protecția mărfurilor și a călătorilor ce poposeau acolo.

Este un element de maximă importanță mențiunea că reședința pe care o putem să o numim “oficială” a kraifului s-a mutat din Dealul Sfântul Dumitru lângă Lacul Craioviței. Denumirea lacului s-a perpetuat până în ziua de astăzi: Craiovița. De fapt, toată zona în care se află Lacul Craiovița a primit acest nume (zona este cunoscută astăzi ca fiind cartierul Craiovița), iar acest aspect trebuie să dea de gândit, motiv pentru care se poate deschide o scurtă paranteză pentru a prezenta o deducție cu privire la implicațiile sale.

Deducția se bazează doar pe intuiție; firește, intuiția este considerată neștiințifică de istoriografie, dar asupra acestui aspect mai este de discutat. Deocamdată va fi prezentată doar deducția care pornește de la următoarea premisă: în mod firesc, se poate conveni că numele Ioviță este diminutivul sau numele de alint al numelui Iova, iar acest aspect ne poate duce cu gândul la faptul că Iova din denumirea Craiova a fost aceeași persoană cu Ioviță din denumirea Craiovița. Totuși - iar aceasta este deducția -, mult mai probabil, nu a fost vorba despre aceeași persoană.

Iova din denumirea Craiova nu pare să fi fost aceeași persoană cu Ioviță din denumirea Craiovița. Ioviță trebuie să fi fost fiul lui Iova, urmașul său direct, care într-un anume moment al vieții sale s-a separat de tatăl său pe cale amiabilă

și a dezvoltat - cum se spune astăzi - o altă “afacere”. Motivația acestei deducții este următoarea: în mediul popular (“la țară”) a existat din antichitate și până la începutul secolului al XX-lea o cutumă de ordin mistico-popular (devenită apoi superstiție) care interzicea modificarea în vreun fel a numelui unei persoane, astfel că acordarea diminutivelor sau a numelor de alint nu era un procedeu prea des utilizat. O dovadă în acest sens este faptul că, încă din antichitate, persoanele grav bolnave sau cele care nu aveau noroc în viață erau rebotezate cu alt nume, rebotezarea fiind echivalentă cu o renaștere ființială, care anula bolile și nenorocul. Tot astfel pruncii bolnavi erau “vânduți” de părinți - cel mai adesea pe fereastra deschisă a casei - pe o “para” (un bănuț) primului străin ce trecea “întâmplător” pe uliță, erau rebotezați de acesta cu primul nume ce-i venea în minte, și în final erau “răscumpărați” de părinți. Chiar și în ziua de astăzi, acest procedeu este folosit în unele biserici ortodoxe din Dobrogea, de exemplu la Dervent, unde bolnavii incurabili sunt rebotezați de preoți. Concluzia este că numele unei persoane era considerat ca fiind în relație directă cu destinul acestuia, astfel că folosirea unor diminutive, nume de alint sau prescurtări de nume era nu numai foarte rar utilizată, ci și considerată nefastă.

Faptul că avem de-a face cu două personaje distincte, Iova și Ioviță, tată și fiu, demonstrează faptul că, în epoca respectivă, pe teritoriul Craiovei s-au format două centre de putere, amplasate în locuri diferite. Primul centru de putere a rămas pe Dealul Sfântul Dumitru, unde se va fi aflat biserica cu același nume în prima sa întocmire arhitectonică, ridicată de Iova (Cel Bătrân) din lemn și reședința crăiască amplasată în locul unde astăzi se află Casa Băniei (și aceasta era tot din lemn, căci așa se construiau edificiile în acele timpuri). Al doilea centru de putere a fost ridicat de Ioviță, fiul lui Iova,

atunci când acesta a ajuns la maturitate; locația celui de-al doilea centru de putere era pe malul (de atunci) al Lacului Craiovița.

Între momentul construirii primului centru de putere de către Iova (cel mai probabil în jurul anului 1100, deci cu aproximativ 80 de ani înainte de întemeierea Țaratului Româno-Bulgar) și momentul construirii celui de-al doilea centru de putere de către Ioviță se va fi scurs o perioadă de timp - între treizeci și patruzeci de ani. Pe timpul maturității lui Ioviță necesitățile economice, sociale și militare erau altele decât erau pe timpul lui Iova. Situația politică globală se schimbase, în sensul în care, dacă pe timpul lui Iova (Cel Bătrân) situația era relativ idilică, pe timpul lui Ioviță (Cel Tânăr) situația se complicase semnificativ; în perioada maturității lui Ioviță, ce poate fi situată cu aproximație în perioada 1140-1150, nori negri se adunau din toate părțile asupra teritoriului nord și sud dunărean.

Acesta a fost de altfel motivul pentru care, în concordanță cu noile imperative ale momentului, Ioviță a decis construirea unei cetăți de apărare pe malul lacului Craiovița. În perimetrul cetății înconjurată cel mai probabil cu un zid de cărămidă (considerat mai trainic și mai sigur), flancat de turnuri de apărare și de foșoare de observație, se vor fi aflat o nouă biserică din cărămidă și mai multe construcții civile, cea mai importantă fiind reședința krăiască. De asemenea, în perimetrul cetății trebuie să se fi aflat nedeia, adică târgul unde se făcea negoț, hambarele și depozitele aferente, unul sau mai multe hanuri unde trăgeau negustorii pe timpul nopții și, foarte probabil, locuințele personalului auxiliar, în special ale garnizoanei formată din cete de luptători.

Doar astfel Ponssiona-Craiova putea figura pe harta strategului militar Paulus Sanctinus Lucensis având sigla de

cetate creștină (steagul cu cruce). Cetatea avea, evident, o importanță strategică în zonă; ea apăra nu numai obiectele religioase, civile și economice ale zonei, ci și, foarte probabil, supraveghea drumurile care făceau legătura dintre sudul Dunării și celelalte provincii locuite de români: Transilvania și Muntenia.

Sub denumirea locală de Nedeia-Cetate sau poate chiar prin denumirea cunoscută în apusul Europei, de Ponsion sau “Ponte de Zio” (Pod peste Jiu - pod care în vremea respectivă prezenta importanță nu doar economică, ci și strategică), Krăia lui Iova s-a extins teritorial destul de rapid. Dacă în faza inițială Krăia lui Iova era doar o cetate ce apăra o nedeie - o cetate-nedeie -, ulterior a devenit o “țară”. În prima etapă, Krăia lui Iova s-a extins până la dimensiunile aproximative ale Olteniei de astăzi, iar în a doua etapă pare să fi depășit teritoriul actual al României, extinzându-se atât la sudul, cât și la vestul acesteia.

Trebuie reamintite legendele din Globu Craiovei, care au furnizat informația valoroasă că locația respectivă (sud-estul județului Caraș Severin) făcea parte în perioada respectivă din Krăia lui Iova - așa cum le-a specificat kraiul fugar ciobanilor -, ceea ce înseamnă că aceasta se întindea pe o suprafață mult mai mare decât suntem înclinați să credem.

❧ Țaratul Olteniei ❧

Procesul de extindere al Krăiei lui Iova de la nivelul unei nedei la nivelul întregii Oltenii s-a datorat prestigiului imens de care a început să se bucure, astfel că nu a fost nevoie de vreun război de cucerire a teritoriilor învecinate.

Conducătorii locali ai moșiilor, satelor și obcinelor din zona Olteniei, care erau prin tradiție autonome, deveniseră la rândul lor conștienți de faptul că nu pot rezista în condițiile

unor agresiuni externe decât dacă se unesc ori se pun sub protecția unui factor puternic din punct de vedere economic și militar. Din acest punct de vedere se poate afirma fără teama de a greși că “Țara” sau Krăia lui Iova a fost prima formațiune (pre)statală cu caracter creștin de pe teritoriul României.

În faza incipientă (indiferent sub ce denumire), Krăia lui Iova pare să se fi format în jurul anului 1130 (sau poate mai devreme). Krăia lui Iova, ca primă formațiune prestatală cu caracter medieval, a devansat așadar formarea celorlalte formațiuni prestatale românești recunoscute de istoriografie: cnezatele lui Litovoi, Gelu, Menumorut etc.

Aceste aspecte au fost confirmate un secol mai târziu de “Diploma ioaniților”, un document emis de cancelaria regatului maghiar în anul 1247. De fapt, “Diploma ioaniților” menționa direct existența, în zona Olteniei de astăzi, a unui prosper Cnezat al lui Ioan. Potrivit Diplomei Ioaniților, Cnezatul lui Ioan acoperea porțiuni întinse din județele Dolj, Mehedinți și Olt. Textul Diplomei Ioaniților este limpede: “îi dăm și îi dăruim lui, și prin dânsul numitei case, întreaga țară a Severinului împreună cu munții ce țin de ea și cu toate celelalte ce atârnă de ea, precum și cnezatele lui Ioan și Farcaș până la râul Olt, afară de pământul cnezatului voievodului Litovoi, pe care îl lăsăm românilor așa cum l-au stăpânit aceștia și până acum.” (19)

Fără doar și poate, cnezatul Ioan a fost unul din urmașii Kraiului Iova - sau, oricum, a fost acel urmaș al Kraiului Iova care a trăit în epoca redactării Diplomei Ioaniților, adică în jurul anului 1247.

Mai trebuie remarcat și faptul că procesele de transformare socială, religioasă, politică și economică ale ținuturilor locuite de români (“țările” sau “rumâniile populare”, după cum le denumea istoricul Nicoale Iorga) nu

au fost cunoscute și, deci, menționate în cronicile maghiare sau bizantine ale acelor ani, care sunt singurele documente “oficiale” acceptate de istoriografie. Chiar și “Diploma ioaniților”, apărută o sută de ani mai târziu, reflectă doar fragmentar realitățile acelor vremuri.

Ceea ce poartă numele “krăie” nu trebuie confundată cu ceea ce poartă numele de “voi(e)vodat”. Krăia s-a format în jurul celui mai bogat om dintr-un ținut, denumit deseori krai; “krai” provine de la “caesar”; tradus în limba slavă, caesar a devenit “czar” sau “țar”. Așadar, “kraiul” era considerat “țar”. În consecință, pentru populația autohtonă a acelor vremuri, Iova - și, implicit, urmașul său Ioviță - avea funcția de țar și era denumit ca atare. Aceceași titulatură de țar au primit-o, câțiva ani mai târziu, conducătorii Țaratului Româno-Bulgar de la sudul Dunării.

Denumirea de “krai” nu este menționată în documentele oficiale ale acelei epoci, dar apare cu obstinție în miturile, basmele și legendele poporului român. Denumirea de “krai” a fost folosită de poporul român până aproape de epoca contemporană pentru a desemna o persoană de mare vază, cu un prestigiu imens; dovada cea mai vie poate fi găsită în titulatura acordată lui Avram Iancu - “Crăișorul munților”. În schimb, voievodatele și cnezatele (singurele luate în considerare de istoriografie), au fost formate în jurul unor personalități militare, denumite “voievozi” sau “cneji”. Abia aceste denumiri apar în documentele oficiale - de exemplu, în “Diploma ioaniților”.

Analiza acestor denumiri indică mai multe aspecte ce merită menționate chiar și în trecut. În primul rând, merită menționat faptul că formațiunile prestatale denumite krăii au precedat voievodatele și cnezatele. Krăiile au fost înființate de oameni foarte bogați, care s-au îngrijit de semenii lor, astfel că tot mai multe moșii și obcine au aderat de bună voie

la protecția acestora. După dispariția krailor sau în condițiile în care urmașii acestora s-au dovedit nevrednici (sau n-au avut urmași), locul krailor a fost luat de persoane alese de obște, care și-au desfășurat activitatea contra unei simbrii - cel mai adesea alese de moși și de sfatul bătrânilor, cu acordul membrilor comunității - din rândul războinicilor de profesie, pentru a apăra comunitatea de inamici. Aceste persoane au fost numite, în concordanță cu cerințele epocii, mai întâi “cnejii”, iar apoi “voievozi”.

Dacă în prima fază, atât cnejii, cât și voievozii erau persoane angajate cu simbrie de moși și de sfatul bătrânilor pentru a conduce oastea, în a doua etapă aceștia și-au arogat drepturi sporite, politizând, după modelul apusean, organigrama comunității. Cnejii și voievozii au anulat în timp poziția de factor decizional al krailor, moșilor și sfatului bătrânilor, pentru a-și constitui propriul lor “sfat”, format din principalii lor locoteneți și dregători. Deloc întâmplător în această epocă a apărut în limba română termenul de “boier” - cuvânt de origine avaro-bulgărească - care provine de la “boljer”, care la origine desemna un om bogat care are multe slugi sau robi. Înaintea apariției acestui termen nu exista un echivalent neaoș pentru boier, întrucât, în cadrul moșiilor, toți membrii erau egali și stăpâneau în devălmășie un teritoriu (denumit moșie).

Krăia lui Iova (ce ocupa cel puțin teritoriul Olteniei de astăzi) a devansat formarea celui de-al doilea Țarat Româno-Bulgar cu capitala la Târnovo, care a fost întemeiat în jurul anului 1186. Formarea Krăiei lui Iova și extinderea acesteia, într-o primă etapă pe teritoriul Olteniei de astăzi, a constituit “veriga lipsă”, neluată în calcul de istoriografia modernă, în ceea ce privește formarea primelor state medievale românești. Formarea Krăiei lui Iova a reprezentat o creație exclusiv autohtonă.

Krăia lui Iova a fost structurată economic, social și militar ca o moșie mai mare și mai întinsă din punct de vedere teritorial (ca o uniune de moșii), în cadrul căreia fiecare moșie particulară a rămas independentă. În mod firesc, dacă evenimentele ar fi decurs potrivit impulsului inițial, această formă autohtonă de organizare socială, economică, politică și militară al cărei model a fost Krăia lui Iova, ar fi trebuit să se multiplice pe tot teritoriul locuit de poporul român - atât la sudul Dunării (pe teritoriul Bulgariei de astăzi) unde locuiau mulți etnici valahi, cât și la nordul Dunării. Mai mult decât atât: ar fi trebuit să se multiplice și la vestul teritoriului Olteniei, în Serbia de astăzi - în special în provincia Voivodina -, acolo unde populația românească încă era majoritară în acea epocă.

În schimb, apariția primelor formațiuni prestatale conduse de voievozi - a voievodatelor de care istoriografia face atâta caz -, nu a reprezentat un fenomen autohton, ci o intruziune străină și deloc benefică a unor factori exogeni, în special a unor factori de origine slavă și bizantină.

Ideea ce se prefigurează ca fiind esențială și merită a fi subliniată este următoarea: dacă teritoriul balcano-carpato-danubiano-pontic locuit de populație românească nu ar fi fost crotopit de acele elemente slave și bizantine pe care istoriografia actuală le consideră "civilizatoare", iar evenimentele ar fi continuat pe făgașul lor firesc, consecința logică a înființării Krăiei lui Iova ar fi fost constituirea a nenumărate enclave similare acesteia. Supralicitând acest punct de vedere se poate afirma că procesul firesc ar fi trebuit să rezide în alipirea treptată la Krăia lui Iova a celorlalte uniuni de moșii (rumânii populare) deja constituite; centrul de comandă, capitala, în mod evident, ar fi trebuit să se afle acolo unde era reședința kraiului, la Craiova.

Acesta a fost motivul pentru care, de-a lungul secolelor ce au urmat, Oltenia s-a menținut ca teritoriu semi-independent, aflat uneori doar formal în componența Țării Românești. De-a lungul secolelor ce au urmat, Oltenia a fost denumită adesea “Valahia Mică” nu doar în mod metaforic. Începând cu mijlocul secolului al cincisprezecelea, conducătorul politico-militar al Valahiei Mici, denumit Ban, a avut un statut independent în cadrul organigramei politice a Țării Românești, fiind al doilea după voievod.

Din păcate, procesul de contopire firească a uniunilor de moșii într-o mare formațiune statală a fost blocat; cu toate acestea, poate uimitor, în perioada de glorie, Krăia lui Iova s-a extins mai mult în partea de sud și de vest a Dunării decât în partea de nord.

Iar aceasta este una dintre cele mai delicate probleme ale secolului al doisprezecelea - poate cel mai misterios secol al istoriei românilor.

❧ Kralieva sau Kraiova Velika ❧

Prima etapă a extinderii Krăiei lui Iova a constat în apariția unei nedei-cetate pe malul lacului Craiovița, iar a doua etapă a constat în extinderea acesteia cu aproximație până la granițele Olteniei de astăzi.

A existat însă și o a treia etapă - la fel de misterioasă ca și secolul în care s-a produs -, în care s-a produs extinderea Krăiei lui Iova de-a lungul unui areal mai mult sau mai puțin întins aflat la sudul Dunării, în Bulgaria de astăzi, dar și pe teritoriul Serbiei actuale, unde locuiau etnici valahi.

A treia etapă a extinderii nu a fost în nici un fel reținută de sursele istoriografice, deși dezvoltarea ulterioară a evenimentelor din secolul al treisprezecelea și, mai ales, al paisprezecelea o confirmă.

Așa cum a fost deja menționat în repetate rânduri, cauza principală a acestei extinderi spre sud (pe teritoriul Bulgariei de astăzi) și vest (pe teritoriul Serbiei) a fost de natură etnică: în acea perioadă de timp, atât în sudul, cât și în nordul Dunării locuiau români (vlahi). Dunărea nu a devenit graniță decât mult mai târziu. Românii din sudul sau vestul Dunării nu erau inferiori ca număr celor din nord.

Strict vorbind, prin expresia “teritoriile sud și vest-dunărene locuite de etnici români (vlahi)” trebuie avut în vedere, pe de-o parte, un areal destul de întins ce se întinde de la Dunăre până aproape de Munții Balcani (regiunea numită cândva de slavi Bădin/Badin sau Bdin, adică Vidin). Limitele laterale aproximative ale krăiei erau în partea de est locul de vărsare al Oltului în Dunăre (zona Corabiei - vechiul Celei), iar în partea de vest zona Turnul Severin - Insula Ada Khaleh (astăzi scufundată) - Orșova - Mehadia. De cealaltă parte, trebuie avut în vedere teritoriul locuit de etnicii români de pe teritoriul actual al Serbiei, cel puțin până în apropiere de orașul actual Novi Sad (aflat în linie dreaptă la aproximativ 250 de kilometri de Craiova). Centrul principal al acestei ultime zone a fost orașul Srmska Mitrovica, care pe atunci încă se numea Sirmium (și care în antichitate a fost un centru de comandă militar extrem de important al Imperiului Roman). Nu este defel o întâmplare faptul că, în chiar epicentrul acestei zone, exista o localitate numită “Kralieva” sau “Kraiova Velika”.

După cum ne informează istoricul *Constantin C. Giurescu*, “în Slavonia, spre apus de orașul, odinioară vestit, Sirmium, erau în evul mediu un număr însemnat de vlahi care făcuseră ca ținutul de aici să fie cunoscut sub numele de Vlahia Mică. Așezarea lor mai însemnată era **Kralieva sau Kraiova Velica**: iată, prin urmare, o nouă Craiovă românească. Un număr însemnat de sate din acest ținut

poartă și azi nume românești ca Sintilia, Bătrâna, Vrabie, Medinți, Schela, Drăgănești etc (...) În Croația, în Stiria și în Istria trăiau de asemenea un număr însemnat de vlahi. Cei din Croația aveau o țară vlahă a lor (**strane vlaske**) și un cneaz vlah. Ei erau numiți în actele latine **Vlachii regni Croatiae**; croații le mai spuneau și **Dobri Vlasi**, adică vlahii cei buni”. (17)

Așadar, nu trebuie exclusă posibilitatea unei uniuni bazată pe o alianță politică a valahilor de pe ambele maluri ale Dunării, ce se va fi produs pe timpul vieții Kraiului Iova, astfel că nu trebuie să surprindă faptul că acestuia îi poate fi atribuită întemeierea unor orașe (târguri) cu același nume atât pe teritoriul României de astăzi (Craiova, jud. Dolj, sau Globul Craiovei din jud. Caraș Severin), cât și pe teritoriul Serbiei (“Kraiova Velika”). În mod cert, această uniune trebuie să se fi produs înaintea formării celui de-al doilea Țarat Româno-Bulgar, undeva între anii 1110-1130 (este posibil ca această alianță să se fi produs mai devreme, dar pentru a o încadra cât de cât optim în timp a fost preferată această datare).

Țaratul sau Krăia lui Iova a fost compusă preponderent din populație românească (valahă); această populație a continuat să se perpetueze nestingherită mai ales la nordul Dunării. Nu aceeași afirmație este valabilă cu privire la sudul Dunării. Al doilea Țarat Româno-Bulgar avea o populație compusă atât din români, cât și din slavi; în afara acestora mai exista în acea perioadă o minoritate de bulgari. În raport cu masa populației românești și slave ce locuia în acea vreme între Dunăre și Balcani, bulgarii, o populație de origine asiatică, erau destul de puțini.

Minoritatea bulgară formată în special din războinici, precum și masa de slavi pătrunseseră în valuri succesive în teritoriul sud-dunărean după prăbușirea limesului dunărean

și retragerea trupelor Imperiului Roman, eveniment ce s-a produs începând cu anul 602. Atât războinicii bulgari, de origine asiatică, cât și marile mase de slavi ce i-au urmat, au tranzitat Dobrogea, migrând din Rusia septentrională. Înainte de secolul al șaselea, bulgarii au înființat un stat puternic pe Volga (Volga sau Bolga, de unde denumirea de Bolgaria). După dispariția statului de pe Volga, bulgarii, urmați îndeaproape de slavi, au tranzitat arealul carpato-danubiano-pontic și s-au așezat la sudul Dunării, unde locuia o populație preponderent românească.

Cu toată pătrunderea masivă, la sudul Dunării, a triburilor formate din slavii conduși de minoritatea războinică formată din asiatici (bulgari), populația românească a continuat să viețuiască nestingerită în propriile habitate (moșii, obcine). În cele mai multe cazuri, populația românească nu a intrat în simbioză etnică cu populația slavă, după cum nu a interferat nici cu cea asiatic-bulgară, în special datorită unei interdicții mistic-religioase de a se căsători cu cei de altă seminție sau etnie.

Această interdicție a fost prea puțin luată în considerare de istoriografia modernă, deși exista și la slavi (după cum exista în antichitate la evrei sau la greci). În cadrul poporului român, această interdicție încă era valabilă în mediile sătești la sfârșitul secolului al XIX-lea. Evident, această interdicție a fost respectată cu limitările inerente, dar oricum simbioza etnică a românilor cu cei de alte etnii nu a fost un fenomen general. Cei responsabili de păstrarea a ceea ce astăzi poartă numele de puritate etnică au fost moșii (conducătorii moșiilor) și sfatul bătrânilor din fiecare moșie; cutumele epocii, respectate cu strictețe de cei responsabili, depedau de avere, în cazul bărbaților, sau de zestre, în cazul femeilor pe cei care nu-și găseau parteneri de aceeași etnie. Firește, între românii (valahii), slavii și bulgarii ce

populau în acea perioadă sudul Dunării s-au stabilit relații economice și comerciale dintre cele mai diverse, dar acesta nu implică în mod necesar relații de înrudire etnică.

Totuși, în cadrul conviețuirii în comun s-au produs conexiuni lingvistice importante, formându-se o limbă “internațională” a zonei. Acesta a fost motivul pentru care, în limba vorbită de populația românească - o limbă romanică care, oricum, se formase de secole bune - au început să pătrundă din ce în ce mai multe cuvinte de origine slavă. Pătrunderea elementelor lingvistice de origine slavă nu a schimbat însă sintaxa și morfologia limbii române.

În ziua de astăzi se face o confuzie foarte stranie între procesul de pătrundere a elementelor lingvistice slave în limba română și procesul de simbioză etnică slavo-română. Dacă fenomenul de mixaj lingvistic a fost cât se poate de real, fenomenul de simbioză etnică a fost de mică amploare; pătrunderea elementelor lingvistice slave nu s-a datorat căsătoriilor mixte, așa cum se consideră în ziua de astăzi, ci relațiilor economice politice și sociale firești pe care etniile din arealul sud-dunărean a trebuit, datorită conviețuirii în comun, să le stabilească.

În perioada despre care este vorba, adică în secolul al doisprezecelea, în raport cu slavii, populația românească era majoritară la sudul Dunării - cel puțin până la Munții Balcani. La sudul Dunării, raporturile dintre slavi și români au început să se modifice din ce în ce mai mult abia în secolele următoare. În secolele ce au urmat românii fie au fost masacrați, fie au fost alungați, refugiindu-se la nordul fluviului. Acest proces a luat amploare începând cu secolul al treisprezecelea și, mai ales, cu secolul al paisprezecelea.

Revenind la Krăia lui Iova se poate afirma că, înainte de formarea celui de-al doilea Țarat Româno-Bulgar, aceasta s-a extins pe ambele maluri ale Dunării, fiind compusă din

două mase de români: cei aflați la nordul Dunării și cei aflați la sudul Dunării. Singura diferență dintre cei aflați la nord și cei aflați la sud este că cei de la sudul fluviului conviețuiau împreună cu o masă apreciabilă de slavi și cu o minoritate de bulgari. De altfel, chiar și întemeietorii celui de-al doilea Țarat Româno-Bulgar, frații Asan - Petru, Ioan și Ioniță Kaloian - au fost români (vlahi); în demersurile lor politice și militare, ei au fost sprijiniți de români.

Așa cum a fost deja menționat, istoriografia consideră că momentul declanșator al formării Țaratului Româno-Bulgar la sudul Dunării a fost răscoala împotriva Imperiului Bizantin din anul 1185, condusă de frații Petru și Ioan Asan. În fruntea unei armate de români, slavi și bulgari, ajutați și de un contingent masiv de războinici cumani, Petru și Ioan Asan i-au alungat pe bizantini și s-au înscăunat Țari. Structura politico-militară a Țaratului a fost clădită după principiile - destul de avansate în epocă - ale vechilor războinici bulgari, iar capitala a fost stabilită la Târnovo.

După alungarea bizantinilor din zona Balcanilor, în mod succesiv, frații Petru și Ioan Asan s-au înscăunat Țari, dar au fost asasinați pe rând; în anul 1196 a pierit Petru, iar în anul 1197 a pierit Ioan Asan. După dispariția lor a fost înscăunat țar fratele mai mic al acestora, Ioniță - denumit Kaloian ("Cel frumos") -, care la rândul său, a fost asasinat în anul 1207.

În contextul formării și expansiunii Țaratului Româno-Bulgar este cât se poate de logic ca, într-adevăr, așa cum indică cronică grecească menționată anterior, Ioniță Kaloian să se fi refugiat în anul 1197 în zona Craiovei la "niște vlahi din neamul său", dar nu pentru a întemeia orașul, precum afirmă istoriografia actuală, ci pentru a cere sprijinul kraifului ce conducea Țaratul Olteniei cu scopul de a-și continua ofensiva împotriva Imperiului Bizantin. Se pare că sprijinul

i-a fost acordat din moment ce, în același an, Ioniță s-a reântors la sudul Dunării, devenind Țar, iar ofensiva sa din anii următori a zgduit din temelii Imperiul Bizantin.

Urmașul lui Ioniță Kaloian a fost cel pe care istoriografia l-a reținut sub numele slavizat de Boris (1207-1218), dar al cărui nume adevărat a fost Borilă și care, oricum, era român. După Borilă a fost înscăunat țar valahul Ioan Asan al II-lea, care a domnit din anul 1218 până în anul 1241. Abia după domnia acestuia, pe tronul țaratului s-au suit etnici slavi.

Din momentul preluării puterii de către etnici slavi, românii au început să fie prizoniți de frații lor de arme de până atunci. Procesul alungării românilor de către cei cărora le acordaseră odinioară adăpost în propriul lor teritoriu a continuat fără încetare până la finele secolului al XIX-lea când încă se mai găseau la sudul Dunării cel puțin două milioane de români.

❧ Veriga lipsă ❧

Afirmația că întregul teritoriu stăpânit de Iova a devenit un Țarat ce se întindea atât la sudul, la vestul cât și la nordul Dunării poate fi privită de mulți istorici ca fiind lovită de un diletantism exagerat.

Totuși, prin acceptarea existenței Țaratului lui Iova, multe mistere ale istoriei medievale a României pot fi soluționate în mod optim. Se poate afirma în acest context că existența Țaratului lui Iova constituie “veriga lipsă” a istoriei medii a României.

Se știe că cel mai mare mister al istoriei medievale a României, niciodată soluționat în mod satisfăcător de istoriografia modernă, este modul în care au pătruns în limba română atât de multe cuvinte de origine slave încât la un

moment dat s-a format o simbioză lingvistică româno-slavă (unii istorici au stabilit o echivalență între simbioza etnică și cea lingvistică, ceea ce reprezintă o eroare).

Cele mai pertinente opinii emise de istoricii vremurilor din urmă lasă să se înțeleagă că simbioza lingvistică româno-slavă s-a datorat unei dominări militare a slavilor sud și vest-dunăreni asupra teritoriului de la nordul Dunării - cel mai probabil în timpul existenței Imperiului Româno-Bulgar întemeiat de frații Asan după anul 1186.

Și totuși, istoricii au căzut de acord că, cel puțin din punct de vedere arheologic, nu există nici o urmă a unei dominații militare a slavilor sud sau vest-dunăreni la nordul Dunării, ceea ce înseamnă că adevărul trebuie căutat în altă direcție. Însă prin acceptarea existenței Țaratului lui Iova ca “verigă lipsă” a istoriei medievale a României, evenimentele devin mult mai clare, iar concluzia ce rezultă poate fi șocantă: limba română actuală s-a format pentru prima dată în zona acoperită de Krăia lui Iova, atât la sudul, cât și la nordul Dunării. Ceea ce înseamnă, pur și simplu, că această simbioză lingvistică s-a produs în mod pașnic, făcând nici un fel de amenințare militară.

Așa cum a fost menționat, în faza sa de maximă expansiune, Țaratul sau Krăia lui Iova a cuprins un culoar teritorial aflat atât la nordul cât și la sudul Dunării. La nordul Dunării, Krăia lui Iova se întindea pe verticală de la dealurile subcarpatice până la albia fluviului, iar pe orizontală de la Orșova până la gura de vărsare a Oltului; la sudul Dunării, Krăia lui Iova se întindea pe teritoriul Bulgariei până aproape de Munții Balcani; dincolo de cotul Dunării, din dreptul Orșovei, Krăia lui Iova se întindea în Serbia de est, până aproape de Srmska Mitrovica.

Inițial, această zonă a fost locuită doar de etnici români (valahi), dar datorită migrației succesive a triburilor slave -

slavii de sud-vest, adică sârbii și slavii de sud, adică cei ce locuiesc în Bulgaria de astăzi - și așezării lor în aceste teritorii, echilibrul etnic s-a modificat. Cu timpul, ponderea etnică a slavilor a devenit superioară celei a românilor, astfel că românii au început să fie minoritari. Documentele existente indică faptul că, în această zonă întinsă, o dată cu înmulțirea slavilor, etnicii români nu și-au părăsit satele pe care le locuiau din moși-strămoși, dar nici nu au primit în ele etnici slavi. Etnicii slavi și-au constituit propriile așezări, fără însă a intra în conflict cu românii. Între români și slavii de sud, denumiți astăzi bulgari (bulgarii propriu-ziși nu erau slavi), nu au existat conflicte notabile. Nu a existat așadar o dominare militară slavă asupra românilor, dar nici o dominare românească asupra acestora; a fost mai degrabă o conviețuire mai mult sau mai puțin armonioasă.

În acea perioadă de timp, atât pentru români cât și pentru slavi inamicii erau alții: administrația Imperiului Bizantin pe de-o parte, care impunea taxe și biruri grele, iar de cealaltă parte războinicii asiatici care erau puși pe jaf. Tocmai existența acestor inamici redutabili a făcut ca relațiile dintre autohtonii români (vlahi) și slavi să fie cel puțin nebeligerante, dacă nu cordiale.

Faptul că teritoriul sud-dunărean a fost locuit din cele mai vechi timpuri de etnici români, urmașii dacilor și moesilor de odinioară nu este un secret pentru nimeni. În sudul Dunării a existat din perioada războaielor daco-romane un teritoriu întins locuit de etnici români (străromâni), denumit Tribalia. Tribalia de acum 2000 de ani - afirmă etnicul vlah Ion di la Vidin, care a trăit în Bulgaria, dar care a luptat toată viața pentru recunoașterea drepturilor vlahilor din Bulgaria și din zona Timocului - era "o regiune de aproximativ 40.000 kilometri pătrați, locuită de peste 2,2 milioane de români (vlahi) de pe malul drept al Dunării - de

la Moravia și Passarowitz în vest (Yugoslavia), trecând prin Timoc, până la Svistova în est (Bulgaria), învecinându-se cu Dunărea în nord și cu Balcanii în sud. Popor de origine traco-dacică, tribalienii vorbesc aceeași limbă ca frații lor din nordul Dunării, iar nu un dialect al limbii române, ca macedonenii (aromânii) din restul Peninsulei Balcanice. Soarta lor este comună cu a românilor din Basarabia și Bucovina de Nord, cu a celor cuprinși între Tisa și hotarul actual al României.” (18)

Tochmai acești tribalieni vlahi au făcut parte din Krăia lui Iova; ei vorbeau aceeași limbă cu vecinii lor de la nordul Dunării, fiind de aceeași etnie, astfel că formau același popor. Este firesc ca, auzind că la nordul Dunării s-au pus bazele unei organizări statale românești, generatoare de prosperitate economică, tribalienii să fi aderat de bună voie, în mod pașnic, la aceasta. În acea perioadă de timp, Dunărea nu era în nici un fel o graniță; era trecută oricând, vara cu bărcile, iarna pe gheață. Toți locuitorii riverani Dunării aveau bărci, astfel că mărfurile și oamenii circulau într-un sens și în celălalt ori de câte ori era nevoie.

Revenind la formarea limbii române și la simbioza româno-slavă, toți marii lingviști pe care i-a avut România au căzut de acord că în momentul contactului cu slavii, limba română, ca limbă de origine romanică, era deja formată. Morfologia și sintaxa limbii române este latină; din slavă au fost preluate un număr destul de mare de cuvinte, care însă nu au modificat structura de bază a limbii române.

Modul în care s-a produs adaosul lingvistic slav este subiect de dispută între istorici; majoritatea istoricilor au căzut de acord asupra faptului că lexicul de origine slavă a intrat în vocabularul limbii române datorită unei dominații militare a slavilor asupra etnicilor români. Existența Krăiei lui Iova pe ambele maluri ale Dunării indică însă faptul că

lexicul slav a pătruns în limba română (o limbă latină) pe cale pașnică, datorită conviețuirii valahilor cu populația slavă. Sinteza lingvistică slavo-română s-a format într-un spațiu comun, ca limbă “internațională” a zonei. Prin această limbă “internațională” etnicii români s-au înțeles cu cei slavi în cadrul raporturilor de colaborare economică, socială și politică. Ulterior, această limbă a început să fie folosită și la nordul fluviului, în Oltenia, iar de aici s-a răspândit în tot teritoriul nord dunărean locuit de etnici români.

Așadar, nu limba română s-a format la sudul Dunării, căci ea era deja formată la venirea slavilor, ci simbioza lingvistică slavo-română. Locul unde s-a format această simbioză lingvistică a fost Țaratul sau Krăia lui Iova. Esența acestei opinii se încadrează perfect în contextul creionat deja de marii istorici ai poporului român, cu singura diferență că aceștia nu iau în nici un fel în calcul Krăia lui Iova, ci consideră că simbioza lingvistică româno-slavă s-a produs mult mai târziu, în timpul existenței Țaratului Româno-Bulgar întemeiat de frații Asan după anul 1186.

În acest sens istoricul Ion I. Nistor avea perfectă dreptate atunci când afirmă categoric că “marele adevăr istoric este că daco-romanii sunt singurii autohtoni în spațiul carpato-dunărean”. La rândul său, istoricul Alex Mihai Stoenescu sintetiza astfel subiectul delicat al raporturilor dintre români și slavi: “arheologia pune în evidență caracterul autohton al urmelor de viață prefeudale și feudale și face diferențierea etnică necesară între locuitorii supuși procesului de formare a poporului român la nord și la sud de Dunăre”. Autorul citat este de părere că “constituirea statului mai devreme în sud a făcut ca acesta să fie de limbă slavonă, pentru că, așa cum arată istoricii, limba se stabilizează sub autoritatea instituțiilor. De asemenea, comerțul, atât de intens pe văile celor două râuri majore din Oltenia și pe Dunăre, a

fost un factor la fel de important în etnogeneza poporului român. Latina provincială a fost probabil mult timp folosită ca limbă principală, iar slavona ca limbă de comunicare secundară în târguri și la punctele de trecere.” (5)

Totuși, procesul simbiozei lingvistice româno-slave s-a produs *înaintea* întemeierii Imperiului Româno-Bulgar la sudul Dunării (cu capitala la Târnovo); deci *înaintea* anului 1186. Procesul simbiozei lingvistice româno-slave a avut un dublu sens: pe de-o parte, dinspre limba slavilor spre limba română, iar de cealaltă parte dinspre limba română spre limba slavilor. Nu numai românii și-au slavizat limba, ci și slavii și-au romanizat-o pe a lor. Foarte multe cuvine pe care astăzi lingviștii le consideră de origine slavă sunt de fapt cuvinte românești intrate în vocabularul slavilor, dar adaptate sintaxei și morfologiei acestora.

Acest proces lingvistic s-a produs așadar *înaintea* întemeierii Imperiului Asăneștilor chiar în arealul Krăiei sau Țaratului lui Iova, care a reunit la un moment dat etnicii români de pe ambele maluri ale Dunării, inclusiv din Serbia de astăzi (în special zona Sirmium - Novi Sad).

De aceea, se poate afirma că, pe de-o parte Țaratul sau Krăia lui Iova a fost primul stat medieval românesc, iar de cealaltă parte că reprezintă “veriga lipsă” în ceea ce privește formarea statelor feudale românești.

☞ Cetatea regală ☜

Până la acest punct, în această sumară analiză a evenimentelor ce s-au produs de-a lungul secolului al doisprezecelea când a fost întemeiată Krăia lui Iova, nu a fost trecut în revistă contribuția unei alte populații despre care istoriografia afirmă că a venit în arealul carpato-danubiano-pontic din stepele Asiei: cumanii.

Despre cumani, istoriografia modernă afirmă că au devenit un factor extrem de important în balanța politico-militară a zonei. La un moment dat, cumanii au întemeiat un regat foarte puternic ce a cuprins aproape jumătate din arealul carpato-danubiano-pontic. În cele din urmă, începând cu a doua jumătate a secolului al treisprezecelea, cumanii au fost alungați din teritoriul nord-dunărean de forțele dezlănțuite ale altor războinici asiatici: mongolii.

Important de menționat este însă faptul că, la un moment dat, cumaniilor le-a fost atribuit întemeierea orașului Craiova. Cel care a dezvoltat această teorie până la limitele ei extreme a fost ilustrul istoric Bogdan Petriceicu Hașdeu.

Dragostea ilustrului cărturar Bogdan Petriceicu Hașdeu, basarabean de origine, pentru orașul Craiova și-a găsit expresia cea mai înaltă în anul 1884, când considera în mod public că orașul Craiova este “singurul oraș independent din România”, în care dictează “bunul simț și patriotismul”, motiv pentru care și-a depus candidatura pentru a deveni deputat de Craiova. Cu câțiva ani înaintea acestei luări de poziție (între 1876 și 1877), ilustrul istoric publicase mai multe articole despre orașul Craiova în revista pe care o conducea, “Columna lui Traian”, articole reunite ulterior în volumul “Originile Craiovei 1230-1400” (volum apărut în anul 1884).

Bogdan Petriceicu Hașdeu a fost primul istoric care și-a dat seama de importanța Craiovei la cumpăna dintre secolul al doisprezecelea și secolul al treisprezecelea. În studiile sale despre originea Craiovei, ilustrul istoric a reliefat faptul că pe la 1235, Craiova a fost “reședință princiară și cetate de scaun”. Evident, afirmația că orașul Craiova a devenit reședință princiară cu mult timp înainte de înființarea altor capitale importante ale Țării Românești din Evul mediu, precum Câmpulung Muscel, Târgoviște sau

București a provocat rumoare în epocă, mai mulți istorici grăbindu-se atunci să-i conteste opiniile. Bogdan Petriceicu Hașdeu considera că, în acea perioadă, ca reședință princiară, Craiova a devenit capitala unei zone întinse ce cuprindea aproape întreaga Oltenie. Ilustrul cărturar considera, de asemenea, că începuturile Țării Românești trebuie căutate în Oltenia și, evident, în Craiova. De asemenea, Bogdan Petriceicu Hașdeu afirma că orașul Craiova a fost întemeiat de un rege sau crai pe nume Iova sau Iona, și că pe teritoriul Craiovei trebuie să se fi aflat o cetate importantă (în perioada vieții sale nu era cunoscută harta lui Paulus Sanctinus Lucensis) iar, în acest context, îndemna autoritățile să facă săpături subacvatice în amplasamentul Bălții Craiovița pentru a-i descoperi vestigiile.

În acest sens este memorabil și răspunsul pe care Bogdan Petriceicu Hașdeu l-a dat reputatului istoric A.D. Xenopol, care se îndoia de intuițiile sale excepționale cu privire la importanța Craiovei la începutul Evului Mediu: “D(l) Xenopol a scăpat cu totul din vedere vechea legendă poporană cea foarte prețioasă despre un Rege Ion sau crai Iova ca fondator al Craiovei. Întrucât nu poate fi vorba despre împăratul româno-bulgar Ioniță, care nu stăpânise niciodată în Oltenia, și-apoi Asanii în genere pentru români erau totdeauna împărați, iar nu crai.” (11)

Totuși, cu toată intuiția sa excepțională, în cele din urmă ilustrul cărturar s-a înșelat cu privire la adevăratul întemeietor al orașului Craiova; dacă în prima parte a studiului său, Bogdan Petriceicu Hașdeu a considerat, în mod corect că adevăratul întemeietor al Craiovei a fost un krai, ulterior - în mod aproape inexplicabil, parcă contrazicând ceea ce afirmase anterior - ilustrul cărturar și-a modificat în mod sensibil opinia, identificându-l pe krai cu un rege cuman pe nume Ion sau Iona.

Această identificare ulterioară a avut la bază mai multe surse latine din prima parte a secolului al treisprezecelea, la care ilustrul cărturar a avut acces la vremea sa, cea mai importantă dintre ele fiind o cronică scrisă de un călugăr catolic pe nume Albericus.

Cronicarul Albericus afirma în anul 1235, așadar cu câțiva ani înainte de redactarea Diplomei ioaniților (1247), că, după informațiile sale, în Oltenia stăpâneau doi regi cumani - unul pe nume Ioan sau Iona (Jonas în latină), iar celălalt pe nume Soronius. Tocmai această identificare a cronicarului Albericus l-a condus pe ilustrul istoric Bogdan Petriceicu Hașdeu la concluzia eronată că Iova Kraiul este aceeași persoană cu Regele cuman Ion sau Iona.

Evident, între Ion și Iova este diferență de nume, iar explicația ilustrului cărturar Bogdan Petriceicu Hașdeu că Iona s-ar fi tradus Iova la nordul Dunării nu are cum să stea în picioare. Cu toate acestea, în mod paradoxal, nici această intuiție a ilustrului cărturar nu este foarte depărtată de adevăr, dat fiind faptul că, la un moment dat, după cum indică “Diploma ioaniților”, în zona Olteniei a domnit un rege pe nume Ioan. Dar ceea ce nu a remarcat ilustrul cărturar - probabil datorită sărăciei surselor documentare din vremea sa - este faptul că acel rege pe nume Ioan a domnit la un secol și mai bine după ce Iova Kraiul a întemeiat pe principii creștine orașul Craiova.

Bogdan Petriceicu Hașdeu mai afirma că regele Ioan menționat în “Diploma ioaniților” prin expresia “major rex Ionas” este aceeași persoană cu regele cuman Iona, pe care-l consideră a fi fost întemeietorul orașului Craiova. De altfel, în scrisoarea trimisă către marele istoric A.D. Xenopol, Bogdan Petriceicu Hașdeu afirma următoarele: “întrucât însuși D(l) Xenopol admite și reproduce întocmai după mine că marele rege Iona al cumanilor stăpânise Romanațul și

Doljul, fie un timp oricât de scurt; întrucât cuvântul Craiova înseamnă “al craiului”, fără a se putea constata în regiunea Doljului în secolul XIII și chiar în secolul XIV vreun alt crai afară de “major rex Ionas”. (11)

Totuși, chiar și identificarea dintre regele cuman Ioan sau Iona și regele Ioan menționat în “Diploma ioaniților” este greșită. Astăzi se știe că regele cuman Ioan sau Iona a murit în anul 1241 la Constantinopole, ceea ce înseamnă că nu are cum să fie identificat cu acel “major rex Ionas” din “Diploma ioaniților”, care domnea în regiunea Olteniei în anul 1247. De asemenea, nu există nici un indiciu că acest din urmă “rex” Ioan a fost de origine cumană; altfel, cronica ungară l-ar fi menționat ca atare.

Mai trebuie menționat și faptul că prin afirmația că numele orașului Craiova nu conține inclus numele Iova, ilustrul cărturar a ales o variantă greșită de traducere și interpretare a etimologiei. “Forma însă cu mult mai obișnuită în vechile noastre hrisoave - afirmă Bogdan Petriceicu Hașdeu în scrierea citată - , este cea slavă originală: Cralieva. Oricum să fie, forma română Craiova este o simplă înmuierie din slavul Kralieva, sau mai bine dintr-un tip vulgar Kraliova. Kralieva sau Kraliova, la rândul său, nu este decât un adjectiv posesiv femeiesc din krali “rege”, întocmai ca Bucova din buk “fag”, Sadova din sad “plantă”, Rogova din rog “corn”, și atâtea alte localități din România, unele chiar în vecinătatea Craiovei” - conchide marele cărturar. Iar după aceea, continuă parcă într-un alt registru etimologic: “Craiova după etimologie înseamnă Cetate Regală, sinonimă cu Regianum al lui Ptolemeu de-a dreapta Dunării”. (11)

Și totuși, aproape paradoxal, parcă pentru a se contrazice, în rândurile următoare ilustrul cărturar afirmă textual că “singura concluzie legitimă, pe care trebuie s-o tragem din cuvântul Craiova, este că va fi avut oarecând,

direct sau indirect, a face cu vreun “crai”. Opinie, de altfel, confirmată chiar în scrisoarea citată anterior, pe care ilustrul cărturar i-a trimis-o marelui istoric A.D. Xenopol, în care afirma că cuvântul Craiova “însemnează al craiului”.

Este evident că ilustrul istoric Bogdan Petriceicu Hașdeu s-a înșelat în prima sa argumentație cu privire la etimologia cuvântului Craiova, care nu este, pur și simplu, traducerea în limba română a cuvântului slav “kralieva” (cralieva). Craiova este de fapt un cuvânt autohton format din doi termeni: Krai și Iova. Tot astfel, Craiovița este un cuvânt autohton format din alipirea a doi termeni: Krai și Ioviță. Numele Craiova conține, pur și simplu, alipite numele persoanei care a fost proprietarul *de facto* al orașului în momentul întemeierii sale pe principii creștine și titulatura acordată acestuia - krai, adică “țar” sau “stăpân”. Traducea liberă ar fi: “ținutul kraiului Iova” sau “krăia lui “Iova”.

Foarte important de remarcat este și faptul că Bogdan Petriceicu Hașdeu a recunoscut importanța deosebită pe care o au vechile “legende poporane” în înțelegerea istoriei Craiovei, aducând în sprijinul afirmațiilor sale o legendă din zona Banatului, asemănătoare cu cea menționată de Icoana Cristescu Budescu, autoarea monografiei despre Globul Craiovei. Această legendă a fost preluată de ilustrul cărturar de la un preot din Temeșana, pe nume Nicolae Tincu-Velea: “Poporul român în Almaș păstrează din veacuri o tradiție curioasă: cum că pe râpa de lângă satul Lăpoșnicel, unde se văd și astăzi ruine de zidire, să fi fost un castel unde să fi reșezut regentul Almașului, numit de popor “Crai-Iova” (Iova-Iovian-Ioan); cum că acesta, după un timp oarecare, cu foarte multe familii, s-a dus în România și acolo a întemeiat orașul Craiova, numit așa după numele său; cum că și râul ce cură pe sub râpa unde a stat acel castel, apoi și întreg ținutul se cheamă și până astăzi Craiova, Crăina sau Craina.” (11)

Comentariul lui Bogdan Petriceicu Hașdeu cu privire la legenda citată este cât se poate de edificator: “Această tradiție, așa cum o avem aci, ne prezintă o imposibilitate logică. Craiul Iova al bănățenilor n-a venit din Almaș la Craiova, ci din Craiova la Almaș.” Așadar, traseul craiului trebuie inversat, mai afirmă autorul citat, întrucât dacă ar fi emigrat în Oltenia, atunci “în Almaș ar fi putut să rămână o vagă aducere aminte despre plecarea pribegilor, nu însă amănuntul că au întemeiat acolo Craiova.” (11)

O interpretare la fel de interesantă (în contextul informațiilor istorice ce erau vehiculate în vremea sa) ne prezintă ilustrul cărturar Bogdan Petriceicu Hașdeu cu privire la legenda ce prezintă Craiova ca o mare nedeie crăiască. “După o legendă poporană - scrie autorul citat -, Craiova cea veche, negreșit înainte de secolul XV când a devenit capitală a Olteniei, clădindu-se cam tot pe atunci și biserica cea “bănească”, nu se afla punctualmente acolo unde este astăzi. La porțile orașului mergând spre Jiu se vede o mare baltă numită Craiovița. Tradiția spune că orașul era zidit în vechime în acel loc, și că în urma unui mare cutremur de pământ fu cufundat cu totul, înecat, și apele bălții îl cuprinsesă. Cercetări în fundul bălții ar putea lesne să verifice această legendă. Este foarte probabil că poziția primitivă a Craiovei va fi fost chiar lângă Jiu.” (11)

Dacă, din punct de vedere speculativ-intuitiv, în linii generale, mare parte dintre aspectele legate de originile Craiovei moderne au fost soluționate în mod corect de ilustrul cărturar Bogdan Petriceicu Hașdeu prin recursul optim la legendele “poporane”, nu același lucru se poate afirma despre “problema” cumană; așa cum a fost menționat, ilustrul cărturar a atribuit întemeierea orașului Craiova unui rege cuman pe nume Ioan sau Iona. Data acestei presupuse întemeieri a fost anul 1235.

“MAJOR IN REGIBUS COMANORUM”

❧ Problema cumană ❧

Firește, este în afară de orice îndoială faptul că, la un moment dat, zona Olteniei a intrat în sfera de influență a războinicilor cumani, dar aceasta nu are de-a face cu întemeierea orașului.

Întemeierea sau, mai exact spus, reîntemeierea pe principii creștine a orașului Craiova a avut loc cu cel puțin o sută de ani mai devreme de apariția cumanilor în partea de sud a României actuale, aspect pe care ilustrul cărturar nu avea cum să-l deducă în mod optim în epoca în care a scris.

Problema cumană - căci este într-adevăr o problemă esențială a istoriografiei românești - a fost amplu dezbătută de marea majoritate a istoricilor. De fapt, rezolvarea problemei cumane este cheia de boltă pentru înțelegerea istoriei poporului român în secolul al doisprezecelea și al treisprezecelea.

După cum ne informează scriitoarea Emilia Corbu într-o documentată sinteză cu privire la acest subiect, cumanii au fost o populație de origine asiatică, înrudită cu turcomanii, al căror loc de origine a fost stepele Mongoliei. “De undeva din stepele Mongoliei - afirmă autoarea citată - ei au înaintat până în zona lacului Aral de unde s-au întins până pe cursul inferior al Dunării. Ocupația lor principală era creșterea

oilor, cailor, vacilor și a cămilelor - pe care le-au aclimatizat pâna în stepa eurasiatică. Din acest motiv practicau un nomadism ecvestru, care însemna deplasarea pe areale întinse în căutare de noi pașuni”. (16)

În stepele Eurasiei, cumanii au întemeiat statul Cumania, care s-a extins treptat până la lanțul Munților Carpați. Istoricul Mihail Sîriacul relatează că, “la sfârșitul secolului al XII-lea, cumanii erau stabiliți la granița Imperiului Bizantin și se alăturaseră “poporului creștin de acolo. Centrul lor de putere era în stepa de la nordul Dunării și denumirea acesteia de “Stepa Cumanilor” a rămas până târziu în evul mediu. La începutul secolului al doisprezecelea - afirmă scriitoarea Emilia Corbu -, numărul cumanilor depășea un milion. Evident, pentru a ocupa un spațiu atât de mare cumanii aveau nevoie de o armată eficientă, capabilă de a duce operațiuni de luptă în orice condiții. “Atacurile lor - afirmă autoarea citată - aveau mereu elementul surpriză, fie ca atacau noaptea, fie din locuri de unde nu te așteptai. De asemenea, stăpâneau tehnica învăluirii adversarilor, foloseau locurile înguste, mlaștinile, simulau atacuri în alte zone, pentru ca apoi să atace din altă parte. Cumanii luptau de pe cai, în goană, ca unii care stăteau tot timpul pe cai, de acolo vorbeau, își mânau vitele, se odihneau și tot caii îi însoțeau în mormânt.” (16)

Revenind la încercarea ilustrului cărturar Bogdan Petriceicu Hașdeu de a atribui întemeierea orașului Craiova unui rege cuman, trebuie reiterat faptul că acesta își bazează o parte din afirmații pe cronică călugărului Albericus (Alberic) care va fi murit undeva prin anul 1241. “Mai multe manuscrise ale cronicii lui Alberic - afirmă Bogdan Petriceicu Hașdeu - se găsesc în diferite biblioteci din Germania și Franța: unul la universitatea de la Göttingen, altul la Hanovra, apoi la municipalitatea din Leipzig, de aici,

vreo trei în biblioteca națională din Paris, din care unul chiar din secolul XIII etc. Pe titlul manuscriselor, Alberic figurează în general cu epitetul de “călugărul de la Trei-Fântâne (monachus Trium Fontium).” (11)

Călugărul Alberic era de fapt din “ordinul cistercian”, o ramură a marelui ordin monastic fondat de către Sf. Benedict. La un moment dat al vieții sale, mai precis după anul 1227, călugărul Alberic l-a însoțit în arealul carpato-danubiano-pontic pe “Magister Robertus Vesprimensis, vir bonus et religiosus, de Leodiensi diocesi natus, factus fuit episcopus Strigoniensis”, un “bărbat bun și religios” așadar, care a reușit să convertească la catolicism o mare masă de cumani. “La 1227 - zice Alberic - el a reușit a boteza în Transilvania peste 15000 de cumani, formând un nou “episcopat al Cumaniei”, în fruntea căruia a pus, la 1228, pe unul numit Teodoric. Însoțind, poate, pe arhiepiscopul Robert într-una din călătoriile sale în Ardeal, Alberic a auzit acolo curioasa poveste românească despre “oamenii roșii”, asigurându-ne că ei s-au arătat lângă mănăstirea Cârța din țara Făgărașului la anul 1235 și că - fiind goniți - s-au ascuns într-o peșteră din Carpați”. (11)

În acest punct trebuie adusă o completare indispensabilă cu privire la apariția insolită a “oamenilor roșii” descrisă în textul cronicarului Alberic. Precum afirmă într-o notă de subsol editorul contemporan al scrierii lui Bogdan Petriceicu Hașdeu (volumul “Olteneștile” apărut în anul 2005 la Editura Limes din Cluj-Napoca), documentele descoperite la abația Trois-Fontaines aduc informații suplimentare cu privire la acest subiect: “în anul 1235 ar fi apărut în fața abației Cârța, venind dinspre munte, două sute de călăreți roșii și scunzi, încălecați pe cai de culoare roșie. Spectacolul oferit de acești ecveștri, descris de cronist cu unele detalii, trebuie să-i fi impresionat în asemenea măsură

pe călugări, încât evenimentul, transpus o dată cu scurgerea timpului în domeniul supranaturalului, a fost adus la cunoștința abației-mamă din Igrîș, de unde Alberic a cules informații”. (11)

Așadar, apariția celor două sute de călăreți “roșii” nu este nicidecum o glumă, dar, în marea lor majoritate, istoricii recentți sunt de părere că aceștia au fost români, nu cumani.

Revenind la ilustrul cărturar Bogdan Petriceicu Hașdeu și la deducțiile sale speculativ-intuitive cu privire la originea Craiovei, trebuie semnalat că acesta i-a considerat cumani pe călăreții roșii menționați de scrierile latine de la Trois-Fontaines. Tocmai acest aspect l-a determinat să lege prezența cumanilor de întemeierea unor așezări din partea de sud a României, așezări care ulterior au fost botezate după numele lor. Pe scurt, în opinia ilustrului cărturar, punctele în care cumanii au pătruns și au ieșit de pe teritoriul Olteniei au primit nume specifice; astfel pe râul Olt se află localitatea “Vadul comanilor”, iar pe Dunăre se află localitatea “Comanii”. “În acest fel - își continuă ilustrul cărturar raționamentele - dacă vom trage un segment de la Comanii-pe-Olt până la Comanii-pe-Dunăre, spațiul intermediar va cuprinde partea sudică a districtelor Romanați și Dolj, având Craiova în vârf”. (11)

Acesta a fost așadar principalul motiv pentru care ilustrul cărturar era atât de convins că întemeietorul Craiovei a fost un rege cuman: “nu ne va fi greu de a înțelege - afirmă Bogdan Petriceicu Hașdeu - narațiunea călugărului Alberic despre un Rex Jonas, “crai Ion” de pe la 1230, pe care acest cronicar îl numește: “major in Regibus Comanorum” (“cel mai mare dintre regii cumanilor”), iar un alt scriitor contemporan, celebrul Joinville, îi dă epitetul de: “le grant roy de Comains” (marele rege al Comanilor).” (11)

❧ Frăția de sânge ❧

Totuși, evenimentele descrise de cronicarul Alberic și citate de ilustrul cărturar B.P. Hașdeu s-au produs *după întemeierea Craiovei de Kraiul Iova*, astfel că acesta nu trebuie confundat cu vreun rege al cumanilor.

Evident, Kraiul Iova nu a fost aceeași persoană cu “major in Regibus Comanorum” (“cel mai mare dintre regii comanilor”), după cum acesta din urmă nu are nimic în comun cu “major rex Ionas” menționat în “Diploma ioaniților”. De altfel, față de afirmațiile tranșante din lucrarea “Originea Craiovei”, în scrisoarea adresată ulterior istoricului A.D. Xenopol, Bogdan Petriceicu Hașdeu se menține pe o poziție destul de defensivă, afirmând doar că acel rege cuman Ioan sau Iona și-a construit la Craiova doar un conac, Craiova nefiind “o nouă creațiune edilică, ci numai s-a pus un nume nou, dându-se unei vechi localități o aducere aminte a evenimentului că pe aci locuise craiul. În scurt, Craiova pe la 1235 fusese conacul regelui Iona, un conac - nimic mai mult.” (11)

Într-adevăr, pentru regele cuman Iona menționat de ilustrul cărturar Bogdan Petriceicu Hașdeu, Craiova va fi fost doar un conac, “nemic mai mult”, căci nu avea cum să întemeieze “o nouă creațiune edilică”, întrucât aceasta deja exista. De altfel, nu există nici un indiciu documentar care să indice că în jurul anului 1235 vreun rege cuman ar fi purtat vreun război de cucerire în zona Craiovei; iar dacă vreun rege cuman a poposit într-adevăr pe malul Jiului, nu a venit ca inamic, ci mai degrabă ca aliat (sau, eventual, ca protector), iar acest aspect are o motivație istorică cât se poate de bine argumentată.

Astfel, în sinteza dedicată migrației cumanilor în arealul carpato-danubiano-pontic, scriitoarea Emilia Corbu

afirma următoarele: “Aproape cu toate popoarele vecine cumanii au avut conflicte. Au bătut cnezatele rusești în mod sistematic și constant, pe unguri de câte ori era nevoie, pe bizantini de câte ori diplomația acestora slăbea. Pe vlahi însă niciodată (adunate laolaltă cnezatele și voievodatele românești nu ar fi făcut față hoardelor cumane, în timpul lor de glorie), ba dimpotrivă, sunt menționate împreună, în vecinătate sau luptând împotriva unui dușman comun. Când cumanii au atacat Imperiul Bizantin și au distrus printre altele și cetatea de la Păcuiul lui Soare, vlahii din Balcani i-au condus prin cărările lăaturalnice din munți”. De altfel, cumanii au avut aceeași atitudine “atunci când vlahii și bulgarii s-au răsculat împotriva stăpânirii bizantine”. Petru și Ioan Asan “s-au refugiat la nordul Dunării de unde au revenit cu ajutor cuman și au înființat al doilea Țarat Vlaho-Bulgar. Și de atunci sprijinul cuman acordat tânărului țarat nu a mai încetat”. Mai mult decât atât: când Ioniță Kaloian a trimis “grabnic soli în Cumania după ajutor” aceștia au răspuns prin trimiterea a “10000 de turcomani călari” care, împreună cu oastea ridicată de Ioniță, i-au învins pe cruciați. (16)

Întrebarea firească este ce i-a determinat pe cumani să se alieze cu românii din arealul balcano-carpato-danubiano-pontic (valahii autohtoni despre care istoriografia afirmă la unison că nu aveau o forță militară sau economică importantă) și, mai mult decât atât, ce i-a determinat să “percuteze” atât de prompt la cererile de ajutor venite mai mereu din partea acestora. Dacă autohtonii nu aveau o forță economică prea importantă și, în consecință, nu aveau ce oferi cumanilor ca răsplată, de ce aceștia s-au încăpățânat să le ofere sprijin o perioadă atât de lungă de timp ?

Evident, un presupus “tribut” plătit de autohtonii săraci cumanilor asiatici nu putea fi atât de însemnat pentru a-i mulțumi pe deplin pe aceștia, cu atât mai mult cu cât jur-

împrejurul românilor existau și alte populații cu care cumanii puteau să facă “afaceri” profitabile. Și totuși, cumanii s-au aliat cu “sărăntocii” de români, în detrimentul maghiarilor, bizanților și rușilor cu care s-au luptat fără încetare.

Chiar dacă această alianță nu poate fi explicată în mod satisfăcător din punct de vedere economic sau militar, există totuși un motiv destul de însemnat care poate explica de ce cumanii s-au aliat cu “sărăntocii” de români; acest motiv, din nefericire, nu a fost luat în considerare de majoritatea istoricilor care au tratat acest subiect. Cu două excepții notabile: Emilia Corbu, autoarea sintezei menționate cu privire la cumani, care doar menționează acest motiv în treacăt și, mai ales, Bogdan Petriceicu Hașdeu care i-a dedicat un spațiu generos în studiile sale.

Motivul care poate explica de ce cumanii s-au aliat cu “sărăntocii” de români rezidă în încheierea unei “frății de sânge”. Cu privire la acest aspect, scriitoarea Emilia Corbu afirmă laconic următoarele: “nu știm dacă vlahii și cumanii vor fi încheiat vreo alianță pecetluită după obiceiul cuman pentru a deveni frați de sânge, însă remarcăm că între cele două populații nu sunt semnalate incidente, deși, ca toți turanicii, cumanii erau instabili în alianțe”. (16)

În schimb, Bogdan Petriceicu Hașdeu este mult mai generos în informații cu privire la acest subiect, el fiind de altfel primul istoric care a menționat rolul frăției de sânge la poporul român și la triburile cumane. Pentru a elucida sensul arhaic a ceea ce însemna la poporul român frăția de cruce, Bogdan Petriceicu Hașdeu îl citează pe Vasile Alecsandri care comenta astfel subiectul: “A se prinde frați de cruce e o datină antică ce impune datoria de a-și da viața unul pentru altul. Legătura acestei frății se făcea prin amestecarea sângelui. Când doi bărbați se decideau a se înfrăți, trebuia să-și facă ei pe brațul drept câte o tăietură în formă de cruce și

să unească sângele lor. Acest obicei mistic, care în epoca de astăzi e mai de tot căzut, se ține negreșit de oarecare tradiții de pe timpul Cruciadelor, sau poate chiar de tainele introducerii creștinismului la români.” Totuși, după cum observă Bogdan Petriceicu Hașdeu, frăția de cruce nu este identică cu frăția de sânge; în timp ce frăția de sânge este un ritual antecreștin, frăția de cruce este un ritual creștin. “Sub numele de “frate de cruce”- afirmă ilustrul cărturar - “erau confundate la români două instituții cu totul diferite, una boierească, cealaltă țărănească, din care cea dintâi curat creștină.” (11)

Bogdan Petriceicu Hașdeu continuă analiza subiectului, precizând că boierimea română a împrumutat frăția de cruce în evul mediu “fie de la greci, fie de la ruși sau de la alți vecini”, “niciodată însă cu amestec de sânge. De această înfrățire boierească, eminentamente creștină, slavă sau greacă din veacul de mijloc, diferă cu desăvârșire înfrățirea țărănească, mai bine haiducească, aceea despre care ne vorbește V. Alecsandri: când doi bărbați se decideau a se înfrăți, trebuiau să-și facă pe brațul drept câte o tăietură în formă de cruce și să unească sângele lor. Aci crucea joacă un rol de tot secundar, fondul consistând în amestecul sângelui, prin care doi indivizi, străini unul altuia din fire, deveneau artificialmente de același sânge.” Așadar, spre deosebire de frăția de cuce, frăția de sânge nu era comună nici grecilor, dar nici rușilor, ci doar românilor și albanezilor. Operațiunea constă, mai afirmă ilustrul cărturar, “în deșertarea de către cei înfrățiți a unui pahar cu rachiu, în care ambii au lăsat să cadă câteva picături de sânge de la degetul mic al mâinii drepte. Amănuntele de ceremonial pot diferi după localități, dar esența rămâne aceeași.” (11)

Concluzia ilustrului cărturar cu privire la ritualul frăției de sânge se menține pe aceeași linie strategică a argumentării

cu orice preț a faptului că înrâurirea cumană în arealul carpato-dabubiano-pontic a fost decisivă: “Ni se pare dar necontestabil că țărani români, poate și albanezii, au căpătat această instituțiune anume de la cumani, combinând-o însă mai târziu pentru ca să o apere contra cenzurii bisericești, cu datina de tot diferită a frăției prin cruce, pe care au conservat-o pură, fără amestec de sânge, slavii, grecii și vechea boierime română.” (11)

Totuși, nu trebuie atribuit doar cumanilor frăția de sânge. Frăția de sânge a existat încă din antichitate, fiind utilizată atât de romani, cât și de iliri, dar și de daci. Frăția de sânge era cunoscută de aceste popoare cu mult timp înainte de migrarea cumanilor asiatici în Europa. Abia la începutul Evului Mediu frăția de sânge a început să fie înlocuită cu frăția de cruce - o “instituțiune” specific creștină. În Evul Mediu, frăția de cruce a fost acceptată chiar și de unele Biserici occidentale sub titlul “adelphopoiesis, fraternitas iurata” sau “ordo ad fratres faciendum (“adelphos” înseamnă “frate”, iar “poio” înseamnă “a face”). Cei ce deveneau frați de cruce erau supuși unui ritual realizat în fața altarului; cel mai în vârstă stătea în partea dreaptă, iar cel tânăr în partea stângă, la mijloc aflându-se Sfânta Scriptură și o cruce. Cei doi erau legați cu o curea de mâini.

Trebuie menționat, de asemenea, că frăția de cruce a fost mai mult decât prezentă în cadrul tradițiilor poporului român; frăția de cruce se realiza de Dragobete prin creșterea unei cruci pe mâinile celor ce doreau să devină frați. “Ritualul constă în creșterea unei cruci pe mână care va sângea, după care semnele scrijelite pe piele trebuie suprapuse sau, în funcție de zona geografică, cei doi care se vor înfrăți vor trebui să-și bea sângele unul altuia și să-și jure iubire, să se îmbrățișeze sau să se sărute frățește. Legământul este considerat sfânt și dura până la moarte.” (20)

Trebuie, de asemenea, reamintit că, în timpurile moderne, frăția de cruce a fost adoptată și de organizațiile de tineret ale Mișcării Legionare, prin hotărârea lui Corneliu Zelea Codreanu. În ziua de astăzi, atât frăția de sânge, cât și frăția de cruce sunt interzise de Biserica Ortodoxă. “Preoții nicidecum să îndrăznească a face frății de cruce, căci aceasta este fărădelege.” (20)

❧ Cumania Neagră ❧

Fără nici o îndoială, între români și cumani a existat o înțelegere sau, mai exact spus, un pact nu numai de neagresiune, ci și de frățietate, căci altfel nu poate fi explicată buna colaborare politico-militară ce s-a perpetuat de-a lungul timpului.

În mod cert, eminentul cărturar Bogdan Petriceicu Hașdeu a avut perfectă dreptate atunci când a indicat frăția de sânge ca temei al înfrățirii româno-cumane în arealul balcano-carpato-danubiano-pontic; nu a avut însă dreptate atunci când a absolutizat rolul cumaniilor în istoria românilor.

Incontestabil, românii și cumani asiatici au fost două etnii diferite. Cumanii, ca etnie provenită din stepele Mongoliei, erau o populație cu trăsături asiatice. Emilia Corbu, în studiul citat, afirmă că “cumanii, cum erau numiți în izvoarele latine, erau un popor de origine turcă veche, ramura occidentală a kimekilor. Diversele variante ale denumirii lor în rusă (polovti), armeană (khartes) și germană (valwen) s-ar traduce prin “popor galben, palid, luminos”. La rândul lor, maghiarii îi numeau “kun” sau “kunor”. Cumanii înșiși își spuneau “kâpceac”; din punct de vedere antropologic singurii urmași recunoscuți ai cumaniilor sunt o seminție numită și astăzi prin termenul “kâpceac”, seminție înrudită îndeaproape cu kirghizii, khazarii și turcii. (16)

Întrebarea este cum au putut coabita două etnii atât de diferite în arealul balcano-carpato-danubiano-pontic, în condițiile în care nu există nici o urmă de mixaj etnic al autohtonilor cu vreo populație asiatică. Nu există nici o necropolă care să certifice un asemenea mixaj. Dimpotrivă.

După cum relatează istoricul Alex Mihai Stoenescu în cartea sa "Istoria Olteniei", există un caz în care, într-adevăr, în sudul Olteniei a fost descoperit un mormânt al unui luptător asiatic (probabil cuman), dar acesta a fost înhumat - iar acesta este un fapt extrem de important - în afara necropolei în care erau înhumați autohtonii. De fapt, războinicul asiatic a fost înhumat nu numai în afara necropolei unde erau înmormântați autohtonii, ci și în afara arealului satului respectiv, în condițiile în care toate artefactele descoperite acolo erau autohtone. (5)

O astfel de descoperire ridică, fără nici o îndoială, o întrebare fundamentală: cine au fost, de fapt, cumanii despre care istoriografia afirmă că au stăpânit în Evul Mediu o mare parte din arealul carpato-danubiano-pontic ?

Înainte de toate, trebuie menționat că istoriografia românească denumeste această populație războinică venită din centrul Asiei prin doi temeni: "cumani" (numele prin care populația "kâpceak" era denumită de bizantini) și "comani". În mod obișnuit, istoriografia românească a stabilit o echivalență de la sine înțeleasă între "cumani" și "comani". Totuși, din punct de vedere etimologic, este vorba despre două denumiri complet diferite; cele două denumiri nu au același înțeles, ceea ce denotă faptul că se referă la două populații diferite din punct de vedere etnic.

Este de remarcat în acest context și faptul de mare importanță că în locațiile menționate din arealul carpato-danubiano-pontic poartă denumiri ce conțin derivate ale cuvântului "coman" și mai puțin ale termenului "cuman". În

locațiile ce poartă denumiri derivate din cuvântul “coman”- precum Vadul Comanilor, Comarnic etc - nu au fost descoperite nici un fel de urme arheologice ale acestei populații asiatice, denumirile respective fiind înregistrate doar în timpurile recente. De fapt, mulți lingviști moderni consideră că aceste denumiri nu au de-a face cu cumanii asiatici, ci sunt doar derivate ale termenului de origine latină “coama”, care se traduce prin “creastă” sau “culme”. Pe de altă parte - poate uimitor -, cuvântul coman, care a fost atestat ca regionalism în Moldova, înseamnă “drac”, fiind un cuvânt căruia i s-a adăugat ulterior sufixul man, în genul cuvintelor capso-man, clepto-man, gogo-man, Carai-man etc.

Deși nu este în nici un fel acceptată de cercetarea istoriografică modernă, această ultimă etimologie rezolvă misterul în mod optim: cuvântul “coman” este, de fapt, prescurtarea, la singular, a cuvântului “draco-man”, în care “dracul” este “nomen otiosum”, adică nume ce nu trebuie pronunțat pentru că aduce nenorociri (tot astfel nu trebuiau pronunțate numele Ielelor, care erau denumite “Ele” sau “Hăle Frumoase”), iar acest aspect relevă măsura corectă după care pot fi analizate evenimentele. Concluzia este că pentru a nu fi folosit în limbajul curent numele “celui întunecat” din compunerea cuvântului “dracoman”, s-a folosit ca substitut ultima parte a cuvântului: “coman”.

Prin această ultimă etimologie, răspunsul la întrebarea “cine au fost comanii”, pare a se prefigura de la sine: “comanii” au fost altă etnie decât “cumanii”. Comanii au fost o populație autohtonă cu trăsături europene care a fost identificată cu dracii, iar cumanii au fost un trib războinic de origine etnică asiatică (culoarea galbenă a pielii, cu ochii oblici). Așadar, ca etnie, cumanii asiatici nu au nimic de-a face cu comanii. Mult mai degrabă, acei “călăreții roșii” menționați de călugărul Albericus, care i-au speriat atât de

tare pe călugării de la Mănăstirea Cârța și care apoi s-au retras ori s-au refugiat într-o peșteră, pot fi, în mod aproape sigur, identificați cu “dracii” din regionalismul folosit în Moldova, regionalism ce s-a concretizat în limba autohtonă prin cuvântul popular românesc “coman”.

De fapt, fără teama de a greși, poate fi stabilită o echivalență logică între comani și oamenii roșii menționați de călugărul Albericus. Ceea ce înseamnă că războinicii roșii au fost într-adevăr comani, dar nu asiatici, ci de etnie autohtonă. De asemenea, comanii autohtoni (“drăcoși” de felul lor) pot fi identificați cu vestiții oameni “roș” ce apar foarte des în legendele și basmele poporului român, care au fost împărățiți de “Împăratul roș” (menționat și de inegalabilul povestitor Ion Creangă în basmul Harap Alb).

Iar dacă continuăm raționamentul, nu putem ajunge decât la concluzia, ce poate fi taxată de istoriografie ca fiind o fantezie de bună calitate, că (dra)comanii sunt urmașii (da)co-manilor, adică ai dacilor. Și nu numai ai dacilor, ci și ai celorlalte rude ale lor care au continuat să se perpetueze în arealul carpato-danubiano-pontic din antichitate până la finele evului mediu și care, astfel, își merită calificativul de strămoși ai poporului român de astăzi: carpii, costobocii, geții. Deși toate aceste populații au fost desemnate ulterior prin termenul de daci, care a devenit astfel un termen generic care a ajuns să desemneze totalitatea locuitorilor arealului carpato-danubiano-pontic (un destin asemănător l-a avut termenul de get), în mod strict, cei desemnați (dra)comani trebuie să fi fost cu precădere carpii.

Rude apropiate ale dacilor, carpii au locuit încă din străvechime pe versanții Munților Carpați - Meridionali și Orientali -, pe teritoriul actual al Moldovei, Bucovinei și Basarabiei până aproape de Peninsula Crimeea. De altfel, numele Munților Carpați provine de la carpi. Dacă dacii, așa

cum au fost prezentați pe Columna lui Traian, erau mai mult blonzi, carpii aveau cu precădere pielea arămie, adică “roșie”; carpii au fost de fapt vestiții oameni “roș” care au fost împărățiți de “Împăratul Roș”.

Se știe că, în antichitate, atât dacii, cât și carpii se vopseau în culoarea războiului atunci când plecau la luptă, adică în culoarea roșie - culoarea zeului Marte, după cum ne informează vechii doxografi ai antichității - astfel că arătau ca niște “draci”. În consecință, dacă la culoarea arămie (roșie) a pigmentului carpilor se adăuga vopsirea feței în culoarea războiului, precum și comportamentul agresiv urmat de chiuituri puternice în momentul atacului (la fel ca pieile roșii din America de nord), denumirea de drac nu are de ce să fie surprinzătoare, chiar este de înțeles. Probabil că, dacă (dra)comanii autohtoni (dacii și carpii) ar fi auzit că sunt denumiți draci s-ar fi supărat, menționând că sunt doar “drago-mani”, adică războinici ai Ordinului Dragonului, al cărui simbol era Dragonul cu cap de lup (steagul dacilor).

Așadar, de-a lungul timpului s-a creat o confuzie de proporții între comanii autohtoni, urmași ai carpilor de odinioară, și cumanii asiatici, după cum s-a creat o confuzie cu privire la etnia populației ce a locuit teritoriul denumit Cumania. Potrivit istoriografiei moderne, în Evul Mediu, existau două Cumani: “Cumania Albă” era un stat locuit de etnicii asiatici “kâpceak”, situat în Asia, iar “Cumania Neagră” era un stat situat în nordul Mării Negre, ce ocupa Basarabia, Moldova și o parte din Muntenia (inclusiv o parte din Oltenia). Dacă “Cumania Albă” era locuită aproape în mod exclusiv de etnici asiatici “kâpceak”, “Cumania Neagră” era locuită atât de o minoritate de etnici asiatici, cât și de o majoritate formată din autohtoni. În “Cumania Neagră” autohtonii urmași ai carpilor erau majoritari în comparație cu asiaticii kâpceak, precum au fost slavii în

raport cu asiaticii bulgari la sudul Dunării. În concluzie, “Cumania Neagră” a fost de fapt un stat populat atât de etnici asiatici cu pielea galbenă (etimologie kâpceak: popor palid, luminos la chip), care probabil deveniseră o minoritate războinico-nobiliară, cât și de urmașii denumiți (dra)comani ai vechilor daci, carpi, costoboci și geți (sau oricum s-ar fi numit), datorită pe de-o parte pigmentului arămiu (roșu) al feței (în cazul carpilor), iar de cealaltă parte datorită aspectului înspăimântător sub care se înfățișau când erau vopsiți în culorile războiului și porneau la luptă (așa cum au fost prezentați de călugărul Albericus în cronica sa).

Afirmația că “Cumania Neagră” a fost locuită de o populație majoritar autohtonă, românească, denumită comană și de o populație asiatică minoritară denumită cumână poate fi taxată, evident, ca fiind o “fantezie” sau, cel puțin ca fiind o “ipoteză”, dar o astfel de “fantezie” sau “ipoteză” a mai fost vehiculată în trecut de cei mai importanți reprezentanți ai Școlii Ardelene: Gheorghe Șincal, George Maior și Gheorghe Asachi.

Astfel, Gheorghe Șincal afirma textual că “românii din Țara Muntenească s-au numit paținachi, iară cei din Moldova și din Basarabia comani”. O opinie asemănătoare a avut și George Maior, un alt reprezentant de frunte al Școlii ardelene. Nu altceva afirma Gheorghe Asachi care a dezvăluit într-o scriere apărută în anul 1843 informații ce fac posibilă înțelegerea completă a subiectului: “Acești **mocani** (ciobani autohtoni n.n.) - scrie Gheorghe Asachi -, **cari au împrumutat numele lor de la cumani**, popor barbar și răzbelic ce în timpul migrațiunei universale se așezaseră în Moldova sub munții de la Comănești spre Neamțu, precum este știut, de atunce până astăzi se ocupă cu păstoria, și numeroasele lor turme le duc toamna spre iernatic pe malul drept al Dunărei și la gura ei.” (Gh. Asachi: Valea Albă)

Gheorghe Asachi, Gheorghe Șincai și Gheorghe Maior și-au bazat raționamentele pe legende “poporane” și pe informații astăzi pierdute, astfel că prin “comani” au avut în vedere o populație diferită de cea asiatică denumită “cumană” de istoriografie.

Cumanii asiatici au dispărut din istorie după marea invazie mongolă din anul 1241. Istoriografia afirmă că cumanii au migrat în corpore în Imperiul Bizantin și în Țara maghiarilor.

În schimb, autohtonii mocani denumiți comani au continuat să trăiască în teritoriile pe care le-au stăpânit din moși-strămoși; ulterior ei au primit numele de români.

GALERIA OROPSIȚILOR

☞ Negru Vodă ☜

Iova Kraiul, întemeietorul sau, mai degrabă, reîntemeietorul orașului Craiova, face parte dintr-o galerie de mari personalități care au fost oropsite de istoriografia modernă prin ignorare.

Marii “oropsiți” de istoriografie nu au fost cu nimic mai prejos de marii conducători de oști și voievozi pe care i-a avut ulterior poporul român. Dacă în cazul marilor conducători de oști și voievozi există informații destul de amănunțite, despre ilustrele personaje din galeria cărora a făcut parte Iova Kraiul există doar câteva legende fragmentare, care nu mai sunt crezute de nimeni; mai mult decât atât, cel mai adesea, istoriografia include marile personalități de acest tip în galeria personajelor “imaginare”, invenții ale legendelor populare, sau în categoria “miturilor istoriografice”.

Din această galerie de mari personalități mai fac parte - printre mulți alți întemeietori de “țări” sau orașe, mai mari sau mai mici - Negru Vodă și Bucur Ciobanul. Interesant este faptul că atât Kraiul Iova, cât și Negru Vodă sau Bucur Ciobanul au trăit înainte de formarea consemnată de istoriografie, a primelor formațiuni prestatale românești, care s-a produs fie la sfârșitul secolului al doisprezecelea, fie de-a

lungul primei jumătăți a secolului al treisprezecelea. La fel ca în cazul lui Iova Kraiul, cu privire la existența lui Negru Vodă există foarte puține informații acceptate istoriografic; majoritatea istoricilor l-au inclus cu dărnicie pe Negru Vodă fie în categoria personajelor legendare, fie l-au identificat cu alți voievozi “istorici”.

Totuși, la fel ca Iova Kraiul, Negru Vodă a fost un personaj istoric real care, așa cum afirmă Letopisețul cantacuzinesc, a coborât din Transilvania și a întemeiat succesiv orașele Cîmpulung și Curtea de Argeș, devenind apoi voievod al statului medieval Țara Românească.

“Iar când au fost la cursul anilor de la Adam 6798 (Anul Domnului: 1290) - afirmă Letopisețul Cantacuzinesc, scris de logofătul Stoica Ludescu în a doua jumătate a secolului al șaptesprezecelea -, fiind în Țara Ungurească un voievod ce l-au chemat Radul Negrul voievod, mare herțeg pre Almaș și pre Făgăraș, rădicatu-s-au de acolo cu toată casa lui și cu mulțime de noroad: rumâni, papistași, sași, de tot felul de oameni, pogorându-se pre apa Dâmboviții, început-au a face țară noao. Întîi au făcut orașul ce-i zic Câmpul Lung. Acolo au făcut și o biserică mare și frumoasă și înaltă. De acolo au dăscălecat la Argeș, și iar au făcut oraș mare și ș-au pus scaunul de domnie, făcând curți de piatră, și case domnești și o biserică mare și frumoasă. Și au domnit până la moarte, îngropându-l la biserica lui din Argeș. Și au domnit ani 24”. (13)

La rândul ei, Cronica Bălenilor, scrisă de cronicarul Radu Popescu în aceeași perioadă, afirmă următoarele: “Când au fost cursul anilor de la Adam leat 6798, Radu-vodă Negrul, care avea scaunul său la Făgărași de la moșii și strămoșii rumânilor, cari venise de la Roma, în zilele lui Traian, împăratul Romii, s-au socotit ca să-și mute scaunul dencoace, peste plai.” (14)

Așadar, ambele letopisețe consideră că Negru Vodă nu a fost un personaj imaginar (“legendar”), ci unul cât se poate de real, care a domnit “ani 24”. Aceste date nu sunt luate în nici un fel în considerare de istoriografia modernă, care-l identifică în mod eronat pe Negru Vodă fie cu Thocomerius, prezumtivul tată al voievodului Basarab I (1290-1310), fie cu voievodul Basarab I (1315-1352), fie cu nepotul acestuia, voievodul Radu I, care a trăit o sută de ani mai târziu, între anii 1377-1383.

Opinia istoriografiei moderne este însă contrazisă nu numai de letopisețe, ci și de existența unor acte de proprietate emise de-a lungul timpului de cancelaria Țării Românești; de fapt, numele lui Negru Vodă apare scris în cele mai vechi cărți de proprietate emise în Valahia, el fiind cel care a împrumărit nenumărați țărani cu pământ. Urmașii acestor țărani liberi s-au prezentat peste secole în fața judecății voievodului aflat în funcție cu vechile cărți de proprietate semnate de Negru Vodă Cel Bătrân (sensul “Cel de demult” sau “Cel Vechi”), pentru a le fi certificat dreptul de posesiune asupra respectivului teren.

Astfel, după cum preciza istoricul Nicolae Stoicescu, “într-un document al lui Mircea Ciobanul din 3 mai 1549”, domnitorul respectiv întărea unor boieri dreptul asupra satului Hirisești pe Gilord, pentru că aceștia prezentaseră un document (carte) semnat de “mâna lui Negru voievod cel bătrân”, iar la 24 ianuarie 1622 trei săteni din Arcani (Gorj) cereau domnitorului Radu Mihnea să li se recunoască niște proprietăți pe care le aveau în moștenire “încă din zilele lui Negrul voievod”. Un alt document, datat 20 iunie 1620, prezintă doi locuitori din Câlcești (Gorj) care primesc recunoașterea proprietății pentru bucata lor de pământ pe care o aveau “de la întemeierea țării, din zilele răposatului Negru voievod”, iar domnitorul - probabil tot Radu Mihnea -

afirma: “am văzut domnia mea cartea lui (Negru-vodă) veche și ruptă”. Un alt document, ce provine de pe timpul domniei lui Matei Basarab, datată 22 aprilie 1647, precizează că domnitorul “a văzut cartea răposatului Negru Voievod de când a fost cursul anilor 6802, adică 1293.” (15)

Așadar, Negru Vodă a existat, astfel că nu este vorba despre un personaj “legendar” ori despre un “mit istoriografic”, căci actele de proprietate și acceptarea acestora de oficialitățile vremii ca fiind veridice nu au de ce să fie puse la îndoială. Mai mult decât atât: ca emitent al actelor de proprietate, Negru Vodă nu trebuie identificat cu nici unul dintre voievozii Țării Românești care au domnit de-a lungul celui de-al paisprezecelea secol: nici cu Thocomerius (prezumptivul tată al lui Basarab I, menționat o singură dată într-un document al cancelariei maghiare), nici cu Basarab I, dar nici cu Radu I.

De altfel, până în anul de grație 1330, în arealul carpato-danubiano-pontic s-au succedat trei voievozi care au fost desemnați prin titulatura generică “Negru Vodă”. Primul dintre ei, denumit de legendele populare “Negru Vodă Cel Bătrân”, a domnit în jurul anului 1215, când a întemeiat biserica de la Câmpulung Muscel ce-i poartă numele, așa cum stă scris chiar pe frontispiciul acestei biserici. Al doilea Negru Vodă, cu prenumele Radu, a domnit între anii 1290-1314; în fine, a existat și al treilea Negru Vodă, al cărui prenume a fost Mihail, care a domnit paralel cu Basarab I, între anii 1315-1333.

Aceste afirmații sunt susținute atât de Letopisețul cantacuzinesc, cât și de Cronica Bălenilor. “De aice să începe povestea altor domni - afirmă Letopisețul cantacuzinesc -, cari au venit pre urma Negrului-vodă, precum arată mai jos. Mihail-vodă au domnit ani 19. Dan-vodă au domnit ani 23. Acesta au fost frate cu Mircea-vodă

Bătrânul și l-au ucis Șuşman-vodă, domnul sârbilor, când era cursul anilor de la Adam 6864. Alexandru-vodă au domnit ani 27”. (13)

La rândul ei, Cronica Bălenilor este la fel de explicită: “Radu vodă Negrul, după adânci bătrânețe, au murit în țara lui, și cu cinste l-au îngropat boiarii, domnind ani douăzeci și patru. După Radul vodă Negrul au stătut la domnie Mihail vodă, carele a domnit cu pace ani nouăsprezece”. (14)

Aceste afirmații sunt susținute de o scriere destul de puțin cunoscută și adesea desconsiderată, intitulată “**Vieța prea Cuviosului părintelui nostru Nicodim Sântitul**”, care a fost bazată pe informații foarte vechi despre Sfântul Nicodim de la Tismana. Această carte a fost scrisă și publicată în anul 1839 de Ieromonahul Ștefan de la Mănăstirea Tismana. Cartea Ieromonahului Ștefan (care a fost publicată de scriitorul Nicolae Tomoniu și de Fundația Tismana cu titlul “Sfântul Nicodim de la Tismana” la Editura “Cuget românesc” în anul 2010), prezintă o perspectivă diferită de cea promovată de istoriografie asupra evenimentelor ce au premers întemeierea și unificarea voievodatelor românești.

Ieromonahul Ștefan afirmă textual în cartea sa că, înainte de venirea Sfântului Nicodim în Țara Românească, care s-a produs în anul 1369, s-au desfășurat trei epoci sau “veacuri”. Prima epocă a fost brăzdată de interminabile războaie între creștini și păgâni. A doua epocă a coincis cu triumfului creștinismului în arealul carpato-danubiano-pontic. A treia epocă a fost cea în care au apărut primele cărți religioase în limba română, eveniment ce s-a produs în timpul vieții Sfântului Nicodim.

Ieromonahul Ștefan afirmă că în toată această perioadă, în arealul carpato-danubiano-pontic existau trei formațiuni statale (sau pre-statale). Prima era Ungro-Vlahia, formată din

Banatul Severinului, care avea cinci județe, Banatul propriu-zis și Ardealul. A doua formațiune statală era situată la est de Olt, în Muntenia, unde existau doisprezece “județe”. A treia formațiune era situată în Moldova. După invazia Hoardei mongole din anul 1241, mai scrie Ieromonahul Ștefan în scrierea menționată, un personaj numit Radu Negru Vodă “a eșit cu oștiri din Ardeal pre apa Oltului și au tăbărâtu pe râul Argeșului, unde mai în urmă au aședatu aci scaunul șederei Domniei Sale”. (7)

În anii ce au urmat, același Radu Negru Vodă a dus un război prelungit împotriva mongolilor (care erau aliați cu tătarii) pe care i-a izgonit din Muntenia și, în cele din urmă, i-a creștinat pe toți românii. “Și prin vitejia sa și a ostașilor sei, ajutându-le prea milostivul Dumnezeu - scrie Ieromonahul Ștefan -, (Radu Negru n.n.) a gonit pre toți tătarii cu mai marii lor, dintr'acele 12 județe de preste Olt. Iară Românii, lăcuitorii de acolo, ce se numeau Goți, ce era până atuncea sub stăpânirea Tătarilor, măcar că era unii din ei varvari și înkinători de idoli, dar fiind tot o limbă cu Românii ostași cari eșise din Ardeal, toți s'a supus lui Radu Negru V. V. și primind dreapta credință christianescă, s'a botezat toți de la mic până la mare, prin sântul botez cel pravoslavnic.” În cele din urmă, după alungarea tătarilor și creștinarea populației, Radu Negru Vodă a unit toate formațiunile (pre)statale și “județele” din arealul carpato-danubiano-pontic într-o singură țară. Textul Ieromonahului Ștefan este, de asemenea, foarte clar în această privință: “Și așa s'a alcătuit și s'a făcut Românii tot-una, dintr'aceste țeri, zise adică: cele două-spre-zece județe de preste Olt cu Bănia Severinului și Ardealul și Banatul”. (7)

Letopiseșul cantacuzinesc confirmă aceste evenimente, afirmând că, după prima unire a provinciilor din arealul carpato-danubiano-pontic (realizată așadar cu mult timp

înainte de cea a lui Mihai Viteazul), conducătorii acestora, inclusiv cei din Oltenia, s-au închinat lui Radu Negru Vodă. “Atunce și Băsărăbeștii cu toată boierimea ce era mai nainte preste Olt - afirmă Letopisețul cantacuzinesc - s-au sculat cu toții de au venit la Radul vodă, închinându-se să fie supt porunca lui și numai el să fie preste toți. Și într-acest chip tocmitu-ș-au Radul-vodă țara cu bună pace, că încă nu era de turci împresurată. Și au domnit până la moarte, îngropându-l la biserica lui din Argeș. Și au domnit ani 24”. (13)

În ceea ce-i privește pe “Băsărăbești”, adică pe voievozii din familia Basarabilor, aceștia au domnit *după* Negru Vodă, dar nu au întemeiat nimic, întrucât, precum în cazul “Iova Kraiul versus Ioniță Kaloian”, nu mai aveau ce să întemeieze. Țara Românească era deja formată prin unirea de către Negru Vodă a formațiunilor prestatale (așa le numește istoriografia) din arealul carpato-danubiano-pontic, precum a afirmat, la vremea sa, Ieromonahul Ștefan în scrierea despre Sfântul Nicodim de la Tismana.

Precum precizează Letopisețul cantacuzinesc, Basarabii au venit din sud-vestul Dunării, probabil din regiunea Kosovo, acolo unde în acele timpuri se afla o “vlahie” populată de etnici români, au “descălecat” pe teritoriul Valahiei pe la Turnul Severin, apoi au poposit la Strehaia și în cele din urmă la Craiova, amestecându-se cu “banoveții” olteni, cărora le-au devenit “capi”. “Însă dintâi - afirmă Letopisețul cantacuzinesc - izvodindu-se de rumâni cari s-au despărțit de la romani și au pribegit spre miază-noapte. Deci trecând apa Dunării, au descălecat la Turnul Severinului. Atunce s-au ales dintr-înșii boiarii cari au fost de neam mare. Și puseră banoveți un neam ce le zicea Basarabi, să le fie lor cap (adecă mari bani) și-i așăzară întâi să le fie scaunul la Turnul Severinului, al doilea scaun s-au pogorât la Strehaia, al treilea scaun s-au pogorât la Craiova.” (13)

Amestecarea Basarabilor proveniți de la sud-estul Dunării cu banoveții olteni este în afară de orice îndoială. Acest aspect i-a reținut atenția istoricului Alex Mihai Stoenescu care afirma următoarele: “Citind cu atenție fraza “rumânii carii s-au despărțit de la romani și au pribegit spre miazănoapte”, vom observa că este vorba de strămoșii românilor care s-au despărțit pe vremea romanilor (“de la romani”) de ceilalți strămoși, iar după un timp au revenit, fapt confirmat și de istoriografia română modernă cu referire la locuitorii Daciei care s-au retras la sudul Dunării împreună cu administrația romană. Mai trebuie subliniat aici că, așa cum scrie cronica, Basarabeștii au fost aleși conducători din rândul mai multor familii de “boieri mari”, de banoveți veniți în Oltenia. Nu este vorba despre o singură familie.” (5)

Evident că nu este vorba despre o singură familie, dar trebuie precizat faptul că, pentru a obține o ascendență politică rapidă în zona Olteniei, adică pentru a deveni “capi” ai banoveților, Basarabii au trebuit să se alieze, atât din punct de vedere politic, cât și prin înrudiri matrimoniale, cu o familie autohtonă puternică, iar această familie nu putea fi decât cea a Craioveștilor. Și acest ultim aspect este susținut până la un punct de istoricul Alex Mihai Stoenescu, care sintetiza astfel subiectul: “în secolul al XV-lea, apare drept credibilă asocierea familiei Craioveștilor cu Basarabii, prin așezarea pe tradiția istorică a descălecaturilor, și abia mai târziu prin invocarea unor înrudiri de familie.” (5)

La jumătatea secolului al treisprezecelea, sub conducerea reunită a Craioveștilor și a Basarabilor, zona Olteniei încă se prezenta ca o “țară” independentă, așa cum fusese și pe timpul Kraiului Iova. Însuși marele istoric Nicolae Iorga, considera la timpul său că, încă din secolul al XI-lea, Oltenia era împărțită în mai multe “județe numite cheneziate”. În cele din urmă, tot pe parcursul celui de-al XI-

lea secol, toate “județele numite cheneziate” (cnezate conduse de un cneaz) au fost unite într-un singur voievodat independent ce ocupa cu aproximație teritoriul actual al Olteniei. (54)

Alipirea politică a Olteniei independente (structurată pe întocmirile politice, sociale și economice din timpul Kraiului Iova), cu Muntenia s-a realizat abia la începutul domniei lui Negru Vodă, în anul 1290, când, așa cum specifică Letopisețul cantacuzinesc, “Băsărăbeștii cu toată boierimea ce era mai nainte preste Olt s-au sculat cu toții de au venit la Radul vodă, închinându-se să fie supt porunca lui și numai el să fie preste toți. De atunci s-au numit de-i zic Țara Rumânească.” (13)

Cert este însă faptul că, în urma domniei Basarabilor - în special a lui Basarab I, care a domnit între 1315 - 1352, dar și a urmașilor săi Nicolae Alexandru, Vlaicu Vodă și Radu Negru - s-a produs schimbarea paradigmei sociale, politice și economice a Valahiei; vechile întocmiri specifice moșiilor au fost treptat înlăturate, fiind promovate în schimb rânduielile de tip feudal, fapt ce a afectat radical situația țăranilor.

Bucur ciobanul

Un alt personaj care trebuie menționat ca făcând parte din galeria marilor personalități “oropsite” de istoriografie, din care au făcut parte Iova Kraiul și Negru Vodă, a fost Bucur Ciobanul. Precum Iova în cazul Craiovei, Bucur Ciobanul a fost întemeietorul celui mai mare oraș al României moderne - București. La fel ca în cazul lui Iova, numele lui Bucur a dat numele orașului.

Despre Bucur, legendele afirmă că era un cioban care, la începutul iernii, coborând cu oile dintr-o zonă muntoasă la câmpie, și-a instalat stâna pe malul Dâmboviței. Fiind

fermecat de blândețea climei și de frumusețea peisajului, Bucur și-a construit în acel loc o casă, unde și-a adus ulterior familia. Treptat, tot mai mulți ciobani au ales să coboare de la munte și să se așeze în acel loc, astfel că în scurt timp comunitatea s-a extins. După ce s-a stabilit definitiv în acel loc, ciobanul Bucur a construit o biserică din lemn, aceasta fiind de altfel “punctul zero” de la care s-a extins viitorul oraș București. Locul în care Bucur a poposit și a construit biserica este dealul Radu Vodă. Perioada în care a trăit ciobanul Bucur nu poate să fie mai timpurie de anul 1245, dar nici mai târzie de anul 1300.

Cel care a acordat credit deplin legendei, confirmând astfel locația exactă în care a poposit ciobanul Bucur, a fost Nicolae Iorga: “Dacă legenda - afirmă Nicolae Iorga - îi așază locuința pe dealul de la Radu Vodă, numind Biserica lui Bucur paraclisul de cimitir al călugărilor mănăstirii lui Alexandru Vodă Mircea și a nepotului de fiu, Radu, aceasta înseamnă siguranța populară, păstrată prin viu graiu de la o generație la alta, că acolo e leagănul cetății.” (60)

Numele lui Bucur Ciobanul a fost reținut în mai multe legende. După una dintre ele, Bucur era de loc din Valea Râmnicului, dar după alte legende, era de loc din Munții Buzăului sau din Munții Vrancei, dintr-un loc aflat astăzi în apropierea localității Bisoca, Jud. Buzău.

După legenda relatată pentru prima oară de profesorul Iosif Genilie în anul 1835, apoi de istoricul Constantin C. Giurescu în “Istoria Bucureștilor” din 1966 (care a fost ulterior sintetizată de jurnalistul Iulian Bunilă în anul 2015 pentru ziarul Adevărul), în vecinătatea localității Bisoca, pe un platou al muntelui, la altitudinea de 1142 metri, se află o stâncă gigantică ce cântărește zeci de tone, de forma unei mese așezată pe trei bolovani ce servesc drept picioare; această masă a fost denumită “Masa lui Bucur”. Legenda

afirmă că ciobanul Bucur, care a fost copil orfan, a părăsit aceste locuri din cauza conflictelor pe care le avea cu un vecin (sau cu ciobanii mai bătrâni) și a poposit în cele din urmă pe malul Dâmboviței, întemeind orașul București. (9)

O altă legendă, preluată în anul 1970 de ziariștii de la “Viața Buzăului” de la un sătean pe nume Gheorghe Bonțea (relatăta de jurnalistul Iulian Bunilă în anul 2015), afirmă că, la un moment dat, ciobanul Bucur a dobândit puteri paranormale de la trei zâne pe care le-a întâlnit în pădure.

Profesorul de istorie Sorin Pantelimon, din Jitia, județul Vrancea, sintetizează subiectul legendei astfel: “Demult, aici, pe plaiurile noastre trăia un copil pe nume Bucur, care de mic a rămas orfan de amândoi părinții. Neamurile sale l-au dat să învețe meserie la unii ciobani cu suflet, ce pășteau oile prin părțile acestea. Micuțului mânător de oi îi plăcea să-și petreacă timpul în apropierea unei pietre uriașe, așezată pe vârful muntelui”. Într-o zi plecând după lemne, în mijlocul unei poieni, Bucur s-a întâlnit cu trei zâne; “una dintre ele, întinsă pe iarba fragedă, dormea învăluită de arșița zilei toride de vară. Ciobănelul, milos din fire, a tăiat iute câteva crengi de brad și a făcut un umbrar deasupra acesteia. Pentru gestul său plin de omenie, zânele l-au răsplătit cu puterea de a clătina, a smulge din rădăcină și a urca pe umeri orice brad”. După un timp “Bucur a coborât cu turma lui de mioare spre șes, la câmpie. Așa a ajuns Bucur pe malurile Dâmboviței, unde și-a stabilit o stână, iar cu timpul a devenit foarte bogat. Acolo a pus bazele unei gospodării înfloritoare, obârșie a așezării care a devenit astăzi orașul București, adică orașul lui Bucur.” (9)

Cu privire la ciobanul Bucur mai există o legendă potrivit căreia, la un moment dat, fiica acestuia a fost răpită de niște tătari. Această legendă a fost repovestită în “Povestiri istorice” de scriitorul Dumitru Almaș. Din

“Povestiri istorice” aflăm că, după ce a poposit în apropierea Dâmboviței, Bucur a fost în mai multe rânduri “călcat” de tătari care i-au adus multe pagube; la un moment dat, tătarii i-au răpit fiica, pe Anca cea frumoasă “cu păr ca borangicul, cu ochi ca floarea de cicoare și cu trup mlădios de căprioară”. Împreună cu alți doi ciobani, Bucur a plecat în căutarea fiicei sale, i-a ajuns pe tătari și și-a recuperat fiica. Reîntors acasă, Bucur a clădit o casă mare, pe care “a împrejmuit-o cu gard înalt din butuci groși, ca un adevărat zid de cetate. Apoi, când Anca s-a măritat și a avut copii, deci familia baciului Bucur a sporit, au construit și o bisericuță, care se vede și azi, și se cheamă chiar Biserica lui Bucur. Cu anii, s-au adunat aici tot mai mulți români. Iacă așa, în jurul casei lui Bucur, după sute și sute de ani, s-a format un oraș, căruia oamenii i-au zis București” - scrie Dumitru Almaș în “Povestiri istorice”.

Bazându-se pe informațiile furnizate de această legendă, profesorul de istorie Sorin Pantelimon a lansat chiar o ipoteză cu privire la perioada în care a trăit ciobanul Bucur. “Putem vorbi despre tătari pe teritoriul românesc după anul 1241, după ce au năvălit în zona noastră. Plecarea lui Bucur din zona Vintileasca-Bisoca o putem localiza între secolele XIII- XIV, sfârșitul anilor 1290. Ca vechime în timp, Bucur este un român care a trăit, practic, în perioada de început a constituirii statelor românești.” (9)

Legat de ciobanul Bucur mai există o legendă interesantă, potrivit căreia acesta era îndrăgostit de frumoasa fată a unui tăietor de lemne foarte sărac, pe nume Dâmbovița. Legenda spune că, într-o bună dimineață, la poarta tăietorului de lemne “a bătut un preafrumos prinț care, afirmând că este urmărit de hoți, a cerut o călăuză spre vârful muntelui. Dâmbovița s-a oferit să-i devină călăuză prințului, dar odată ajunși pe vârful muntelui, acesta i-a declarat fetei

că s-a îndrăgostit de ea și i-a cerut să-i devină soție. Dâmbovița l-a refuzat, declarându-i prințului că-l iubește pe ciobanul Bucur. Atunci prințul i-a spus fetei că el este de fapt duhul muntelui și că a dorit să o testeze; înainte de a se face nevăzut, prințul i-a lăsat fetei o păpușă și un cuțit”. La rândul său, Bucur, firește, nu a stat nici el cu mâna în sân și a luat urma celor doi până pe vârful muntelui. Când a găsit-o pe vârful muntelui, “Bucur s-a îndoit de faptul că Dâmbovița i-a fost fidelă, dar i-a spus că-și poate proba loialitatea doar dacă lovește cu cuțitul în stâncă; dacă stâncă se despică înseamnă că este neprihănită. Atunci Dâmbovița a lovit cu cuțitul în stâncă, iar din stâncă a țâșnit apa - apă care apoi s-a transformat într-un râu. Păpușa primită în dar de Dâmbovița de la prinț a rămas pe vârful muntelui.” (9)

Legenda spune că din acel moment versantul muntelui a primit numele Păpușa, iar râul a primit numele Dâmbovița. Evenimentul s-a desfășurat, evident, în Munții Făgărașului, acolo unde izvorăște râul Dâmbovița.

Orașele creștine

În ciuda deosebirilor evidente, între Iova Kraiul și Bucur Ciobanul există și câteva asemănări notabile. Înainte de toate poate fi remarcat faptul că, făcând parte din “galeria oropsiților”, Iova Kraiul și Bucur Ciobanul sunt “frați de suferință” întrucât au fost ignorați de istoriografie, deși, foarte probabil, fără activitatea lor întemeietoare soarta locurilor respective ar fi fost alta.

Prima asemănare este că ambii au fost la origine persoane cât se poate de comune. În urma unor evenimente excepționale - descoperirea unor comori, în cazul lui Iova și contactul cu zânele, în cazul lui Bucur -, cei doi au fost incluși în evenimente cu caracter excepțional, iar în cele din

urmă au întemeiat sau au reîntemeiat orașe. A doua asemănare este că ambii au trăit înainte de constituirea formațiunilor prestatale românești - în perioada cuprinsă între anii 1100 - 1300. La fel ca Negru Vodă. A treia asemănare, mult mai dramatică, este că ambii au avut fete care, într-un fel sau altul, au avut un destin dramatic. Despre fata Kraiului Iova legenda afirmă că s-a înecat în Balta Craioviței, iar despre fata lui Bucur legenda afirmă că a fost răpită de tătari. A patra asemănare a fost că, imediat după actul întemeierii, Iova și Bucur au construit biserici; prin bisericile construite, ambii au sacralizat teritoriul și comunitățile incipiente ce s-au format în acel teritoriu; astfel, atât teritoriul, cât și comunitățile au fost afierosite (închinat) lui Dumnezeu. Același lucru poate fi afirmat și despre Negru Vodă care a construit biserici în locațiile unde a poposit - la Cîmpulung și la Curtea de Argeș.

Acest ultim aspect, care nu a fost remarcat îndeajuns de promotorii istoriografiei moderne, are o importanță excepțională. Premisa de la care trebuie plecat în argumentarea acestui aspect este că pe teritoriul României pot fi decelate trei categorii de localități (nu contează întinderea sau numărul populației acestor localități - puteau fi târguri, sate, comune sau orașe). Prima categorie a fost formată din acele localități care au fost întemeiate pentru prima oară înaintea erei creștine, precum Sarmizegetusa Regia, Drobeta, Costești, Blidaru, Căpâlna, Tilișca, Pelendava, Sucidava, Apulum etc. A doua categorie a fost formată din acele localități care au fost întemeiate în era creștină pe principii creștine. În fine, a treia categorie a fost formată din acele localități care au fost întemeiate din considerente industriale; această din urmă categorie de localități - care nu prezintă importanță în contextul celor expuse în aceste pagini - a apărut mai ales în ultimile două

secole datorită industrializării; cele mai multe dintre localitățile de acest tip au fost întemeiate datorită învecinării cu resurse de materii prime (mine de cărbuni, rezerve de petrol și gaze naturale etc).

Localitățile din prima categorie au apărut în perioada predacă sau dacă, fiind constituite în jurul unor temple. O dată cu dispariția formelor religioase închinare vechilor zei, aceste localități au continuat să existe doar dacă au fost reîntemeiate pe principii creștine; cu alte cuvinte, doar dacă pe teritoriul lor au fost construite biserici. Dacă pe teritoriul acestor localități nu a fost construit nici un lăcaș de cult închinat lui Dumnezeu, acestea au dispărut chiar și din amintirea oamenilor, fiind acoperite de pământ și uitare. Ritualul construirii și târnostirii primei biserici într-o locație oarecare prespune închinarea lui Dumnezeu atât a teritoriului, cât și a comunității ce a ales să locuiască acolo.

Localitățile din a doua categorie au fost înființate în era creștină. O parte dintre ele au fost vetre de civilizație mai vechi, care au fost reîntemeiate în condițiile menționate anterior, adică în condițiile închinării (afiorisirii) lui Dumnezeu a teritoriului și a comunităților ce au ales să locuiască acolo.

Alte localități înființate în era creștină au fost complet noi; acestea s-au format din considerente economice, în locațiile unor nedei sau târguri constituite la întretărierea unor drumuri comerciale. Aceste din urmă localități au fost întemeiate direct pe principii creștine, în sensul că primul edificiu public construit a fost învariabil o biserică; construirea și, implicit târnostirea unei biserici a constituit temeiul închinării teritoriului și comunității lui Dumnezeu. În cele mai multe cazuri, reîntemeierea sau chiar întemeierea după principii creștine a unei localități de acest tip s-a datorat inițiativei unui personaj ilustru.

Prin construirea primului lăcaș de cult creștin (indiferent de ce rit), personajul ilustru, care pe drept cuvânt își merită apelația de “întemeietor”, a configurat o nouă stare existențială a comunității și a teritoriului. Acesta a fost cazul orașului Craiova, care odinioară s-a numit Pelendava, fiind dedicat zeului Apollon, iar apoi a fost reîntemeiat de Iova, care, datorită bogăției sale, obținută în urma descoperirii unei comori, a fost declarat krai, iar apoi a construit o primă biserică - Biserica Sfântul Dumitru. Orașul Craiova s-a dezvoltat și extins așadar de la “punctul zero” care este Biserica Sfântul Dumitru. Nu altceva se poate afirma despre orașul întemeiat de Bucur Ciobanul, București, care însă nu a mai fost reîntemeiat într-o veche vatră de civilizație precum Craiova, ci a fost întemeiat în mod direct în secolul al treisprezecelea (sau mai devreme) după principii creștine. Înaintea construirii de către Bucur a primei biserici, Bucureștiul nu era nici măcar târg.

Acest principiu de reîntemeiere după principii creștine a fost valabil și la nivelul unor teritorii mult mai vaste - de exemplu, la nivelul unor regiuni denumite în vechime “țări”: Țara Bârsei, Țara Hațegului, Țara Litua, Țara Vâlcei. De asemenea, principiu de reîntemeiere după principii creștine a fost valabil chiar și la nivelul întregii Valahii, iar acest fapt a fost nesocotit la fel de nejustificat de istoriografie. Reîntemeierea după principii creștine a întregului teritoriu al Valahiei a aparținut lui Negru Vodă - “frate de suferință” al lui Iova Kraiul și al lui Bucur Ciobanul.

Evident, nu este atât de greu de reconstituit modul în care s-a produs reîntemeierea după principii creștine a “țărilor” ce au compus odinioară Valahia. Legendele care menționează aceste aspecte încă există, iar cel ce le analizează trebuie doar să le înțeleagă “codul” și să le interpreteze ca atare.

Mai trebuie menționat că toate aceste “țări”, care la sfârșitul secolului al treisprezecelea au devenit voievodate și cnezate nu au apărut din neant. Ele existau de multă vreme, dar aveau o altă “formatare”; “țările” respective au existat neîntrerupt din antichitate, continuitatea populației fiind demonstrată de multitudinea artefactelor arheologice descoperite. “Țările” erau situate chiar în teritoriile ocupate în antichitate de marile uniuni de triburi ale dacilor, carpilor, costobocilor și geților; mai mult decât atât: aveau capitalele cam în aceleași locații.

Așadar, în cazul tuturor acestor orașe și țări a fost vorba despre o reînțemeiere după principiile creștine, ce a avut ca autori incontestabili personalități ilustre precum Negru Vodă, Iova Kraiul sau Bucur Ciobanul. Este de neînțeles în acest context de ce numele și activitatea acestor personalități ilustre au fost ignorate total de istoriografia modernă, care a găsit de cuviință să acorde mai mult credit unor documente provenite din cancelariile marilor puteri ale vremii, precum regatul maghiar sau imperiul bizantin (care oricum au fost partinice și partizane), decât legendelor populare. Sărăcia informațiilor veridice din aceste documente partizane, precum și sărăcia de idei a istoriografiei au făcut ca o etapă fundamentală a istoriei poporului român să fie total necunoscută, iar numele adevăraților întemeietori și reînțemeietori de târguri, orașe și “țări” (echivalente unor regiuni) și chiar a întregii Țări a Valahiei să fie ignorate.

Trebuie menționat și faptul că și în ziua de astăzi istoriografia mondială este uimită de modul “abrupt” în care poporul român a pătruns în istorie. Pentru unii istoriografi francezi, germani sau ruși, istoria poporului român a început undeva prin secolul al treisprezecelea, iar pentru alții despre România se poate vorbi doar după războiul de independență din anul 1877/1878.

Pe drept cuvânt, remarcând această tendință unilaterală a istoriografiei mondiale, care atunci când nu a fost răuvoitoare a fost în cel mai bun caz indiferentă, istoricul Alex Mihai Stoenescu remarca următoarele în cartea sa “Istoria Olteniei”: “Puținătatea izvoarelor și permanentul dubiu stupid al istoriografiei străine, despre apariția “ciudată” a românilor în secolul al XIII-lea (unii ne plasează abia prin secolul al XIV-lea sau al XV-lea, împreună cu albanezii!), au creat multe probleme istoriografiei românești. Descoperirile arheologice și analiza corectă a izvoarelor aduc argumente științifice care pot răspunde reacției disperate a lui Dumitru Brătianu: “Dacă nu suntem de aici, nu am venit nici din sud, nici din est, de niciunde, atunci trebuie să fim de origine divină, coborâți de Dumnezeu din cer !” (5)

Și, într-adevăr, ce mare dreptate a avut Dumitru Brătianu!

LA MORMÂNTUL KRAIULUI IOVA NU PLÂNGE NIMENI ?

❧ La măgură ❧

Un element semnificativ ce demonstrează încă o dată geniul ilustrului cărturar care a fost Bogdan Petriceicu Hașdeu este opinia cu adevărat inspirată că, pe teritoriul actualului oraș Craiova, încă mai poate fi descoperit mormântul kraiului întemeietor.

Are, firește, prea puțină importanță, în acest context particular, faptul că pentru ilustrul cărturar numele kraiului nu a fost Iova ci Ioan sau Iona, ori presupuziția că întemeietorul Craiovei a fost un rege de etnie asiatică; contează doar intuiția genială că acel krai care a întemeiat orașul trebuie să fi avut un mormânt. Și nu orice fel de mormânt, ci unul cu adevărat măreț, pe care ilustrul cărturar l-a identificat cu un un gorgan, adică cu un tumul funerar.

Tumulul funerar este un mormânt acoperit cu o movilă înaltă de pământ; de fapt, un tumul funerar seamănă cu o movilă naturală, motiv pentru care, în limbajul popular, poartă numele de măgură sau de gorgan. “Această universalitate a movilelor - scrie Bogdan Petriceicu Hașdeu - a fost familiară mai tuturor popoarelor. Eterogene sub raportul cronologic și sub cel etnografic, movilele se deosebesc nu mai puțin unele de altele prin configurație: aici

rotunde, colea țuguiate, dincoace concentrice, dincolo în amfiteatru, când mari, când mici, pe alocuri grupate, pe aiurea izolate, etc. Deși nu toate au servit pentru înmormântare, deoarece într-o seamă din ele nu se descoperă nici o urmă de cadavre, așa că suntem siliți a le atribui o altfel de menire, fie religioasă, fie militară, fie comemorativă, terminală, intinerară sau ceva analog, totuși cele mai multe, într-un mod necontestabil, au fost morminte.” (11)

Evident, Bogdan Petriceicu Hașdeu leagă construirea movilelor denumite gorgane și măguri de prezența cumanilor în arealul carpato-danubiano-pontic. “Este sigur - afirmă Bogdan Petriceicu Hașdeu - că o parte din acest fel de construcții, numescă-se ele măgure, gorgane, movile, ba încă pe alocuri dălme sau gâlme, dâmburi, gruiuri etc., au fost ridicate de către cumani în secolele XII și XIII. Cumanii, dintre toți contemporanii lor de lângă Marea Neagră, au fost cei mai neobosiți făcători de movile.” (11)

Firește, nu trebuie zăbovit asupra fixației cumane a ilustrului cărturar, ci trebuie doar admis faptul că așezarea osemintelor unor personaje importante într-un tumul funerar a fost un procedeu răspândit în toată lumea. Astfel, după cum afirma Nicolae Densușianu în *Dacia Preistorică*, “cuvântul *gorgan* îl aflăm întrebuițat încă într-o adâncă anticitate, nu numai în Europa, dar și în diferite părți ale Asiei, ca o numire generică pentru anumite coline ori munți. Sensul fundamental al acestui cuvânt, atât după indicațiunile ce ni le dă Iliada lui Homer, cât și după modul cum această numire este întrebuițată la poporul român, se pare a fi: o înălțime de pământ în forma unei cupole, ori în formă conică, însă de dimensiuni mari și neacoperită de pădure. Pe vârful movilelor funerare se așează, de regulă, o columnă de piatră (stele)”. Movilele - afirmă autorul citat - au fost ridicate în

onoarea morților “pe câmpuri, de-a lungul drumurilor, ori pe vârfurile colinelor” întrucât puteau fi observate de la distanțe mari “atât de oamenii cari trăiau atunci, cât și de cei cari vor trăi în viitoriu”. Movelele au fost ridicate în număr mare “și în țările vechii Dacii. România este una din țările cele mai avute de tumule funerare. Aproape în fiecare județ al României se află una ori mai multe movile funerare, de dimensiuni colosale și cari poartă numele de “Movilă mare” ori “Măgură mare”. (1)

Așadar, ridicarea unei movile funerare nu a constituit o raritate în arealul carpato-danubiano-pontic, o astfel de practică a fost în uz cu mult timp înainte de migrația cumanilor asiatici. Este însă salutară opinia ilustrului cărturar Bogdan Petriceicu Hașdeu, care era de părere că, dacă va fi fost înmormântat pe teritoriul Craiovei, întemeietorul Iova Kraiul, datorită prestigiului imens de care se va fi bucurat în epocă, trebuie să fi fost înmormântat într-un mormânt cu adevărat princiar. Și ce loc mai potrivit pentru mormântul unui krai putea fi mai bun decât un tumul funerar de tipul gorganelor. Și, într-adevăr, avantajul unui gorgan sau măguri era că putea fi observat de departe, fiind de altfel și un factor de mândrie pentru locuitorii comunității în raport cu străinii, precum și un factor de aducere aminte a unui personaj celebru și a unei istorii glorioase.

Cu privire la locul exact de dispunere al gorganului funerar sub care va fi fost înmormântat Iova Kraiul pot fi făcute mai multe speculații. Opinia ilustrului cărturar Bogdan Petriceicu Hașdeu cu privire la localizarea movilei funerare sub care a fost înmormântat kraiul este că aceasta era situată lângă Craiova din timpul său, “spre stânga de Poarta Amărăzii, având configurația de amfiteatru sau mai bine de o potcoavă cu dezchizătura spre sud. Deși mică în circumferință și la înălțime, ea se numește totuși “La-

Măgură.” Informația că locația încă se numea “La Măgură” în vremea în care ilustrul cărturar a vizitat Craiova, este într-adevăr importantă, căci o astfel de informație nu mai este disponibilă în ziua de astăzi.

Zona indicată de ilustrul cărturar, aflată în partea de nord a orașului de astăzi, este doar până la un punct pretabilă unei astfel de identificări. Totuși, această localizare ipotetică a gorganului funerar sub care se va fi aflat mormântul Kraiului Iova are un inconvenient major: gorganul se afla prea departe de spațiul locuit al orașului din perioada respectivă (secolul al doisprezecelea sau al treisprezecelea), astfel că motivul principal pentru care a fost construit, adică pentru a fi observat de departe și de a constitui motiv de aducere aminte a unui personaj celebru și a unei istorii glorioase, își pierde valabilitatea. De aceea, mult mai probabilă ar fi fost amplasarea gorganului funerar chiar în perimetrul orașului de atunci, cel mai probabil în apropierea unei căi de acces principale sau, oricum, în cel mai expus loc al orașului.

Opinia personală este că gorganul funerar sub care se află mormântul Kraiului Iova a fost ridicat tot pe Dealul Sfântul Dumitru, foarte aproape de locul unde acesta a descoperit comoara care l-a făcut bogat și celebru (sau, poate, chiar în același loc). Este de asemenea foarte posibil ca, în acea perioadă destul de îndepărtată de timp, Dealul Sfântul Dumitru fie să fi fost mult mai mic. Abia după decesul Kraiului Iova, peste mormântul său a fost ridicată o movilă de pământ. Peste movila de pământ trebuie să fi fost înălțat, așa cum cere obiceiul, un semn distinctiv - o coloană a cerului sau chiar o cruce.

Dealul Sfântul Dumitru a fost de-a lungul timpului “buricul târgului”; acolo s-au aflat șapte izvoare care au constituit o prețioasă sursă de apă potabilă pentru locuitori,

motiv pentru care dealul a primit adesea numele “Dealul celor șapte izvoare”. Viața comercială și socială a orașului a roit în permanență în jurul aceluși loc; tot acolo se intersectau principalele drumuri ce veneau din exterior, astfel că străinii ce poposeau în oraș treceau obligatoriu pe lângă deal și, implicit, pe lângă mormântul Kraiului Iova și aflau povestea sa și a istoriei sale glorioase, cu care localnicii se mândreau.

Acesta este motivul pentru care trebuie luată în considerare ipoteza că movila funerară a Kraiului Iova este amplasată chiar pe Dealul Sfântul Dumnitru. Sau, cine știe, movila funerară a Kraiului Iova este chiar Dealul Sfântul Dumitru în actuala configurație.

Cu alte cuvinte, Dealul Sfântul Dumitru nu este altceva decât o măgură ridicată artificial tocmai pentru a servi ca mormânt pentru Kraiul Iova.

❧ Mlaștina de la Rovine ❧

După moartea lui Iova, Krăia cu sediul la Craiova a continuat să existe, într-o formă sau alta, indiferent sub ce nume, ocupând un teritoriu mai întins ori mai restrâns, până la sfârșitul secolului al paisprezecelea când s-a produs o nouă catastrofă de mari proporții - o nouă inundație a Jiului.

Prima inundație de mari proporții a Jiului, soldată cu apariția Bălții Craiovița în prima sa formă, s-a produs, așa cum a fost menționat, în jurul anului 400. A doua inundație de mari proporții pare să se fi produs în jurul anului 1350, plus sau minus 50 de ani, după cum afirmă geologii care au investigat în ultimii zece ani zona riverană Bălții Craiovița.

Informația furnizată de geologi este susținută indirect de un eveniment de mare importanță pentru destinul Țării Românești, care s-a produs la sfârșitul secolului al paisprezecelea: bătălia de la Rovine din anul 1935 dintre

oștile sultanului Baiazid I și oștile voievodului Mircea Cel Bătrân. Totuși, amplasarea exactă a locației denumită Rovine nu este însă cunoscută cu exactitate - prin Rovine înțelegându-se un “loc mlăștinos” sau un loc “cu șanțuri”.

Reputatul istoric Constantin C. Giurescu afirmă că, după ce a cucerit Bulgaria în anul 1393, Baiazid a decis să întreprindă o expediție împotriva lui Mircea cel Bătrân. “Oastea turcească asediază și cucerește mai întâi Silistra, apoi trece Dunărea, ocupă Nicopolul Mic sau Turnu și înaintează spre Argeș. Cu sultanul veneau și vasalii sârbi Marco Cralievici și Constantin Dragașevici. Lupta s-a dat la Rovine, pe malul unui râu, în ziua de 10 octombrie 1394. Lupta a avut un caracter foarte violent, ambele oștiri luptând cu înverșunare. O cronică bulgară contemporană povestește: și lănci nenumărate s-au frânt atunci și mulțimea săgeților a fost nenumărată, încât văzduhul nu se mai putea vedea de desimea lor. Iar râul lângă care s-a dat bătălia curgea roșu de sângele ce ieșea din mulțimea trupurilor căzute. Victoria a fost a lui Mircea”. (17)

Istoricul Constantin C. Giurescu a propus trei ipotetice locații în care s-a dat bătălia de la Rovine. Prima locația este situată lângă Craiova, “cam pe unde este mănăstirea Jitianu”; a doua locație este situată undeva pe apa Ialomiței, iar a treia - care i s-a părut istoricului cea mai probabilă - este situată “pe unul din râurile atinse în drumul dintre Turnu și Curtea de Argeș, deci pe Călmățui, pe Vedeia, pe Teleorman sau pe Argeș”. (17)

Alți istorici însă, în special Bogdan Petriceicu Hașdeu, Nicolae Iorga și Alexandru Xenopol au afirmat tranșant că bătălia de la Rovine s-a dat lângă Craiova. Ei considerau că pătrunderea oștirii lui Baiazid, care număra 40 000 de ostași, s-a produs dinspre Drobeta Turnul Severin, pe Valea Cernei, acesta fiind însoțit de câțiva principii sârbi, dintre care cel

mai reprezentativ a fost Marko Kraljevic. De altfel, Bogdan Petriceicu Hașdeu a descoperit trei documente care prezintă fidel felul în care s-au desfășurat ostilitățile, astfel că localizarea bătăliei de la Rovine în zona Craiovei nu are de ce să fie pusă la îndoială.

Primul document prezentat de ilustrul cărturar este o cronică sârbească tradusă de Mauro Orbini: “Marco numit de unii Crăișorul, mergând cu sultanul Baiazid I contra Domnului Țarei-Românești Mircea și încăierându-se lângă orașul românesc Craiova, a fost bătut și, fugind într-o pădure, a pierit acolo săgetat la gât de către un Român, care-l luase drept fiară”. Mult mai explicită este o altă cronică sârbească, anterioară secolului al șaptesprezecelea, care afirmă următoarele: “Baiazid s-a întors în Europa, a trecut Dunărea lângă orașul Severin, opera împăratului Sever, și a dat bătălia cu Regele Mircea supt orașul Craiova, unde însă a fost frânt. Marco-Crăișorul, fiul lui Vucașin Marniavcici, fiindcă el însoțea pe turci, a fost ucis acolo de românul Ratco”. În fine, a treia cronică sârbească, ajunsă până la noi într-o copie din secolul XVII, dar redactată pe la 1554, vorbind despre aceeași bătălie, precizează anul și numește localitatea “Rovine”: “în anul 1395 domnul românesc Mircea a învins pe sultanul Baiazid la Rovine, și au pierit acolo Marco-Crăișorul și Constantin și Dragaș”. Concluzia ilustrului cărturar Bogdan Petriceicu Hașdeu este clară: “Rovinele în chestiune - cuvântul însemnează pur și simplu *locuri băltoase* - se află lângă Craiova”. (11)

Trebuie precizat că unul dintre eroii bătăliei de la Rovine, menționat de mai multe ori în documentele sârbești, a fost Marko Kraljevic, numit Marco Kraiul în legendele populare ale sârbilor. Marco Kraiul, care era pe jumătate român (după mamă), avea o moșie în zona Craiovei (de unde își luase numele Kraljevic) și, pe deasupra, era văr cu Mircea

Cel Bătrân. Mai mult decât atât: prin jurământ solemn, Mircea Cel Bătrân și Marco Kraiul se legaseră să nu lupte unul împotriva altului. Legende populare afirmă că Marco a “plâns tot drumul” pentru că era obligat să lupte împotriva vărului său și să-și încalce astfel jurământul. Unele legende populare afirmă că Marco Kraiul a fost ucis cu o săgeată de “argint ce i-a intrat în gură”.

Cert este că în perioada incursiunii sultanului Baiazid pe teritoriul Țării Românești s-au dat mai multe bătălii între oștirea acestuia și cea a lui Mircea Cel Bătrân, fără a mai pune la socoteală atacurile de uzură ale oștirii valahe asupra coloanelor otomane aflate în marș; în consecință, nu a fost vorba despre o singură bătălie, ci despre cel puțin două bătălii desfășurate “la Rovine”, adică în “locuri băltoase”.

Trebuie plecat de la premisa că oastea lui Baiazid a pătruns pe teritoriul Țării Românești pe Valea Cernei, dinspre vest, nu dinspre est sau dinspre sud, astfel că prima bătălie s-a dat în zona Craiovei, într-un “loc băltoș” aflat în apropierea unei mlaștini întinse desemnată prin substantivul comun “rovine”, în care oastea lui Baiazid a fost prinsă în capcană, fiind aproape decimată. Din 40000 de ostași abia au scăpat în jur de 5000 (Mircea nu avea mai mult de 10000 de ostași). Fiind înfrânți, supraviețuitorii armatei lui Baiazid s-au retras în dezordine de-a lungul albiei Jiului până la Dunăre; apoi au urmat firul Dunării până la Turnu Măgurele, unde au reușit să treacă pe malul celălalt, unde s-au regrupat.

După regrupare, trupele lui Baiazid au trecut iarăși Dunărea și au urcat spre Curtea de Argeș. Undeva pe drumul dinspre Turnul Măgurele spre Curtea de Argeș s-a dat a doua bătălie, care a avut loc, așa cum a specificat reputatul istoric Constantin C Giurescu, “în drumul dintre Turnu și Curtea de Argeș, pe Ialomița, pe Vedea, pe Teleorman sau pe Argeș”.

Și în a doua bătălie sultanul Baiazid a fost înfrânt într-o zonă denumită de istorici tot Rovine. Dacă zona denumită Rovine din preajma Craiovei era, așa cum bine a precizat Bogdan Petriceicu Hașdeu, formată din “locuri băltoase”, zona Rovine de pe Ialomița, Argeș, Vedea sau Teleorman era formată din “șanțuri”. Prin “șanțuri” trebuie înțeleasă o lucrare genistică de o amploare mai mică sau mai mare, ce fusese realizată pe o rută strategică ce trebuia parcursă de orice oștire inamică ce înainta spre Curtea de Argeș; acesta este motivul pentru care termenul “șanțuri” a fost folosit în mod corect de reputatul istoric Constantin C. Giurescu, care de fapt se referă în expunerea sa la cea de-a doua bătălie.

Așadar, ambii istorici au dreptate, căci misterul este astfel rezolvat: au fost nu una, ci două bătălii “de la Rovine”: una la Craiova, iar cealaltă pe drumul dintre Turnul Măgurele și Curtea de Argeș; în ambele bătălii oastea sultanului Baiazid a fost înfrântă fără drept de apel.

A mai existat însă și o a treia bătălie, undeva în apropierea Curții de Argeș, în care oastea lui Baiazid a învins oastea lui Mircea Cel Bătrân, care a fost nevoit să se retragă în Ardeal, unde a cerut sprijinul lui Sigismund, Regele Ungariei, cu care a încheiat un tratat de alianță. Ajuns în cele din urmă la Curtea de Argeș, Baiazid l-a pus domn al Țării Românești pe Vlad (denumit “Uzurpatorul”) în locul lui Mircea. Cu ajutorul armatei lui Sigismund, Mircea a recucerit Turnu Măgurele, dar nu l-a putut alunga pe Vlad Uzurpatorul decât mult mai târziu.

În perioada în care Vlad încă se afla pe scaunul domnesc de la Curtea de Argeș, Mircea Cel Bătrân s-a refugiat în Oltenia. În luna august a anului următor (1396), Mircea Cel Bătrân s-a deplasat la Dunăre, în zona Orșovei, pentru a participa la cea mai mare ofensivă a creștinătății împotriva sultanului Baiazid. Acolo, potrivit tratatului

încheiat, Mircea așteaptă armata lui Sigismund, Regele Ungariei. Regele Sigismund era decis - scrie istoricul Constantin C. Giurescu - să se întreprindă o mare expediție creștină împotriva turcilor “spre a-i goni de la Dunăre și, dacă e cu putință, chiar din Europa”. Tratativatele în vederea cruciadei antiotomane începuseră de câțiva ani. “În luna mai a anului 1396 începură să sosească la Buda primii cavaleri francezi și burgunzi. Veniră apoi cavalerii germani, sub conducerea lui Ioan de Zollern, burggraful de Nurnberg, și cavalerii englezi sub conducerea ducelui de Lancaster. Veneția dădea ajutor cu flota ei, Bizanțul intra și el în coaliție. În toiuil verii, această mândră armată feudală, cu veșminte și armuri strălucite, se îndreaptă spre ținuturile noastre. La 13 august, Sigismund era la Orșova. La Dunăre îl aștepta Mircea cu oastea sa. Cu totul, creștinii erau vreo 100000, dintre care 60000 cavaleri și 40000 pedestrași.” (17)

Bătălia decisivă s-a dat la Nicopole. Rezultatul a fost un dezastru pentru oastea cruciaților. Înaintea bătăliei, Mircea a făcut o recunoaștere pe teren avertizându-i pe cruciați că puterea turcilor este extrem de mare. Datorită îngâmfwării, prinții occidentali nu l-au ascultat, astfel că au luat decizii tactice greșite, pentru care au plătit cu viața. “Regele Sigismund trebui să fugă pe o corabie care coborî Dunărea, ajunse, prin Marea Neagră, la Constantinopol, și de aici, înconjurând Grecia, se îndreaptă spre Dalmația. Imensa majoritate a prizonierilor creștini pieri sub securea călăului; foarte puțini au avut norocul să-și răscumpere viața. O parte din armata ungară, în frunte cu Ștîbor, voievodul Ardealului, izbuti însă să treacă Dunărea împreună cu oastea lui Mircea cel Bătrân. Vlad uzurpatorul fu prins acum și dus la Ștîbor în Ungaria, unde probabil a și pierit”. (17)

Revenind la istoria orașului Craiova trebuie făcută o notificare importantă: este destul de logic ca Mircea să fi

beneficiat în decursul luptelor sale cu turcii de oastea Olteniei, concentrată în jurul Craiovei. Craiova-Nedeie era deja un oraș meșteșugăresc și negustoresc bogat, astfel că își permitea să țină sub arme un important contingent de luptători bine antrenați, inclusiv de cavaleri în armuri, deprinși cu tehnicile de luptă specifice cavaleriei (în perioada respectivă doar orașele foarte bogate își puteau permite să subvenționeze echiparea și antrenarea unor cavaleri în armură).

Deloc întâmplător Mircea I-a așteptat pe Baiazid în apropierea Craiovei, într-o întinsă zonă mlaștinoasă, unde i-a întins o capcană. Era o zonă cartografiată dinainte de ostașii săi, astfel că aceștia știau cu precizie ce au de făcut și ce cărări să aleagă pentru a nu se afunda, ei înșiși, în mlaștină.

☞ Dar a rămas mironosița ☞

Tocmai existența, în anul de cumpănă 1395, a unei întinse mlaștini în zona Făcăi - Balta Verde constituie un indiciu extrem de important pentru interpretarea corectă a succesiunii evenimentelor.

Existența mlaștinii indică faptul că, în perioada bătăliei de la Rovine, Cetatea-Nedeie de pe malul lacului Craiovița nu mai exista; dacă ar fi existat, fără nici o îndoială, Baiazid ar fi atacat-o. Aceasta înseamnă că cea de-a doua mare revărsare a Jiului se produsese deja. Mlaștina era efectul acestei revărsări; apele nu se retrăseseră definitiv.

În urma celei de-a doua revărsări (inundații) a Jiului, Cetatea-Nedeie de pe malul lacului Craiovița a dispărut așa cum afirmă tradiția populară, lacul și-a dublat suprafața, precum afirmă geologii moderni, iar efectul imediat a fost formarea unei întinse mlaștini. Geologii au dreptate și atunci când afirmă că a doua mare inundație a Jiului și, implicit,

formarea lacului Craiovița în actuala configurație s-au produs în jurul anului 1350, plus sau minus 50 de ani. Este foarte probabil ca cea de-a doua inundație să se fi produs între anii 1390-1395.

Raționamentul acestei datări este următorul: harta strategului militar **Paulus Lucensis**, menționată anterior, indică o perioadă anterioară scufundării Cetății-Nedeie (marcată cu sigla de cetate creștină). Harta a fost realizată înaintea bătăliei de la Nicopole (1396), dar a fost probabil compilată de strategul menționat după hărți și mărturii ceva mai vechi. Este greu de crezut că strategul **Paulus Lucensis** s-a deplasat în fiecare locație a arealului pentru a vedea cu ochii săi ce cetate mai era în picioare, astfel că a luat drept bune toate informațiile ce i s-au prezentat. Oricum, în anul 1395, când a avut loc bătălia de la Rovine, Cetatea-Nedeie nu mai exista, iar mlaștina (încă proaspătă, dacă se poate spune astfel) acoperise o bună parte a zonei.

În răstimpul celei de-a doua inundații Cetatea-Nedeie a fost acoperită în întregime de apele Jiului, iar Lacul Craioviței s-a extins, devenind aproape dublu (sau triplu) față de cum se prezenta anterior. Au fost acoperite de apele Jiului vechiul sediu al Krăiei lui Iova, biserica și toate celelelate clădiri administrative de pe malul lacului.

De asemenea, inundația catastrofală trebuie să fi afectat în mod serios zona Dealul Sfântul Dumitru, care a fost acoperită de apele învolburate și de mâl. Peste gorganul ce adăpostea mormântul kraiului s-au depus straturi groase de mâl, astfel că după retragerea apelor, dealul a dobândit configurația de astăzi. Tot ce exista pe acel gorgan, inclusiv coloana cerului sau crucea ce indica locul unde se va fi aflat mormântul kraiului a fost măturat de furia puhoaielor.

Urmarea celei de-a doua inundații a fost că rolul economic, politic și militar al Craiovei a scăzut considerabil,

iar istoria glorioasă de odinioară a început să se șteargă din memoria oamenilor, căci oricum istoriografia nu a reținut-o aproape deloc.

Au rămas doar una-două legende pe care, oricum, nu le mai crede nimeni și câteva “superstiții” legate de rolul nefast al Bălții Craiovița, despre ale cărei adâncuri măloase se spune că atrag oamenii curați la suflet să se înece (numărul înecaților nu este ne semnificativ, căci crește de la an la an). Cu alte cuvinte, că apele Lacului Craiovița sunt “blestemate”.

Nu se cunoaște, evident, numărul oamenilor morți în decursul celei de-a doua revărsări de mari proporții a Jiului, ale căror suflete bântuie zona respectivă și cheamă alte și alte suflete în “regatul” subacvatic unde încă dăinuie gloria de odinioară a Kraiului Iova, dar mulți afirmă și acum că, uneori, în noaptea de Înviere, se aude, parcă venind din adâncurile lacului, larmă de oameni și sunetul cristalin provocat de bătăile clopotului bisericii crăiești ce se înălța odinioară acolo.

În acea perioadă pare să se fi născut legenda fetei craiului care s-a îneecat în Balta Craioviței, legendă atât de frumos pusă în versuri peste secole de Alexandru Macedonski în “Rondelul Domniței”: “Ieșind din balta Craiovița / Unde-a fost crai Craiovisin / Văpaie, vezi plutind domnița / Mai argintată ca un crin / Sub lună-i tremură coșița / În suflet poartă ca un chin / Își duse viața într-un suspin / Nedându-și nimănuui gurița / Dar a rămas mironosița / Din veacul cel de tot creștin / Plutind pe balta Craiovița.” (21)

PARTEA A DOUA
“M-A FĂCUT MUICA OLTEAN”

BĂNIA CRAIOVEI

☞ Marii boieri ☜

Orașul Craiova a fost întemeiat cu mult timp înaintea debutului erei creștine, prin ridicarea de către membrii tribului pelenilor (pelilor) a unui templu închinat zeului Apollon (zeu aflat în concurență cu Zalmoxis) și a unei cetăți (dava); vatra acestei cetăți a fost denumită Apolon-dava, Apelen-dava (Orașul lui Apolon) sau Pelendava.

După dispariția (dărâmarea sau abandonarea) templului lui Apollon, dată fiind importanța existenței podului peste Jiu, în Pelendava a fost înființată o vamă în care se impozitau (dacă se poate spune astfel) mărfurile tranzitate de negustorii de la nordul și de la sudul Dunării; concomitent, Pelendava a devenit un oraș meșteșugăresc și negustoresc prosper.

A doua întemeiere a Craiovei, de data aceasta după principii creștine, a avut loc în secolul al doisprezecelea, fiind realizată de un personaj ilustru pe nume Iova sau Iovan. Acesta a descoperit o comoară pe Dealul Sfântul Dumitru, astfel că datorită bogăției sale a construit o biserică și un conac, fiind proclamat krai, adică cel mai bogat om din ținut.

Devenind conducătorul de facto al zonei, Iova Kraiul a înființat la Craiova, care pe atunci se numea Ponssiona, o nedeie krăiască, adică un super-târg, deschis tuturor negustorilor - atât celor de la nordul, cât și celor de la sudul

Dunării. Urmașul său (prezumtiv), pe nume Ioviță, a dus mai departe opera tatălui său, construind o cetate de apărare pe malul Lacului Craiovița, în interiorul căreia a mutat amplasamentul nedeii krăiești. Într-un răstimp destul de scurt, dată fiind faima bogăției lui Iova, dar și datorită faptului că numele său a fost asimilat în acea epocă cu succesul în “afaceri” și cu prosperitatea, krăia s-a extins, ocupând cu aproximație teritoriul Olteniei de astăzi; este foarte probabil ca, ulterior, Krăia lui Iova să se fi extins atât la sudul Dunării (pe teritoriul Bulgariei de astăzi), cât și în partea estică a Serbiei de astăzi (până aproape de Srmska Mitrovica), acolo unde locuiau etnici valahi.

Nu a fost însă vorba despre o extindere realizată în urma unor cuceriri militare, ci despre o alipiere voluntară a moșiilor și a uniunilor de moșii (rumâniilor populare) locuite de etnici români. Probabil că această alipire a fost decisă de conducătorii moșiilor în cadrul nedeilor, locul unde se făcea negoț și se discuta “politică”; comunitățile de valahi de la nordul, sudul și vestul actualului teritoriu al României aveau tot interesul să facă parte dintr-o mare uniune de moșii și să fie protejate din punct de vedere economic și militar. Craiova a devenit astfel **perla Valahiei**, capitala întregii regiuni.

Importanța Krăiei lui Iova a început să pălească la începutul secolului al treisprezecelea când s-a produs înglobarea regiunilor sud-dunărene în Țaratul condus de frații Asan (cunoscut în istorie sub denumirea “al doilea Țarat Româno-Bulgar”), și prin înglobarea regiunilor vestice în cnezatele sârbești ale vremii. La rândul său, orașul Craiova și-a pierdut aproape total importanța politică, strategică, economică și militară la sfârșitul secolului al paisprezecelea, când cetatea de pe malul Lacului Craiovița a fost înghițită de apele revărsate ale Jiului (cel mai probabil între anii 1390-1395).

Evident, orașul reîntemeiat de Iova Kraiul după principii creștine nu a dispărut după cea de-a doua inundație a Jiului, ci a continuat să existe, dar gloria de odinioară a apus.

Din punct de vedere documentar, Craiova a fost menționată, pentru prima oară, într-un act oficial de proprietate emis de cancelaria domnitorului Laiotă Basarab la data 1 iulie 1475, în care apare printre martori, boierul Neagoe ot Craiova. De asemenea, partea din Oltenia ce corespunde în prezent județului Dolj (“Ținutul Jiului de Jos”) a fost atestată documentar în anul 1444, când făcea parte din “Județul de Baltă”.

În prima parte a secolului al cincisprezecelea, în Craiova s-a constituit o altă importantă instituție politică, administrativă și socială: Bănia. La origine, Baniii erau cei care strîngeau impozitele de pe un anumit teritoriu, iar Bănia, ca instituție specific feudală, a migrat de la vest la est pe traseul Turnul Severin - Strehaia - Tismana - Craiova.

Spre deosebire însă de moșiile tradiționale și de întocmirile sociale pe care acestea le presupuneau, spre deosebire chiar și de organizarea politică și administrativă a Krăiei lui Iova, Bănia a fost o instituție specific feudală. După cum afirmă istoricul Alex Mihai Stoenescu “banii de la început administrau în numele domnitorului vechile județe ale Olteniei, diferențiindu-se de juzi prin faptul că autoritatea acestora se limitează în timp la conducerea târgurilor sau a orașelor. De aceea, avem bani de Severin ca dregători ai Sfatului Domnesc numiți de primii domnitorii români, iar apoi, în vremea lui Mircea cel Bătrân, apar mai mulți bani teritoriali cu atribuții de apărare și administrare a teritoriului”. (5)

Mutarea Băniei la Craiova și constituirea unei Mari Băniei ce avea rolul de a administra întreaga Oltenie s-a

datorat pe de-o parte prosperității economice a orașului care s-a refăcut într-un răstimp destul de scurt, iar de cealaltă parte ascensiunii unei mari familii boierești: familia Craioveștilor. De asemenea, constituirea Marii Băniei la Craiova trebuie pusă în relație cu reforma administrativă realizată la începutul secolului al cincisprezecelea de voievodul Radu cel Mare, care a domnit între anii 1495-1508.

În prima perioadă a existenței sale, Bănia Craiovei a fost sprijinită intens de o pleiadă de membri marcanți ai unei mari familii boierești: familia Craioveștilor. De fapt, mutarea instituției Băniei la Craiova se datorează în bună măsură voinței politice a boierilor Craiovești.

Deși istoriografia consideră că familia Craioveștilor l-a avut drept întemeitor pe Neagoe Strehăianu din Strehăia (locul unde a fost mutată la un moment dat Bănia Severinului), este mult mai logică presupuziția că, din punctul de vedere al liniei genealogice, boierii Craiovești s-au tras din Kraiul Iova. Motivele ce stau la baza acestei presupuziții sunt următoarele: familia Craioveștilor a stăpânit cam același teritoriu pe care-l deținuse odinioară Iova Kraiul, iar pe deasupra i-au purtat și perpetuat numele. Mai mult decât atât: boierii Craiovești au avut în Craiova același centru de comandă ca Iova Kraiul, adică Dealul Sfântul Dumitru, ei fiind cei care au reconstruit biserica cu același nume (ctitoria inițială a lui Iova Kraiul) și, destul de probabil, au ridicat (pe ruinele edificiului din lemn construit odinioară de Iova Kraiul) Casa Băniei în prima ei configurație arhitectonică din zid (actuala Casă a Băniei a fost construită în anul 1699).

Craioveștii au fost, de departe, cei mai bogați boieri din Oltenia acelor timpuri. Numărul total al satelor deținute la un moment dat de familia Craioveștilor depășea o sută.

Mulți istorici consideră că boierii Craiovești și-au dobândit moșiile chiar în perioada de apogeu a deținerii puterii politice, în urma unor tranzacții cu terenuri. Această presupuziție a fost însă spulberată de cercetări mai recente, care indică faptul că mare parte din averea lor provenea din moșteniri mai vechi și mai puțin din moșii sau bunuri cumpărate în perioada de apogeu a deținerii puterii politice. Ceea ce înseamnă, evident, că boierii Craiovești au avut un strămoș sau o linie de strămoși care a deținut aceste terenuri într-o perioadă anterioară afirmării politice a primului boier cunoscut sub acest nume: Neagoe Strehăianu (sau Neagoe de la Craiova). Iar acesta nu putea fi decât Iova Kraiul.

Cei mai importanți boieri Craiovești au fost cei patru fii ai lui Neagoe Strehăianu: Barbu, care a devenit la un moment dat Mare Ban al Olteniei și care, spre sfârșitul vieții, s-a călugărit sub numele Pahomie (el a ctitorit mănăstirile Pahomie și Bistrița din jud. Vâlcea); Pârvu, care a devenit vornic; Danciu, care a urcat și el treptele unor dregătorii importante, precum stolnic, spătar și vornic; Radu, care a devenit postelnic. Familia Craioveștilor, care la un moment dat s-a înrudit prin alianțe matrimoniale cu cea a Basarabilor, a dat mai mulți domnitori, dintre care cei mai importanți au fost Neagoe Basarab (1512-1521), Radu Șerban (1602-1611), care a fost succesorul direct al lui Mihai Viteazul (și care o bună perioadă de timp a încercat să ducă mai departe opera marelui său înaintaș), Matei Basarab (1632-1654), Șerban Cantacuzino (1678-1688) și Constantin Brâncoveanu (1688-1714).

În cele din urmă, bogăția devenită proverbială a boierilor Craiovești și a descendenților lor a atras invidia și răzbunarea unor domnitori avizi de putere precum Mihnea Cel Rău (1508-1509), Mircea Ciobanul (domnitor între anii 1545-1552 / 1553-1554 / 1558-1559) și Mihnea Turcitul

(domnitor între anii 1577-1583 / 1585-1591). Ultimul avea să dea, în anul 1585, lovitura de grație impunătoarei familii a Craioveștilor printr-un decret de împărțire a vastelor proprietăți pe care le deținea.

În timpul deținerii efective a puterii politice de către boierii Craiovești, Oltenia a devenit o provincie independentă în raport cu instituția Domniei Țării Românești, căreia a ajuns la un moment dat să-i plătească un tribut anual. Un fapt cât se poate de edificator l-a constituit interdicția turcilor de pătrunde pe teritoriul Olteniei, fapt ce a determinat de altfel intenția acelor voievizi ce le erau închinați, precum Mihnea Turcitul (care se convertise la islam), de a distruge familia boierilor Craiovești și de a le acapara pământurile și averile.

Spre mijlocul Evului Mediu, ca pol de putere incontestabil al Olteniei independente, Craiova a cunoscut o puternică dezvoltare socială, economică, militară și religioasă. Spre finele secolului al cincisprezecelea, polul economic și comercial al Craiovei era situat în jurul Dealului Sfântul Dumitru, în zona denumită “Piața Veche”. Acolo se intersectau principalele drumuri comerciale ce făceau legătura cu Târgoviștea, Bucureștiul, Hațegul, sudul Dunării (Calafatul și Bechetul) și zona Turnul Severin. Cel mai important dintre toate era însă Drumul Sării ce ducea spre Ocnele Mari, Jud. Vâlcea.

În jurul centrului economic din Piața Veche, unde se aflau principalele amplasamente comerciale și meșteșugărești, s-au coagulat încetul cu încetul mai multe “mahalale” - adică, spus în limbaj modern, cartiere. Inițial, mahalalele au fost ocupate de meșteșugari, în funcție de breasla din care făceau parte. Au existat o mahala a pielarilor, o mahala a tăbăcarilor, o mahala a lănarilor și așa mai departe. Fiecare mahala și-a construit, în timp, propria sa

biserică. Dacă meșteșugarii locuiau cu precădere în partea de nord și de est a orașului, boierimea locuia în “centru”, adică în zona Dealului Sfântul Dumitru, acolo unde se afla Reședința Banilor (Casa Băniei).

După cum afirma Baltazar Walter cel Tânăr, un cronicar din Silezia care a vizitat Craiova la mijlocul Evului Mediu, locuințele mai răsărite ale boierimii ocupau un spațiu în formă de potcoavă ce înconjura Dealul Sfântul Dumitru. El descria orașul ca fiind “mare, împoporat și plin de tot felul de belșuguri, dar fără ziduri de apărare” (“împoporat: populat”). (1)

Nivelul foarte înalt de calificare al meșteșugarilor Craiovei, care erau organizați în bresle (la fel ca cei din Sibiu sau Brașov) este demonstrat de existența unor ateliere în care se realizau produse de înaltă tehnologie, care cereau experiență îndelungată în domeniu. Un nume de meșteșugar iese în evidență, figurând în documentele epocii: Manea săbierul, care confecționa săbii de foarte bună calitate din moment ce printre clienții săi figurau atât prinți din Croația și Serbia, cât și demnitari ai Țării Românești, în primul rând Domnitorul.

În acea perioadă de timp hotarele orașului nu erau foarte clar delimitate, dar se pare că satele din jurul Craiovei, situate la o distanță de aproximativ 20 de kilometri, erau considerate a face parte din oraș, iar locuitorii acestora erau considerați craioveni. Mai târziu, spre finele secolului al șaisprezecelea, hotarele au fost stabilite pe dealurile ce înconjurau orașul, în special pe Dealurile Bucovățului și Plaiul Vulcănești. (1)

Fiind un oraș puternic din punct de vedere economic, comparabil - sau, oricum, cu nimic mai prejos - cu Brașovul, Sibiu și celelalte orașe săsești sau secuiești din Ardeal, dregătorii și boierii Craiovei au fost capabili să mențină o

oaste puternică, bine echipată și instruită în spiritul acelor vremuri. Nucleul oștirii Craiovei era format din oșteni profesioniști, denumiți lefegii, dar nu trebuie subestimat rolul sătenilor din satele învecinate, care erau chemați la oaste de câte ori situația o cerea. Toți aceștia erau subordonați, din punct de vedere militar, Marelui Ban al Olteniei. De asemenea, un rol important l-au avut oștile principalilor boieri olteni. În acest context nu trebuie să fie motiv de surpriză faptul că, atunci când a venit timpul, devenind Domnitor cu acordul Porții de la Constantinople, Mihai Viteazul, fiul domnitorului Pătrașcu cel Bun și frate al domnitorului Petru Cercel, a contat pe un corp de oaste extrem de puternic, dur și experimentat, astfel că a obținut victorii glorioase în fața unor inamici redutabili.

Tradiția menținerii unei oștiri puternice devenise tradițională în Craiova; ea nu a început pe timpul lui Mihai Viteazul, căci bazele ei au fost puse pe timpul lui Iova Kraiul, astfel că au continuat pe timpul bătăliei de la Posada din anul 1330, precum și pe timpul domniei lui Mircea cel Bătrân - victoria de la Rovine fiind un exemplu elocvent în acest sens. Trebuie subliniat în acest context faptul că victoriile lui Mircea cel Bătrân și ale lui Mihai Viteazul împotriva turcilor și, implicit, unirea de către acesta din urmă a celor trei Valahii - Valahia, Transilvania și Moldova -, "pohta ce am pohtit" (după propria sa exprimare), nu au fost deloc întâmplătoare, ci consecință firească a faptului că respectivii domnitori s-au bazat pe o oștire profesionistă, echipată și instruită corespunzător.

Sub nici o formă oștile Craiovei nu au fost formate, așa cum a încercat istoriografia comunistă să sugereze, din mase țărănești luate de la muncile câmpului pentru a-și apăra cu armele glia strămoșească. Nici nu era posibil în acea perioadă în care primau armele de foc și, în special,

muschetele și tunurile, care aveau nevoie de o specializare militară îndelungată pentru a fi folosite. De asemenea, era nevoie de căpitani de oaste destoinici, în mare parte lefegii sau boieri școliți în meseria armelor, care au devenit comandanți ai unor corpuri de oaste, mai mari sau mai mici. Fără sprijinul lor, nici nu era cazul ca vreunul dintre domnitorii citați să plece la război.

Așadar, pentru a face față inamicilor de orice fel era nevoie de o armată organizată, disciplinată și instruită, capabilă să folosească atât armele albe - săbii, pumnale, lănci - și implicit să aibă curajul de a desfășura lupte corp la corp cu inamicul, cât și armele de foc - pistoale, muschete sau tunuri.

Uneori, cu toată instruirea corespunzătoare, se mai produceau și mici “accidente” în ceea ce privește folosirea armelor de foc și, în special, a tunurilor. Un astfel de accident a rămas “imortalizat” în zidul Bisericii Domnești de la Târgoviște, unde încă poate fi observată o ghiulea înfiptă în zid. Această ghiulea nu aparține unor inamici, ci unor oșteni mai puțin instruiți ai lui Mihai Viteazul care, încercând să apere Curtea Domnească, au tras cu tunul și au nimerit ... zidul lăcașului de cult.

❧ Mihai, Ban al Craiovei ❧

Deși, în linii mari, istoria domniei voievodului Mihai Viteazul este destul de bine cunoscută, încă există destul de multe enigme.

Prima mare enigmă cu privire la Mihai Viteazul este chiar originea sa: pe de-o parte, data exactă a nașterii sale a născut controverse interminabile; la fel, locul nașterii este incert. De cealaltă parte, există controverse cu privire la părinții săi. Cu privire la data la care s-a născut Mihai

Viteazul, unii istorici susțin că acesta s-a născut în 1557, în timp ce alții susțin că s-a născut în anul 1558; oricum, se știe cu relativă precizie că în anul 1601, când se afla la Praga, Mihai avea 43 de ani.

Majoritatea istoricilor plasează nașterea domnitorului Mihai Viteazul în localitatea Târgul de Floci (prin termenul “floci” se înțelegea în acea perioadă firele din lâna oilor; lat: floccus: fir de lână, fir de stofă groasă) din județul Ialomița. O ipoteză alternativă, susținută de documente păstrate la Episcopia Râmnicului, plasează locul nașterii sale în localitatea Drăgoești, Jud. Vâlcea. În fine, o a treia variantă, susținută mai ales de legendele populare, plasează nașterea lui Mihai Viteazul în Oltenia, în apropiere de Strehaia. Ulterior, la Strehaia, Mihai a construit o biserică și un conac. Această ultimă variantă este susținută de o legendă populară legată de întemeierea bisericii mănăstirii Strehaia - singura biserică din România cu altarul orientat spre sud.

Actuala biserică a mănăstirii Strehaia a fost construită de Matei Basarab în anul 1645, pe niște ruine - spune legenda - din timpul lui Pătrașcu Voievod; ruinele provin, după cum afirmă aceeași legendă populară, de la un castel sau de la un conac unde au venit “Pătrașcu Voievod cu Theodora și au dat naștere lui Mihai”. Ulterior, în acel loc, Mihai Viteazul a construit o biserică. Legenda - menționată și de Nicolae Iorga - spune că, fiind încolțit de turci, Mihai “a ridicat biserica pe timp de noapte, astfel că s-a orientat greșit și a amplasat altarul spre sud.” (23)

Descendența lui Mihai Viteazul este la fel de controversată,; cei mai mulți istorici acreditează ideea că Mihai a fost fiul nelegitim și postum al voievodului Țării Românești Pătrașcu cel Bun (martie 1554 - decembrie 1557); postum, întrucât - afirmă istoricii respectivi - s-a născut în anul calendaristic următor decesului voievodului Pătrașcu. În

cazul în care, într-adevăr, a fost fiul nelegitim al voievodului Pătrașcu, linia genealogică a lui Mihai Viteazul a fost următoarea: Mircea cel Bătrân - Vlad al II-lea Dracul - Vlad Călugărul - Radu cel Mare - Radu Paisie - Pătrașcu cel Bun. Așadar, Mihai Viteazul a făcut parte din linia genealogică a Drăculeștilor. (5)

Dacă datele cu privire la linia genealogică a tatălui sunt relativ acceptate, datele cu privire la linia genealogică a mamei sunt ceva mai slab conturate. Majoritatea istoricilor afirmă că în mod sigur pe mama sa o chema Tudora sau Teodora (este înmormântată la Mănăstirea Cozia, lângă Mircea Cel Bătrân) și că făcea parte din familia Cantacuzinilor, fiind sora unui înalt dregător de la Constantinopole, Iane Cantacuzino care a fost la un moment dat Ban al Craiovei.

Mama lui Mihai - afirmă la rândul său istoricul Neagu Djuvara - “era o Cantacuzină, adică o coborâtoare din vestita familie bizantină care a dat doi împărați în veacul al XIV-lea și care se număra printre marile familii nobile ale Bizanțului. Decăzuți, după cucerirea Constantinopolului de către turci, ascunși timp de două-trei generații, reapar la începutul veacului al XVI-lea la Constantinopol; în special un personaj extraordinar, Mihail Cantacuzino, poreclit Șaitanoglu sau Șeitanoglu, adică, în turcește, “fiul satanei”. Se zice că mama lui Mihai Viteazul ar fi fost sora lui Șeitanoglu. În orice caz, e aproape sigur acum, după documente recent descoperite, că a fost o Cantacuzină venită să facă mare negoț în Țara Românească, iar cu banii și insistențele rudelor ei pe lângă marele vizir a fost ales Mihai Viteazul domnitor.” (22)

Totuși, urmașii de astăzi ai familiei Cantacuzino, destul de bine documentați în privința arborelui genealogice al strămoșilor lor, nu recunosc apartenența lui Iane și a Teodorei, mama lui Mihai, la această familie; deci filiația lui

Mihai cu Șaitanoglu (1515-1578) nu are cum să stea în picioare. Într-adevăr, de-a lungul domniei sale, Mihai Viteazul a avut în apropiere un membru al familiei Canacuzinilor, care a îndeplinit funcția de vistiernic, pe nume Andronic; după istoricul Nicolae Iorga, acest Andronic a fost primul Cantacuzin care a emigrat în Țara Românească; evenimentul s-a produs însă în anul de grație 1595. (5)

Împotriva filiației Cantacuzine a lui Mihai Viteazul se pronunță și istoricul Alex Mihai Stoenescu. “În privința nașterii lui Mihai din Pătrașcu cel Bun - scrie autorul citat -, situația pare ceva mai clară, toate documentele oficiale interne și externe indicând fără tăgadă ascendența din domnitorul de la 1554-1558, la care se adaugă o serie de mărturii pictografice, precum fresca de la mănăstirea Căluș, unde Mihai este zugrăvit împreună cu fratele său, domnitorul Petru Cercel (1583-1585)”. Autorul citat afirmă că Pătrașcu cel Bun “a avut șase copii, între care se numără și cei doi domnitori, care însă trebuie să se fi născut în același an - 1557 sau 1558”. Datorită faptului că Pătrașcu-vodă a murit la 26 decembrie 1557, “Mihai trebuie să se fi născut în 1557 și nu era fiu postum”. Cât despre Iane de la Constantinopol istoricul Alex Mihai Stoenescu este de părere că nu poate fi un Cantacuzino, deși “apare mereu ca ruda lui în documentele interne și străine. Acest Iane nu s-a semnat niciodată cu acest nume și nici nu și-a atribuit ascendența cantacuzină, prezentându-se însă întotdeauna ca Ioan, ban sau fost ban al Craiovei”. (5)

În tinerețe, Mihai a fost un prosper negustor de vite și, ulterior, de giuvaerice, care făcea “naveta” între Oltenia, ținuturile de la sudul Dunării și Constantinopole, acolo unde era o mare piață de desfacere. În anul 1583 s-a căsătorit cu Stanca, văduva, foarte bogată, a unui dregător din județul Vâlcea, iar apoi a urcat treptele diferitelor dregătorii: în anul

1586 a devenit Ban de Mehedinți, în anul 1589 a devenit stolnic, în 1591 a devenit postelnic, iar în 1592 a devenit Mare Ban al Craiovei, adică conducătorul de facto al Olteniei. Din momentul în care s-a căsătorit cu Stanca și până în anul 1593, Mihai a cumpărat aproape 44 sate în Oltenia, devenind astfel unul dintre cei mai înstăriți boieri din Valahia.

După cum îl descria Lope de Vega, un scriitor spaniol din acea perioadă, în perioada maturității sale, Mihai Viteazul era “furios, lat în spate, înfățișare și statură de uriaș, ochi mari, fruntea netedă, păr cârlionțat, nas lung ascuțit, încrunțat, cu barba mărunță, oacheș la față, bun de picior, strașnic vorbăreț, iar în atacurile ce le dă cel dintâi se repede și mai adânc în vălmășag pătrunde. Nu se rade și nici nu se sulemenește. Nu cunoaște ce-i olanda, nici parfumurile, iasomie ori vraier, nu caută patul moale. Nici nu mănâncă numai fazan”. (27)

Devenind domnitor al Țării Românești, Mihai Viteazul a surprins toată Europa atacându-i temerar pe cei de la care a cumpărat domnia: turcii otomani. Prima acțiune de anvergură a lui Mihai s-a produs în anul 1594, când a ucis creditorii adunați la București. Tot în 1594, Mihai a aderat la Liga Sfântă, coaliția antiotomană condusă de Împăratul Imperiului Habsburgic Rudolf al II-lea. În anul următor, Mihai a atacat pozițiile turcești de la Giurgiu, Cetatea de Floci, Hârșova și Siliștra. Au urmat atacurile de la Măcin, Șiștov, Nicopole, Rahova, Brăila, Cervena, Turtucaia. În aceeași perioadă de timp i-a înfrânt pe tătari la Putinei, Stănești și Șerpătești. În mai 1595 solii săi au încheiat tratatul de la Alba Iulia cu Sigismund Bathory, prin care Țara Românească a devenit vasală Transilvaniei, în schimbul sprijinului militar pentru a continua ofensiva antiotomană. În anul 1595, pe data de 13 august, a avut loc bătălia de la

Călugăreni în care, datorită unor manevre iscusite demne de orice manual de tactică și strategie militară, oastea lui Mihai a învins armata otomană condusă de Sinan Pașa. Imediat după bătălie, datorită forței militare covârșitoare a turcilor, Mihai a fost obligat să se retragă în Transilvania; trupele otomane au ocupat Bucureștiul și Târgoviștea, pregătindu-se să transforme Țara Românească în pașalâc. În luna octombrie a aceluiași an, cu sprijinul voievodului Sigismund Bathory al Transilvaniei, Mihai a revenit în Țara Românească, a eliberat orașele cucerite și i-a alungat pe turci dincolo de Dunăre; ultima bătălie împotriva acestora s-a produs la Giurgiu, unde trupele otomane au fost zdrobite.

În ultimii ani de domnie, relațiile lui Mihai Viteazul cu Înalta Poartă de la Constantinopole au fost fluctuante; turcii, prinși în luptele din Persia, doreau să aibă pace în această parte de lume, astfel că în anul 1597 l-au recunoscut pe Mihai ca voievod, trimițându-i steag de domnie; o nouă recunoaștere a avut loc în luna august a anului 1599.

În același an, Mihai și-a îndreptat atenția asupra Transilvaniei pe care a cucerit-o în luna octombrie, după victoria strălucită în bătălia de la Șelimbăr, dusă împotriva noului voievod al Transilvaniei Andrei Bathory, care ... și-a pierdut capul. La 1 noiembrie 1599 Mihai a intrat triumfal în Alba Iulia, capitala Transilvaniei. La sfârșitul aceluiași an, sultanul de la Constantinopole l-a confirmat pe Mihai ca voievod al Transilvaniei și pe fiul său, Nicolae Pătrașcu, ca voievod al Țării Românești. Tot la sfârșitul anului 1599, Mihai Viteazul (după ce cu doi ani înainte înființase Mitropolia Ardealului) l-a numit pe Ioan de la Prislop Mitropolit al românilor din Transilvania (ulterior, Ioan a devenit pustnic retrăgându-se la Prislop).

În anul 1600, Mihai și-a îndreptat atenția asupra Moldovei, pe care a cucerit-o în luna mai, când l-a înfrânt la

Bacău pe voievodul Ieremia Movilă, care era sprijinit de poloni. Pe data de 27 mai 1600, Mihai a emis la Iași un hrisov în care s-a intitulat “Io Mihai Voievod, din mila lui Dumnezeu, Domn al Țării Românești și al Ardealului și al Moldovei” -, care a reprezentat apogeul acțiunilor sale politice și militare (“pohta ce am pohtit eu” - după propriile sale afirmații).

În septembrie 1600, armata lui Mihai a fost înfrântă la Mirăslău de oștile generalul mercenar Gheorghe Basta aliate cu cele ale nobilimii maghiare, iar în octombrie a fost înfrântă la Bucov, lângă Ploiești, de oștile poloneze. Mihai a pierdut totul, fiind obligat să plece în exil, la Viena, pentru a cere sprijinul împăratului Rudolf al II-lea.

În ceea ce privește raporturile lui Mihai cu împăratul Rudolf al II-lea, este grăitoare scrisoarea pe care voievodul valah i-a trimis-o acestuia în anul 1600: “Eu am nădăjdut că Măria sa împăratul roman îmi va da confirmarea nu numai cu onoruri însemnate, ci cu steaguri împărătești, cu scrisori și peceți. Însă el vrea să mă gonească din Ardeal, cum se alungă o târfă din țară. Asta n-o vrea Dumnezeu. Eu nu mă voi lăsa gonit, chiar de mi-aș lăsa capul, căci eu l-am luat cu sabia mea. Eu am slujit împăratul roman nu de teamă, ci din marea dragoste ce o am față de creștinătate. Împăratului turcesc, de o bucată de vreme, i-am făcut toate rușinile și batjocurile pe care și le poate închipui cineva; iar el acuma, la sfârșit, îmi trimite un cal frumos înșeuat și 15 000 ducați, un surguci cu pene de cocor, un steag de-al lui cu o sabie, un buzdugan, și câteva caftane din foi de aur, și un dar pentru boierii mei, care sânt la Curtea mea, drept cinstire. Iar împăratul Roman îmi trimite drept cinstire trei coli de hârtie pline de venin, rușine și batjocură, și vrea să mă gonească afară, așa cum am fost înștiințat. Mi s-a spus, într-adevăr, să nu mă încred în nemți, căci voi fi rău răsplătit pentru slujba

mea credincioasă; așa precum s-a întâmplat. Voi trimite pretutindenii această scrisoare a Maiestății sale, ca să vadă toată lumea bătaia de joc și nerecunoștința ce mi s-a făcut pentru slujba mea credincioasă.” (27)

Totuși, cu sprijinul împăratului, Mihai a revenit în Transilvania la începutul lunii august a anului 1601 și, alături de oștile generalului Basta, cu care s-a aliat la cererea expresă a aceluiași Rudolf al II-lea, a înfrânt la Gurăslău (3 august) oștile conduse de Sigismund Bathory, revenit între timp pe tron. Euforia victoriei nu a durat decât șase zile, întrucât pe 9 august 1601 Mihai Viteazul a fost asasinat mișelește pe Câmpia Turzii din ordinul generalului Basta.

Analiza domniei de doar opt ani a lui Mihai Viteazul relevă faptul că acțiunile sale au avut două scopuri strategice de maximă importanță - două “pohte ce a pohtit”. Primul scop a fost declanșarea unui război antiotoman generalizat prin ridicarea tuturor forțelor militare dintre Balcani și Carpați cu scopul final de cucerire a Constantinopolului, în condițiile în care armata otomană era angrenată într-un război de uzură în Persia, iar al doilea scop a fost reunificarea vechii Dacii.

Despre primul scop se vorbește mult prea puțin în ziua de astăzi; de fapt, istoricii moderni nici nu iau în considerare acest aspect, deși există indicii solide care demonstrează că proiectul lui Mihai Viteazul de a cuceri Constantinopolul nu este doar o ipoteză ori o fantezie. Acest scop (ținut secret) a stat în spatele acțiunilor în forță ale lui Mihai din primii doi ani de domnie, când a atacat violent garnizonele otomane de la Dunăre (Giurgiu, Cetatea de Floci, Hârșova, Silistra, Măcin, Șiștov, Nicopole, Rahova, Brăila, Cervena, Turtucaia etc). Majoritatea istoricilor leagă atacurile furibunde ale lui Mihai din primii doi ani de domnie asupra garnizoanelor turcești de asigurarea spatelui în vederea cuceririi

Transilvaniei și Moldovei, ceea ce, evident, este corect din punct de vedere strategic. Totuși, acțiunile lui Mihai Viteazul au fost prea ample pentru a fi subordonate doar acestui scop.

La începutul domniei, Mihai a declanșat un război total, atât pe uscat, cât și - atenție ! - pe apă, împotriva Imperiului Otoman. Înainte de toate, trebuie menționat faptul că Mihai și-a constituit o armată operativă după cele mai înalte standarde ale vremii; această armată a acționat nu numai pe uscat, ci și pe apă. Se uită prea ușor - și de fapt nici nu este prea des menționat de istoriografia românească - faptul că Mihai a reușit să întreprindă o flotilă navală impunătoare, care a creat probleme serioase Imperiului Otoman. Principala activitate a acestei flote, care acționa pe Dunăre și în Marea Neagră, a fost de a bloca aprovizionarea Imperiului Otoman din Țările Române (care au constituit grâнарul Imperiului Otoman secole de-a rândul) și de a transporta trupele dintr-un loc în altul.

După cum afirma istoricul *Sergiu Columbeanu*, “Mihai Viteazul a intuit perfect însemnătatea acestui trafic de mare anvergură (pe apă) și urmările ce ar decurge, pe plan strategic, din împiedicarea lui. De asemenea, el a înțeles că oprirea sau cel puțin perturbarea traficului otoman de provizii, de materiale, echipament de lucru și muniții, în susul fluviului, spre teatrul de operații din Ungaria, ar avea consecințe deosebit de grave. De aceea, primele sale acțiuni au fost îndreptate împotriva porturilor și cetăților turcești de pe Dunăre, puncte de unde șefii militari otomani controlau și dirijau buna desfășurare a circulației pe fluviu”. (61)

Flotila lui Mihai era compusă din *șăici* (singular: *șaică*: ambarcațiune fluvială cu pânze, cu fundul plat) și din *vasselli* (ambarcațiuni mici cu vâsle); la un moment dat, ambarcațiunile lui Mihai puteau transporta aproximativ 2000 de luptători și provizii de război. “În documente aflate în

arhivele britanice și publicate în anul 1964 de profesorul E.D. Tappe de la Universitatea din Londra, se menționează în mod frecvent operațiile navale pe Dunăre în timpul războiului lui Mihai cu turcii. O relatare venețiană a lui Marco Venier, din aceeași vreme, semnalează că traficul la gurile Dunării cu vasselli (“nave mici”) venind din Marea Neagră fusese întrerupt din cauza atacurilor lui Mihai și Aron Vodă, domnul Moldovei. Venier menționează că Mihai avea “molte saiche nel Danubio” (multe șăici pe Dunăre), cu care traversa fluviul. Se cunoaște în felul acesta că Mihai avea și vase mai mari, de tipul șăicilor (ambarcațiuni fluviale, cu pânze și fundul plat), care au navigat pe Dunăre până în secolul al XIX-lea.” (26)

Așadar, beneficiind de o flotilă proprie, Mihai dorea pe de-o parte, blocarea aprovizionării Imperiului Otoman, iar de cealaltă parte, transportul rapid al trupelor de uscat. Ori pentru a menține în stare de funcțiune această flotă navală (inclusiv de a plăti personalul navigant, care era format din mercenari plătiți) era nevoie de bani. Este puțin probabil ca Mihai, din economiile sale (cu toate că era bogat), era capabil să susțină financiar o astfel de flotă navală. Singurii care puteau susține din punct de vedere financiar o astfel de flotă erau grecii bogați din Constantinople, iar dorința cea mai fierbinte a acestora era eliberarea de sub jugul otoman și reîntemeierea Imperiului Bizantin. Acesta este motivul pentru care, cel puțin ca ipoteză de lucru, poate fi acceptată ideea că primul scop al lui Mihai Viteazul, pus în aplicare imediat după ce a luat domnia, a fost eliberarea Constantinoplei. Momentul era cât se poate de prielnic: grosul armatelor otomane erau angrenate într-un război dificil în Persia.

Astfel, nu trebuie să surprindă afirmația că Mihai trebuie să fi făcut parte dintr-o conspirație cu largi ramificații

în cercurile grecilor bogați care doreau învierea Imperiului Bizantin și, de ce nu, al cărei scop era alungarea necredincioșilor otomani. Probabil că Mihai a fost cooptat în această conspirație în perioada în care făcea negoț cu vite și giuvaerice la Constantinople. În cazul unei reușite, Mihai Pătrașcu avea toate șansele să devină basileu al Imperiului Bizantin. Nu a fost însă să fie așa, cel mai probabil datorită indeciziei politice și financiare a grecilor bogați care au renunțat la acest plan; drept pentru care, după ce și-a văzut visele spulberate, Mihai Viteazul s-a îndreptat atenția spre cel de-al doilea scop: reunificarea Daciei. În vederea îndeplinirii celui de-al doilea scop, Mihai s-a bazat pe de o parte pe bogăția sa personală, iar de cealaltă parte pe oastea Olteniei care a constituit nucleul dur al armatei Țării Românești din acea perioadă.

Pe timpul lui Mihai Viteazul, corpurile de oaste oltene au avut în frunte generali și căpitani experientați, unii dintre ei fiind boieri cu moșii întinse. Dintre căpitanii și generalii lui Mihai Viteazul trebuie menționați Miron Alexandru Cocea, Banu Mărăcine, Banu Manta, Banu Udrea, Radu Calomfirescu, Frații Golești, Radu Florescu, Baba Novac, Radu Șerban (din familia Craioveștilor, care i-a succedat lui Mihai în scaunul domniei) și Frații Buzești: Radu, Stroe și Preda. Dintre aceștia, rangul de general în oastea lui Mihai Viteazul l-au avut doar Baba Novac, Preda și Stroe Buzescu, Banul Mihalcea, Banul Manta și Banul Udrea. Dintre căpitanii de vază mai trebuie evidențiați Ghețea, Răcea, Mârza, Simion și Pătru. La aceștia s-au adăugat mai mulți căpitani străini (Iefegii), precum scoțianul John Smith, albanezul Lecca Aga, polonezul Valentin Walawski, secuii Moise Szekely și Albert Kiraly.

O “fotografie de grup”, prezentată de istoricul Alex Mihai Stoenescu, indică felul în care se înfățișa oastea

Olteniei adunată la Craiova, în anul 1598, înaintea campaniei de la Dunăre împotriva turcilor: “oastea Olteniei, adunată la Craiova, pentru a fi inspectată de voievod, avea în frunte la dreapta cetele Buzeștilor, cu steagurile roșii. Urmau cetele lui Udrea Băleanu, cu steagurile albastre și ale lui Șerban paharnicul cu steaguri verzi. La centru erau haiducii lui Baba Novac, voinici, călări și pe jos, îmbrăcați în cojoace. În flancul stâng se înșirau lefegii lui Leca aga, secuii lui Ciomârtan Tamaș, cazacii și moldovenii lui Cocea și polonezii lui Walawski. Hatman peste toată oastea olteană era banul Mihalcea, ajutat de Radu Buzescu.” (5)

Ceea ce frapa la oastea Olteniei era înfățișarea contingentului “roșilor” (denumiți mai târziu “roșiori”), care erau îmbrăcați în echipament de luptă roșu, având steaguri de asemenea roșii. Comentând această oaste de elită a Olteniei, istoricul Alex Mihai Stoenescu consemna următoarele: “Termenul roșu sau curtean avea două semnificații atunci: “una restrânsă, proprie unei anumite bresle sau categorii sociale, aceea de boieri mărunți, care nu aveau titluri de mici dregători” și o alta prin care erau desemnați “descendenții boierilor mici”. Roșii din armata lui Mihai Viteazul erau curteni ai marilor boieri și dregători, slugi care strângeau veniturile din țară, mici proprietari de pământ, prin urmare fiind într-un număr redus, dar, împreună cu dorobanții de țară, îmbrăcați în albastru, “care slujeau statului feudal uneori pentru leafă - ca și cei străini -, alteori pentru scutiri fiscale sau pentru folosirea ocinelor domnești”, au reprezentat un model de organizare militară care s-a păstrat mult mai viu în Oltenia.” (5)

Totuși, așa cum a fost deja menționat, prin denumirea de “roșii” (denumiți mai târziu “roșiori”) nu trebuie înțeleasă doar curtenii mărunți ai marilor boieri; “roșii” apar în istorie cu mult timp înaintea domniei lui Mihai Viteazul, fiind vorba

la origine despre acea categorie distinctă de oameni cu chipul arămiu (care potrivit basmelor populare românești, au fost împărățiți de “Împăratul Roș”), care s-a perpetuat încă din cele mai vechi timpuri în arealul carpato-danubiano-pontic.

Strămoșii acestei categorii de oameni roșii au fost carpii, frați buni cu dacii și costobocii; așa cum a fost deja menționat, la ei făcea referire călugărul Albericus că i-au speriat prin simpla lor prezență pe călugării de la mănăstirea Cârța. De altfel, încă din vremurile străvechi culoarea roșie a fost adoptată și etalată de cei care se considerau (și, probabil, chiar erau) urmași ai acestei etnii prin purtarea unor însemne vestimentare sau heraldice, podoabe, steme etc. În consecință, se poate afirma că “roșii” (roșiorii) din armata lui Mihai Viteazul se considerau urmașii acestei etnii considerată nobilă.

În epopeea militară a lui Mihai Viteazul ce a culminat cu unirea, pentru o scurtă perioadă, a celor trei Valahii, oștile Craiovei, conduse de principalii ei generali, au participat, în calitate de nucleu dur, la bătăliile de mare amploare de la Călugăreni, Giurgiu, Șelimbăr, Mirăslău și Gurăslău; de asemenea, au participat, atunci când necesitățile strategice și tactice au cerut-o, și la bătălii de mai mică amploare, care au făcut posibilă ascensiunea militară și politică a lui Mihai.

Printre acestea din urmă trebuie menționate bătălia ce a precedat alungarea unui corp de oaste otomană de la Dunăre în decembrie 1594 de către oștile conduse de Banu Mihalcea și Banul Manta, bătălia ce s-a dat întru apărarea Timișoarei din 1596 sau bătălia ce a dus la izgonirea turcilor ce trecuseră în Dunărea în Oltenia, în anul 1599.

Referindu-se la campania militară din Transilvania, vistierul Stavrinou oferă clarificări pe deplin lămuritoare cu privire la alcătuirea oștirii Olteniei aflată sub comanda lui Mihai Viteazul: “cu toate oștile Craiovei și ale Jiului și cu

ale Mehedinților”, iar trimisul austriac Darahi observă, în timpul bătăliei de la Șelimbăr, “roșii de țară, frumoasă oaste, alcătuită tot din boieri”. (5)

Mai trebuie menționat doar faptul că de pe timpul lui Mihai Viteazul există primele mențiuni documentare cu privire la adoptarea Tricolorului în heraldica Țării Românești. În lucrarea “Steaguri în colecțiile Muzeului de Istorie”, istoricul Elena Pălăncianu afirmă următoarele: “rămâne incontestabil faptul că tricolorul a existat ca atare în timpul lui Mihai Viteazu, deoarece îl întâlnim la diplomele de înnobilitare acordate de către acesta, atât pe lambrechine, cât și pe scutul blazoanelor. Folosirea repetată a tricolorului pe blazoanele diplomelor pe care le-a acordat nu poate fi întâmplătoare și nici lipsită de semnificație.” (44)

❧ Turturea Paharinicul, Jurământ îndeplinit ❧

Mihai Viteazul a fost asasinat la ordinul generalului Gheorghe Basta, cu acordul (nu neapărat tacit) al împăratului Rudolf al II-lea, în ziua de 9 august 1601, pe Câmpia Turzii, aflată la aproximativ 3 kilometri de Turda.

Conspirația uciderii lui Mihai - este de părere istoricul Gheorghe Anghel - a avut loc în cortul generalului Basta, sâmbătă 8/20 august 1601, urmând ca duminică, căpitanul valonilor Iacobus de Beauri, în cronică Bori, să încerce să execute acțiunea numai după ce va vedea steagul cel mic (cornetul) ridicat deasupra cortului generalului. Oastea pregătită, de 300 de valoni și germani, a înconjurat cortul domnitorului duminică dimineața, 9 august, la răsăritul soarelui”. (28)

Cronicarul maghiar Szamosközy (contemporan cu evenimentele) a oferit un tablou detaliat cu privire la desfășurarea acestei tragedii: “Unul din căpitani cu numele

de Bori (Beauri) dacă a intrat în cort împreună cu încă câțiva a pus mâna pe Mihai zicând: ești prins! Mihai i-a zis BA (cuvântul în textul cronicii maghiare este scris în românește) și cu aceasta pus-a mâna pe sabia s-o scoată. Un valon țintind cu pușca a slobozit-o și l-a lovit în mâna stângă cu care a căutat să scoată sabia, căci Mihai Vodă era stângaci. Alt valon i-a străpuns îndată pieptul cu sabia, al treilea valon l-a împușcat în spate și astfel prăbușindu-se i-au tăiat capul cu propria sabia. Și jefuindu-l și împărțindu-i toată prada ce o avea în cort și vitele de afară, i-au tăiat capul în cort și a zăcut trei zile gol, la marginea drumului. Capul, cu barbă cu tot, l-au pus pe hoitul unui cal, care murise acolo, tot atunci și astfel a stat capul acolo mult timp. Tăiat-au nemții bucăți mari de piele din trupul voivodului despuindu-i spatele și coastele, umerii și le-au oprit ca amintire (obicei practicat în evul mediu de unii care aveau convingerea că cel care-l poartă va moșteni însușirile celui dispărut). În cele din urmă, așa scârbos cum era, l-au înmormântat niște sârbi într-o groapă mică ca să nu-l mănecă câinii.” (28)

După ce a fost lăsat vreme de trei zile în colbul drumului, trupul lui Mihai Viteazul a fost înhumat - după cum afirmă unele surse documentare - la Alba Iulia, dar nu în ceea ce astăzi poartă numele de Catedrala Reîntregirii, ci în biseriçuța de lemn situată ceva mai jos de aceasta. Se pare că Mitropolitul de atunci al Transilvaniei, Ioan de la Prislop (a cărui chilie săpată în stâncă mai poate fi încă vizitată la Prislop), numit chiar de Mihai Viteazul în această funcție după bătălia de la Șelimbăr și cucerirea Transilvaniei, nu a fost străin de această înhumare realizată pe timp de noapte, la adăpostul ochilor indiscreți. Capul lui Mihai Viteazul a fost adus ulterior în Valahia și înmormântat la Mănăstirea Dealu, lângă Târgoviște, de Radu Buzescu și de jupâneasa Preda, fiica banului Mihalcea.

Dacă identitatea celor ce au înhumat capul lui Mihai Viteazul la Mănăstirea Dealu, adică Radu Buzescu și fiica banului Mihalcea, nu poate fi contestată de nimeni, întrucât figurează pe piatra mormântului, numele personajului care a adus capul lui Mihai Viteazul din Transilvania în Valahia este controversat. Cei mai mulți istorici îi atribuie lui Radu Buzescu acest efort.

Două documente evidențiate de istoricul *Constantin Razachevici* dezvăluie însă faptul că personajul care a adus capul lui Mihai Viteazul la Târgoviște, unde apoi a fost înhumat de Radu Buzescu și de fiica banului Mihalcea, a fost un boier mai puțin cunoscut, pe nume Turturea, care a deținut dregătoria de paharnic. Primul document care certifică această afirmație este o anexă a Letopisețului Cantacuzinesc, adăugată ulterior uneia dintre versiunile ce au circulat în paralel la sfârșitul secolului al optsprezecelea în Valahia. Al doilea document este un act administrativ emis pe timpul domnitorului Radu Mihnea în anul 1612.

Astfel, într-una dintre multele versiuni ale “Letopisețului cantacuzenesc”, un cronicar anonim a adăugat istoria boierului Turturea Paharnic, despre care afirmă că a încheiat, încă din timpul vieții, un legământ solemn cu Mihai. “Atunci au fost legat Mihai Vodă cu Tutrurea Paharnicul jurământ tare și mare cum să se caute unul pe altul la moartea lor. Și dă se va prinde lui Mihai Vodă să pieie într-altă țară să nu-i lase oasele, ci să le aducă la Valahia și să le îngroape. De aceea dacă văzu Turturea Paharnicul că tăiară pe Mihai Vodă mult s-au nevoit pentru jurământul ca să ducă oasele lui Mihai Vodă. Ci n-au putut, ci au luat numai capul și l-au dus în Valahia și l-au îngropat la mănăstirea Den Deal de la Târgoviște.” (30)

Al doilea document este un act administrativ emis de “Radu Mihnea, voievodul Țării Românești, în 7 decembrie

1612, prin care întărește lui Turturea Paharnicul, satul Găuriciu, cumpărat de Mihai Viteazul și dăruit lui: pentru multă și bună credincioasă slujbă cu care a slujit lui multă vreme neîncetat, cu multă trudă și încă în alte țări străine până în Țara nemțească. Și apoi răposatu Mihai Voievod s-a întâmplat acolo moarte de au pierit. Întru acela sluga domniei lui, mai sus zis, Turturea Paharnic el a furat capul lui și l-au adus în țară, de l-au slujit și l-au îngropat cu multă cinste ca pe un domn.” (30)

Așadar, Turturea Paharnicul și-a îndeplinit jurământul solemn pe care l-a făcut în fața lui Mihail Viteazul. Datorită îndeplinirii jurământului, capul lui Mihai Viteazul odihnește și în prezent la Mănăstirea Dealu de lângă Târgoviște.

❧ **Baba Novac** ❧

Un caz cu adevărat inedit de general al lui Mihai Viteazul a fost Baba Novac, haiduc originar din satul Poreci, Serbia de astăzi.

Mai toate sursele documentare disponibile în prezent susțin că mama lui Baba Novac a fost româncă, iar tatăl său a fost de etnie sârbă. Istoria vieții lui Baba Novac a fost cu adevărat senzațională; născut în jurul anului 1520 în satul Poreci, Serbia de astăzi, situat în apropierea cetății Smedria, Baba Novac a învățat carte de timpuriu într-o mănăstire ortodoxă, astfel că a ajuns să scrie și să citească în limba slavonă. Probabil că în acea perioadă de timp, Baba Novac l-a cunoscut pe cel care i-a fost alături până la moarte: preotul Sasca, care i-a devenit prieten și duhovnic și alături de care a înfruntat aceeași moarte cruntă.

În perioada maturității, dat fiind faptul că avea o înfățișare herculiană și o forță pe măsură, Baba Novac a învățat repede meșteșugul armelor de la un haiduc sârb care

se răzvrătise împotriva stăpânirii otomane în Balcani. La un moment dat a vieții sale, între douăzeci și treizeci de ani, după ce muncise timp de trei ani la ridicarea cetății Samedria fără a fi plătit, Baba Novac s-a răzvrătit împotriva stăpânirii otomane. Auzind aceasta, autoritățile otomane au trimis o “echipă de șoc” formată din zece ieniceri care l-a bătut crunt; cuprins de mînie după ce fusese scâlcit în bătaie, Novac s-a ridicat și i-a zdrobit pe bătauși cu mâinile goale, iar pe căptenia grupului a izbit-o de pământ până când i-a sfărîmat oasele. După aceea, Baba Novac s-a refugiat în Bosnia, pe “Muntele Verde al României” (u zelenoj Romaniji), unde și-a format propria sa grupare de haiduci formată din români timoceni, sârbi și bulgari. Pe “Muntele Verde al României” din Bosnia, Baba Novac a stat aproape patruzeci sau cincizeci de ani, întreprinzând nenumărate acțiuni de luptă împotriva turcilor. Cele mai importante acțiuni de luptă s-au desfășurat la Cladova, cetatea Florentin (Timoc) și Vidin.

În cele din urmă, Baba Novac a fost prins de turci și încarcerat; datorită curajului de care a dat dovadă, turcii i-au oferit posibilitatea de a scăpa de temniță și demnitatea de agă la Istanbul (Constantinople), precum și, destul de surprinzător, privilegiul de a-și păstra credința ortodoxă. Baba Novac a refuzat. După doi ani de carceră, a reușit să evadeze și să se reîntoarcă în locurile natale, unde s-a reapucat de haiducie, aliindu-se cu un alt haiduc celebru, pe nume Deli Marcu, originar din Dalmația, dar raguzean după neam. În perioada în care cei doi haiduci luptau la sudul Dunării contra turcilor, le-a ajuns la urechi știrea că voievodul Valahiei, Mihai, a declanșat războiul antiotoman.

Întâlnirea dintre Mihai Viteazul și Baba Novac a avut loc în zona Vârșetului. Mihai era însoțit de câțiva dintre căpitani săi (Ghețea, Râcea, Mârza, Simion și Pătru), iar Baba Novac era însoțit de căpeteniile haiducilor care

acționau pe teritoriul Serbiei - banul Sava, căpitanul Dochian, cneazul Dușan și alții. Căpeteniile haiducilor, în frunte cu Baba Novac și în prezența episcopului Vârșetului, Teoharie, i-au jurat credință lui Mihai Viteazul. Jurământul a fost pecetluit de așezarea săbiilor căpeteniilor haiducilor la picioarele lui Mihai; la rândul său, Mihai și-a pus sabia deasupra săbiilor acestora. (30)

Întrat în oastea Țării Românești, legăturile dintre cei doi eroi au devenit atât de strânse încât la un moment dat garda personală a lui Mihai Viteazul era formată din haiducii lui Baba Novac. În momentul în care l-a cunoscut pe Mihai Viteazul, Baba Novac avea în jur de 70 de ani, dar era la fel de impunător și lupta la fel de bine ca la 30 de ani. Singurul regret al lui Novac era că nu l-a cunoscut pe Mihai în tinerețile sale.

Dintre bătăliile la care a participat în mod direct Baba Novac sub comanda lui Mihai Viteazul trebuie evidențiate cele de la Plevna, Călugăreni, Șelimbăr și Iași. Astfel, în anul 1594, în fruntea a 1200 de haiduci, Baba Novac a atacat Plevna, ocazie cu care a luat foarte mulți prizonieri, printre care și familia unui pașă bogat, care apoi a fost răscumpărată cu o mare sumă de bani. În 1595, în fruntea oștii sale de haiduci, Baba Novac a atacat și a zdrobit într-o ambuscadă oștirea lui Hassan Pașa în apropierea Munților Balcani.

Dacă, din punct de vedere strategic, bătălia de la Călugăreni a fost câștigată datorită efortului căpitanului de oaste Cocea Miron, care în fruntea a 400 de călăreți a atacat fulgerător spatele armatei otomane și tabăra acestora de la Hulubești, bătălia de la Șelimbăr a fost câștigată prin aportul excepțional al lui Baba Novac. Acesta a atacat prin surprindere oastea cardinalului catolic Andrei Bathory, învingându-i în luptă pe toți căpitanii nobilimii maghiare: Ștefan Lazăr, Peter Husar, Ștefan Czaki, Moise

Szekely, Gaspar Korniș. Mai mult decât atât: Baba Novac a pus personal la picioarele lui Mihai săbiile și armurile de luptă ale acestora. Deși nemeșii maghiari îl denumeau pe Mihai prin expresia “dacul cel rău”, Mihai nu s-a comportat ca atare cu ei. Din păcate, Mihai Viteazul nu i-a executat după bătălia de la Șelimbăr pe capitaniii nobilimii maghiare, astfel că aceștia s-au răzbunat crunt pe cel care i-a învins fără drept de apel la Șelimbăr: Baba Novac.

Exponentul răzbunării nemeșilor maghiari a fost capitanul Ștefan Csaki, dușman de moarte al lui Baba Novac, care, în ianuarile 1601 (când Mihai Viteazul se afla la Viena), l-a capturat pe Baba Novac la Lipov, în Banat. A urmat un scurt proces în urma căruia Baba Novac și preotul Sasca au fost învinuiți de colaborare cu turcii, iar apoi condamnați la moarte. În data de 5 februarie 1601, la Cluj, Baba Novac și preotul Sasca (prietenui săi din copilărie) au fost supuși unui supliciu inimaginabil de sadic. După ce au fost jupuiți de piele, cei doi eroi au fost spânzurați deasupra unui rug aprins. Pentru a le prelungi chinurile, cei doi eroi erau din când în când stropiți cu apă. Aflat la venerabila vârstă de 80 de ani, Baba Novac nu a scos nici un sunet de durere pe parcursul supliciului. După cum afirmă cronicarul italian Ciro Spontoni, supliciuul a durat o oră și jumătate. Nici după ce Baba Novac și preotul Sasca și-au dat sufletul, ura sadică a nemeșilor maghiari nu s-a potolit; trupurile lor au fost trase în țepă și lăsate pradă corbilor. A urmat pentru nemeșii maghiari un festin al îmbuibării cu mâncare și băutură. Beți fiind, nemeșii maghiari au compus o poezie intitulată “Când a răbdat Baba de frig în gerul iernii”. (30)

Supliciuul lui Baba Novac a indignat întreaga Europă, inclusiv pe sutanul Mehmed al III-lea, care a afirmat că sfârșitul unui astfel de războinic trebuia să se producă pe câmpul de luptă, nu “schingiuit de ghiauri lași.” (32)

Câteva luni mai târziu, poposind la Cluj după victoria de la Gurăslău, într-o ceremonie solemnă urmată de un parastas, Mihai Viteazul i-a adus un ultim omagiu bătrânului său general, arborând pe Bastionul Croitorilor toate steagurile câștigate în lupte de acesta. Nici de această dată, Mihai nu i-a pedepsit în mod corespunzător pe nemșii unguri, căpitanul Ștefan Czaki, care era responsabil de asasinarea lui Baba Novac, reușind să fugă. Nu după mult timp, datorită aceleași de neînțelese ezitări de a-și pedepsi inamicii atunci când trebuie, capul lui Mihai avea să cadă, la rândul său, în colbul drumului, din ordinul direct al generalului Gheorghe Basta, reprezentantul împăratului Rudolf al II-lea. Nu cu mult timp în urmă, la Cluj, același general de tristă amintire Gheorghe Basta urmărise de la o fereastră, probabil cu zâmbetul pe buze, supliciul și moartea lui Baba Novac.

Încă din timpul vieții, Baba Novac a primit de la Mihai Viteazul o moșie în partea de nord a orașului Craiova de astăzi, foarte aproape de străvechea Brazdă a lui Novac.

Moșia a fost ulterior moștenită de cei patru fii ai lui Baba Novac, dintre care cel mai cunoscut a fost Gruia Novac, devenit și el un temut haiduc, luptător pentru credința creștină și dușman neîmpăcat al turcilor.

❧ Frații Buzești ❧

După dispariția boierilor Craiovești, locul acestora a fost luat de o altă familie boierească: familia Buzeștilor. De fapt, familia Buzeștilor s-a înrudit cu familia Craioveștilor, începând cu Neagoe Strehăianu.

Primul strămoș atestat documentar al boierilor Buzești a fost Vlad, care îndeplinea demnitatea de Ban în anul 1516. Fiul acestui Vlad, pe nume Radu Buzea, devenit armăș în

1568 (“Radu Buzea vel armăș”), s-a căsătorit cu Maria din Cepuroaia și a avut trei fiii: Radu, Stroe și Preda. Aceștia au fost celebrii frați Buzești care l-au sprijinit pe Mihai Viteazul în războiul antiotoman. Se pare că Maria din Cepuroaia era vară cu Doamna Stanca, soția lui Mihai Viteazul.

Locul de baștină al celor trei frați Buzești a fost așadar moșia Cepuroaia, acolo unde ulterior au construit biserica Călui. Pe peretele bisericii Călui, alături de chipurile celor trei frați Buzești, figurează chipurile lui Mihai Viteazul și al fratelui său, Petru Cercel, ceea ce poate să însemne o înrudire provenită dintr-o linie genealogică comună.

Spre deosebire de boierii conservatori iubitori de galbeni, frații Buzești și-au dat seama de timpuriu de influența nefastă a otomanilor asupra Țării Românești, astfel că au căutat să înlăture pericolul turcesc prin orice mijloace, inclusiv militare. Astfel că au găsit în persoana lui Mihai, fiul lui Pătrașcu și al Teodorei, un lider care să pună în aplicare eliminarea influenței otomane și înlăturarea acelor boieri trădători care, de dragul galbenilor, erau dispuși să închine țara turcilor.

Apărători ai credinței ortodoxe, Buzeștii erau conștienți, de asemenea, de pericolul uriaș reprezentat de ofensiva otomană și de pericolul transformării țării în pașalâc. Această atitudine reiese din scrisoarea trimisă de Buzești lui Radu Șerban, pe care tot ei l-au pus domnitor: “înțelegem că are turcul gând să puie în țara noastră pașă; așijderea și în țările ce sunt vecine cu noi. Deci, dacă vom cădea noi la aceia, să rămâie în țara noastră pașă și mănăstirile și bisericile noastre să fie turcilor și coconii noștri să-i facă ieniceri și fetele noastre să le ia turcii lor muieri, cum fac într-alte țări ce sunt supuse lor; deci noi, din zilele lui Mihai vodă, de când ne-am supus noi sub împăratul creștinesc, ca să nu cădem noi la un lucru ca acesta.” (5)

Frații Buzești l-au sprijinit cu loialitate pe Mihai în tot ce a făcut de la preluarea domniei în anul 1593 până după încoronarea acestuia la Alba Iulia. Astfel, când a fost surghiunit de Alexandru cel Rău, Stroe Buzescu l-a însoțit pe Mihai la Constantinopole. După obținerea domniei de la Înalta Poartă, Stroe a fost trimis ca loctiilor al domnitorului, iar Preda și Radu i-au pregătit înscăunarea.

Cel mai proeminent dintre frații Buzești a fost Stroe care, în afara calităților incontestabile de strateg militar, a fost și un bun diplomat. De fapt, multe dintre soliile lui Mihai Viteazul la curtea lui Sigismund Bathory, voievodul Transilvaniei, ori la curtea împăratului Rudolf al II-lea, au fost purtate de Stroe. La rândul său, Preda Buzescu a fost un comandat de oști iscusit; abilitatea sa tactică și strategică fiind de mare folos pe câmpul de luptă. În orice caz, multe documente îl prezintă pe Preda ca fiind comandant al grosului oștirii lui Mihai Viteazul. În fine, Radu Buzescu a fost un oștean disciplinat și tenace, dar și un administrator conștiincios. Documentele existente afirmă că el a condus, alături de Banul Udrea, aripa stângă a armatei lui Mihai, formată din oștile Jiului și ale Mehedinților, în bătălia de la Șelimbăr, din anul 1599, el fiind și cel care a pregătit intrarea triumfală în Alba Iulia. Tot lui Radu Buzescu i-a revenit adminstrarea Transilvaniei după unire.

Până la încoronarea de la Alba Iulia, relațiile dintre Mihai și boierii Buzești au fost excepționale. În afară de faptul că s-a sprijinit pe brațul lor înarmat ori de câte ori a fost nevoie, Mihai l-a lăsat la Târgoviște pe fiul său Nicolae Pătrașcu în grija Buzeștilor. Mai mult decât atât, la atacul Vidinului, Preda și Radu l-au apărat cu trupurilor lor pe Mihai de sulizele ienicerilor turci. “Și multă bărbație arătară Buzeștii înaintea lui Mihai Vodă, căci se luptară cu vrajmașii și izbăviră pre domnul lor den peire”. (27)

Totuși, după momentul încoronării de la Alba Iulia, au apărut disensiuni serioase între frații Buzești și Mihai. Buzeștii nu înțelegeau clemența lui Mihai pentru nobilii maghiari din Transilvania, astfel că doreau eliminarea și trecerea averilor și posesiunilor acestora în mâinile lor. Mihai a refuzat să facă același lucru și în Moldova, după unirea celor trei Valahii în una singură, astfel că boierii Buzești (și nu numai ei) s-au depărtat de el. Părăsit de Buzești și de ceilalți conducători din conducerea oștirii, avându-i alături la un moment dat doar pe Banul Udrea și pe Baba Novac, Mihai a fost înfrânt la Mirăslău și a pierdut tot ce câștigase până în acel moment.

După refugiarea lui Mihai la Viena, unde a cerut sprijin politic și militar din partea împăratului Rudolf al II-lea, cu sprijinul polonilor, dar și cu acceptul Buzeștilor, în Valahia a fost pus domnitor Simion Movilă. Acesta i-a trădat în scurt timp pe frații Buzești, care l-au alungat rapid. Câteva luni mai târziu, Simion Movilă a revenit pentru a ocupa tronul Țării Românești, fiind însoțit de o puternică oaste polono-moldovenească, dar și de o puternică oștire tătară. Pentru a face față situației, frații Buzești au adunat oastea Craiovei și au zdrobit oștirea moldoveno-polono-tătară, alungându-l definitiv pe Simion Movilă. Într-o eroică și antologică luptă corp la corp desfășurată chiar în fața taberelor celor două oștiri, Stroe, cel mai viteaz dintre frații Buzești, l-a ucis pe cel mai dibaci luptător al tătarilor, Mârza, care s-a întâmpnat a fi fost cumnatul hanului tătar, dar a fost și el rănit. Stroe a murit câteva săptămâni mai târziu.

Soția lui Stroe Buzescu, Sima Stolniceasca, a dat poruncă să fie scris pe piatra sa de mormânt următoarele cuvinte: “Această piatră pe groapa Jupânului Stroe Buzescu ce-a fost Stolnic la Mihai Vodă și-a fost la toate războaiele dimpreună cu domnul său ca o slugă credincioasă și la

războiul dintâi dobândi rana la mâna stângă de la turci, și la războiul de la Giurgiu, când se lovi cu hanul, se răni la ochi de săgeată. Și-au slujit Stroe lui Mihai Voda pâna pieri”. Pe piatra de mormânt este descrisă, de asemenea, lupta lui Stroe cu cel mai destoinic dintre luptătorii tătarilor: “se lovi cu Mârza, cumnatul hanului și-l înjunghie pe el. Și dintr-acel război se răni la obraz și peste trei săptămâni se intamplă moartea în luna octombrie 2 zile, veleat 7110 (1602). Și nu fu pe voia câinilor de tătari.” (5)

Buzeștii au militat încă de la început, alături de Mihai Viteazul, pentru unirea celor trei Valahii într-o singură țară și pentru refacerea vechii Dacii. După anul 1602, Buzeștii au continuat să ocupe demnități importante, îmbogățindu-se continuu. De-a lungul următoarelor două secole, urmașii celor trei frați Buzești au ales însă bogăția în locul eroismului, devenind cei mai bogați boieri din Oltenia. “Proprietățile lor ajunseseră mai târziu așa de întinse - afirmă istoricul P.P. Panaitescu -, încât hrisovul de întărire dat fiului lui Radu Buzescu la 1656 de Constantin Șerban Vodă este cel mai lung hrisov domnesc cunoscut din trecutul nostru, înșirând pe zeci de pagini nenumăratele moșii ale Buzeștilor, pe tot cuprinsul țării, dintre care multe sunt cumpărate de la moșneni în zilele lui Mihai Vodă, când țăraniii proprietari nu mai puteau plăti birul.” (34)

Îmbogățirea urmașilor celor trei frați Buzești a coincis, deloc surprinzător, cu sărăcirea populației Craiovei și a Olteniei în general. De frica legării de glie, mulți țărani, meșteșugari și negustori au fugit pe alte meleaguri, astfel că, dacă la debutul domniei lui Mihai Viteazul, Craiova era un oraș “împoporat”, adică populat, bogat și prosper, o jumătate de secol mai târziu a devenit o umbră; la 1650, Craiova număra doar cinci-șase mii de locuitori, iar sărăcia se abătuse pe ulițele sale din ce în ce mai prăfuite.

În acest context social dramatic, la mijlocul secolului al șaptesprezecelea, s-a produs o puternică răscoală a țăranilor și meșteșugarilor, care au ars conacele boierești și au atacat instituția Băniei devenită un factor opresiv.

Răsculații au înfrânt oastea Marelui Ban din acea perioadă, Chirică Rudeanu, au ocupat Bănia aproape un an de zile (între 1655-1656), dar în cele din urmă au fost înfrânți de domnitorul Constantin Șerban.

ȚARA LUI PAPURĂ VODĂ

☞ Haiducii ☞

O dată cu înăbușirea răscoalei de la mijlocul secolului al șaptesprezecelea, Craiova, odinioară perla Valahiei, a început să decadă și să se depopuleze.

Până la mijlocul secolului al șaptesprezecelea, fiind protejată de invaziile armatelor otomane, Craiova a fost o forță redutabilă atât din punct de vedere economic, cât și militar. În secolele în care, la conducerea Băniei, s-au succedat personalități puternice, precum boierii Craiovești și unii dintre boierii Buzești, prosperitatea zonei era asigurată; dar în momentul în care Bănia Craiovei a încăput pe mâinile unor boieri rapace, totul s-a prăbușit.

Mutarea capitalei Țării Românești de la Târgoviște la București în anul 1656 și preluarea puterii economice și politice de puternica familie a Cantacuzinilor a coincis cu translatarea centrului de greutate politico-economic dinspre Oltenia spre Muntenia. “Protejată în ultimele secole de invazii și de agitații politice - afirmă istoricul Alex Mihai Stoenescu -, Oltenia a reprezentat principala sursă de venituri pentru finanțele și economia țării, deși putem constata că acea creștere a influenței boierilor olteni, a Craioveștilor, s-a extins treptat și dincolo de Olt, până spre Moldova, și a cuprins numeroase moșii în Transilvania. Odată cu mutarea

centrului economic din Oltenia în Muntenia, cu traseele de comunicație pe văile râurilor Dâmbovița și Argeș, viața economică și socială a provinciei de peste Olt se degradează. Dispare treptat imunitatea marilor localități-târguri, și în primul rând a Craiovei, unde otomanii nu avuseseră mult timp dreptul să intre.” (5)

La debutul secolului al optsprezecelea, domnitorul Constantin Brâncoveanu (1688-1714) a acaparat mai multe moșii în “Ținutul Jiului de Jos”, așa cum era denumit județul Dolj pe atunci (Gorjul era “Ținutul Jiului de Sus”), acordând o atenție deosebită dezvoltării edilitare a orașului Craiova. Dacă, pe de-o parte, domnitorul Constantin Brâncoveanu a reconstruit Casa Băniei, a reparat mai multe clădiri laice și bisericești, dar și poduri din lemn, de cealaltă parte a înăsprit sistemul de obligații fiscale și așa împovorător pentru populație. În vremea domniei sale, locuitorii Craiovei erau obligați să presteze zile de clacă ori să participe prin muncă sau finaciar la diverse lucrări de reparație.

În prima parte a secolului al optsprezecelea Oltenia a intrat sub tirul încrucișat al unor puteri militare redutabile în epocă: Imperiul Otoman și Imperiul Habsburgic. Pe de-o parte, începând cu anul 1716, Imperiul Otoman a instituit în Valahia regimul domniilor fanariote (fanarioții erau greci din Fanar, cartier bogat din Constantinopole, numiți de sultan în schimbul plății unor tributuri consistente; primul domnitor fanariot în Valahia a fost Nicolae Mavrocordat), iar de cealaltă parte Imperiul Habsburgic dorea să accedă la abundența de produse (bovine, porcine, cereale, sare) provenite din zona Olteniei.

Evenimente cu mare impact asupra Olteniei au fost precipitate de războiul dintre Imperiul Habsburgic și Imperiul Otoman. În anul 1716, după ce armata austriacă a zdrobit armata turcească la Petrovaradin, întregul Banat a

trecut sub administrația austriecilor. Oltenia devenise o pradă destul de ușoară pentru austrieci, mai cu seamă că mulți boieri olteni erau deschiși unor negocierilor secrete cu aceștia, care de altfel au și avut loc.

Deși mulți istorici consideră că negocierea boierilor olteni cu autoritățile austriece a fost o trădare, documentele vremii indică faptul că, în fond, boierii doreau scoaterea Țării Românești de sub influența Imperiului Otoman. După cum afirmă istoricul Alex Mihai Stoenescu, boierii doreau ca Oltenia “să păstreze statutul de autonomie de care beneficiase în raporturile cu Imperiul Otoman, iar autonomia urma să fie consacrată de menținerea instituției voievodatului, deci a suveranității interne”. Boierii doreau de fapt “acreditarea domniei electivă, în care domnul să fie ales de ei și să aibă prerogative restrânse, astfel încât țara să fie condusă cu un regim boieresc.” Totuși, evenimentele s-au derulat într-un sens diferit de cel dorit de boieri. Autoritățile imperiale austriece au amânat răspunsul la cererile boierilor până în momentul în care s-a semnat Pacea de la Passarowitz din 21 iulie 1718, când au impus propria lor administrație în Oltenia. “O dată cu instaurarea administrației imperiale austriece pe teritoriul Olteniei și transformarea ei în provincie a Imperiului Habsburgic”, situația generală - atât a boierilor cât și a țăranilor - s-a înrăutățit considerabil, astfel că s-a ajuns la haos administrativ, social și economic. (5)

Evenimentele au luat o turnură diferită și pentru austrieci, care s-au trezit dintr-o dată în fața unei stări de fapt pe care nici nu o visaseră: toată populația Olteniei - de la țăranii la negustori, de la meseriași la marii boieri - s-a răzvrătit împotriva lor. Nu numai strângerea taxelor fiscale a devenit o problemă pentru administrația imperială austriacă, ci chiar simpla lor prezență pe teritoriul Olteniei. Istoricii moderni evidențiază efortul austriecilor de a impune

“ordinea” specifică civilizației occidentale pe teritoriul băștinașilor olteni “înapoiți”, dar evenimentele ce s-au succedat cu repeziciune în acea perioadă de timp au avut o altă semnificație. În definitiv, băștinașii “înapoiți” și-au apărât nevoile și neamul de rapacitatea nemiloasă a unui regim oligarhic imperial, mai cu seamă că, în ultimele sute de ani, spre deosebire de Muntenia, Transilvania și Moldova, Oltenia nu cunoscuse spolierea străină decât în mod indirect. Încă din timpul marilor Bani ai Olteniei și, în special, din timpul boierilor Craiovești, turcii otomani nu aveau dreptul să pătrundă în Craiova.

Revolta populației împotriva administrației imperiale austriece a culminat cu dezvoltarea fără precedent a fenomenului haiduciei. Haiducia a fost prezentă și în perioadele anterioare pe teritoriul Olteniei, dar în timpul ocupației austriece a devenit un fenomen de masă, uneori cu accente dramatice. Într-un răstimp foarte scurt, fenomenul haiduciei a devenit pur și simplu o modă.

Atunci când au analizat fenomenul haiduciei în Valahia, istoricii moderni s-au împărțit în două tabere. O tabără a căzut de acord că haiducii au fost de fapt tâlhari la drumul mare, iar o altă tabără a considerat *sine die* că haiducii au fost patrioți care au acționat în sensul intersului general al societății. Fiecare tabără de istorici și-a argumentat opinia prin diverse exemple concrete de haiduci mai mult sau mai puțin celebri.

Totuși, trebuie evitate simplificările sau generalizările infantile cu privire la acest subiect. Fenomenul haiduciei în Oltenia pe timpul ocupației austriece trebuie analizat diferențiat. Pe de-o parte, trebuie convenit că au devenit haiduci hoții de drept comun și tâlharii la drumul mare care au avut dintr-o dată șansa de a-și camufla activitățile ilegale în spatele unui fenomen social considerat a fi onorabil de

comunitate. Pe de altă parte, au devenit haiduci cei care doreau să se opună din punct de vedere militar autorităților austriece. În afara celor două categorii a mai existat categoria celor care au devenit haiduci doar din teribilism; în această categorie au intrat în principal tinerii.

Hoții de drept comun deveniți haiduci erau interesați doar de propriile lor buzunare: ei furau deopotrivă de la austrieci, de la boieri și de la țăranii sau meșteșugarii mai înstăriți. Aceștia aduceau pagube administrației austriece, dar deopotrivă spărgeau prăvăliile negustorilor și meșteșugarilor craioveni sau stânele țăranilor din apropiere, motiv pentru care trebuie considerați drept ceea ce erau: hoți de drept comun. Acești hoți la drumul mare ucideau, violau și furau după bunul plac, bucuroși că nu există nimeni care să le pună bețe în roate.

Haiducii din a doua categorie, de fapt singurii care puteau fi numiți cu adevărat haiduci, căutau să provoace daune autorităților austriece fie prin împiedicarea strângerii taxelor, fie prin atacarea poștalioanelor, fie prin scăderea capacității de luptă a soldaților imperiali. O parte din prada rezultată din activitatea de haiducie ajungea la cei nevoiași.

Haiducii din această categorie se comportau de fapt după legile războiului; deși conceptul de “teritoriu vremelnic ocupat” a apărut relativ recent în gândirea militară, principiile sale fundamentale au fost aplicate în toate timpurile. Dintre principiile fundamentale ale conceptului de “teritoriu vremelnic ocupat” trebuie evidențiat cel potrivit căruia inamicul care a invadat un teritoriu trebuie hărțuit permanent atât prin atacarea “forței vii” (a oamenilor), cât și prin provocarea de daune materiale și financiare. În consecință, haiducii din a doua categorie luptau în folosul comunității, împiedicând forța inamicului să se desfășoare, astfel că pot fi caracterizați ca fiind patrioți.

În fine, a treia categorie de haiduci era formată mai mult din tineri teribiliști, care doreau să se evidențieze în fața comunității (mai ales în fața comunității feminine) prin acte de eroism. Ei acționau haotic, în funcție de împrejurări, devenind în cele din urmă fie hoți de drept comun, fie haiduci patrioți.

Pentru această categorie, haiducia devenise o modă; tradiția populară spune că acei tineri care nu se lăudau cu uciderea vreunui soldat austriac ori cu pagube aduse administrației imperiale nici nu erau considerați bărbați, astfel că cu greu își găseau vreo fată.

❧ Jaful secolului ❧

Istoriografia a reținut numele câtorva haiduci celebri din acea perioadă. Cu siguranță, cel mai celebru haiduc a fost Pavel Lotru, de loc din Bălcești, localitate aflată la șaizeci de kilometri nord de Craiova. Acesta haiducea pe ambii versanți ai Munților Carpați, provocând mari pierderi autorităților austriece care nu au reușit să-l prindă niciodată.

Un alt haiduc celebru a fost Radu Ursan, originar din localitatea Jupânești, Gorj, el fiind cel căruia i s-a compus melodia “Radul Mamii”. “Radul Mamii” avea obiceiul să prindă și să dezarmeze soldați austrieci, pe care-i dezbrăca în pielea goală și-i punea să joace mici piese de teatru; se pare că cea mai gustată piesă de teatru a fost “Capra cu trei sau mai mulți iezi” - iezi erau în funcție de câți prizonieri avea. Nici pe Radu Ursan autoritățile austriece nu au reușit să-l prindă, dar acesta a murit tânăr, la Caransebeș, într-o luptă cu turcii.

Cea mai importantă lovitură dată de haiduci autorităților austriece s-a produs la Drăgășani, când Pavel Lotru, Radu Ursan și un alt haiduc celebru în epocă, Neagoe

Papură, au pus la cale ceea ce poate fi denumit “jaful secolului” (evident, jaful aceluia secol). Aflând de la o ibovnică de-a sa, se pare soția unui nobil austriac, german sau ungar din Sibiu, perioada și traseul pe care urma să sosească în Oltenia caravana de căruțe ce transporta taxele strânse de Imperiul Habsburgic, Pavel Lotru, creierul operațiunii, cu sprijinul celorlalți haiduci, în primul rând a lui Radu Ursan, a pregătit o ambuscadă în zona Drăgășanilor. Caravana era formată din douăzeci de căruțe cu pereți metalici, fiecare fiind trasă de opt perechi de cai. În cuferele căruțelor se aflau taxele colectate de Imperiul Habsburgic în Croația, Ungaria și Transilvania. Haiducii au furat toți banii, eveniment ce a dus la o prăbușire financiară de mari proporții a Imperiului Habsburgic.

Cel mai dramatic eveniment al ostilităților olteano-austriece a avut loc însă în preajma Crăciunului anului 1733, la un han din Craiova, când un soldat austriac s-a legat de câteva oltence. Evenimentul a degenerat mai întâi într-o bătaie violentă, apoi soldații austriecei s-au refugiat în cazarmă. Locuitorii Craiovei, haiduci sau nu, au asediat cu arme de foc cazarma unde erau baricadați austrieceii și au incendiat-o. În cele din urmă, acoperișul clădirii cazarmei s-a prăbușit, iar cei aproximativ 375 de soldați austriecei ce se adăposteau acolo și-au găsit sfârșitul; cei care au reușit să scape au fost linșați de populație. Acesta a fost punctul culminant al ostilităților olteano-austriece, ce a determinat retragerea, la începutul anului următor, a armatei imperiale din Craiova. În locul armatei regulate, autoritățile austriece au decis să angajeze mercenari locali, iar cei care s-au prezentat pentru noile slujbe au fost tot ... haiducii.

Așadar, administrația imperială austriacă a avut proasta inspirație să angajeze haiduci pentru a captura alți haiduci. Gruparea de haiduci angajați de autoritățile imperiale

austriece a primit numele de panduri, iar acesta a fost actul de naștere al pandurilor în Oltenia. Uimitor este faptul că drept conducător al pandurilor a fost ales un haiduc din categoria hoților la drumul mare, cu vechime în activitate, pe nume Neagoe Papură, nimeni altul decât participantul la marele jaf de la Drăgășani.

Evident că pandurii conduși de Neagoe Papură nu au prins nici un haiduc. Haiducii angajați de autoritățile imperiale, adică pandurii, au primit simbria ce li se cuvenea, iar haiducii ce trebuiau prinși și-au văzut în continuare de haiducie. Autoritățile imperiale au priceput destul de târziu că cu oltenii nu trebuie să se pună, astfel că doi ani mai târziu, la mijlocul anului 1735, au refuzat să mai plătescă simbriile pandurilor. Ceea ce a declanșat o nouă revoltă.

De data aceasta, revolta a fost radicală: pandurii aliați cu haiducii au alungat definitiv de pe teritoriul Craiovei administrația imperială austriacă, dar evenimentele au luat o întorsătură dramatică și pentru autohtoni; pandurii aliați cu haiducii au început să incendieze și să jefuiască conacele boierești mai înstărite, magazinele negustorilor și meșteșugarilor. Acesta este momentul în care autoritățile austriece s-au retras efectiv nu numai din Craiova, ci și din toată Oltenia. Craiova a devenit astfel primul oraș eliberat sau, mai exact spus, primul oraș liber.

În perioada imediat următoare, în Craiova nu a mai existat nici un fel de administrație, nici măcar autohtonă, astfel că nu a mai fost respectată nici o lege. Administrația austriacă se retrăsese, turcii erau departe, domnitorul Țării Românești de la București nu mai avea nici o putere, întrucât, din punctul de vedere formal al tratatelor internaționale, Oltenia făcea încă parte din Imperiul Habsburgic, iar boierii fugiseră în bună parte. După ce violențele inițiale își vor fi pierdut din intensitate, cu acordul

boierilor rămași, conducătorul pandurilor, haiducul Neagoe Papură a fost numit șef al miliției locale, care avea îndatorirea de a proteja bunurile și comunitatea.

E greu de spus cât de bine a reușit fostul haiduc Neagoe Papură să stăvilească violențele, furturile, jafurile și crimele de pe cuprinsul Craiovei. Cert este că în perioada în care Neagoe Papură a deținut mandatul de șef al pandurilor, Craiova putea fi lejer denumită “Țara lui Papură Vodă”.

Expresia “Țara lui Papură Vodă” - care desemnează în sens peiorativ orice areal în care apare o situație de vid legislativ și politic, de foamete și sărăcie, de “țară fără stăpân” sau de “țară cuprinsă de haos” - precede însă cu un secol epoca în care a trăit haiducul Neagoe Papură, fiind acordată inițial perioadei în care, în Moldova, a avut loc scurta și efemera domnie a lui Ștefăniță Lupu (fiul domnitorului luminat Vasile Lupu) pe timpul căruia, în anii 1659-1660, s-a produs o epidemie de ciumă, urmată de o foamete cumplită în care țăranii mâncau pâine fabricată din papură uscată, măcinată fin. Din acest ultim motiv Ștefăniță Lupu a fost denumit Papură Vodă, termen care ulterior a intrat în vorbirea curentă. Așadar, de atunci, prin expresia “Țara lui Papură Vodă” trebuie înțeleasă orice perioadă în care țara este cuprinsă de haos social, politic și economic, de răstriașe și de sărăcie. Acesta este motivul pentru care perioada în care Craiova s-a aflat sub conducerea haiducului Neagoe Papură poate fi desemnată prin expresia deja consacrată de “Țara a lui Papură Vodă” - mai ales că există și o potrivire de nume. Uimitor, pentru craioveni traiul în “Țara a lui Papură Vodă” a fost benefic, întrucât în Craiova s-a produs suspendarea oricăror servituți față de stăpâni (într-un context mai larg, prin “stăpân” trebuie înțeles boierul atotputernic care-i spoliază pe cei necăjiți și săraci, după cum poate fi înțeleasă administrația locală, centrală sau străină).

Cu toate că “Papură Vodă” al Craiovei (Neagoe Papură) nu a făcut purici mulți la cârma miliției pământene formată din panduri, fiind în scurt timp alungat, lucrurile au început să se așeze treptat în matca lor firească, iar viața orașului și-a urmat netulburată cursul, fără nici un stăpân și fără o administrație centralizată.

Treptat, orașul s-a repopulat; dacă în 1735 nu erau mai mult de 836 familii (plătitoare de taxe fiscale), iar numărul sufletelor nu depășea cifra de 4000, la debutul secolului al nouăsprezecelea populația s-a triplat. Comerianții și-au reluat afacerile, meșteșugarii au continuat lucrul, fiecare cu breasla sa, iar boierii au continuat să prospere fără însă a-i mai asupra pe țărani ca înainte, de frica unor revolte.

De fapt, marii boieri care locuiau pe teritoriul Craiovei și-au format cete de slujitori înarmați, cu ajutorul cărora își apărau proprietățile. Nu exista o legislație, nu existau locuri de judecată ori temnițe, diferendele dintre părți rezolvându-se prin înțelegeri verbale sau, uneori, prin bătaie. Chiar și după realipirea Olteniei la Valahia, eveniment care s-a produs din punct de vedere oficial în anul 1739, Craiova a rămas ca pe timpul lui Papură Vodă; chiar dacă erau trimiși de la București caimacani (un fel de guvernatori) pentru a conduce regiunea, aceștia scăpau cu mare greutate de furia oltenilor și se reîntorceau de unde au venit cu coada între picioare. În perioada de vid politic și legislativ orașul Craiova a prosperat ca în vremurile de glorie: au fost construite case, ateliere, biserici.

Cea mai importantă personalitate a acestei perioade a fost luminatul boier Constantin Obedeanu care în anul 1747 a construit biserica ce-i poartă numele, iar în 1754 a construit primul spital din Craiova. Tot Constantin Obedeanu a instituit învățământul gimnazial în Craiova, prin înființarea în anul 1756 a “Școlii Obedeanu”.

❧ Pe timpul lui Pasvante Chiorul ❧

Sfârșitul secolului al optsprezecelea a fost dramatic pentru populația Craiovei. În anul 1790 Craiova a fost distrusă parțial de un cutremur foarte puternic.

Cinci ani mai târziu, asupra Craiovei s-a abătut o epidemie de ciumă care a făcut o mie de victime. În graba de a arde cadavrele celor morți de ciumă, craiovenii au reușit să provoace în luna ianuarie a anului 1796 cel mai devastator incendiu prin care a trecut orașul. Singurele case ce au scăpat de flăcările incendiului au fost cele din jurul Dealului Sfântul Dumitru, care erau protejate de grădini și livezi.

Chiar la finele celui de-al optsprezecelea secol, în 1799, peste oraș s-a abătut o altă nenorocire: cea provocată de raidurile de jaf ale Pașei din Vidin, un dement pe nume Pazvant Oglu. Campania de jaf a oștirii lui Pazvant Oglu asupra Craiovei a fost cea mai tragică și sinistă încercare la care a fost supus orașul de la înființarea sa.

Născut undeva în Bosnia de astăzi, prin 1758, din părinți a căror etnie este incertă, dar care au trecut de la creștinism la islam (după unele surse destul de incerte a fost fiul unei familii de români de pe Valea Timocului, care a trecut de la ortodoxie la islam datorită scutirii de taxe într-un teritoriu stăpânit în mod violent de Imperiul Otoman), Pazvant Oglu (Oglu: fiul lui ...) a rămas de mic orfan de tată, fiind luat sub aripa ocrotitoare a bunicului său, originar tot din Bosnia, născut probabil dintr-un tată turc și o mamă croată, de profesie akigiu (gardian), care servea pe lângă armata otomană ce apăra orașul Sofia. Lângă bunicul său, Pazvante a învățat meșteșugul armelor, regulile negoțului și ale cămătăriei. Ultima ocupație era prohibită în Coran, motiv pentru care era să fie spânzurat, însă datorită intervenției bunicului atotprezent, Pazvant reușește să fugă din

închisoarea din Sofia și să treacă Dunărea în Valahia. După multe peripeții, scandaluri, bătăi și excocherii, Pazvant a ajuns în cercurile apropiate palatului domnesc de la București, devenind în cele din urmă șeful gărzii personale de arnăuți a domnitorului fanariot Nicolae Mavrogheni. (33)

Pentru a nu-și dezmente apucăturile, Pazvant a complotat la un moment dat împotriva domnitorului Nicolae Mavrogheni, care a aflat în cele din urmă de intrigile sale și l-a condamnat la moarte. Prin mită, Pazvant a reușit să scape și să fugă peste Dunăre, unde a organizat o bandă formată din turci și albanezi.

Evenimentul crucial al vieții lui Pazvant s-a desfășurat însă pe teritoriul Țării Românești, când a fost refuzat de o jupâniță pe nume Anica; din acel moment în sufletul primitiv al lui Pazvant s-a născut nu numai sentimentul acut de misoginism (ură împotriva femeilor), ci și dorința de a se răzbuna pe femei, ce a stat la baza tuturor faptelor sale abominabile de mai târziu, când își îndemna hoardele dezlănțuite să violeze orice femeie româncă întâlnită în cale.

La sudul Dunării, bazat pe armata sa de mercenari turci și albanezi, Pazvant a avut visuri mari de mărire și de cucerire a puterii, pe care le-a dus la îndeplinire într-un răstimp de doar câțiva ani. Astfel, prin jafuri și tâlhării, Pazvant a reușit să strângă o sumă importantă de bani pe care i-a depus la picioarele sultanului de la Constantinopol, în schimbul acordării rangului de agă. În cele din urmă, sultanul i-a acordat rangul de agă, dar i-a refuzat rangul de pașă. Furios că sultanul l-a refuzat, Pazvant s-a răzvrătit împotriva Înaltei Porți, a cucerit Vidinul și s-a autoproclamat pașă. Mai mult decât atât, aproape incredibil pentru acea epocă, Pazvant a reușit să creeze un stat independent la sudul Dunării, ce se întindea la sud până la Munții Balcani, la est până la Varna, iar la vest până la Belgrad.

Culmea, Pazvant a reușit totodată să bată monedă proprie cu chipul său și să stabilească relații diplomatice cu câteva state occidentale. Și mai uimitor este faptul că, în anul 1798, a reușit să înfrângă o armată turcească uriașă ce trecuse Bosforul pentru a-l pedepsi. În anul următor, uimit de ascensiunea sa fulgerătoare, sultanul a decis să-l numească pe Pazvante pașă de Vidin.

Împlinindu-i-se dorințele de putere și mărire, Pazvante și-a dat frâu liber ambițiilor de răzbunare pe cei pe care-i considera răspunzători pentru umilințele din trecut: pe românii de la nordul Dunării și, mai ales, pe femeile lor.

Astfel că în anul 1799 Pazvante a declașat cele mai sinistre raiduri de jaf la care a fost supusă populația românească de-a lungul istoriei sale. De fapt, trupele sale nu s-au mulțumit cu jaful și tâlhăriile, ci au incendiat tot ce au întâlnit în cale, concomitent cu uciderea bărbaților și siluirea în masă a femeilor, indiferent de vârstă ori de rangul social.

Craiova a fost jefuită și incendiată de hoardele lui Pazvant în două rânduri: prima oară în anul 1799, iar a doua oară în anul 1800. Dacă în primul raid craiovenii au fost luați pe nepregătite, astfel că centrul orașului a fost în bună măsură jefuit și incendiat, în al doilea raid craiovenii s-au apărat cu furie. Deși pazvantgii n-au putut jefui nimic, finalul celui de-al doilea raid a fost și mai dramatic: datorită focului ce s-a întins cu repeziciune, depozitul cu pulbere al Craiovei a explodat, provocând un incendiu nimicitor.

În ianuarie 1802, pazvantgii au atacat și Bucureștiul, fiind sprijiniți de vagabonzii și cerșetorii locali. Domnitorul Mihai Șuțu a fugit din București, astfel că ordinea publică a fost restabilită de oștile regulate turcești.

În anul 1802, pentru a face față năpastei venită de la sudul Dunării, craiovenii au început să se organizeze militar și au reușit să construiască un sistem de avertizare cu focuri,

ce se aprindeau în momentul în care erau detectate mișcări ale trupelor lui Pazvant pe teritoriul Olteniei. Vremurile glorioase de odinioară parcă s-au reactivat când noul Ban al Craiovei, ales în persoana lui Nicolae Brâncoveanu, în fruntea pandurilor și a haiducilor, sprijiniți de această dată financiar de boierii olteni, a reușit să respingă o nouă incursiune a pazvantgiilor. Fiind respinși și urmăriți de panduri și de haiduci, pazvantgii s-au refugiat în bisericile din Segarcea și Preajba, pe care le-au pângărit.

În efortul de respingere a pazvantgiilor de pe teritoriul Craiovei din anul 1802, printre mulți alții, s-au distins în luptă doi tineri luptători: Tudor Vladimirescu și Iancu Jianu.

❧ Iancu Jianu ❧

Vremurile dramatice și tulburi cer personalități de excepție, astfel că la debutul secolului al nouăsprezecelea o astfel de personalitate puternică nu a întârziat să apară.

Născut în anul 1787, Iancu Jianu a făcut parte dintr-o familie relativ înstărită, de slujeri ce activau pe domeniile unor boieri din Romani. Deși nu era foarte înalt de statură, caracterizat drept un foarte bun mânuitor al armelor, cu un farmec personal aparte, dublat de un simț elevat al dreptății, cultivat, foarte îndrăzneț și energic, Iancu Jianu a fost acea personalitate de excepție care s-a opus cu succes nebunului Pazvante care a dat foc Balcanilor doar pentru că a fost refuzat de o fătucă.

Evenimentul care a declanșat intervenția lui Iancu Jianu în lupta contra pazvantgiilor s-a produs în anul 1809, când în lipsa pandurilor, aceștia au atacat iarăși Craiova, răpind aproape 60 de fete. Iancu Jianu a strâns două-trei mii de haiduci și a pornit într-o amplă operațiune de pedepsire a forțelor lui Pazvant Oglu de pe malul bulgăresc al Dunării.

În timpul primului raid la sudul Dunării, într-o luptă corp la corp cu Pazvante, Iancu Jianu a reușit să-i scoată un ochi cu iataganul, dar în cele din urmă acesta a fost protejat de garda sa personală și a reușit să scape din încheștarea Jianului. De atunci lui Pazvante i s-a mai spus Chiorul. Tradiția populară afirmă că în acele momente, Jianu i-a strigat lui Pazvante următoarele cuvinte: “Cu mâna asta ți-am scos un ochi, tot cu mâna asta o să te omor, câine de păgân”. Câteva luni mai târziu, Iancu Jianu a reușit să-i dea lovitura finală lui Pazvante Chiorul într-o altă incursiune îndrăzneată și de mare amploare la sudul Dunării. Nu este clar, neexistând dovezi documentare sigure în acest sens, dacă Jianul l-a ucis cu mâna lui pe Pazvante Chiorul, dar după această incursiune nu s-a mai auzit de el. Ca o ironie a sorții, numele său a rămas în vorbirea curentă în expresia “timpul lui Pazvante Chiorul”, expresia fiind asociată atât cu perioada asupra căreia și-a pus amprenta malefică, cât și cu orice perioadă de haos social și teroare (la fel ca expresia “Țara lui Papură Vodă”).

În acea incursiune de pomină, haiducii lui Iancu Jianu au ucis toți turcii întâlniți în cale, au incendiat Vidinul și Plevna, au distrus din temelii raiaua turcească din Turnul Măgurele; totodată, au aruncat în aer moshea din Turnul Măgurele, Iancu Jianu fiind cel ce a aprins fitilul.

La întoarcerea la Craiova după raidul de pedepsire a pazvantgiilor, Iancu Jianu și haiducii săi au avut parte de o primire triumfală din partea populației. Seara, la lumina torțelor, craiovenii au cântat și au dansat pe străzi, bucuroși că au scăpat, în sfârșit, de nebunul criminal Pazvante Chiorul, care s-a dus cu un singur ochi în iad.

Chiar în acea seară a anului 1809, special pentru victoria lui Iancu Jianu, unul dintre cei mai cunoscuți rapsozi populari din acele vremuri, lăutarul **Niță Băloi** din Ișalnița, a

compus pe loc o melodie care se cântă și astăzi, devenind **Imnul Olteniei: “M-a făcut muica oltean”**. Despre lăutarul Niță Băloi se știe că avea antecedente în ceea ce privește compunerea unor melodii revoluționare; cu șapte ani înainte de compunerea Imnului Olteniei, domnitorul din perioada respectivă îi tăiașe degetele de la mână pentru a nu mai răscula populația împotriva stăpânirii prin muzica sa. Dacă acel vodă nedemn (al cărui nume nu merită menționat) îi ține companie lui Pazvante Chiorul în iad, Niță Băloi a rămas în istorie prin Imnul Oltenilor, “M-a făcut muica oltean”, compus și cântat în acea seară de neuitat în care craiovenii l-au sărbătorit pe Iancu Jianu și eliberarea de tirania criminală a lui Pazvante Chiorul.

Cât despre haiducul Iancu Jianu, legendele spun că acesta a fost prins câțiva ani mai târziu în București și condamnat la moarte. A scăpat de la moarte datorită faptului că a fost cerut în căsătorie de o domniță; potrivit legilor din acea perioadă, dacă un osândit la moarte era cerut în căsătorie de o domniță (o fată de neam nobil), era iertat. Ceea ce de altfel s-a întâmplat, Jianul devenind ulterior un respectabil boier cu moșii în Județul Olt, Dolj și conac în București. Iancu Jianu a murit la 55 de ani, în anul 1842.

Rămâne însă memorabil momentul emoționant când, în anul 1821, alături de mulțimile adunate, Iancu Jianu l-a întâmpinat în mod solemn la Craiova pe vechiul său prieten Tudor Vladimirescu, haiducii săi intrând apoi în oastea de panduri a acestuia.

Între Tudor Vladimirescu și Iancu Jianu a existat o legătură sufletească profundă; marea iubire a lui Tudor Vladimirescu a fost sora mai mică a lui Iancu Jianu, Florica. Chiar în noaptea celebrării logodnei dintre Tudor Vladimirescu și Florica, care se desfășura la Mănăstirea Surpatele, s-a produs o tragedie: Florica a fost răpită și apoi

violată de serdarul Stoica, guvernatorul Olteniei, dușmanul cel mai înverșunat al lui Tudor. Florica a murit câteva zile mai târziu din cauza șocului, chiar în brațele lui Tudor. Sedarul Stoica a fost ucis nu mult după aceea de Tudor Vladimirescu și de Iancu Jianu.

După înmormântarea Floricai la mănăstirea Surpatele, Tudor i-a spus lui Iancu Jianu că nu se va mai căsători niciodată, că “nu mai are altă iubire decât țara”, motiv pentru care ulterior a îmbrăcat “cămașa morții”.

CRAIOVA REVOLUȚIONARĂ

☞ Theodor Biv Vel Sluger și Comandir ☞

Una dintre cele mai mari personalități ale istoriei României, Tudor Vladimirescu, sau așa cum obișnuia să se semneze “Theodor biv vel Sluger și Comandir”, a declanșat în anul 1821 o răscoală populară de mare anvergură, al cărei scop final a fost eliminarea nedreptăților la care a fost supus, secole de-a rândul, poporul român.

De fapt, răscoala lui Tudor Vladimirescu a fost doar începutul unui proces revoluționar care nu s-a încheiat o dată cu asasinarea acestuia în noaptea de 27 spre 28 mai a aceluiași an, ci a continuat încă o sută de ani, implicând mari jertfe de sânge. Se poate afirma în acest context că revoluția începută de Tudor Vladimirescu în 1821 s-a încheiat în anul 1922, la 15 octombrie, când, la Alba Iulia, Regele Ferdinand a fost încoronat Rege al României Mari. În toată această sută de ani de revoluție continuă, orașul Craiova și locuitorii ei au fost, de cele mai multe ori, în centrul desfășurării evenimentelor.

Craiovean prin adopție, Tudor Vladimirescu s-a născut, potrivit mării majorități a istoricilor, în satul Vladimiri din Jud. Gorj în anul 1780; alți istorici sunt de părere că Tudor s-a născut în anul 1766 pe Valea Deșului. În orice caz, părinții săi au fost moșneni înstăriți; tatăl său,

Constantin, zis Ursu, era fiul unui ieromonah pe nume Mitrofan, iar mama sa, Ana sau Ioana, era fiica preotului Grigore Bondoc din satul Vladimiri.

Rămas de mic orfan de tată, Tudor a învățat să scrie și să citească în casa lui Gheorghe Duncea din Prejna, rudă de-a sa. Surse alternative afirmă că Tudor a învățat primele slove de la un moșneag alături de care păștea oile, dar buchiseala completă a slovelor le-a învățat de la călugărul Gherasim Duncea de la schitul Topolnița, fratele lui Gheorghe. Același Gheorghe Duncea a fost cel care l-a recomandat ulterior pe Tudor unui boier din Craiova, pe nume Ioniță Glogoveanu, pentru a-l înveța “carte boierească”. Astfel s-a făcut că Tudor a poposit o bună perioadă de timp în Craiova, la curtea boierului Glogoveanu, unde a învățat nu numai “carte boierească”, ci și să vorbească fluent în grecește, rusește, franțuzește și nemțește. După terminarea studiilor, Tudor a fost trimis de boierul Glogoveanu să-i administreze moșiile Baia de Aramă, Glogova și Filiași.

Potrivit Jurnalului lui Gheorghe Duncea, în acea perioadă de timp, Tudor (care își spunea Theodor) l-a întâlnit pe Horea (Vasile Ursu Nicola), conducătorul răscoalei din Munții Apuseni, venit în Țara Hațegului pentru a-i ridica pe țărani la luptă. Evident, această întâlnire ar fi fost posibilă doar în condițiile în care, într-adevăr, Tudor s-a născut în anul 1766, Horea fiind executat în anul 1785. Horea nu l-a cooptat pe Tudor în răscoala sa datorită faptului că acesta era prea tânăr. Se pare că impactul sufletesc al întâlnirii cu Horea (sau cel puțin cu ideile revoluționare ale acestuia) a fost extrem de puternic pentru încă fragedul Tudor. Oricum, alungarea fanarioților greci sau autohtoni și a ciocoilor vechi și noi au devenit pentru Tudor deziderate majore pe care le-a urmărit consecvent în anii ce au urmat întâlnirii cu Horea.

Pentru a-și duce la îndeplinire idealurile, Tudor a urmat două piste principale: îmbogățirea personală și inițierea în meseria armelor. Doar din această perspectivă trebuie privite evenimentele existenței sale ulterioare, inclusiv deciziile pe care le-a luat în timpul evenimentelor din anul 1821, unele controversate, inclusiv “trădările” de care a fost acuzat fie de contemporanii săi, fie de istoricii mai vechi ori mai noi.

La un moment dat, prin anul 1807, Tudor a intrat în oastea pandurilor, aflată în plin proces de reorganizare. După cum aprecia istoricul Cornel Șomâcu, la începutul secolului al nouăsprezecelea, pandurii erau organizați în batalioane, iar batalioanele în căpităanii. Instrucția pandurilor dura șase luni într-o tabără militară unde învățau mânăuirea armelor și noțiuni de tactică și strategie militară. Pandurii erau organizați într-o structură militară și s-au remarcat în timpul războiului ruso-turc, când oastea ajunsese la 3000 de panduri. “Pandurii au slujit cu rezultate foarte bune armata rusă în războiul cu turcii din 1806-1812, de aici importanța lor în planurile rusești din războiul ruso-turc din 1828-1829. Pentru acest din urmă război, s-au format cu ei patru batalioane de infanterie, fiecare cu patru companii, iar compania de 100 oameni, cu 10 caporali, un locotenent și un căpitan, toți cu solde și scutiți de dări. Curierul românesc din 20 mai/1 iunie 1829 contabiliza din partea pandurilor 3000 de oameni, cu 6 comandanți, 24 căpitani, 24 sub-căpitani și 300 de căprari.” (38)

Alături de panduri, între anii 1807-1812, Tudor a participat de partea armatei țariste la războiul ruso-turc evidențiindu-se în lupte, motiv pentru care a obținut gradul de locotenent, precum și Ordinul militar “Vladimir” clasa a treia. Venit de pe front, datorită faptului că a luptat alături de armata țaristă, Tudor a obținut o serie de facilități fiscale.

În aceeași perioadă de timp, după cum spune Gheorghe Duncea în Jurnalul său, Tudor s-a apucat de haiducie pentru a-i pedepsi pe ciocoi și pentru a se îmbogăți. Din aceeași perioadă de timp datează răcirea și apoi ruperea relațiilor cu boierul Glogoveanu. Între 1814-1815, Tudor s-a aflat la Viena; data poposirii sale la Viena coincide cu desfășurarea în acest oraș a Conferinței de pace ce dorea să reconfigureze harta Europei după înfrângerea lui Napoleon. (57)

Reîntors de la Viena, Tudor și-a reluat funcția de vătăf de plai la Cloșani, Jud Gorj și, în paralel, s-a ocupat de propriile sale afaceri, cu scopul de a continua lupta împotriva nedreptăților la care erau supuși românii de către ciocoi greci și autohtoni - fie bisericești, fie laici. În acea perioadă, Tudor deja avea mai multe moșii și “afaceri”, dintre care trebuie menționate o cârciumă și mai multe mori de apă; avea mai multe afaceri la Baia de Aramă, Cerneți, Purcari, Cloșcani, Topolnița, Pleșuva, Călnic, Halânga, Severin, Tismana etc. După cum afirmă istoricul Alex Mihai Stoenescu, “în anul 1812, Tudor Vladimirescu avea o avere importantă, își permitea să cumpere și apoi să vândă peste Dunăre câteva sute de mii de oca de porumb la un transport (echivalentul a 10 vagoane), să cumpere la o singură comandă 1000 de vite (“boi, vaci, oi, berbeci, capre”), să semneze plăți de 3000 de lei (echivalentul a câteva zeci de mii de dolari astăzi). Avera sa imobilă era și ea substanțială: case, apoi moșii - în mare parte cultivate cu vie”. (5)

Ca înfățișare Tudor era, după cum afirmă istoricul Florin Constantiniu, “om de statură mai înalt decât de mijloc, talia bine proporționată, fața blondă, mustața galbenă, părul castaniu, obrazul mai mult rotund decât oval, nici prea durduliu, nici slab, cu o mică bărbie, om nu urât; sta drept, țănoș, vorba brevă (scurtă), răstită și destul de elocventă, aier de comandant. Netăgăduit este că era om de inimă.” (40)

Încă înainte de anul 1821, Tudor Vladimirescu a intrat în legătură cu membrii marcantă ai organizației secrete Eteria. Philike Hetairia, cunoscută sub numele Eteria, a fost o organizație secretă care avea ca scop declarat “uniunea armată a tuturor creștinilor din Imperiul Otoman pentru a face să triumfe Crucea asupra Semilunii”. Ea a fost înființată în anul 1814, la Odessa, de trei negustori greci Nicolae Skuphas, Athanasie Tsakalalof și Pangiotos Anagnostopoulos. De fapt, Eteria a fost constituită doar din etnici greci, iar scopul imediat a fost eliberarea Greciei de sub jugul otoman și obținerea independenței. Constituită ca organizație secretă de tipul masoneriei, într-un răstimp foarte scurt, Eteria a înființat nenumărate case conspirative în mai toate capitalele europene. (37)

Membrii Eteriei erau “ierarhizați în șapte grade, plecând de la “frate” și până la “arhe”, conducătorul suprem, pe care mulți greci îl identificau în persoana țarului Alexandru I. Șeful operativ al Eteriei era însă Alexandru Ipsilanti, fiul fostului domnitor al Țării Românești, Constantin Ipsilanti (1802-1806), și nepotul altui domnitor, Alexandru Ipsilanti (1774-1782; 1796-1797). Conducătorul Eteriei era “general în armata rusă, dar și aghiotant al țarului, funcții care confereau acțiunilor sale, cel puțin aparent, girul Curții de la Moscova. În acea perioadă, Eteria avea peste 80.000 de membri și beneficia de sprijinul lui Ioan Capodistrias (1776-1831), grec de origine, ministru-adjunct de Externe al țarului Alexandru I. De altfel, Capodistrias va ajunge ulterior primul președinte al Greciei independente (1829-1831), sfârșind însă la fel de tragic ca și Tudor, asasinat de doi dintre foștii săi tovarăși de luptă”. (37)

Istoriografia românească a încercat să stabilească natura raporturilor dintre Eteria și Tudor Vladimirescu, unii istorici considerând că a fost vorba despre o subordonare

efectivă a acestuia din urmă (subordonare care ar fi confirmat justetea deciziei finale a membrilor Eteriei de a-l executa pentru trădare pe Tudor Vladimirescu), în timp ce alți istorici consideră că a fost vorba doar despre o colaborare bazată pe interese comune.

La baza interpretărilor istoriografice a stat analiza unui legământ încheiat între Tudor Vladimirescu și membrii Eteriei. “În ziua de 15 ianuarie 1821, însoțit de doi vlahi, Iordache Olimpiotul, pe numele real Iordache Nicolau din Vlaholivade, cunoscut ca sluger de pe timpul răzmeriței sârbești din 1806 și de căpitanul Ion Farmake, ambii comandanți ai Gărzii Domnești, poruncicul Tudor a intrat în altarul Bisericii Sf. Sava. Cu mâna pe Biblie, tustrei au făcut atunci următorul jurământ: “Jurăm să ducem prin cea mai dărză activitate la îndeplinire planul nostru cel spre obștescul folos și anume ca prin puterea armelor noastre să ne eliberăm de sub jugul apăsător al barbarilor. Și pentru aceasta să jertfim nu numai averea, onoarea, armele și tot ce va fi necesar iscusinței unei astfel de întreprinderi, ci și scumpa noastră viață până la ultima picătură”. S-au înțepat pe brațul drept, și-au sorbit picătura de sânge, apoi și-au schimbat unul altuia armele, zicând “Viața ta e a mea și sufletul tău e al meu”. Parola era cuvântul “Opincă”. (5)

Analiza acestui jurământ a dat apă la moară celor care consideră că, din punctul de vedere al Eteriei, asasinarea lui Tudor Vladimirescu a fost întemeiată. Totuși, răspunsul corect dat la această pseudo-dilemă este altul. În afara faptului că Tudor a avut dreptul legitim de a alege o altă cale politico-militară de rezolvare a conflictului decât membrii Eteriei, nedorind ca teritoriul Țării Românești să devină câmp de bătălie între greci și otomani, este mult mai probabil ca liderii Eteriei să-l fi asasinat pe Tudor din alte motive - cel mai probabil, fie pentru a scăpa de un concurent serios, fie

pentru obținerea banilor și bunurilor acestuia (ceea ce, de fapt, s-a întâmplat). Un răspuns corect din punct de vedere politic a fost sintetizat de istoricul Alex Mihai Stoenescu care considera cu deplină îndreptățire că Tudor Vladimirescu nu avea cum să facă parte dintre membrii Eteriei pentru simplul motiv că nu era grec. Eterea, afirmă autorul citat, “era formată exclusiv din greci și că acolo unde găsim indivizi de altă origine etnică este vorba de simpatizanți, sprijinitori, membri ai unor grupuri asociate mișcării de eliberare a patrioților eleni, agenți plătiți ai mișcării.” (5)

Așadar a fost vorba doar despre o alianță bazată pe interese comune, iar “legământul” a constituit baza unui acord de colaborare; Tudor Vladimirescu nu avea cum să-i trădeze pe eteriști întrucât nu a făcut parte dintre ei și nu a intrat niciodată în organizația lor secretă de tipul masoneriei. Pe de altă parte, trebuie luat în considerare și faptul că, prin comandanții săi, armata eteristă nu și-a îndeplinit angajamentul de a tranzita teritoriul Țării Românești, fără a se angaja în lupte cu armata turcească.

De fapt, dincolo de alianța efemeră și conjuncturală cu Eterea, răscoala condusă de Tudor Vladimirescu a fost o mișcare autohtonă, care a angrenat mari mase oameni, formate atât din boieri (luminați) cât și din țărani, ce țintea eliminarea domniilor fanariote și a jafului generalizat pus la cale și îndeplinit cu sârg de ciocoi (laici sau ecclesiastici) greci și autohtoni, paralel cu obținerea, în contextul unui previzibil război ruso-turc, a independenței Țării Românești.

❧ Patria înseamnă poporul ❧

Istoriografia comunistă și, mai recent, manualele de istorie predate elevilor, consideră că revoluția de la 1821 condusă de Tudor Vladimirescu a început o dată cu

Proclamația de la Padeș din 1821 și că a avut un caracter țărănesc și anti-boieresc. Adevărul a fost însă altul: înainte de momentul citirii publice a Proclamației de la Padeș, Tudor a fost ales de câțiva boieri luminați din București să conducă o revoltă populară prin care să fie eliminați domnii fanarioți și ciocoiii greci avizi de bani, care spoliau de decenii Valahia.

De aceea, trebuie considerat că punctul de pornire al revoltei populare condusă de Tudor Vladimirescu a fost înțelegerea pe care acesta a făcut-o pe data de 15 ianuarie 1821 cu trei boieri luminați, dedicați cauzei naționale, din Divanul de la București, și anume cu Grigore Brâncoveanu, Grigore Ghica și Barbu Văcărescu. Cei trei boieri luminați l-au împuternicit astfel pe Tudor să înceapă operațiunile militare.

După cum afirmă istoricul Florin Constantiniu, “omul asupra căruia și-au îndreptat privirile fruntașii boierimii a fost slugerul Tudor (Theodor) din Vladimiri, numit de aceea și Vladimirescu. Era un om energetic, decis, cu spirit de inițiativă și cu lecturi istorice. Capacitatea de comandă și prestigiul de care se bucura în Oltenia erau temeiuri hotărâtoare de a-i încredința lui conducerea mișcării de emancipare.” Potrivit aceluiași istoric, boierii menționați s-au adresat astfel celui pe care l-au ales să conducă revolta: “fiindcă este să se facă obștescul folos neamului creștinesc și patriei noastre, drept aceea ca niște buni și credincioși frați creștini toți și iubitori neamului, pe dumneata sluger Teodore te-am ales să ridici norodul în arme și să urmezi precum ești povățuit.” (40)

După înțelegerea cu cei trei boieri luminați de la București, evenimentele au început să se precipite, intervenind schimbări majore ale planurilor inițiale, iar aceste schimbări nu i-au aparținut lui Tudor Vladimirescu. Astfel, pe data de 19 ianuarie 1821 a murit domnitorul Țării

Românești, Alexandru Șuțu (a cărui moarte a fost ascunsă o perioadă de timp tocmai pentru a fi declanșată răscoala), probabil asasinat de medicul său personal, puterea politică fiind preluată chiar de boierii Grigore Brâncoveanu, Grigore Ghica și Barbu Văcărescu.

Aflând de moartea domnitorului, însoțit de omul Eteriei, Dimitrie Macedonschi și de un grup de arnăuți, Tudor a plecat imediat din București și a ajuns pe data de 21 ianuarie la Târgul Jiu, unde a înnoptat la reședința prietenului său Vasile Moangă, căruia i-a destăinuit scopul acțiunilor sale. Auzind planul lui Tudor, acesta și-a declarat scepticismul cu privire la reușita operațiunilor, ceea ce a provocat din partea lui Tudor un răspuns ce a intrat în istorie: “Știu, prietene, dar din ceasul în care m-am născut m-am îmbrăcat cu cămașa morții.” (40)

Noaptea următoare, Tudor a petrecut-o la Tismana, iar pe data de 23 ianuarie a declașat revolta populară prin citirea Proclamației pe câmpia din apropierea satului Padeș.

Iată textul Proclamației de la Padeș: “Cătră tot norodul omenesc din București și din celelalte orașe și sate ale Țării Românești, multă sănătate ! Fraților lăcuitori ai Țării Românești, veri de ce neam veți fi ! Nici o pravilă nu oprește pe om de a întâmpina răul cu rău ! Șarpele, când îți iasă înainte, dai cu ciomagul de-l lovești, ca să-ți aperi viața, care mai de multe ori nu să primejduiește din mușcarea lui ! Dar pre bălaurii care ne înghit de vii, căpeteniile noastre zic, atât cele bisăricești, cât și cele politicești, până când să-i suferim a ne suge sângele din noi ? Până când să le fim robi ? Dacă răul nu este primit lui Dumnezeu, stricătorii făcătorilor de rău bun lucru fac înaintea lui Dumnezeu ! Că bun este Dumnezeu și ca să ne asemănăm lui trebuie să facem bine ! Iar acesta nu se face până nu să strică răul. Până nu vine iarna, primăvară nu se face ! Au vrut Dumnezeu să se facă

lumină ? Aceia s-au făcut, după ce au lipsit întunericul ! Vechilul lui Dumnezeu, prea puternicul nostru împărat, voiește ca noi, ca niște credincioși ai lui, să trăim bine. Dar nu ne lasă răul, ce ni-l pun peste cap căpeteniile noastre ! Veniți dar, fraților, cu toții, cu rău să pierdem pe cei răi, ca să ne fie nouă bine ! Și să se aleagă din căpeteniile noastre cei care pot să fie buni. Aceia sunt ai noștri și cu noi dimpreună vor lucra binele, ca să le fie și lor bine, precum ne sunt făgăduiți !” (27)

Textul Proclamației de la Padeș a fost trimis în toată Oltenia, stârnind imediat adeziunea entuziastă a populației. Totodată, Tudor a desfășurat o abilă activitate diplomatică, trimițând epistole marilor puteri: Turciei, Austriei și Rusiei. Atât Eteria, cât și boierii luminați de la București se bazau înainte de toate pe sprijinul promis al Țarului Rusiei. Prin epistola trimisă Porții otomane, Tudor încerca să-l liniștească pe sultan cu privire la derularea evenimentelor, insistând asupra faptului că acțiunea nu este îndreptată decât împotriva domniilor fanariote. După cum afirma istoricul D.G Iscru, “în memoriul către sultan - pe un ton ce respecta raporturile tradiționale cu acesta, dar ferm în esența lui - fără a se aduce o acuzație directă suzeranului, se motiva acțiunea începută, cerându-se Porții să se abțină de la vreun act de autoritate până ce norodul nu va readuce dreptatea în țară, după care un reprezentant al sultanului putea veni să constate și să se convingă atât de justetea acțiunii, cât și de dreptatea reasezată. În continuare, n-a fost întreruptă legătura cu pașalele de la Dunăre, iar prin ele cu Poarta.” (37)

De la Padeș, Tudor s-a îndreptat spre Craiova, “orașul sufletului meu”, cum obișnuia să-l numească, mica lui ceată crescând, “ca un bulgăre de zăpadă care are aparența de a se transforma într-o lavină”, după cum plastic raporta superiorilor săi consulul austriac de la București.

Oastea lui Tudor a trecut prin Baia de Aramă, Strehaia și Gura Motrului (unde a lichidat rapid rezistența opusă de notabilitățile locale), așezându-și tabăra nu departe de Craiova, la Țânțăreni. Aici va rămâne aproape toată luna februarie. Asigurându-și spatele, ca un strateg iscusit ce era, prin transformarea ad-hoc a principalelor mănăstiri ale Olteniei - Tismana, Polovragi, Bistrița, Cozia - în fortărețe, Tudor a desfășurat în această perioadă de timp o bogată activitate epistolară. De la Țânțăreni, Tudor a trimis celebra epistolă marelui vornic Nicolae Văcărescu în care își afirma crezul: “Dar, cum nu socotiți dumneavoastră că patrie se cheamă poporul, iar nu tagma jăfuiților? Și cer ca să-mi arăți dumneata ce împotrivire arăt eu împotriva poporului? Că eu alta nu sunt, decât numai un om luat de către tot norodul țării cel amărât și dosădit din pricina jăfuiților ca să le fiu chivernisitor în treaba cererii dreptăților!” (37)

De asemenea, la Țânțăreni, Tudor a așteptat reacția principalilor factori politici ai momentului, atât interni, cât și externi. Veștile proaste vin mai întâi din partea Imperiului Țarist care nu-și mai respectă promisiunile, disociindu-se de acțiunile Eteriei și, implicit, de cele ale lui Tudor. La rândul ei, Înalta Poartă acuză Eteria de conspirație; urmarea acestei acuzații este tragică; începe asasinarea grecilor de la Constantinopole. “În noaptea Paștelui (22 aprilie), patriarhul Constantinopolului, în vârstă de 84 de ani, împreună cu alți 12 episcopi, este spânzurat de ieniceri. În zilele următoare, toți membrii sinodului au fost torturați și uciși. Numai în Istanbul au fost omorâți peste zece mii de greci.” (37)

De-a lungul lunii februarie, dinspre București sunt trimiși ca emisari la Tudor doi demnitari de rang înalt; unul dintre ei era Nicolae Văcărescu, cel care a primit de la Tudor celebrul răspuns “patrie se cheamă poporul, iar nu tagma jefuiților”, iar al doilea a fost Constantin Sarmucaș,

reprezentantul Eteriei. Ambii au dorit fie încetarea operațiunilor, fie asasinarea lui Tudor. Nici una dintre variante nu a reușit, astfel pe data de 28 februarie, Tudor a părăsit tabăra de la Țânțăreni și s-a îndreptat spre Craiova.

Chiar în ziua în care Tudor părăsea Țânțăreniul, auzind de nerespectarea promisiunilor de către Țarul Rusiei, cei trei boieri Grigore Brâncoveanu, Grigore Ghica și Barbu Văcărescu, care l-au mandatat pe Tudor cu începerea operațiunilor militare, au fugit din București și s-au ascuns la Brașov. “Era ora adevărului - scrie istoricul Florin Constantiniu -, fără asistența Rusiei, totul era pierdut.” (40)

Fiind dintr-o dată lipsit de sprijin politic intern și extern, Divanul conservator pune la cale asasinarea lui Tudor, dar populația Craiovei trece de partea sa, împiedicând orice acțiune potrivnică. Aceeași atitudine o va adopta un alt căpitan celebru al pandurilor, Ioan Solomon, care în prima parte a revoluției a ales să se alieze cu Divanul. Îmbrățișând cauza revoluționară, Ioan Solomon a pus la dispoziția lui Tudor detașamentul său de panduri, astfel că, într-un entuziasm general, la 21 martie, Tudor a intrat triumfător în Craiova, fiind proclamat “Domn” de mulțime. Printre cei care s-au alăturat Domnului Tudor la Craiova s-au numărat, printre mulți alții, Petrache Poenaru, Gheorghe Magheru și, evident, Ioan Solomon.

Aflat în fruntea a aproape opt mii de panduri, după trecerea Oltului cu bacul, Tudor a intrat în București pe 21 martie 1921, ținând o pâine mare în mână. Trei zile mai târziu a intrat în București și Alexandru Ipsilanti, conducătorul Eteriei, în fruntea armatei sale nu prea disciplinată și instruită, pusă adesea pe jaf, formată din mercenari greci, bulgari, sârbi și români. În loc să-și continue drumul spre sud, și să treacă Dunărea pentru a-și elibera poporul din care făcea parte, așa cum promisese,

Alexandru Ipsilanti și-a stabilit tabăra în Colentina, în timp ce tabăra lui Tudor se afla la Cotroceni. Din acest moment, Tudor Vladimirescu, Domnul proclamat de mulțime, avea de acționat pe trei fronturi diplomatice: primul era cu boierii autohtoni care rămăsaseră în București, al doilea front cu Alexandru Ipsilanti, conducătorul Eteriei, iar al treilea cu Înalta Poartă.

Primul front diplomatic era cu boierii ce formau Divanul (“vremelnica ocârmuire”). În cele din urmă, dregătorii țării i-au dat lui Tudor “carte de adevărire”, convenind că “pornirea dumnealui slugerului Teodor Vladimirescu nu este rea și vătămătoare, nici în parte fiecăruia, nici patriei, ci folositoare și izbăvitoare”. Tudor a semnat în acest sens un jurământ scris prin care se angaja să-i recunoască pe membrii Divanului ca fiind reprezentanți legali ai țării, devenind astfel “poruncitorul țării”, fără însă a fi înscăunat domn. (37)

Al doilea front era cel cu Ipsilanti. Acesta a dorit de fapt să subordoneze oastea pandurilor condusă de Tudor, să ocupe Valahia și să o transforme în teatru de război cu trupele Porții otomane. La un moment dat, Ipsilanti i-a cerut lui Tudor să părăsească Bucureștiul cu trupele sale. La rândul său, Tudor i-a trimis lui Ipsilanti, prin intermediul Divanului, o scrisoare în care-i cerea să destăinuie timpul cât trupele sale vor rămâne pe teritoriul Țării Românești, reamintindu-i totodată că datorează poporului român “recunoștință cinstire și îngrijire”. Ceea ce, evident, era prea mult pentru urechile opace ale unor greci care, în pofida faptului că s-au aflat secole de-a rândul sub cizma ocupației otomane, au spoliat în mod sălbatic poporul român atât pe filieră administrativă fanariotă, cât și pe cea bisericească.

Întâlnirea directă dintre Tudor și Ipsilanti a avut loc pe 30 martie, fiind urmată de un fel de acord în care fiecare

dintre ei păstra ce deținea din punct de vedere militar. Tudor deținea Oltenia, iar Ipsilanti deținea Muntenia. Pe 3 aprilie, Ipsilanti a părăsit Bucureștiul și s-a retras la Târgoviște.

În fine, al treilea front era cel cu Înalta Poartă. Turcii doreau colaborarea cu Tudor, așa cum o dorea și conducătorul Eteriei. Prevăzător, Tudor a păstrat relații bune cu Înalta Poartă prin intermediul pașalelor de la Dunăre, evitând orice înfruntare militară directă.

Înaintarea armatei turcilor pe trei coloane l-a panicat pe Ipsilanti, mai cu seamă că Tudor a decis, în ziua de 15 mai, să se retragă în Oltenia, via Pitești. “Eu trec peste Olt - a declarat Tudor membrilor Divanului - cu toată Adunarea norodului ca să mă întăresc în mănăstirile ce le-am umplut cu zaherele și cu panduri; și nădăjduiesc, cu ajutorul lui Dumnezeu, să mă țin acolo multă vreme, ca în niște cetăți, până când voi sili pe turci să dea țării drepturile și privilegiile ce norodul le-a cerut prin mine de la Înalta Poartă.” (37)

❧ Îmbrăcat în cămașa morții ❧

Deși a organizat corect din punct de vedere tactic marșul de retragere din București, Tudor nu a ajuns însă în Oltenia întrucât oastea sa a fost cuprinsă de nemulțumire.

Tudor instituisese o disciplină de fier, poruncind căpitanilor săi să se abțină de la orice jaf. Măsurile luate de Tudor erau drastice, cel care se făcea vinovat de jaf era dat morții. Între București și localitatea Golești, Tudor a decis pedeapsa cu moartea, “cu ștreang și cu glonț”, pentru “furțișaguri mărunte”, a douăzeci și doi de panduri “în vârsta tinereții, bravi și făcuți pentru război.” (38)

Patru căpitani ai pandurilor, Ghiță Cutui, Ene Enescu, Ion Oarcă și Ioniță Urdăreanu au refuzat să se supună

ordinelor date de Tudor. La Golești, Tudor a luat o decizie pripită, hotărând pedeapsa cu moartea, prin spânzurare, a lui Ioniță Urdăreanu, un flăcău “în cea mai frumoasă vârstă a juneței sale și de o frumusețe nespusă.” (37)

Profitând de faptul că paza taberei nu a fost organizată corect, eteristul Iordache Olimpiotul a pătruns în tabăra pandurilor și l-a arestat pe Tudor în noaptea de 20/21 mai 1821. În ziua următoare Iordache Olimpiotul l-a dus pe Tudor în fața lui Alexandru Ipsilanti, la Târgoviște, pentru a fi judecat pentru “trădarea” Eteriei.

Nu este foarte clar cum a reușit Iordache Olimpiotul (o pușlama în care nu avea încredere nimeni) și oamenii săi să pătrundă în tabăra întărită a lui Tudor Vladimirescu și să-l aresteze. Nu este clar cum de a acceptat Tudor să-l urmeze fără luptă pe Iordache Olimpiotul. Să fi fost Tudor atât de naiv? A avut Tudor încredere atât de mare în dreptatea lui ?

O explicație poate nu pe de-a-ntregul lămuritoare, dar suficientă până la un punct, este că după ordinul nefericit de ucidere prin spânzurare a lui Ioniță Urdăreanu, dat în preziua arestării sale, Tudor a intrat într-o “pasă proastă”. Printr-o “pasă proastă” se poate înțelege un con de “umbră mentală”, adică o stare nefastă care poate fi interpretată și ca o “întunecare spirituală temporară”, ce însoțește încălcarea poruncii lui Dumnezeu: “să nu ucizi”. Tocmai această stare mentală nefastă pare să-i fi generat lui Tudor apatia nefirească, dublată de incapacitatea de a acționa corect. Cert este că Tudor a fost dus, fără nici un fel de complicații ori de împotrivire, în fața conducătorului Eteriei, judecat sumar și condamnat la moarte.

Istoricul Nicolae Iorga a exprimat un punct de vedere cât se poate de clar cu privire la aceste evenimente: “L-au judecat ? El nu era un om să răspundă. L-au osândit ? Ce preț putea să aibă osânda de la astfel de judecători ?” (5)

Simțindu-și sfârșitul aproape, Tudor a spus celor ce i-au decis asasinarea: “sufletul meu presimte ceva rău, care mi se va întâmpla, sângele meu să fie asupra voastră și asupra copiilor voștri (...) vreți să mă omorâți ? Eu nu mă tem de moarte. Eu am înfruntat moartea în mai multe rânduri. Mai înainte de a ridica steagul spre a cere drepturile patriei mele, m-am îmbrăcat în cămașa morții. Turcii sunt în țară, dar nu sunteți în stare și nu veți fi niciodată a vă bate cu dânșii cu ispravă (...) voi oamenii fără căpătâi și străini cu totul de această țară.” (37)

Tudor - mai afirmă Nicolae Iorga - “a fost omorât noaptea la marginea orașului, sub geana dealului de pe care priveghează mănăstirea Dealului cu rămășițele pământești ale lui Mihai.” (38)

Asasinarea lui Tudor în noaptea de 26/27 mai 1821, a fost dusă la îndeplinire de Vasile Caravia, un bețivan notoriu, poreclit “monstrul din Galați”, de Gherasim Orfanos și Constantin Cavaleropoulos. Aceștia l-au torturat pe Tudor pentru a spune unde a ascuns banii; se știa în epocă faptul că Tudor avea mai multe lăzi cu galbeni ce urma să servească scopurilor de emancipare a Țării Românești (o parte din această comoară este căutată și astăzi prin locuri părăsite, puțuri pustii sau peșteri de amatorii de comori). Apoi Caravia l-a împușcat pe Tudor, iar confrății săi de crimă l-au hăcuit cu topoarele, aruncând-i în cele din urmă trupul într-o fântână sau într-un râu.

O variantă alternativă a asasinării lui Tudor îi aparține istoricului gorjan Cornel Șomăcu, care-l citează pe Nicolae Popescu din Mușetești-Argeș, care a fost văr cu Tudor Vladimirescu. “Din informațiile pe care le avem despre Nicolae Popescu, acesta a fost grămătic și chiar fecior în casă și confident al episcopului de Argeș, Ilarion Gheorghiadis (Vlădica Ilarion) dar și prim sfătuitor al lui Tudor

Vladimirescu. Nicolae Popescu s-a născut în 1801 și a murit în 1876. Multă vreme familia a păstrat o seamă de obiecte și documente rămase de la Nicolae Popescu, iar după cum își aminteau strănepoatele sale, au fost vizitate în cursul anilor de diferite personalități politice și culturale: lui N. Iorga îi plăcea în chip deosebit să vină pe meleagurile luptătorului de la 1821”. Potrivit amintirilor lui Nicolae Popescu, redate într-o scrisoare emisă în anul 1872, Tudor Vladimirescu a fost ridicat de Vasile Caravia din tabăra de la Golești pentru o întâlnire cu Alexandru Ipsilanti. “Aflându-mă în Brașov, ca persoană atașată lângă episcopul Ilarion Argeșiu, au venit, după moartea lui Tudor, în Brașov, Chiriac Popescu, care ocupa pe lângă Tudor funcțiunea de galatu (n.r. - aghiotant), spunind episcopului și la toți chiar, că pe Tudor, din porunca lui Ipsilanti, l-au scos noapte(a) căpitanul Vasile Caravia din Mitropolia Târgoviștii, unde era arestat și l-au dus, împreună cu alți arnăuți, pe iazul mori(i), unde, din porunca lui Caravia, arnăuți(i) au înfipt sulile în spatile lui Tudor, care au căzut în brânci zicând acele cuvinte: “Hoților și tâlharilor, dacă sunteți oameni vrednici, duceți-vă și vă bateți cu turci(i) și-i scoateți din țară, dar nu cu mine un om desarmat. Și să știți că trupurile voastre o să le mânânce câini(i) Țări(i) Românești și păsările prin munți”. Dupe aceea Tudor a murit. Iar ei i-au aruncat trupul în puțul de lângă acest iaz care trecea pe lângă grădina lui Geartolu.” (38)

După asasinarea lui Tudor, pandurii au fost dezinformați de conducătorii Eteriei. “Pandurilor li s-a ascuns - afirmă istoricul Cornel Șomăcu - că Tudor a fost omorât, de teama unei revolte a Adunării norodului. Au fost amăgiți că a fost trimis pentru tratative la Ipsilanti, apoi a fost răspândit zvonul că a fost înlăturat datorita trădării. Pandurii din Oltenia au rămas însă cu stigmatul că au contribuit, fie și manipulați, la moartea eroului.” (38)

Mai trebuie consemnată și opinia istoricului G. D. Iscru, care afirma tranșant că asasinatul comis de eteriști “a rămas pentru noi ca o rană deschisă, iar pentru ei, în fața oricărei judecați obiective, o pată neagră pe care n-o va putea șterge nimeni.” (57)

De fapt, atât domnia fanarioților greci, cât și asasinarea lui Tudor Vladimirescu de membrii Eteriei, au declanșat, în cele din urmă, o grecofobie de lungă durată în rândul poporului român.

☞ Steagul ☜

Presimțind ceea ce i se va întâmpla, înainte de fi luat (“arestat” este cam mult) de eteristul Iordache Olimpiotul în noaptea de 20/21 mai 1821, Tudor Vladimirescu a lăsat căpitanului Ion Cacaletzanu comanda oștirii de panduri, steagul revoluției, sabia sa personală și un inel.

După cum afirma istoricul Marin Iordache în lucrarea “Tricolorul românesc la steagul Revoluției din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu”, Tudor i-ar fi spus căpitanului Ion Cacaletzanu următoarele cuvinte: “Păstrează tu această sabie și acest inel ce-l am de la părinții mei. Mi le vei înapoia, vrând Dumnezeu, să mai trăiesc, iar de nu ne vom întâlni, păstrează-le ca semn de prieteșug.” (44)

După aflarea veștii că Tudor a fost asasinat, Ion Cacaletzanu a luat steagul și l-a ascuns. “Atunci, căpitanul Cacaletzanu - afirmă istoricul Marin Iordache - aplecând în jos steagul oștirii sale l-a sărutat în fața pandurilor aflați în poziția în genunchi, l-a scos de pe lemn, l-a chitit bine și înfășurându-l peste mijloc pe sub cămașă, l-a acoperit cu o maramă ce-i servea drept cingătoare. După ce a concediat oștirea, a luat o căruță și însoțit de șase panduri a trecut Otlul, îndreptându-se spre Țimbureștii Doljului. Acolo, la

casa părintească din satul natal, în liniștea nopții, căpitanul pandur asigură steagului o ascunzătoare numai de el știută”. Sabia, după cum afirmă istoricul citat, a fost păstrată de urmașii lui Ion Căcalețeanu până în anul 1916, când a fost “rechiziționată” de ocupantul german; ulterior a fost recuperată de statul român. Inelul încă exista în 1934 la Craiova, fiind deținut de nepotul lui Ion Căcalețeanu. La rândul său, steagul a fost păstrat câteva decenii în aceeași ascunzătoare din casa părintească”. (44)

Cu puțin timp înainte de a muri, bătrânul Ion Căcalețeanu i-a înmănat steagul fiului său, Gheorghe Căcalețeanu. “Am văzut ascunzătoarea din casă! Am văzut steagul” - afirma Gheorghe Căcalețeanu, citat de istoricul Marin Iordache. Steagul “este destul de mare, lucrat în mătase albastră. Pe steag se află desenat, cu multă artă, în mijloc Sfânta Treime, la dreapta Sfântul Teodor Tiron - patronul lui Tudor, la stânga Sfântul Gheorghe - patronul armatelor. Sub acestea, vulturul României cu crucea în gură, având pe ambele părți, scrise aceste versuri: **“Tot norodul românesc / Pre tine te proslăvesc / Troiță de o ființă, Trămite-mi ajutorință / Cu puterea ta cea mare / Și cu brațul tău cel tare / Nădejde de dreptate / Acum să am și eu parte. 1821, Ghenarie 5”**. Scrise cu litere chirilice aurii, versurile de pe steag au fost atribuite episcopului de Argeș, Ilarion, susținător al revoluției și bun prieten al lui Tudor Vladimirescu. (44)

Steagul de luptă al lui Tudor Vladimirescu, păstrat de cei doi membri ai membrii familiei Căcalețeanu, căpitanul de panduri Ion și fiul acestuia Gheorghe, a fost prezentat public pentru prima oară, la Craiova, pe data de 17 mai 1882, într-o ceremonie solemnă la care a participat și marele istoric Bogdan Petriceicu Hașdeu, delegat din partea Ministrului Român de Război. Cu această ocazie, fiul lui Ion

Cacalețeanu, Gheorghe - devenit, la rândul său, ofițer în Garda Națională a României - a ținut un discurs impresionant: “Sunt 61 de ani - afirma Gheorghe Cacalețeanu în discursul său - de când cu cea mai mare îngrijire și venerație s-a păstrat în familia mea acest sacru odor, stindardul Domnului Tudor Vladimirescu. După ce, printr-o nefericită și fatală soartă, eroul nostru național căzu sub loviturile asasinilor, steagul său rămase în mâinile unui camarad de arme, căpitanul artileriei sale, răposatul maior Ion Cacalețeanu, părintele meu.” (44)

Este important de menționat că steagul revoluției din 1821, păstrat atâția ani de Ion Cacalețeanu, are un ciucure tricolor: roșu, galben și albastru.

❧ Fiii revoluției ❧

Imperiul Otoman era deja în declin, astfel că victoria lui Tudor și, deopotrivă, a eteriștilor în fața acestora putea să fie aproape; a survenit însă trădarea grecilor, ce a culminat cu asasinarea odioasă a lui Tudor Vladimirescu.

Evenimentele care au urmat asasinării lui Tudor Vladimirescu demonstrează din plin că armatele turcești puteau fi înfrânte. Și, de fapt, au fost înfrânte de oastea pandurilor la Drăgășani, pe data de 29 mai 1821, când pandurii au atacat coloana oștirii turcești într-una dintre cele mai reușite șarje de cavalerie din istoria modernă. Din păcate, oștirea turcească n-a putut fi zdrobită datorită faptului că pandurilor li s-a terminat muniția, iar eteriștii s-au codit să le vină în ajutor.

Ulterior, tot la Drăgășani, pe 7 iunie 1821, turcii au înfrânt armata eteristă, superioară ca număr (eteriștii aveau între 10000 și 7500 de oameni, iar turcii au avut 5000 de luptători), datorită în primul rând unor trădări în lanț, iar în al

doilea rând datorită nepriceperii comandanților greci. După cum afirmă istoricul Vladimir Roșulescu, “lupta eteriștilor, de la Drăgășani, n-a fost nici pe departe o luptă eroica împotriva turcilor; ea a reflectat lipsa de hotărâre a eteriștilor, slaba lor pregătire militară, spiritul aventurist și trădător al conducătorilor lor și chiar al lui Ipsilanti.” (36)

În cele din urmă, când oastea eteristă era în pericol de a fi nimicită complet, a intrat în luptă un detașament al pandurilor condus de doi dintre căpitani destoinici ai lui Tudor: Ioan Oarcă, care conducea un detașament de 500 de panduri pedestri și Mihail Cioranu (fost aghiotant al lui Tudor) care conducea aproximativ 300 de panduri călări. Ei au oprit pe final măcelul trupelor eteriste. Nici măcar nucleul oștirii eteriste denumit “batalionul sacru” nu a fost salvat: majoritatea eteriștilor au fost tăiați de turci; din cei 800 de eteriști ce formau “batalionul sacru” au scăpat doar 120 datorită acțiunii căpitanului de panduri Ioan Oarcă.

În primele zile, asasinarea lui Tudor Vladimirescu a fost ascunsă celorlalți panduri, dar în momentul în care au aflat știrea, aceștia s-au retras la casele lor, trecând Oltul în Oltenia.

Unul dintre primii care au aflat vestea cu privire la asasinarea lui Tudor Vladimirescu a fost Ioan Solomon, comandantul pandurilor rămași în Oltenia. Chiar în ziua asasinării lui Tudor, trupele de panduri ale lui Ioan Solomon îi înfruntau pe turci la Zavideni, localitate aflată la aproximativ 10 kilometri de Drăgășani.

La Zavideni, 800 de panduri au înfruntat o oștire turcă ce număra 3000 de ostași. Potrivit memoriilor lui Ioan Solomon “furia tinereții lor și voinicia pandurilor ce era pe acea vreme, ne-a pus în ambiție de am ieșit singuri în câmpie înaintea turcilor pe scena războiului. Noi văzând această groază, n-am deznădăjduit de scăparea vieții, însă cu săbiile

și cu iataganele în mână am făcut drum prin ei și ne-am dus iarăși la locul nostru, în grădina cu pruni, câți am scăpat cu viață; rămâind peste 200 de panduri morți (numărul otomanilor morți a fost de 400).” (38)

Imediat după această luptă, aflând faptul că Tudor a fost asasinat, Ioan Solomon a dat drumul pandurilor să se întoarcă la vatră, trecând în Transilvania sub nume fals.

Născut în anul 1793 (decedat 1865), **Ioan Solomon** s-a înrolat în anul 1807 alături de Tudor Vladimirescu în oastea pandurilor, participând la primul război ruso-turc. A devenit aliatul lui Tudor la Craiova, pe care a rămas să o apere cât timp acesta era la București. După asasinarea lui Tudor, Ioan Solomon s-a refugiat în Transilvania, unde a și fost încarcerat, dar a revenit în Valahia în anul 1828, cu sprijinul rușilor. Reîntors în Valahia, Ioan Solomon s-a pus în slujba țării, devenind căpitan de poteră pe cinci județe, apoi maior și în cele din urmă colonel.

Una dintre cele mai mari isprăvi de arme ale lui Ioan Solomon, destul de puțin cunoscută în ziua de astăzi, este victoria din anul 1828 asupra trupelor otomane, obținută într-o bătălie memorabilă: bătălia de la Leamna (localitate situată aproape de Craiova). Aflând că 4000 de otomani se îndreaptă spre Craiova pe drumul Leamnei, tot cam atâția panduri conduși de Ioan Solomon i-au așteptat la podul de peste Jiu de la Breasta. Amplasarea trupelor oltene s-a realizat în taină, pentru a nu prinde de veste craiovenii “și a lua spaimă”. În urma unor mișcări tactice reușite, ce au implicat transferarea rapidă a trupelor și a tunurilor dintr-un loc în altul, pandurii lui Ioan Solomon au reușit să prindă trupele otomane ca într-un clește în fața actualei localități Leamna.

După ce au bombardat cu tunurile pozițiile turcești, pandurii i-au dispersat pe turci în urma unor reușite atacuri ale caveriei. După bătălie, pandurii lui Ioan Solomon au

așteptat o lună pe câmpul din jurul Craiovei contraofensiva oștilor turcești, dar aceasta nu s-a mai produs. Locuitorii Craiovei au aflat după câteva zile vestea victoriei obținută în bătălia de la Leamna, rezervând pandurilor lui Ioan Solomon o primire entuziastă. (41)

Totuși, după aceea, traseul politic și militar al colonelului Ioan Solomon a fost destul de sinuos și inconsecvent, acesta schimbând macazul de multe ori, în funcție de conjuncturi. Astfel, dacă în prima parte a revoluției de la 1821, Ioan Solomon a ținut partea Divanului de la București, ulterior a devenit aliat de nădeje al lui Tudor, devenind principalul său căpitan. Dacă în anul 1828-1829 a participat la războiul ruso-turc, în anul 1848 a complotat, alături de colonelul Ion Odobescu, pentru arestarea guvernului revoluționar; dacă în anul 1828 a apărat Craiova de puhoaietele turcești pornite spre jaf, în anul 1853 a condus reprimarea unei răscoale izbucnite în Oltenia.

După ce a participat la războiul ruso-turc din 1828-1829, când a obținut gradul de maior în armata rusă, Ioan Solomon a pus umărul, fiind solicitat de generalului rus Pavel Kiseleff (guvernator al Principatelor în timpul ocupației ruse din perioada 1829-1834), la “înființarea, pe structura oștirii de panduri formată în 1807, a primelor trei regimente ale miliției naționale, fiind primul care a îmbrăcat uniforma de militar român”. După cum menționa istoricul Cornel Șomâcu, în anul 1830 a fost promovat un proiect de lege care anunța “formarea a șase batalioane de infanterie și șase escadroane de cavalerie în Muntenia, două batalioane și două escadroane în Moldova. În Muntenia, nucleul noii oștiri îl vor forma șase batalioane de voluntari panduri, cu căpeteniile lor, în fruntea cărora era Ion Solomon”. (60)

Potrivit lui Ion C. Filitti, apariția primelor uniforme militare la Craiova, în mai 1830, “a stârnit un mare

entuziasm, dovadă reacția presei de atunci - ziarul *Curierul* - dar și imnurile unor poeți ca Iancu Văcărescu și Vasile Cârlova, ultimul aflat și el sub drapel. Anunțul public (publicația) făcut cu acel prilej în Muntenia, iunie 1830, pentru înrolarea de bunăvoie, spunea că a sosit în fine acel timp, atât de dorit, când putem zice, fără a tremura, că avem o patrie.” (56)

În armata națională au intrat nenumărați boieri mai mari sau mai mici; evident, pandurii n-au fost deloc încântați să devină colegi cu cei împotriva cărora luptaseră atâta amar de ani. Dar vremurile se schimbaseră.

Cât despre Ioan Solomon, mai trebuie consemnat că acesta a fost comandantul Regimentului al III-lea timp de 22 de ani, devenind “Logofăt al credinței” în anul 1850, aghiotant al domnitorului Gheorghe Știrbei, deputat și senator în 1857 și, respectiv, 1859. După cum afirma Baronul F.F. Tornau în “Amintiri din campania anului 1829 din Turcia europeană”, publicate de “*Russkii Vestnik*”, Ioan Solomon “era cunoscut tuturor rușilor ca un dușman neîmpăcat al turcilor, era energic, curajos până la nebunie, crud și sângheros în încăierare cu vrăjmașul. Manifesta dibăcie în găsirea diverselor soluții militare. Solomon, român pur sânge, infirmă prin propriul exemplu opinia conform căreia valahii sunt incapabili de eforturi militare și se feresc de pericole.” (59)

Un alt fiu al revoluției lui Tudor Vladimirescu a fost **Petrache Poenaru**. Născut în 1799, Petrache Poenaru a fost privit cu scepticism și ironie de ceilalți haiduci când, la doar 22 de ani, a intrat în oastea lui Tudor.

Deși Petrache nu terminase încă studiile la Școala Obedeauu din Craiova, Tudor l-a înțeles imediat și a bănuit ce potențial imens are tânărul obișnuit doar cu ustensilele de scris, tocul și călimara, astfel că l-a pus imediat la treabă

făcându-l “șef al cancelariei și conțopiștilor”. Ulterior, Petrache Poenaru l-a îndemnat pe Tudor să scoată un ziar prin care să promoveze ideile revoluționare, ceea ce Tudor a și făcut. Astfel a apărut primul ziar românesc, “Foaia de Propagandă”.

Petrache Poenaru a fost cel care a conceput Tricolorul românesc, care va fi folosit apoi de pașoptiști ca simbol și va deveni drapelul României în anul 1881. În perioada în care îl însoțea pe Tudor, Petrache Poenaru a fost la un pas de moarte, Tudor însuși sfătuindu-l după aceea să părăsească oastea pandurilor și să-și continue studiile în străinătate.

Într-adevăr, după asasinarea lui Tudor, Petrache Poenaru și-a continuat studiile la Viena și Paris, unde a urmat cu succes filologia și politehnica. Pe timpul Politehnicii, Petrache Poenaru a inventat primul stilou din lume, brevetat la Paris în anul 1827 sub denumirea “Condeiu portăreț fără sfârșit, alimentându-se însuși cu cerneală.” (42)

După ce și-a terminat studiile, Petrache Poenaru s-a reîntors în țară, unde alături de alte câteva minți luminate, a pus bazele învățământului românesc. A participat la revoluția de la 1848, făcând ulterior parte din “Comisia pentru eliberarea robilor”. Petrache Poenaru a fost, de asemenea, un apropiat al lui Alexandru Ioan Cuza. În anul 1870, Petrache Poenaru a fost ales membru al “Academiei Române”, iar în anul 1872 a fost ales președintele “Societății pentru învățătura poporului”. Cu puțin timp înainte de a muri în anul 1875, Petrache Poenaru a mărturisit că perioada petrecută alături de Tudor Vladimirescu “i-a schimbat radical destinul și că o va păstra în inimă toată viața”. (42)

Un alt fiu al revoluției lui Tudor Vladimirescu a fost **Gheorghe Magheru**. Născut în anul 1802, decedat în 1880, Gheorghe Magheru s-a apucat de haiducie la doar 16 ani, iar

la 20 de ani era deja unul dintre căpitaniii lui Tudor Vladimirescu. Tudor l-a lăsat pe tânărul Magheru să apere mănăstirea întărită Tismana cât timp s-a aflat la București.

În anul 1828 Gheorghe Magheru a participat la războiul ruso-turc, evidențiindu-se în lupta de la Băilești, când 28000 de ruși, sprijiniți de 1200 panduri au înfruntat aproximativ 25000 de turci, izgonindu-i peste Dunăre.

De asemenea, Gheorghe Magheru s-a evidențiat în bătălia de la Șișești, lângă Tg. Jiu când, în fruntea a aproximativ 300 de haiduci a înfruntat câteva mii de turci. În cele din urmă, Magheru a fost sprijinit de o mică oaste sârbească formată din haiduci, venită în ajutor, și de pandurii lui Ioan Solomon. Totuși, bătălia de la Șișești a însemnat începutul unei dușmăanii ce a durat o viață între cei doi comandanți: Ioan Solomon și Gheorghe Magheru. În acea bătălie, Ioan Solomon a greșit din punct de vedere tactic, angajându-se într-o bătălie frontală cu turcii, care erau superiori ca număr, punându-i în dificultate atât pe pandurii lui Magheru, cât și detașamentul de haiduci al sârbilor. Surse documentare afirmă că, aproape pierzând bătălia, Ioan Solomon a fugit de pe câmpul de luptă; doar acțiunea energică și eroică a lui Magheru a reușit să salveze situația și să conducă la înfrângere turcilor. (43)

După bătălie, conducătorul oștirii sârbești “a vrut să-l omoare pe Ioan Solomon”, iar Gheorghe Magheru i-a purtat acestuia o dușmănie aprigă. Această dușmănie l-a determinat pe Gheorghe Magheru să renunțe la armată, deși a fost decorat de ruși cu Ordinul Sf. Ana, clasa a patra în grad de cavaler și a primit o sabie de onoare. “Prin bătălia de la Șișești ca și în cele ulterioare - scrie istoricul Cornel Șomâcu -, Gheorghe Magheru a reușit să se remarce ca un ofițer destoinic, dar a salvat și orașele Târgu-Jiu și Craiova de posibila ocupație otomană cu toate problemele pe care le-ar

fi putut ridica. Fără victoria lui Gheorghe Magheru de la Șișești, armata rusă ar fi putut pierde războiul din 1828-1829 cu turcii.” (43)

După războiul ruso-turc, din cauza lui Ioan Solomon, Gheorghe Maghieru a părăsit armata și a trecut în magistratură; în anul 1846 a fost numit prefectul județului Romanați de către domnitorul Gheorghe Bibescu. Devenit membru al societății secrete “Frăția”, Gheorghe Magheru s-a implicat activ în cauza revoluției de la 1848, sprijinind Adunarea de la Islaz, acolo unde a fost citită Proclamația de la Craiova.

Dușmănia dintre Gheorghe Magheru și Ioan Solomon s-a reactivat în perioada revoluției de la 1848, când primul a devenit unul dintre stâlpii revoluției pașoptiste, iar al doilea a devenit unul dintre stâlpii contrarevoluției. La un moment dat, colonelul Ioan Solomon a încercat să suprimă revoluția de la 1848, încercând să spargă ușa încăperii în care se baricadasă Gheorghe Magheru, dar complotul a eșuat.

În timpul guvernului provizoriu, Gheorghe Magheru a devenit ministru de finanțe, organizând totodată trupele neregulate ce sprijineau revoluția. Lui Gheorghe Magheru îi aparține o vorbă spusă în momente de grea cumpănă, anume după căderea guvernului revoluționar de la 1848, din care făcea parte ca ministru de finanțe: “Eu, fraților, sunt român și, ca român, mă simt ferice de a muri pentru țara mea.” (43)

La începutul anului 1849, Gheorghe Magheru a fost nevoit să se refugieze la Viena, de unde a revenit în anul 1857, când a devenit membru al Adunării ad-hoc din Valahia, făcând parte din Adunarea Electivă care, la 24 ianuarie 1859, l-a ales domnitor pe Alexandru Ioan Cuza.

Gheorghe Magheru a devenit ulterior membru PNL, iar în anul 1886 a devenit Președintele Adunării Deputaților. A murit pe 23 martie 1880.

PRECISTA OT DUD

✿ A treia întemeiere a Craiovei ✿

În jurul anului 1750, la o aruncătură de băț de Dealul Sfântul Dumitru, se afla o livadă destul de întinsă, denumită se pare “Dealul Livezii”, care era proprietatea unui boier de vază în acele vremuri, pe nume Constantin Găianu. Undeva pe cuprinsul livezii străjuia de multe sute de ani un dud falnic.

Într-o după-amiază însorită, un negustor evreu nu prea bogat dar dornic mereu de câte un chilipir, ce locuia în târgul Craiovei de ceva vreme, se plimba agale prin întinsa livadă a boierului Găianu. La un moment dat, ostenit, negustorul evreu s-a așezat la umbra dudului pentru a se odihni. Privirea i-a fost atrasă destul de repede de o sclipire caldă ce era filtrată de frunzișul bogat al dudului. Cățărându-se în dud pentru a privi mai de aproape de unde provenea strălucirea, negustorul evreu a avut surpriza de a descoperi o icoană care o înfățișa pe Maica Domnului cu Pruncul.

Surprins din cale afară, cu gândul la o afacere profitabilă, negustorul evreu a luat icoana și a dus-o acasă, ascunzând-o în podul casei. După ce a așteptat trei zile, așa cum cerea cutuma nescrisă, pentru a vedea dacă cineva îi reclamă pierderea sau furtul, negustorul a decis să dea sfoară în târg că are un odor prețios de vânzare.

Când a apărut primul amator, negustorul s-a dus glont acasă pentru a aduce icoana, dar a avut surpriza să constate că aceasta dispăruse. Evident, negustorul s-a gândit că i-a furat-o cineva din pod, astfel că a trebuit să se consoleze cu gândul că a pierdut-o pe vecie. Într-una din zilele următoare, spre finele unei alte zile ostenitoare, același negustor evreu s-a gândit că n-ar strica o binemeritată odihnă sub același dud din Dealul Livezii. Nici nu a apucat negustorul evreu să se așeze la umbra dudului, că a observat iarăși strălucirea caldă ce răzbătea din frunziș. S-a urcat repede în dud și a găsit, la fel ca prima oară, icoana prinsă între două crengi mai groase.

Negustorul evreu, parcă pentru a nu-și dezminți etnia, a luat iarăși icoana și a dus-o acasă, cu același gând de înavuțire rapidă. Dar când a vrut să o vândă din nou, de data aceasta unui hangiu, a descoperit că icoana a dispărut iarăși. Atunci i-a mărturisit hangiuului, cu glasul tremurând de emoție, întreaga poveste. Acesta a transmis-o mai departe, astfel că în scurt timp însuși boierul Constantin Găianu, care avea în proprietate livada, urmat de o mare mulțime de oameni, a pornit spre locul cu pricina; ajunși în fața dudului, toți au avut surpriza să descopere că icoana îi aștepta.

Fiind proprietarul de drept al locului unde fusese descoperită icoana, boierul Găianu s-a jurat în fața mulțimii că pe locul dudului va construi o biserică, în care va așeza icoana. Zis și făcut. Boierul Găianu, care îndeplinea pe atunci demnitatea de culcer, a dat poruncă să se taie dudul, iar din lemnul lui s-a construit o bisericuță din lemn. Ulterior, biserica a fost denumită “Precista ot Dud”.

Cu timpul, bisericuța din lemn s-a șubrezit, astfel că a apărut necesitatea construirii unei biserici trainice, din zid, care să adăpostească prețioasa icoană. În acest scop, nepotul ctitorului Constantin Găianu, culcerul Chiriac Găianu a cerut sprijinul unui negustor bogat pe nume Hagi Gheorghe Ion și

unui boier pe nume Constantin Fotescu pentru a construi o biserică trainică din zid. Aceștia au zidit biserica și au împodobit-o cu odoarele necesare. Dacă bisericuța din lemn a fost construit cu aproximație între anii 1750-1756, biserica din zid a fost ridicată de Chiriac Găianu, Hagi Gheorghe Ion și Constantin Fotescu în anul 1766.

Nu după mult timp, craiovenii și-au dat seama că icoana Precista ot Dud este făcătoare de minuni, vindecând boli incurabile sau grave, astfel că numărul celor ce au cerut ajutorul Madonei ot Dud a crescut pe zi pe trece.

În scurt timp, faima icoanei a depășit granițele Craiovei și ale Olteniei. Astfel s-a făcut ca în anul 1778, un argintar din Sibiu, căruia Madona ot Dud i-a vindecat fiica aflată pe patul de moarte, a dăruit o prețioasă ferecătură de argint, în care icoana este învelită și astăzi; tot el a făcut ușița situată în partea de jos a icoanei, pentru ca orice credincios să poată săruta poalele pictate ale Madonei din Dud. Din acel moment s-a încetățenit obiceiul ca, înainte de a se înfățișa în fața icoanei și a cere ajutorul Madonei din Dud, cei gravi bolnavi să meargă mai întâi la un argintar unde să-și facă o copie din argint ori din aur a părții vătămate a corpului, iar după vindecare să doneze artefactul bisericii.

Din vânzarea artefactelor din argint sau chiar din aur, biserica Madona din Dud s-a extins considerabil, astfel că începând cu anul 1792 a fost înființată una din cele mai mari fundații caritabile din țară, fundația “Așezământul Maica Domnului Dudu”, care mai bine de două sute de ani a desfășurat o vastă operă de caritate.

Dintre marile opere de caritate ale “Așezământului Maica Domnului Dudu” trebuie menționate înființarea Școlii Madona Dudu pe locul unde astăzi se află Muzeul Olteniei, ridicarea primului spital de boli nervoase din țară, denumit “Ospiciul Madona”, susținerea Războiului de independență

din 1877/1878 prin alocarea sumei necesare cumpărării a cinci mii de arme și a sumei necesare funcționării spitalelor de campanie de pe aliniamentul Dunării, construirea în anul 1891 a unui arhondac (han) cu scopul de a găzdui gratuit timp de trei zile orice călător ce tranzita Craiova (amplasat pe locul Hotelului Minerva de mai târziu); de asemenea, fundația a acordat în mod constant burse elevilor craioveni fără posibilități materiale dar cu minți sclipitoare. (25)

Icoana Precista ot Dud a rezistat tuturor vicisitudinilor de-a lungul secolelor: în anul 1801 a rezistat incendiului provocat de hoardele turcești care au incendiat trei sferturi din Craiova, fiind singurul odor găsit intact printre dărămăturile carbonizate, iar în anul 1840 a rezistat fără nici o zgârietură cutremurului devastator ce a afectat mai toată Valahia.

După cum afirmă preotul Petre Mocanu, “Maica Domnului a răspuns grabnic tuturor celor care soseau aici “cu teamă și iubire de Dumnezeu, cu multă smerenie și recunoașterea păcatelor. Fiecare a primit ce i se cuvenea, după măsura credinței sale, dar toți s-au întors la casele lor alinați și îmbunătățiți”. În 1992, mai afirmă autorul citat, “un grup de cercetători germani de la un institut din Bonn a vizitat parohia noastră. Specialiștii germani dispuneau de un echipament tehnologic foarte modern, de măsurare a câmpurilor electromagnetice, pe care îl mai folosiseră și la cercetarea altor icoane din spațiul ortodox răsăritean. În momentul în care au făcut aceeași măsurătoare, indicatoarele electronice ale aparatelor au arătat un punct energetic maxim, fapt ce i-a emoționat profund. Eram de față și mi-au mărturisit, cu mare tulburare, că n-au mai întâlnit niciodată, în lungile lor călătorii, o astfel de icoană, în jurul căreia - o dovedeau chiar aparatele lor! - exista un câmp magnetic atât de puternic, semn că odorul din sfânta biserică iradiază, în

chip nevăzut, o uriașă energie necunoscută. Mi-am spus atunci, în sinea mea: “Iată cum lucrează Duhul Sfânt, chiar și în zilele noastre! Ce dovezi să-i mai cerem Celui de Sus ? N-am să uit acea întâmplare cât voi mai avea de trăit !” - afirmă preotul Petre Mocanu (35)

Aflat în fața icoanei Precista ot Dud, în nădejdea de a fi ascultat de Maica Domnului Iisus Hristos, orice credincios trebuie să rostească o rugăciune specială: *“O, Prea Sfântă de Dumnezeu Născătoare, Ceea ce ești mai presus decât heruvimii și mai cinstită decât serafimii, Fecioară de Dumnezeu aleasă, lumina tuturor celor necăjiți, dă-ne mângâiere celor ce suntem în supărări că, afară de Tine altă scăpare și ajutor nu avem. Tu ești Maica milostivirii noastre și ca Maica lui Dumnezeu, stând înaintea Prestolului Prea Sfintei Treimi, poți să ne ajuți nouă, că nimeni din cei ce se roagă Ție nu este rușinat. Primește această rugăciune a noastră și ne izbăvește pe noi din toate necazurile, nevoile și supărările, împacă viața noastră cu Sfânta Ta Biserică a Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, înrădăcinează în sufletele noastre toată dragostea și iubirea unuia față de celălalt și nu socoti iscodirile și uneltirile diavolești care sunt făcute asupra noastră de văzuți și nevăzuți vrăjmași, ci degrabă fă-i plecați de la făptura Ta din inimă, din toate mădularele robilor Țăi. Și precum Fiul Țău a cercetat pe Avimelec la via Agripinei, cercetează-ne și pre noi, și ne trimite din Înălțimea Sfântului Țău lăcaș înger tare, înger păzitor și ne dăruiește liniște sufletească și trupească, înțelegere și unire în casele noastre, mergere de bine și întru toate bunășporire, ferește-ne pe noi de toată reaua întâmplare. Auzi-ne și acum în ziua necazului nostru, pe noi cei ce cădem înaintea icoanei Tale și cu lacrimi ne rugăm Ție. Alungă de la noi toate necazurile și nevoile ce vin asupra noastră întru această vremelnică viață și prin*

atotputernica Ta mijlocire, nu ne lipsi pe noi nici de veșnica și nesfârșita bucurie, întru Împărăția Fiului Tău și Dumnezeului nostru. Amin.” (25)

De-a lungul întregii sale istorii, Icoana Precista ot Dud a devenit nu numai ocrotitoarea credincioșilor care s-au înfățișat în fața sa pentru a cere ajutorul Maicii Domnului, ci și a locului - a întregului oraș Craiova. Din anul 1750 și până în prezent Craiova s-a aflat sub aripa protectoare a Precistei din Dud. De aceea, nu trebuie considerată o exagerare afirmația că prin descoperirea icoanei precista ot Dud, în anul 1750, Craiova a cunoscut a treia întemeiere (prima întemeiere a avut loc pe timpul pelenilor, iar a doua pe timpul kraiului Iova).

☞ Temelie de isnoavă: moșie din strămoșie ☞

Anul 1750 a reprezentat un an de cotitură, fiind anul celei de-a treia reîntemeieri a orașului Craiova - de data aceasta sub auspiciile Precistei din Dud, fiind vorba așadar despre o reîntemeiere de ordin mistic, după o lungă perioadă de haos social, politic și economic.

Fără această reîntemeiere, doar cu patru mii de locuitori, Craiova s-ar fi scufundat în uitare, precum alte orașe sau târguri importante, precum Târgul de Floci.

Urmarea acestei reîntemeieri de ordin mistic a constat într-o reordonare benefică a vieții sociale, economice, politice, administrative și edilitare a orașului, care s-a concretizat prin repopulare treptată, prin dezvoltarea mahalalelor existente și apariția altora noi, precum și prin construirea unor biserici noi ori prin reconstruirea, uneori din temelii, a celor vechi.

Cea mai importantă biserică ortodoxă din Craiova, construită încă de pe timpul Kraiului Iova, a fost, fără nici o

îndoială, Biserica Sfântul Dumitru (Hramul Sfântul Dumitru Purtătorul de Mir). Edificiul Bisericii Sfântul Dumitru a cunoscut mai multe perioade succesive de înflorire, de deteriorare și de reconstruire. Așa cum indică site-ul oficial al bisericii, cercetările arheologice din anul 1888 au evidențiat faptul că prima întocmire datează din secolele IX-XII, așadar din perioada preconizată în această carte că ar fi trăit Kraiul Iova. Dat fiind faptul că s-a deteriorat în timp, a doua reconstruire a bisericii datează din timpul lui Mircea Cel Bătrân. Istoricul P. Constantinescu-Iași afirma în acest sens că Mircea Cel Bătrân a construit biserica după bătălia de la Rovine, din anul 1395. A treia reconstruire a bisericii pare să-l fi avut drept autor pe unul dintre boierii Craiovești, Banul Barbu, în anul 1486, motiv pentru care a fost denumită “Biserica Băneasa”. Următoarea reconstruire din temelii a bisericii Sfântul Dumitru datează din timpul voievodului Matei Basarab, din anul 1651.

Însoțindu-l pe Patriarhul Macarie al Antiohiei în vizita sa în Țările Române dintre anii 1653-1654, diaconul și cronicarul Paul de Alep afirma următoarele: “Am fost întâmpinați la intrarea în Craiova de banul Olteniei, boieri și popor. Aceștia ne-au condus în biserica cea mare, de piatră, zidită de ultimul Matei Vodă, cu hramul “Sfântul Dumitru”, care seamănă întocmai cu biserica din Curte (Curtea domnească din Târgoviște), fiind ridicată pe patru stâlpi înalți și având un aspect luminos și încântător”. Lucrările de reconstrucție au durat trei ani, între 1651 – 1653. (24)

Este interesant în acest context de menționat textul pisaniei, reprodus de istoricul Vladimir Roșulescu: “În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, întru Sfânta Troiță și întru Dumnezeu vă veacăi amin. Cu puterea milostivului Dumnezeu ziditu-sau această sfântă biserică și s-au făcut din temelie de iznoavă pre hram lui Sfântăi Dimitrie

mirotocivago, creștin și prea luminat Io Matei Basarab voevod Domn Țării Românești i gospodjea ego Elina...pentru Craiova fostau moșie den strămoșie a Măriei sale ...văleat 7160 și au fost ispravnic Danciul Părăineanu ot Mille(ști).” (36)

Expresia “**temelie de iznoavă**” a fost interpretată de istoricul Bogdan Petriceicu Hașdeu ca însemnând reclădire din temelie, iar expresia “**Craiova fostau moșie din strămoșie**” indică, pe de-o parte, vechimea foarte mare a acestei moșii, iar de cealaltă parte indică faptul că moșia a fost deținută de strămoșii lui Matei Basarab, care n-au fost alții decât boierii Craiovești sau, eventual, o ramură a acestora care s-a aliat matrimonial cu Basarabii.

Deși pe timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu Biserica Sfântul Dumitru a fost restaurată parțial, în cea de-a doua jumătate a secolului al optsprezecelea și-a pierdut rolul deținut anterior, locul ei fiind luat de biserica Madona Dudu.

Cutremurele care au zguduit Craiova în prima jumătate a secolului al nouăsprezecelea au afectat major biserica Sfântul Dumitru, care în cele din urmă a devenit o ruină. De altfel, în anul 1849 biserica a fost închisă, situație care s-a menținut până în anul 1889, când a fost dărâmată complet și refăcută din temelie de către arhitectul francez Andre Lecomte de Nouy, cu sprijinul Regelui Carol I și al reginei Elisabeta. “Sfințirea a avut loc la 16 octombrie 1893, cu fast deosebit, sub păstoria Episcopului Bartolomeu al Râmnicului-Noul Severin.” (10)

O altă biserică care a străjuit Craiova o lungă perioadă de timp, a fost cea a mănăstirii Cosuna, de la Bucovăț (denumită astăzi Bucovățul Vechi, pentru a fi deosebită de cea construită ulterior în aceeași locație, care a fost denumită Bucovățul Nou). De fapt, biserica mănăstirii Cosuna a fost construită foarte aproape de locul în care, în antichitate, a

existat castrul Pelendava, fiind ridicată chiar cu pietre ce au aparținut acestuia. Cronicarul Dionisie Eclesiarhul afirmă că biserica inițială a fost construită pe timpul primilor Basarabi, fiind ulterior reparată de Basarab Cel Tânăr (1477-1482) și de Neagoe Basarab (1512-1521). Deși a suferit stricăciuni serioase între anii 1508-1509, în perioada conflictului dintre voievodul Mihnea cel Rău și boierii Craiovești, biserica a fost reparată de mai multe ori în secolele ce au urmat. În anul 1583, biserica Cosuna a fost închinată Mănăstirii Varlaam de la Meteora, Grecia, fiind condusă o lungă perioadă de timp de călugări greci. După cutremurul din 1838, biserica Cosuna a ajuns o ruină, fiind părăsită pentru câțiva ani. În anul 1873 biserica Cosuna a fost reamenajată, devenind biserică parohială. Nu pentru mult timp însă, dat fiind faptul că în anul 1896 a devenit iarăși ruină. Lucrări de reamenajare au avut loc, succesiv, de-a lungul secolului al XX-lea.

Tot de-a lungul secolului al XVIII-lea au fost construite ori au fost reamenajate alte importante locașe de cult, dintre care trebuie amintite Biserica Tuturor Sfinților, ctitorită în anul 1700, Biserica Sfântul Ilie, ctitoria Vornicului Ilie Otetelișanu și a altor negustori bogați din anul 1720, Biserica Sfântul Gheorghe (Vechi), ctitorită în anul 1730, Biserica Obedeanu, ctitorită în anul 1747, Biserica Mântuleasa ctitorită în anul 1786, Biserica Sfântul Nicolae, ctitorită în anul 1794.

Toate aceste biserici au fost, inițial, biserici parohiale ale mahalalelor care s-au extins pe teritoriul Craiovei, plecând de la punctul central al orașului care a fost întotdeauna situat în zona Dealul Sfântul Dumitru, Piața Veche și Casa Băniei. Mahalalele s-au constituit încetul cu încetul de-a lungul unei perioade destul de îndelungate de timp. De fapt, mahalalele au început să se formeze pe timpul Kraiului Iova, extinzându-se în perioadele de avânt

economic și micșorându-se în perioadele de recesiune economică ori în perioadele conflictelor militare. Craiova a fost în primul rând un târg important, astfel că majoritatea locuitorilor erau fie meșteșugari și negustori, fie mici boieri, care nu locuiau în mod permanent pe teritoriul orașului. În perioadele în care se țineau târguri săptămânale sau sezoniere, orașul se popula subit.

După ce pe timpul lui Mihai Viteazul, așa cum remarcă cronicarul Baltazar Walter, Craiova era un oraș “împoporat” și bogat, un secol și jumătate mai târziu situația s-a agravat, astfel că numărul locuitorilor nu depășea 4000. Situația s-a ameliorat însă la finele secolului al optsprezecelea și începutul secolului al nouăsprezecelea, astfel că în jurul anului 1810 numărul locuitorilor stabili s-a dublat, pentru ca, mai apoi, în jurul anului 1821, numărul acestora să ajungă la aproximativ 9000. După cum afirmă istoricul Alex Mihai Stoenescu, Craiova era în anul 1822 “un târg cu 9 000 de locuitori români, greci și bulgari, clădit pe o înălțime de pe malul stâng al Jiului; avea 13 biserici și mănăstiri și un palat pentru caimacamul principelui; comerțul era în floare practicat de mulți negustori. După Pacea de la Adrianopol din 1829, când comerțul românesc pe Dunăre devine liber și se deschide drumul comercial București - Pitești - Slatina - Craiova - Orșova, Craiova se extinde, își crește substanțial populația și ajunge a fi al doilea oraș al țării.” (5)

În anul 1835, populația ajunge la aproximativ 16000 locuitori. Astfel, catagrafia din anul 1835 menționa existența a 1653 de familii “creștini i dajnici”, adică botezați creștini și plătitori de taxe. La aceștia trebuiau adăugați străinii, necreștinii, neplătitorii de taxe (care nu erau puțini) și slugile, care nu erau puse la socoteală. În total, numărul populației Craiovei număra în jur de 16000 de locuitori, care locuiau în 27 de mahalale principale.

Prima enumerare a mahalalelor datează din anul 1835 sub denumirea: “Catagrafia plășii orașului Craiovei, capitala județului Doljiu, arătând mahalalele, numele moșiilor, bisericile cu hramul lor, preoți, diaconi și țârcovnici”, fiind publicată în Arhivele Olteniei Nr. 53/1931. După cum menționează istoricul Vladimir Roșulescu într-un articol ce tratează acest subiect, catagrafia din anul 1835 prezintă 27 de mahalale, dintre care cele mai importante erau Mahalaua Obedeanu - moșie domnească, care avea 30 de familii, dezvoltată în jurul bisericii “Sfinții Impărați”; Mahalaua Oota, tot moșie domnească care avea 49 de familii, dezvoltată în jurul bisericii bisericii “Adormirea Maicii Domnului”; Mahalaua Sf. Dumitru care avea 93 de familii, dezvoltată în jurul bisericii “Sfântul Dimitrie”; Mahalaua lui Fir care avea 93 de familii, dezvoltată în jurul bisericii “Sfinții Ierarhi”; Mahalaua Târgul de afară care avea 85 de familii, dezvoltată în jurul bisericii “Toți Sfinții”; Mahalaua Sf. Gheorghe Vechi care avea 100 de familii; Mahalaua Valea Vlăiciei care avea 40 de familii, dezvoltată în jurul bisericii “Sfântul Spiridon”; Mahalaua Craiovița care avea 70 de familii, dezvoltată în jurul bisericii bisericii “Sfântul Nicolae”; Mahalaua Ungurenilor care avea 136 de familii, dezvoltată în jurul bisericii “Sfântul Nicolae”; Mahalaua Belivacă care avea 30 de familii, dezvoltată în jurul bisericii bisericii “Sfântul Nicolae”; Mahalaua Podbanița care avea 16 familii, dezvoltată în jurul bisericii “Schimbarea la față” (Podbanița era vechea denumire a mahalalei Sineasca; denumirea provine de la Bălașa Sineasca, care în anul 1870 a donat locul pe care s-a format ulterior cimitirul cu același nume); Mahalaua Dud care avea 25 de familii, dezvoltată în jurul bisericii Adormirea “Maicii Domnului”; Mahalaua Piscupia (Episcopia) care avea 46 de familii strănse în jurul bisericii Sfântul Nicolae.” (36).

Toate mahalale s-au format, așa cum a fost menționat, într-o perioadă ceva mai lungă de timp, enumerarea categoriei din anul 1835 nefăcând altceva decât să le constate existența.

☞ Dealul celor șapte izvoare ☞

De-a lungul secolelor al optsprezecelea și al nouăsprezecelea, Craiova a avut aspectul unui târg sau mai degrabă al unui bazar mai întins.

Magazinele importante erau dispuse în centru, adică în jurul Dealului Sfântul Dumitru, iar spre periferie se rânduiau, fără o sistematizare riguroasă, mahalalele. Fiecare mahala avea, așa cum, a fost menționat, propria sa biserică parohială.

În anul 1780 existau 46 de biserici, dintre care 33 din cărămidă și cinci mănăstiri. În 1835 mai existau doar 27 de biserici; numărul bisericilor a scăzut datorită cutremurelor ce se produsese între timp (cel din 1790 fiind cel mai puternic), incendiilor, precarității materialelor de construcție sau lipsei de bani pentru întreținere. Bisericile erau de obicei proprietatea unei familii boierești de vază sau chiar a întregii colectivități ce locuia în mahalaua respectivă.

Numele mahalalei a fost inițial acordat după numele moșiei inițiale ori după numele întemeietorului acesteia (în cazul în care numele întemeietorului nu corespundea cu cel al moșiei); ulterior, mahalalele au fost denumite după principala îndeletnicire a locuitorilor (cizmari, tăbăcari, pielari etc) sau după hramul bisericilor construite pe teritoriul respectiv. Chiar dacă, inițial, fiecare mahala a fost locuită de o breaslă de meșteșugari ori de negustori (pielari, tăbăcari etc), ulterior, populația a devenit eterogenă. Au făcut excepție doar zonele locuite de țigani; unele dintre aceste zone, mai ales cele din partea de est a orașului, au fost la un

moment dat dezafectate, etnicii țigani alegând în cele din urmă să se așeze în partea de vest a orașului, în apropierea Luncii Jiului.

Cea mai importantă mahala a rămas, de-a lungul istoriei Craiovei, Mahalaua Sfântul Dumitru care era delimitată de două intersecții importante, denumite Răscruciul mic și Răscruciul mare, și de două piețe principale. Cea mai importantă piață era piața Elca, denumită astăzi “Piața veche”, care este situată vis-a vis de biserica Sfântul Dumitru. Între cele două “răscruciuri” (intersecții) se rânduiau mai multe străzi pline de prăvălii. Cele mai importante erau “Ulița principală” (ce urma traseul Străzilor Madona Dudu - Lipsani - România Muncitoare) și “Ulița Mare” (Strada Unirii de astăzi). Mărfurile de lux se găseau aproape de centrul Sfântul Dumitru, în Piața Veche, pe strada Lipsani și pe strada Madona Dudu. (36)

Cel mai mare han al Craiovei era Hanul Hurezului, care fusese construit în jurul anului 1700. Hanul Hurezului a fost o perioadă destul de lungă de timp centrul principal în jurul căruia a pulsat viața social-economică a orașului. De-a lungul secolului al optzecelea, Hanul Hurezului, care se afla între biserica Sfântul Dumitru, Casa Băniei și Fântâna Purcariului, a fost singura clădire fortificată de pe teritoriul Craiovei. De fapt, în interiorul împrejurimilor hanului se afla o cazarmă militară în care erau cantonate milițiile independente ce apărau orașul și o biserică. Biserica Hanului Hurezului a fost ridicată de Ioan, Egumenul Mănăstirii Hurezi, cu sprijinul domnitorului Constantin Brâncoveanu. Biserica a fost reparată de domnitorul Alexandru Ipsilanti în anul 1775, dar a fost distrusă, împreună cu hanul, de turci în prima jumătate a secolului al nouăzecelea; istoricul Vladimir Roșulescu afirmă că în anul 1829 biserica era într-o stare foarte precară. (36)

De-a lungul timpului, în Craiova au funcționat două târguri principale: “Târgul dinlăuntru” și “Târgul din afară”. “Târgul dinlăuntru” era amplasat pe teritoriul actualei suburbii Mofleni, iar “Târgul din afară” era situat în partea de nord a drumului denumit Calea București.

În jurul Dealului Sfântul Dumitru existau șapte izvoare cu apă potabilă, zona fiind cunoscută și sub numele “Dealul celor Șapte Izvoare” sau “Dealul celor șapte Fântâni”. De fapt, apa izvoarelor era colectată în fântâni. Acum există doar un singur izvor, situat lângă Piața Veche. Istoricul Vladimir Roșulescu este de părere că “cele șapte fântâni erau orânduite pe două nivele, patru se aliniau jos și celelalte trei ceva mai sus. Apa de la toate cele șapte izvoare se scurgea spre apus în șleaul cel mare ce venea tocmai din Valea Vlăiciei, șleau ce urma traseul actual al Str. Bibescu. Mai sus de cele șapte izvoare se afla un alt izvor important denumit Izvorul Purcariului, a căruia apă era colectată în Fântâna Purcariului”. În apropierea fântânei Purcariului exista un alt han important al Craiovei, Hanul Poroineanu. (36)

La cumpăna dintre secolul al optsprezecelea și secolul al nouăsprezecelea, densitatea cea mai mare a locuitorilor era în jurul Pieței Elca (Piața Veche). Istoricul Vladimir Roșulescu nota că clădirile Craiovei “aveau o așezare dezordonată în raport cu ulița sau spațiul rezervat comerțului, nerespectând nici un aliniament, nici o ordine. Din dorința de a avea o așezare cât mai centrală, sau mai apropiată de centrul pieții, sau al uliței comerciale, proprietarii își ridicau casele cu prăvălii, strivite unele în altele, folosind orice mică suprafață disponibilă și oricât de îngustă. Înghesuirea caselor se constituia într-un pericol permanent de dezastre prin incendiile care se extindeau rapid.” Până acum o sută cincizeci de ani, Craiova era înconjurată de păduri seculare de stejar și foioase. “În momentele de restriște - afirmă

autorul citat - locuitorii se refugiau să-și salveze viețile și parte din bunuri, prin desișul pădurilor din împrejurimi. În acele păduri întinse până la Dunăre creșteau anual în libertate mii de turme de porci domestici, a căror carne nu interesa pe turcii islamici. Porcii nu necesitau nici o îngrijire. Toamna, oltenii adunau porcii în ogrăzi pentru hrana de iarnă, fără frică că li se va cere vreun bir pe ei și nici că vor fi jefuiți de bandele de soldați turci ce treceau Dunărea.” (36)

O altă mahala, afirmă istoricul Vladimir Roșulescu, a fost Mahalaua Episcopiei, al cărei centru se afla într-o vale, “denumită Valea Vlăiciei, unde se uneau două pâ râuri: un pâ râu venea dinspre răsărit, adică dinspre aliamentul actual al drumului Calea București (între Universitate și Piața Nouă), care se numea pe atunci Valea lui Opincă, iar al doilea pâ râu dinspre nord-est, adică dinspre aliniamentul străzii Ștefan Cel Mare, acolo unde se afla Valea Orbeților”. Pârâul era traversat, la intersecția dintre Calea București și Strada Gării-Carol I (care pe atunci era numit Drumul Ocnii, pentru că ducea spre Ocnele Mari din Jud Vâlcea) de un pod masiv de lemn; un alt pod exista aproape de intersecția dintre Calea București și strada Frații Golești”. (36)

În Craiova existau pe atunci două zone mlăștinoase. Una dintre zonele mlăștinoase, ce forma un fel de heleșteu, era amplasat pe aliniamentul actualei străzi Calea București “fiind formată din apele pârâului ce curge de-a lungul Văii lui Opincă”. Un alt eleșteu se afla în satul Potbanița, care făcea inițial parte din moșia Craioviței. Ulterior, Potbanița a devenit mahala a Craiovei, acolo fiind construită în jurul anului 1800 o biserică din zid: “Biserica ot Potbanița”. În jurul bisericii s-a constituit un cimitir, care însă a fost închis în jurul anului 1870. Datorită închiderii acestui cimitir, autoritățile au avut nevoie de un alt teren care să servească drept cimitir, moment în care văduva unui boier de vază,

Bălașa Sineasca, a dăruit primăriei un teren întins pe care era construită o biserică, situat în partea de nord a orașului; acest cimitir a primit denumirea Sineasca, după numele donatoarei terenului; acest cimitir există și în ziua de astăzi. Biserica Sineasca a fost dărâmată în anul 1937.

Istoricul Vladimir Roșulescu nota că “hotarele dintre proprietăți erau însemnate de pari groși și movile de pământ pe la colțuri. Drumurile prăfoase, sau mocirloase, șerpuiau printre grădinile întinse ca niște moșii intravilane”. Rarefierea proprietăților a împiedicat “trasarea unei rețele de ulițe, precum și amenajarea, mai timpurie, a scurgerilor, a eliminării gunoaielor și de alimentare cu apă”. (36)

În acea perioadă de timp existau opt bariere de intrare în Craiova: Bariera Bucureștiului, Bariera Caracalului, Bariera Calafatului, Bariera Bucovățului, Bariera Brestei, Bariera Severinului, Bariera Amaradiei, Bariera Vâlcii. Barierele erau situate cam în aceleași locuri în care astăzi pătrund pe teritoriul orașului șoselele naționale ce duc în localitățile respective. La barierele de la ieșirile din oraș au fost instalate, încă din anul 1737, primele indicatoare, de forma unor mâini de lemn montate pe stâlpi înalți. (36)

Biserica Gănescului

La mijlocul secolului al optsprezecelea, datorită dezvoltării comerciale a orașului, centrul economic s-a mutat dinspre Dealul Sfântul Dumitru și Piața Elca (Piața Veche) spre zona unde se află astăzi edificiul Univeristății.

La început, între anii 1700-1785, zona ce se întinde de la actualul sediu al Prefecturii spre edificiul Universității s-a numit Mahalaua Berindei; între anii 1785-1810 s-a numit Mahalaua Sfeti Nicolae, iar după anul 1810 s-a numit Mahalaua Gănescului sau Mahalaua Episcopia (Piscupia).

Dezvoltarea întregii zone a pornit de la construirea de către boierul Barbu Gănescu, pe propria sa moșie, între anii 1752-1759, a unei biserici închinată Sfântului Nicolae, motiv pentru care întreaga zonă a primit denumirea Mahalaua Sfeti Nicolae sau Mahalaua Gănescului. Mahalaua Gănescului a primit ulterior numele Mahalaua Episcopia datorită faptului că biserica a devenit între timp mănăstire și metoc al Episcopiei Râmnicului. În jurul bisericii au fost construite mai multe chilii și un gard. În mănăstirea Gănescului a locuit, în ultima parte a vieții sale, cronicarul Dionisie Eceleziarhul, iar după anul 1830 a locuit Vlădica Chesarie (Kesarie), episcop al Râmnicului.

Peste drum de biserică se afla casa impunătoare a boierului Gănescu. “Gănescu biv vel stolnic” a fost un boier nu extrem de bogat, dar care a fost suficient de darnic pentru a ridica o biserică pe moșia sa. După cum menționează istoricul Vladimir Roșulescu, pomelnicul lui Barbu Gănescu biv vel stolnic menționează următoarele: “Acest blagorodnic boier s-au îndemnat în anul 1752, din voia lui Dumnezeu, și au zidit acest sfânt locaș din temelie, împreună cu ajutorul și al altor provoslavnici creștini, înzestrând-o cu odoare și împodobind-o desăvârșit, au făcut și câteva chilii și pivnița și zidul împrejur pe jumătate și au închinat-o să fie metoc Sfintei Episcopii a Râmnicului, spre a sa vecinică pomenire și a nemului său.” (36)

Finalizarea edificiului și utilizarea bisericii cu cele necesare a fost opera nepotului lui Barbu Gănescu pe nume Vlăduț Gănescu. Acesta a decis, în anul 1777 să închine biserica Episcopiei Râmnicului. Ca metoh al Episcopiei Râmnicului, Mănăstirea Gănescului a beneficiat de nenumărate danii de la urmașii lui Barbu Gănescu, precum fiica Stanca sau fratele Petre Gănescu. După cum afirmă Vladimir Roșulescu, “Stanca, fiica dumnealui răposat

Gănescului au dat moșia Mărginenii sud Vâlcea cu via cât au găsit și moara de acolo danie sfântului locaș că au fost partea ei”. Fratele ctitorului, Petre Gănescu, a dat “un clopot, piatra de var și pietrele de la toate ferestrele, cărămida și piole de stâlpul pridvorului.” (36)

După anul 1779, când la Mănăstirea Gănescului și-a stabilit reședința episcopul Khesarie al Râmnicului, aceasta a fost considerată catedrală a orașului Craiova, poziție pe care a deținut-o aproape o sută de ani, până în anul 1864, când, datorită condițiilor economice precare, a devenit biserică de mir. Excepție a făcut perioada 1848-1851, când, datorită situației politice tensionate dintre trupele turcești și cele rusești care ocupaseră orașul, catedrală a devenit biserica Sfântul Ilie.

După cum menționează istoricul Vladimir Roșulescu în studiul citat, există două documente care întăresc rolul de catedrală al bisericii Episcopiei. Unul provine din anul 1846, iar al doilea din anul 1853. “Din cele două documente rezultă că până la secularizare biserica Sfântul Nicolae Gănescu și-a păstrat rolul neoficial de catedrală a Craiovei. Până în 1779 acest rol îl deținuse bătrâna biserică domnească Sfântul Dumitru, iar între 1848-1851, biserica Sfântul Ilie”. (36)

În perioada ei de glorie, Biserica Gănescului, devenită catedrală episcopală, acoperea “o suprafață dreptunghiulară înconjurată de o împrejmuire zidită cu înălțimea de un stângen și un sfert, adică de circa 2,50 metri. Se mai poate deduce că avea o clopotniță, construită de episcopul Chesarie, cu patru clopote (unul dăruit de Petre Gănescu, fratele ctitorului, iar celelalte trei dăruite de episcopul Chesarie). Biserica era împodobită cu zugrăveli ornamentale (pictură în frescă), cu icoane și alte elemente decorative. Biserica avea axa longitudinală paralelă cu Drumul Bucureștilor, viitoarea Str. Justiției.” (36)

După secularizarea din 1864, mănăstirea Gănescului a devenit tribunal și loc de arest preventiv, iar în anul 1884 a fost demolată. După cinci ani, în acel loc a fost ridicat impresionantul edificiu al Palatului de Justiție, devenit ulterior sediul Universității din Craiova.

PROCLAMAȚIA DE LA CRAIOVA, CITITĂ LA ISLAZ

❧ Prima capitală a revoluției de la 1848 ❧

Nu este deloc o greșeală: ceea ce istoriografia a înregistrat sub numele Proclamația de la Islaz (9 iunie 1848) a fost redactată și trebuia să fie citită la Craiova, dar, datorită unor conjuncturi particulare, a fost citită la Islaz.

Contextul general a fost următorul: proiectul revoluției române de la 1848 a fost conceput la Paris de un grup de revoluționari pașoptiști, în frunte cu Nicolae Bălcescu, fiind influențat de proiectul generos al revoluției franceze. La revenirea în țară, principalii exponenți care trebuia să pună în aplicare proiectul revoluției și-au dat seama că nu-l pot implementa la București și, în consecință, au ales o zonă deja antrenată în astfel de operațiuni - Oltenia și, în principal Craiova. Astfel, chiar înainte de începerea revoluției, devenise vital pentru revoluționarii pașoptiști să câștige de partea lor acel segment al populației Craiovei în care încă reverbera chemarea la luptă adresată de Tudor Vladimirescu.

După cum sublinia istoricul Alex Mihai Stoenescu, “starea revoluționară din Craiova și din întreaga Oltenie trebuie să fi fost cunoscută celor inițiați în lupta pentru revoluție și pentru Unire, de vreme ce, la 18 aprilie 1848, Axente Sever îi scria din București lui Simion Bărnuțiu:

“Oare când am fi noi în stare să răsculăm pe români din toate părțile, într-o înțelegere și cu un scop și am putea storcea toate din mână streinilor ? Se aude că oltenii, aici e puterea românilor, ar fi umblând cu căciula într-o ureche și ar fi zicând că acum a venit timpul lor, o să le arate ei peste o lună la ciocoi !” (5)

Înainte de declanșarea procesului revoluționar prin citirea Proclamației de la Islaz în data de 9 iunie 1848, Craiova era deja teatrul unei înfruntări între două “partide”: partida revoluționară pe de-o parte, și partida contrarevoluționară de cealaltă parte. Din partida revoluționară locală făceau parte Gheorghe Magheru, Ștefan Golescu, Marin Petrescu, Eufrosin Potreca, Theodor Aman, Constantin Otetelișteanu, Iancu Obedeau, Grigore Marghiloman etc. Din partida adversă, contrarevoluționară, făceau parte, de asemenea, figuri ilustre ale epocii, precum Iancu Bibescu, Ion Vlădoianu, Barbu Știrbei, Dimitrie Filișeanu și alții.

Deși primul guvern revoluționar în ilegalitate a fost format la Craiova încă din data de 7 iunie 1848, datorită faptului că “reacțiunea” (gruparea contrarevoluționară) era la fel de puternică, capii pașoptiștilor au luat decizia ca Proclamația către țară să fie citită într-o zonă mai sigură. Dat fiind faptul că exista un sprijin puternic în județul Romanați, s-a luat decizia ca reprezentanți ai guvernului provizoriu aflat în ilegalitate să se deplaseze din Craiova în localitatea Islaz, unde să fie citită proclamația.

Această decizie s-a bazat pe faptul că doi membri marcanți ai grupului revoluționar conduceau Județul Romanați: Ioan Maiorescu era prefectul județului, iar căpitanul Nicolae Pleșoianu comanda detașamentul de dorobanți. Fiind sprijiniți din punct de vedere organizatoric de Popa Șapcă, conducătorii pașoptiși au reușit să organizeze

la Islaz o adunare în care să fie citită proclamația. De la Islaz, revoluționarii s-au îndreptat spre Caracal, iar de acolo s-au întors la Craiova.

Istoria adevărată a acelor evenimente - afirmă istoricul Alex Mihai Stoenescu - “poate fi găsită în rapoartele și în memoriile ofițerilor implicați. Căpitanul Pleșoianu a fost cel care s-a întâlnit în secret cu Nicolae Bălcescu și cu Golescu Arăpila la venirea acestora de la Paris. Planul era de ocupare a Craiovei, astfel încât întreaga Oltenie va fi cucerită de partea revoluției, determinându-se o mișcare în București.” Dar socotelile de acasă nu prea se potrivesc cu cele din târg, astfel că, după cum afirmă același istoric, “în celebra zi de 9 iunie 1848, la Islaz nu au venit decât subunitățile lui Pleșoianu, Tell și Magheru, cărora li s-au asociat... 10 țărani. “În aceste condiții, Pleșoianu apelează la preotul Șapcă din Celei, cu care era prieten și căruia îi cere să încerce el adunarea oamenilor din satul său. Conform informațiilor date de Pleșoianu și confirmate de un alt ofițer implicat în acțiune, A. Christofi, la Islaz nu a avut loc decât ceremonia sfințirii steagurilor în prezența trupelor fidele și a unui grup de 10 voluntari greci.” (5)

Pe drumul de la Caracal la Craiova revoluționarii s-au mai înmulțit; astfel, la Craiova au ajuns în jur de o mie de revoluționari, în fruntea cărora se aflau Gheorghe Magheru, Christian Tell, Nicolae Pleșoianu și Popa Șapcă. Comitetul de întâmpinare din Craiova era compus din Ion Heliade Rădulescu, Ioan Maiorescu și Ștefan Golescu. Primul a citit în fața craiovenilor, adunați în număr mare, Proclamația, în timp ce Ioan Maiorescu, cățarat într-un pom, o repeta mulțimii, pentru a fi auzită de toți.

Craiova a devenit așadar prima capitală a revoluției de la 1848, dar și sediul primului guvern provizoriu aflat în ilegalitate. În ciuda unor reacții destul de dure ale partidei

contrarevoluționare, datorate în special prefectului județului, Iancu Bibescu, care era fratele domnitorului Gheorghe Bibescu, dar și comandantului detașamentului de dorobanți condus de colonelul Ion Vlădoianu, în Craiova nu s-a produs vărsare de sânge.

Un eveniment memorabil s-a petrecut la data de 14 iunie 1848, când revoluționarii au adoptat ca steag național tricolorul; primul steag tricolor, cel care a fost purtat de Popa Șapcă la Islaz, a fost cusut cu mâna de o fecioară, Maria Alexandrina, copila lui Gheorghe Magheru, în amintirea steagului lui Tudor Vladimirescu.

În a doua jumătate a lunii iunie 1848, sub protecția dorobanților lui Nicolae Pleșoianu, guvernul provizoriu a plecat din Craiova la București. Luând la cunoștință de starea de fapt imprimată de revoluționari, domnitorul Gheorghe Bibescu a semnat textul Proclamației, care a devenit pentru scurt timp noua “Constituțiune” a țării, a recunoscut noul guvern, apoi a abdicat și s-a refugiat la Brașov. Noul guvern, condus de mitropolitul Neofit, îi avea în componere pe Ion Heliade Rădulescu, Nicolae Golescu, Ștefan Golescu, Gheorghe Magheru, Nicolae Bălcescu, Christian Tell, C. A. Rosetti, Ion C. Brătianu etc. Noul guvern a rezistat doar trei luni, astfel că nu a fost capabil să implementeze nici un punct al programului politic ambițios derivat din Proclamația citită la Islaz. Totul s-a blocat în momentul în care a fost luată în considerare problema împrumutării țăranilor. Marii boieri au intervenit de fiecare dată, împiedicând procesul.

Deși a fost sprijinită din Oltenia de-a lungul lunii septembrie prin masive manifestații ce adunau uneori până la 10000 de oameni, revoluția pașoptistă a eșuat la București în mod lamentabil, mulți revoluționari fiind arestați, iar restul au plecat în exil.

Eșecul lamentabil al revoluției din București a avut mai multe cauze. Printre acestea, la loc de frunte, se numără incapacitatea revoluționarilor pașoptiști de a atrage oameni. Sau, pentru a folosi expresia folosită de istoricul Alex Mihai Stoenescu, revoluționarii din București, majoritatea școliți la Paris, adevărați domnișori de școală nouă, “greșiseră revoluția” !. “În timp ce la Paris avusese loc o revoluție burgheză - scrie autorul citat -, condusă de lideri socialiști care reușiseră să scoată pe străzi muncitorimea și burghezia, în România aceste clase nu existau decât în forme incipiente urbane, motiv pentru care ceea ce putea duce la succes acțiunea era doar o răscoală. Pentru asta era nevoie de un mesaj simplu și popular, de lideri țărani sau apropiați de țărani (cum au fost Tudor Vladimirescu și Avram Iancu) și de reforme rurale imediate.” (5)

Din păcate, Oltenia nu a fost cu adevărat cooptată de pașoptiști în procesul revoluționar de la București, deși era singura provincie capabilă să înfrunte provocările contrarevoluționarilor și să mențină vie flacăra revoluției. “Exista - afirmă istoricul Alex Mihai Stoenescu - un loc unde se găseau și arme, și oameni - destul de mulți - hotărâți să lupte. Pregătirea lor militară nu era completă, în schimb aveau tradiție, ierarhii militare precise și conducători încercați. Acest loc era Oltenia.” (5)

De comun acord, în lunile septembrie-octombrie, Rusia Țaristă și Înalta Poartă au decis să înăbușe revoluția, astfel că au pătruns simultan în Valahia și Moldova: rușii dinspre nord și turcii dinspre sud, astfel că au împărțit țara în două. Singurul oraș unde trupele de ocupație turcești au fost întâmpinate cu ostilitate vădită, adică cu puști, pistoale și arme albe, a fost Craiova. Astfel, la sfârșitul lunii noiembrie 1848, prima divizie otomană, formată din aproximativ 10000 de ostași, condusă de de Hassan Pașa, a fost uimită să

constate că este așteptată la intrarea în Craiova de o mulțime furioasă, astfel că nu mai știa cu cine să se înțeleagă: cu revoluționarii ori cu partida contrarevoluționarilor. Cele câteva luni cât a stat în Craiova, armata turcească a dat însă dovadă de tact, evitând orice arestare, în ciuda pretențiilor partidei reacționare. Liderii locali ai revoluției au ales, pentru a nu fi arestați, să plece în exil; așa au procedat Gheorghe Magheru și Nicolae Pleșioanu care, cu sprijinul tacit al armatei turcești, au plecat în exil la Vidin și apoi la Paris.

Aceeași politică a plecării în exil a indezirabililor a fost aplicată și după plecarea armatei turcești, pe timpul noului domnitor, Barbu Știrbei (1849-1854/1855-1856), originar din Craiova. Doar cei care nu doreau să plece în exil erau arestați. În 1854, Barbu Știrbei pleacă, la rândul său, în exil la Viena, revenind un an mai târziu, sub protectorat austriac.

Protectoratul austriac s-a concretizat în Craiova prin instalarea unei cazarme, spre furia aproape spontană a localnicilor care nu uitaseră precedenta ocupare a Olteniei de către Imperiul Habsburgic. Momentul de apogeu al relațiilor tensionate olteano-austriece s-a produs la începutul anului 1855, când un soldat austriac a ucis un localnic. Imediat au avut loc proteste de masă și ciocniri violente între localnici și soldații austrieci, în care și-au pierdut viața mai mulți manifestați. Dezlănțuiți, în ziua următoare, localnicii au reușit să captureze vreo douăzeci de soldați austrieci pe care i-au spânzurat ca represalii. În urma acestor evenimente, detașamentul de soldați austrieci s-a retras din Craiova.

Concomitent cu plecarea austrieșilor, domnitorul craiovean Barbu Știrbei a abdicat în anul 1856. Deși era un conservator, Barbu Știrbei a rămas în istorie ca un reformator și ca un militant în favoarea unirii Țării Românești cu Moldova. După abdicare, Barbu Știrbei s-a retras la Paris, unde a continuată să militeze pentru unirea principatelor,

intervenind prin nenumărate demersuri pe lângă cancelariile Marilor Puteri. Cât a fost domnitor, Barbu Știrbei a încercat să sprijine Craiova pe toate planurile; el a făcut chiar o vizită importantă în Craiova, ocazie cu care a căutat să restabilească ordinea și să dezvolte orașul. După cum sublinia istoricul Alex Mihai Stoenescu, sub auspiciile domniei lui Barbu Știrbei, “Craiova se înscrie într-un proces accelerat de urbanizare, cu toate că mult timp orașul va avea aspectul unei adunări de târguri, în care se dezvoltă meșteșugăria și atelierile. Majoritatea populației orașului locuia în mahalale, legate de centrul orașului prin drumuri radiale, iar în zona centrală, pavată începând cu 1835, s-au construit clădiri noi, administrative și civile.” (5)

În perioada revoluției pașoptiste, Craiova a devenit al doilea oraș al Țării Românești, cu aproximativ 25000 de locuitori, după București. În Craiova existau “4633 clădiri, dintre care 3220 case, 26 biserici, 11 școli, 60 fabrici-ateliere. Existau și aproximativ 90 de stabilimente cu caracter industrial, dintre care: 12 mori, 3 fabrici de bere, 2 fabrici de gaz și ulei, 4 tăbăcării, 2 tipografii. Era deja în uz iluminatul public cu lămpi cu petrol.” (1)

❧ Hora Unirii la Craiova ❧

Pe plan internațional, epoca premergătoare unirii Țării Românești cu Moldova a fost dominată de Conferința de pace de la Paris din anul 1856.

Prin acordurile stipulate de Tratatul de pace se îndepărta protectoratul Imperiului Țarist și se inaugura protectoratul marilor puteri occidentale, concomitent cu menținerea suzeranității otomane. Tot la Paris s-a stabilit înființarea unor “adunări ad-hoc”, care să stabilească organizarea politică și administrativă.

În acest context s-a intensificat lupta politică dintre cele două mari partide: Partida Națională și Partida Independentistă. Partida Națională, unionistă, milita pentru unirea Țării Românești cu Moldova, iar Partida Independentistă milita pentru păstrarea independenței Țării Românești.

Precum la nivelul general al celor două principate, și la Craiova s-au afirmat pe scena politică cele două mari partide. Din Partida Națională craioveană făceau parte mai vechii luptători Gheorghe Magheru, devenit deja erou al Olteniei, Nicolae Pleșoianu care s-a întors din exil în anul 1857 și care a fost primit cu mare entuzism de craioveni, Gheorghe Chițu care condusese pe timpul revoluției de la 1848 detașamentul de apărare al Craiovei, Petru Cernătescu, Popa Șapcă, pictorul Theodor Aman, Grigore Lăceanu. Din Partida Independentistă făceau parte boierii conservatori, precum Iancu Bibescu, Gheorghe Bibescu (fost domnitor al Țării Românești), Nicolae Mihail, care considerau că sunt singurii care pot conduce țara.

În octombrie 1857 s-au deschis efectiv cele două adunări ad-hoc, de la București și Iași, în care s-a votat rezoluții cu privire la unirea celor două țări, cu privire la organizarea administrativă și cu privire la denumirea viitorului stat. Votul a fost direct pentru boieri și cler, și indirect, prin delegați, pentru țărani.

Ca rezultat al deciziilor adunărilor ad-hoc, în august 1858 a fost semnată Convenția de la Paris, în care se stabilea pentru noul stat denumirea de “Principatele Unite ale Țării Românești și Moldovei”, cu doi domnitori, două guverne, două capitale, două adunări legislative, unul la Iași, iar celălalt la București. De asemenea, au fost alese comisii care să vegheze formarea celor două adunări legislative, care să-i aleagă pe cei doi domnitori.

În condițiile în care, pe 5 ianuarie (calendar nou) 1859, în Moldova a fost ales domnitor Alexandru Ioan Cuza, adunarea legislativă de la București l-a ales câteva zile mai târziu, pe 24 ianuarie, tot pe Alexandru Ioan Cuza; alegerea aceluiași domnitor în Moldova și Țara Românească a fost cea mai inteligentă variantă posibilă, întrucât a pus puterile garante și puterea suzerană (Turcia) în fața unui fapt împlinit care nu încălca prevederile Convenției de la Paris.

Recunoașterea Porții de la Constantinopole a venit abia în luna noiembrie a anului 1861, când sultanul a dat un decret prin care consfințea unirea celor două principate și stabilea capitala la București, cu un singur guvern și o singură adunare legislativă.

Alegerea ca domnitor a lui Alexandru Ioan Cuza și unirea Moldovei cu Valahia a fost sărbătorită cu mare entuziasm la Craiova de peste 5000 de oameni; pictorul revoluționar Theodor Aman, participant la evenimente, a imortalizat-o într-un tablou celebru: Hora Unirii de la Craiova. Clădirea care apare în fundalul picturii lui Theodor Aman este Școala centrală a orașului Craiova, care astăzi se numește Liceul Carol I (fostul “Nicolae Bălcescu”). Școala centrală a orașului Craiova a fost înființată oficial la 20 mai 1826, însă construcția a început în 1832. Edificiul era compus din parter și etaj, un turn cu orologiu, o sală de festivități, un culoar cu ferestre mari, o grădină, o cancelarie, iar la etaj era apartamentul directorului. La 11 ianuarie 1838 stâlpii școlii s-au dărâmat din cauza unui cutremur. Clădirea a fost reconstruită apoi cu mobilier nou.

Alexandru Ioan Cuza a ținut să le mulțumească personal craiovenilor și, pe 26 iunie 1859, a făcut o vizită în Cetatea Băniei. Vizita a fost menționat și în Monitorul Oficial din 10 iulie 1859: “vineri, la șase ore după amiază, Măria Sa ajunsese în capitala României Mici. Aici avu loc de o

primire splendidă. Se duse întâi la biserica Maica Preciste, unde asistă la serviciul divin”. Primirea i-a fost făcută la “Cântarul de piatră”, pe actualul loc al Grădinii “Mihai Bravul”, din fața Facultății de Agronomie.

Craiovenii au beneficiat în anii ce au urmat de marile reforme ale lui Alexandru Ioan Cuza, în primul rând de reforma agrară din anul 1864. Imediat după decretarea legii agrare, primul ministru în funcție, Mihail Kogălniceanu a venit la Craiova pentru a supraveghea personal aplicarea legii. Urmarea reformelor lui Alexandru Ioan Cuza a fost că orașul s-a dezvoltat foarte mult din punct de vedere economic.

Totuși, în ciuda noului curent reformist promovat de domnitorul Alexandru Ioan Cuza, în anul 1860 s-a produs o dramatică revoltă spontană a breslașilor Craiovei, în care, potrivit unor estimări neoficiale, și-au pierdut viața peste 200 de locuitori (după estimările oficiale numărul victimelor a fost de vreo 40). Revolta craiovenilor a avut loc pe fondul implementării noii legi a patentelor, potrivit căreia meseriașii trebuiau să plătească noi dări. Sprijiniți de calici (săracii mahalalelor), breslașii au protestat în fața prefecturii, dar liderii lor au fost arestați la ordinul prefectului în funcție Gheorghe Marghiloman.

Pe 7 noiembrie 1860 breslașii și săracii mahalalelor (“mahalagii”) s-au strâns din nou în fața prefecturii pentru a cere eliberarea celor arestați, dar au fost întâmpinați cu focuri de armă; conflictul între manifestații care aruncau cu pietre și soldați s-a soldat cu victime. În ziua următoare, manifestații au atacat iarăși prefectura, dar de data aceasta unii dintre ei erau înarmați, astfel că conflictul s-a amplificat; în cele din urmă, bilanțul neofical al victimelor a ajuns la 200 de morți din partea manifestațiilor și la 30 de morți din partea soldaților. Războiul civil bătea la ușă, astfel că, în scurt timp, în Craiova a fost instaurată starea de asediu.

Guvernul de la București l-a trimis însă pe Gheorghe Magheru, care se bucura de un uriaș respect printre craioveni, care a reușit să aplaneze conflictul.

Craiovenii au fost, de asemenea, extrem de nemulțumiți în momentul abdicării lui Alexandru Ioan Cuza, organizând manifestații ample împotriva “monstruoasei coaliții” ce a determinat lovitura de palat din 11 februarie 1866.

În ciuda faptului că, pe timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza, a prosperat, devenind un oraș modern, Craiova și-a pierdut importanța pe care a avut-o timp de câteva sute de ani. După cum consemna istoricul Alex Mihai Stoenescu, cauza diminuării importanței Craiovei a rezidat în mutarea centrului de greutate al propagandei unioniste din Oltenia în Moldova, dar și datorită faptului că marile personalități ale Unirii Principatelor precum Alexandru Ioan Cuza, Mihail Kogălniceanu, CA Rosetti, Brătienii n-au fost olteni. “Putem constata - afirmă autorul citat - că, după eșecul Revoluției din 1848, axa de forță a partidei naționale se mută, de pe traseul Craiova-București, pe traseul Iași-București.” (5)

☞ Boierii, alt neam decât țărani ☞

Drama țăranilor români a început cu mult timp înainte de domnia fanarioților, dar a fost exacerbată la limite aproape paroxistice pe timpul acestora.

Dacă pe timpul Kraiului Iova sau chiar a lui Negru Vodă încă se constată existența moșiilor tradiționale, în care țăranii stăpâneau pământul (de unde provine denumirea de moșneni în Valahia și cea de răzeși în Moldova), în veacurile următoare situația s-a deteriorat constant, ajungându-se la situații de un dramatism strigător la cer. De-a lungul acestor secole opoziția țărani-boieri a devenit absolută, în condițiile

în care tot mai mulți țărani au fost nevoiți, datorită fiscalității accentuate, să-și vândă pământul deținut din moși-strămoși și să devină iobagi pe moșiile boierilor.

Înainte de toate, trebuie menționat faptul că în perioada existenței și înflorii moșiilor tradiționale în arealul carpato-danubiano-pontic nu existau boieri; nu era cunoscut de autohtoni nici măcar termenul de boier.

Strucura unei moșii și, în special, organigrama stratificării sociale a unei moșii excludea deținerea pământului de către o persoană privilegiată; fiecare membru al unei moșii avea terenul său bine delimitat pe care-l lucra; terenurile comune erau deținute în “devălmășie” de toți membrii moșiei. Rolul moșului, conducătorul unei moșii, nu avea nimic în comun cu cel de boier. Moșul era conducătorul moșiei, nu proprietarul ei.

Boierii - și implicit dregătoria cu același nume - au pătruns pentru prima oară în arealul carpato-danubiano-pontic pe filieră slavă, constituindu-se încă de la început ca o categorie aparte de proprietari ai pământului. La începutul procesului de acaparare a pământului, boierii au fost în exclusivitate de origine slavă; ulterior, acestora li s-au adăugat etnici autohtoni (mult mai puțini însă) care au urmat același proces de acaparare al terenurilor; inițial, boierii autohtoni au devenit cozile de topor ale boierilor slavi, primind în schimb “cheagul” ce i-a ajutat în procesul de îmbogățire.

Rezultatul procesului de acaparare a pământului și formarea unor mari latifundii a constat în formarea unei clase de îmbogății neromâni, în special slavi, care, de-a lungul mai multor secole, a exercitat o dominație constantă asupra etnicilor români, transformați pur și simplu în sclavi; etnicii români au fost denumiți iobagi sau rumâni. La un moment dat, termenul de rumân a fost identificat cu cel de iobag, iar

acest aspect indică cu precizie natura asupririi la care au fost supuși autohtonii. Deși pare rasistă sau excesiv de naționalistă, această constatare (pe care nici măcar istoricii comuniști n-au avut tupeul să o susțină) poate fi argumentată printr-o analiză lipsită de părtinire a documentelor de proprietate care au fost emise de-a lungul timpului de cancelaria Țării Românești. Analiza indică fără putință de tăgadă faptul că primii boieri din arealul carpato-danubiano-pontic au fost slavi. De fapt, termenul boier provine din termenul adoptat de slavi de la protobulgari: **“boljar”**.

Mai trebuie menționat doar faptul că de-a lungul veacurilor, fiecare dintre categoriile sociale menționate, adică boierii/boljarii și autohtonii/rumânii a știut cu exactitate care le sunt originile. Astfel, contele francez Lagarde, care a vizitat Valahia la începutul secolului al nouăsprezecelea, a înregistrat mărturia celor două categorii sociale cu privire la ei înșiși: **“valahii ne încredințează că ei se trag din romani (...) însă boierii de viță veche spun că ei se trag din slavi și că sunt de alt neam decât cel al oamenilor de rând, care se trag din romani amestecați cu daci.”** (45)

Așadar, destul de târziu, la câteva secole după declanșarea procesului de iobagizare a autohtonilor, la debutul secolului al nouăsprezecelea, boierii încă știau cu exactitate cine sunt și care le sunt originile, astfel că explicau tuturor străinilor că sunt o altă seminție decât autohtonii. Mai trebuie consemnat și faptul că, încă de la început, boierii slavi - boljarii - și-au schimbat numele de familie, traducându-și numele slave în nume românești.

Din păcate, cu câteva excepții, istoriografia modernă a accentuat prea puțin drama țăranilor oprimați și ținuți în condiții animalice de clasa îmbogățiților, a boierilor autohtoni și, mai ales, a boljarilor slavi, punând un accent

disproporționat de mare pe evenimentele politice secvențiale “oficiale”. Referitor la acest aspect, istoricul Neagu Djuvara afirmă următoarele: “existența unei nobilimi moșierești, anterioară chiar întemeierii Țărilor Române în secolele al XIII-lea-al XIV-lea, este dovedită cu documente. Astfel, diploma acordată de Regele Ungariei Bela Cavalerilor Ioaniți în 1247, ca să-i stabilească în Oltenia după năvălirea devastatoare a mongolilor, menționează, alături de rustici, pe **maiores terrae**, cărora suzeranul ungar le acordă privilegii excepționale, bunăoară de jurisdicție.” (45)

Totuși, acei **majores terrae** menționați de “Diploma ioaniților” nu trebuie identificați cu boierii slavi (boljarii), ci mai degrabă cu conducătorii autohtoni. Mai precis, cu acei conducători autohtoni de anvergura lui Negru Vodă, a Kraiului Iova sau a ciobanului Bucur, care conduceau voievodatele, cnezatele, krăiile sau “rumâniile populare” înainte de ascensiunea boljarilor slavi în arealul carpato-danubiano-pontic. Ceea ce înseamnă că momentul intruziunii boljarilor slavi în arealul carpato-danubiano-pontic a fost ulterior apariției Diplomei Ioaniților, care descria starea de fapt din anul 1247. Cel mai probabil, apogeul intruziunii boljarilor slavi în arealul carpato-danubiano-pontic a coincis cu domnia lui Basarab I (1315-1352). De fapt, în timpul domniei lui Basarab I pare să se fi produs o schimbare de regim (dacă se poate spune astfel), care a declanșat o schimbare de sistem; vechiul sistem social bazat pe existența moșiilor tradiționale a fost înlocuit cu sistemul feudal bazat pe întemeierea unor proprietăți din ce în ce mai întinse, ceea ce a declanșat procesul de iobagizare a autohtonilor de către o mână de potențați slavi, veniți din sudul și estul Dunării.

Aceasta a fost de altfel perioada în care limba română a fost invadată de cuvinte slave; din porunca voievodului devenit exponentul clasei de boljarii, sub pedeapsa tăierii

limbii, denumirile românești au fost schimbate cu cuvinte slave care cel mai adesea înseamnă același lucru; cel mai ilustrativ caz este cel al Râului Bistrița (cuvânt de origine slavă), care înainte de a fi numit astfel se numea Râul Repede; de fapt termenul slav “bistrița” înseamnă “repede”.

Același fenomen s-a produs mai cu seamă în cadrul instituției bisericii ortodoxe. Sub aceeași poruncă a cancelariei voievodale, limba liturgică în bisericile ortodoxe a devenit slavona, limbă care nu era cunoscută de marea majoritate a oamnilor de rând.

Limba slavonă a fost cunoscută și vorbită doar de boljarii slavi, de membrii cancelariei domnești, de clericii slavo-bizantini și, destul de probabil, de unii voievozi.

❧ Asuprirea țăranilor ❧

În procesul de asuprire a populației autohtone, boierilor slavi li s-au adăugat în secolele următoare (mai ales după secolul al XV-lea) boierii greci, care au găsit în Valahia un veritabil “tărâm al făgăduinței”.

La fel ca omologii lor slavi, venind în arealul carpato-danubiano-pontic, boierii greci și-au schimbat numele, luând nume românești. Istoricul Neagu Djuvara observa în mod pertinent că “infiltrația grecească a venit ceva mai târziu, dar, așa cum am văzut, a fost mai puternică. Unele familii urcă, chiar de la prima generație, până la cele mai înalte dregătorii și se asimilează, neîntârziat, prin căsătoria cu fete de boieri pământeni”. (45)

Câteva sute de ani (cu aproximație între secolele al XV-lea și al XIX-lea) boierii greci au făcut prăpăd în Valahia; apogeul ascensiunii lor politice, economice și sociale s-a produs mai cu seamă în timpul domniilor fanariote (1716-1821), când s-au succedat 31 de domnitori

din 11 familii grecești. Astfel s-a ajuns ca la mijlocul secolului al XIX-lea, un observator italian, G. Vegezzi Ruscala, să constate că “cincisprezece sau douăzeci de familii stăpânesc, direct sau indirect, peste o treime din teritoriul Principatelor.”

O opinie similară a avut-o Louis Alexandre Andrault, conte de Langeron (1782-1831), care a vizitat țările române în acea perioadă: “Nu numai că (boierii greci) au cu toții pretenția că ar coborî cel puțin din foștii domnitori ai țării, dar chiar, îndeobște, spun că se trag din împărații greci, iar unii, pe drept sau pe nedrept, poartă nume care amintesc numele acelor împărați de la Constantinopol, slabi și nefericiți, dintre care aproape nici unul, de-a lungul a șapte sau opt veacuri, n-a domnit cu măreție și nici n-a murit de moarte bună.” (45)

Pe timpul ultimilor domnitori fanarioți, spolierea țărănimii a luat dimensiuni apocaliptice. “Singurul țel al acestor fanarioți - scrie Neagu Djuvara - ținut încă din cea mai fragedă copilărie, este un loc de domnitor în Muntenia sau Moldova. Ca să-l atingă, nici o fărădelege nu li se pare prea mare, nici o josnicie nu este prea umilitoare.” (45)

Situația dezastruoasă a Țării Românești s-a amplificat și datorită faptului că boierii autohtoni (atâția câți erau) s-au molipsit, la rândul lor, de apucăturile boierilor greci; astfel în timpul războiului ruso-turc dintre anii 1806-1812, același conte de Langeron consemna următoarele: “Nici o descriere nu se poate apropia de adevăr când este vorba să-i înfățișeze pe slujbașii din Valahia. Nemăsurata lor imoralitate, ticăloșia - acesta este cuvântul potrivit - îndurerează și umple omenirea de silă. Mai înrâuriți de către grecii din Fanar, căci un mare număr se află stabiliți la București, mulți boieri din Valahia au josnicia acestora, lăcomia lor, cruzimea lor și totodată credința pe care o au ei față de turci. Cuvintele

ordine, dreptate, cinste, onoare sunt adesea uitate în Valahia. Aici, toate slujbele se cumpără, adică se plătește dreptul de a săvârși orice crimă fără a fi pedepsit.” (45)

Atrocitățile la care erau supuși țărani români trec dincolo de orice imaginație, atingând proporții apocaliptice. Cronicarul Dionisie Eclesiarhul, în Hronograful Țării Românești, scrie că cei însărcinați cu adunatul dărilor, mai ales turcii și arnăuții, străbăteau satele “ca niște lupi înfomețați”, “închideau oameni și muieri în coșeri și îi înecau cu fum de gunoi și cu ardei îi afumau, și-i țineau închiși ziua și noaptea, flămânzi, să dea bani. Pe alții îi legau cu mâinile îndărăt și cu spatele la garduri și îi bătea cu bicele. Pe alții legați îi băga cu picioarele goale în zăpada geroasă.” Aceleași practici au fost confirmate și de boierul Dinicu Golescu, un sfert de veac mai târziu: “Au fost câte zece așternuți pe pământ cu ochii în soare și o bârână mare și grea pusă pe pântecile lor, ca mușcându-i muștele și țânțarii nici să poată a se feri. Alți creștini, tot pentru dare de bani, au fost spânzurați cu capul în jos, și alții iarăși închiși în coșare de vite, unde le-au dat fum, și alte multe asemenea”. (45)

Emanciparea țăranilor s-a produs însă foarte lent, iar locuitorii Olteniei și, implicit, ai Craiovei, au avut un cuvânt greu de spus în acest sens. Pentru emanciparea celor oprimați au acționat haiducii olteni (din categoria celor patrioți) și, în primul rând, Tudor Vladimirescu. Deși, inițial, Tudor s-a declarat împotriva întregii “tagme a jefuitorilor”, ulterior, pentru a obține sprijinul unor boieri luminați, a trebuit să facă concesii. Acțiunea lui Tudor Vladimirescu a curmat în cele din urmă monstruoasa domnie a fanarioților, deschizând calea emancipării celor oprimați în mod barbar secole de-a rândul.

La rândul ei, revoluția de la 1848 nu a avut rezultatele scontate datorită nerezolvării aceleiași probleme țărănești,

astfel încât ideile pașoptiste, bazate pe principiile Revoluției franceze, nu au avut ecou în rândul țăranilor; între revoluționarii școliți la Paris și țărănime a existat o prăpastie ce nu a putut fi trecută, astfel că pașoptiștii nu au avut pe cine să se bazeze în efortul lor de a schimba Principatele.

Abia reformele inițiate de Alexandru Ioan Cuza, în primul rând reforma agrară, au generat premisele pentru atragerea țăranimii către ideile novatoare ce circulau în epocă - idei fără de care nu era posibilă formarea unui stat național independent.

“ASTA-I MUZICA CE-MI PLACE”

Reduta Craiova

Fără rezolvarea problemei țărănești și diminuarea urii ancestrale pe care țăranii o purtau “ciocoimii”, îndeplinirea scopurilor fundamentale ce stăteau în fața poporului român - obținerea independenței și eliminarea suzeranității Înaltei Porți de la Constantinopole - nu era posibilă.

Primul pas a fost înfăptuit de domnitorul Alexandru Ioan Cuza prin punerea în practică a reformei agrare din anul 1864. La rândul său, pentru a-și apropia clasa țărănească, Carol I (devenit în anul 1881 primul Rege al României) a pus un accent deosebit pe îmbunătățirea situației acesteia.

De asemenea, pentru obținerea independenței de sub suzeranitatea otomană, în primii ani ce au urmat suirii pe tron, domnitorul Carol I a avut grijă să înarmeze corespunzător armata, să o pregătească pentru război și să întărească punctele strategice din proximitatea Dunării; fără susținerea țărănimii, care a fost mobilizată masiv în timpul războiului, aceste măsuri nu aveau nici o șansă se izbândă.

Primele preparative în vederea obținerii independenței de stat a României s-au desfășurat de-a lungul anului 1876, în contextul prefigurării unui iminent război ruso-turc; din punct de vedere diplomatic, primul pas a fost făcut în septembrie 1876, la Livadia, când guvernul României a

negociat cu Imperiul Țarist o convenție (semnată ulterior la București) care stabilea condițiile tranzitării trupelor țariste de la nord la sud; principala condiție era, evident, angajamentul Imperiului Țarist de a respecta integritatea teritorială a României.

În luna aprilie a anului 1876, Guvernul de la București a decis mobilizarea preventivă a armatei române, atât a celei permanente, cât și a celei de rezervă. Armata României număra aproximativ 125000 de oameni, 12300 cai, 190 tunuri, la care s-a adăugat un contingent de aproape 14000 de soldați din leatul anului 1877 și peste 30000 de membri ai milițiilor locale. Ministru de Război era Alexandru Cernat.

Marele Cartier General a stabilit formarea a două Corpuri de armată: unul la Craiova, format din două divizii, iar celălalt la București, format tot din două divizii. Punctele fierbinți ce trebuiau apărate în prima fază a preconizatelor operațiuni militare erau Bucureștiul - care era apărat de cele două divizii ale Corpului II de armată (Armata a II-a) - și Calafatul, care era apărat de cele două divizii ale Corpului I de armată (Armata I) cu sediul la Craiova.

În noaptea de 11-12 aprilie 1877 armata țaristă a intrat pe teritoriul României, trecând Prutul pe la Ungheni și a înaintat spre sud; armata turcă a reacționat bombardând pozițiile armatei române. Riposta armatei române nu s-a lăsat așteptată: bateriile de artilerie au bombardat masiv pozițiile turcești de dincolo de Dunăre. Primii care au intrat în luptă au fost artileriștii Armatei I de la Craiova ce deserveau bateriile de la Calafat; ei au bombardat pozițiile turcești și liniile de comunicație de la Vidin și Rahova.

Când artileria română a tras primele salve de tun asupra pozițiilor otomane de la Vidin, la data de 15 mai 1877, orele 19.30, domnitorul Carol I a rostit următoarele cuvinte memorabile: **“Asta-i muzica ce-mi place”**. Și, într-

adevăr, “muzica” ce-i plăcea domnitorului Carol I s-a auzit neîncetat până la câștigarea independenței de sub dominația otomană; mulți eroi s-au jertfit pe această muzică.

Pe 29/30 aprilie 1877, Parlamentul României a decis ruperea relațiilor diplomatice cu Imperiul Otoman și recunoașterea existenței stării de război cu acesta. Pe 9 mai, Primul Ministru Mihail Kogălniceanu a proclamat independența României, iar pe 10 mai domnitorul Carol I a legiferat-o.

Imperiul Țarist nu a dorit să coopereze militar cu România pentru simplul fapt că ar fi trebuit să o includă în tratativele de pace de la sfârșitul războiului, astfel că, în prima fază a operațiunilor, armata română a fost ignorată de impresionanta armată rusească formată din aproximativ 280000 de ostași și 800 tunuri. Turcii dispuneau de aproximativ 186000 de ostași și 210 tunuri. Totuși, Dunărea a fost traversată de armata țaristă sub protecția artileriei armatei române și, mai ales, a flotei fluviale de război românești (vedetele “România”, “Ștefan cel Mare”, “Fulgerul” și “Rândunica”). Direcția principală de acțiune a armatei rusești a fost concentrată pe aliniamentul Roșiorii de Vede-Alexandria-Zimnicea-Turnu Măgurele.

Fiind sprijinită de artileria românească, armata rusă a cucerit relativ ușor fortificațiile turcești de la Nicopole. Nu același lucru s-a întâmplat la Plevna, unde exista un sistem turcesc de fortificații aproape impenetrabil; pierderile rusești în fața Plevnei au fost uriașe, fapt ce l-a speriat atât de mult pe Marele Duce Nicoale al Rusiei, încât a fost obligat, printr-o telegramă devenită celebră, să-l cheme în ajutor pe domnitorul Carol I și armata română: *“Turcii, adunând cele mai mari mase de trupe la Plevna, ne zdrobesc. Rog să faci fusiune, demonstrațiune și, dacă se poate, să treci Dunărea cu armata după cum dorești. Între Jiu și Corabia*

demonstrațiunea aceasta este neapărat necesară pentru înlesnirea mișcărilor mele". Ceea ce domnitorul Carol I s-a grăbit să facă.

Pentru îndeplinirea noilor obiective operaționale, pe data de 23 iulie armata română a fost reorganizată: s-a format Armata de Operațiuni sub comanda generalului Alexandru Cernat, compusă din 43414 ostași, 7170 cai și 110 tunuri, iar pentru apărarea frontierei s-a format Corpul de Observație, compus din 11380 ostași, 1350 cai, 74 tunuri.

În seara zilei de 19 iulie armata română a trecut masiv Dunărea (primele subunități românești trecuseră Dunărea pe data de 16 iunie), iar domnitorul Carol I a acceptat să devină comandantul suprem al Armatei de vest, formată din trupe românești (trei divizii) și rusești.

În această primă perioadă a desfășurării războiului de independență, Craiova a rămas cel mai important centru strategic din spatele frontului. Deși Cartierul general al Armatei române se afla instalat la Poiana Mare, aproape de Calafat, centrul logistic principal s-a aflat la Craiova. Din Craiova au plecat spre teatrele de operațiuni militare mii de atelaje cu muniții, echipament și hrană. Tot în Craiova au fost realizate, de către elevii Școlii de meserii, pontoanele pe care geniștii le-au amplasat peste Dunăre. Cu câteva excepții, efectivele Armatei I de la Craiova au rămas în rezervă, rolul lor fiind de a interveni în condițiile în care rușii ar fi pierdut războiul, iar turcii ar fi trecut Dunărea.

Datorită unor erori strategice majore ale unor comandanți ai armatei române, principalele redute de la Grivița, Rahova, Opanez și, mai ales, Plevna n-au putut fi cucerite, iar pierderile au fost majore. Situația s-a schimbat în momentul în care la conducerea Armatei I cu sediul la Craiova a fost numit Colonelul Mihail Cristodulo Cerchez. Sub comanda sa, trupele Armatei I au atacat violent sistemul

de fortificații turcesc, cucerind principalele fortificații turcești de la Rahova, Grivița și Opanez. Tactica folosită de ostașii Armatei I, specific oltenească, își avea originea în tactica de luptă a haiducilor și a pandurilor, foarte buni mânători de cuțite: atacul cu baioneta folosită ca pumnal de luptă, fără a fi montată pe armă. Până în acel moment, atacurile ostașilor români se dădeau conform manualelor de luptă prusace: “pas alergător, în formație de luptă compactă”.

Ostașii Armatei I au ales însă atacul “în iureș” sau “în coloană”: trăgeau o singură salvă la pătrunderea în redute, iar apoi foloseau arma pe post de măciucă, aplicând lovituri cu patul puștii, după care treceau la lupta corp la corp cu baioneta folosită pe post de pumnal. La aceasta s-a adăugat folosirea unor baterii mobile de artilerie, trase de cai, ce puteau atinge foarte ușor țintele din interiorul fortificațiilor turcești. Atacul violent al ostașilor Armatei I l-a determinat pe comandantul suprem al armatei turcești Osman Pașa să declare: “românii ne copleșesc”. Ulterior, întreaga armată română a adoptat tactica de luptă folosită cu succes de ostașii Armatei I.

Ultima fortificație importantă din fața Plevnei, unde se afla centrul de comandă al armatei turcești condus de Osman Pașa, a fost botezată “Reduta Craiova”. “Reduta Craiova” a fost cucerită de armata română cu ajutorul sistemului de baterii mobile de artilerie denumit “Bateria Craiova”, care era formată din mai multe tunuri trase de cai, astfel că aveau o mobilitate foarte mare.

După o lungă încercuire, în care a fost instituită o blocadă absolută, Plevna a căzut în cele din urmă la data de 28 noiembrie 1877; aflat în criză de muniție, alimente și furaje pentru cai, profitând de lăsarea întinericului și a unei ceți dese, comandantul armatei turcești Osman Pașa a încercat să spargă încercuirea armatei române și să se retragă

spre Sofia. Comandantul Armatei I Colonelul Mihail Cristodulo Cerchez a reușit să taie retragerea armatei turcești și a civililor ce-o însoțea. Bateria Craiova a provocat haos, reușind să bombardeze cele două poduri pe care urma să se retragă armata turcească.

Dându-și seama că a fost învins, comandantul armatei otomane, Osman Pașa, și-a predat sabia în mâinile generalului Mihail Cristodulo Cerchez, acceptând capitularea necondiționată; o dată cu el s-au predat 10 generali, 130 ofițeri superiori, 2000 de ofițeri inferiori, 40000 soldați; de asemenea, armata română a capturat 70 de tunuri.

După căderea Plevnei, Armata I și restul oștirii române s-a deplasat în teatrul de operații Vidin; amplul sistem de fortificații de la Vidin era condus de un general turc energic și priceput, Izzet Pașa, care comanda aproximativ 12000 de ostași tereștri, 2100 de cavaleriști și 84 tunuri. În luna ianuarie a anului 1878, pe un ger siberian, la -25 grade Celsius, armata română a cucerit punct cu punct, sat cu sat, stradă cu stradă, uliță cu uliță, casă cu casă, centrura de fortificații din jurul Vidinului; lupte grele s-au dat la Smârdan și în localitățile învecinate, acestea fiind urmărite de pe celălalt mal al Dunării de locuitorii Calafatului.

În cele din urmă, Vidinul a fost supus unui bombardament nimicitor până pe 22 ianuarie, când s-a comunicat încheierea armistițiului ruso-turc; armata română a pătruns victorioasă în Vidin pe 12 februarie 1878, acesta fiind ultimul act al războiului de independență la care au participat trupele române.

Nu trebuie uitat niciodată eroismul ostașilor români care și-au dat viața pentru obținerea independenței României, după cum nu trebuie uitat eroismul civililor voluntari care au sprijinit material, atât cât le-a stat în putință, trupele regulate. Printre eroii civili care au sprijinit în mod voluntar armata

română trebuie menționați, pentru a nu fi uitați în veci, cei 37 de adolescenți aromâni (nulți nu împliniseră 16 ani) care au fost uciși de turci în timp ce duceau muniție ostașilor români din linia întâi.

Cu atât mai mult, nu trebuie uitată în veci **Marița**, copila aromâncă de 12 ani, care a fost ucisă de soldații turci în timp ce aducea apă de băut, cu o găleată de lemn, ostașilor români. În memoria Mariței, în anul 1905, a fost ridicat de către aromânii din Bulgaria (urmași demni ai tribalienilor de odinioară) un monument din bronz în apropierea cimitirului ostașilor români de la Smârdan; monumentul din bronz o reprezenta pe copila de 12 ani Marița cu fața întoarsă spre est - spre liniile inamice de atunci - cu o cunună în mâna dreaptă și o gălețușă în mâna stângă. Gălețușa cu apă era pentru "eroii cărora le este sete". După primul război mondial, fiind probabil supărați pe românii care au luptat și s-au jertfit pentru independența țării lor, bulgarii au distrus prin dinamitare statuia din bronz a Mariței în mână cu gălețușa cu apă "pentru eroii cărora le este sete". În anul 2001, pe 10 mai, cu sprijinul financiar al românilor Iov Negura și Aurica Negura, la Calafat a fost amplasată o replică din piatră a monumentului Mariței distrus de bulgari. (47)

După încheierea războiului de independență, când "muzica" ce-i plăcea domnitorului Carol I a încetat să se mai audă, au apărut câteva evenimente neplăcute ce i-au avut în centrul atenției chiar pe ostașii Armatei I cu sediul la Craiova. Ostașii Armatei I erau nemulțumiți de faptul că bravura lor nu a fost în mod corect reflectată la nivel național și că, astfel, nu li s-au recunoscut meritele; în fond, datorită efortului și vitejei lor, au căzut principalele redute de la Grivița, Rahova, Plevna. Drept consecință, în semn de protest, ostașii Armatei I nu au participat la parada care a consfințit câștigarea independenței, când trupele românești

au trecut pe sub Arcul de Triumf din București. În schimb, la Craiova s-a realizat o paradă locală, la care au participat doar ostașii Armatei I.

Pentru a atenua tensiunile ivite, domnitorul Carol a venit personal la Craiova, unde a stat aproape 3 săptămâni. Situația s-a aplanat când domnitorul Carol I a recunoscut în mod public meritele ostașilor craioveni din Armata I, oferind medalii și înaintări în grad ofițerilor și, deloc surprinzător, loturi de pământ soldaților.

Oricum, drept compensație pentru eroismul ostașilor din Armata I în războiul de independență (eroism la care a fost martor direct), de-a lungul îndelungatei sale domnii, Carol I a avut o slăbiciune specială pentru Craiova, deschizând de multe ori visteria regală pentru finanțarea unor proiecte edilitare de mare importanță - majoritatea dintre ele fiind și astăzi în picioare și, mai mult decât atât, devenind chiar embleme ale orașului.

❧ Năravul rusesc ❧

După câștigarea războiului de independență pe câmpul de luptă, a urmat partea politică. Tratatul de pace dintre cele două imperii, cel rus și cel otoman, a fost semnat la San Stefano, pe 3 martie 1878. Ulterior, la Conferința de pace de la Berlin, României i s-a recunoscut independența de către Imperiul Țarist (la presiunile marilor puteri occidentale).

Rusia, potrivit năravului de care nu s-a dezbărat niciodată, a tergiversat negocierile, nerecunoscând tratatele semnate anterior cu România. În cele din urmă au fost alipite Rusiei județele Cahul, Izmail și Bolgrad din sudul Basarabiei, care reîntraseră în componența Moldovei în 1856. În schimb, România a primit Dobrogea și Delta Dunării. Firește, domnitorul Carol I a fost extrem de

nemuțumit de aranjament, dar a fost nevoit să accepte prevederile tratatului mai mult la îndemnul rudelor sale princiare prusace și, în special, ale cancelarului Otto von Bismack.

Nemuțumirile și problemele domnitorului Carol (devenit Rege al României în anul 1881) și, implicit ale Guvernului României condus de marele patriot care a fost Ion C. Brătianu (cel mai luminat politician pe care l-a avut România în epoca modernă), cu privire la prevederile Tratatului de pace erau însă minore în comparație cu ceea ce pregăteau rușii. După încheierea războiului, armata rușilor n-a mai dorit să mai părăsească teritoriul României; chiar a asediat Bucureștiul. Dat fiind faptul că Regele Carol și Guvernul României condus de Ion C Brătianu au decis să opună rezistența împotriva armatei de ocupație rusească, conflictul a escaladat. În aceste condiții, Carol I fost sfătuit să părăsească Bucureștiul și să se retragă cu oastea în Oltenia. Concomitent, Guvernul condus de Ion C. Brătianu a pus la cale un program intens de gherilă urbană împotriva rușilor ce staționau pe teritoriul României și ocupaseră Bucureștiul. “Pe timpul scurtei ocupații rusești a Capitalei - scrie Alex Mihai Stoenescu - , se înregistrează frecvente asasinat de ofițeri ruși făcute de țigani, folosirea prostituatelor (inclusiv aduse din Bulgaria) pentru infectarea militarilor străini, întrebuințarea câinii de câine pentru bucătăriile trupelor, furtul cailor de tracțiune, a pieselor metalice de la căruțe, a muniției de infanterie.” (48)

În cele din urmă, datorită pe de-o parte intervenției Marilor Puteri occidentale, iar de cealaltă parte sfatului generalilor ruși care se temeau de o înfrângere militară greu de digerat, trupele țariste s-au retras dincolo de Prut. “Comportamentul politic necinstit al Rusiei - scrie Alex Mihai Stoenescu -, dar mai ales devastările, incendierile,

furturile, violurile și umilințele aduse românilor de către armatele țariste au produs o distrugere decisivă a imaginii vecinului de la Răsărit în ochii românilor. Anul 1878 este pragul de la care în mentalul colectiv românesc se instalează fenomenul rusofob, pe un puternic fond naționalist.” (48)

Pe tot parcursul deceniul al optulea al celui de-al nouăsprezecelea secol, pe fondul situației internaționale tot mai delicate, la sfatul principalilor sfetnici și, în primul rând, a lui Ion C. Brătianu și a lui Eugeniu Carada, Regele Carol I a decis să înceapă preparativele pentru unirea României cu Bulgaria în cadrul unui stat după modelul monarhei dualiste austro-ungare. Acțiunea comună româno-bulgară, desfășurată de-a lungul anilor 1886-1887, care a avut drept scop final ieșirea definitivă a României și Bulgariei de sub influența Rusiei țariste, a fost sprijinită de Germania, Austria și Anglia; în schimb, datorită unor calcule politicianiste meschine, Franța a ținut partea Rusiei.

Cu privire la acest subiect puțin popularizat de istoriografia românească, istoricul Alex Mihai Stoenescu - care i-a dedicat un amplu studiu în cartea sa “Istoria loviturilor de stat din România” - afirma următoarele: “Avem obligația de a înscrie în Istoria României anul 1886 în care a fost pregătită în detaliu unirea României cu Bulgaria sub sceptrul lui Carol I, în forma unei monarhii dualiste de tip austro-ungar. Existența unui astfel de stat tampon, un stat mare, care ar fi controlat tot malul estic al Mării Negre, formațiunile statale iugoslave și conservarea Greciei în sfera de influență occidentală, ar fi împiedicat probabil declanșarea primului război mondial.” (48)

Din nefericire nu numai pentru Carol I și pentru România, ci și pentru destinul ulterior al tuturor statelor balcanice, acest proiect remarcabil nu a putut fi pus în practică. Încolțită de preprativele marilor puteri occidentale,

Rusia a reacționat în forță; astfel, pe fondul unor puternice măsuri de intimidare ce au implicat adesea tentative de asasinare sau chiar asasinarea unor lideri politici români și bulgari, “în noiembrie 1886 Rusia a rupt relațiile diplomatice cu Bulgaria, iar în iunie 1887 a notificat României aceeași procedură, fiind decisă să intervină militar pentru a stopa proiectul. În cele din urmă, proiectul unirii României cu Bulgaria într-un singur stat a eșuat”. (48)

După eșuarea acestui proiect, Rusia nu a încetat să destabilizeze România prin intermediul agenților de influență. Profitând de existența unor cozi de topor autohtone care erau dispuse să-și trădeze țara pentru câțiva arginți (aș-zisa mișcare socialistă), dar și prin înmulțirea agenților de influență pe teritoriul României, propaganda rusească a prins destul de puternic în mediile sărace din mediul rural. Nerezolvarea cu adevărat a problemei țărănești și-a spus încă o dată cuvântul. Țărănimea română era încă departe de a deveni versată în înțelegerea mecanismelor macropolitice ale vremii, fiind mult prea preocupată de propriile nevoi.

Rezultatul propagandei rusești altoită pe nevoile reale ale țărănimii s-a concretizat în răscoalele țărănești ce au izbucnit în România la finele secolului al nouăsprezecelea și la debutul secolului al douăzecelea; cele mai ample și dramatice au fost cele din 1888 și 1907.

❧ Eugeniu Carada ❧

Născut la Craiova în anul 1836, Eugeniu Carada a fost unul dintre cei mai importanți oameni politici români din a doua jumătate a secolului al nouăsprezecelea.

Fiu al Craiovei, Eugeniu Carada a învățat slovele cu profesorul Gheorghe Chițu, apoi a studiat la Colegiu Național din localitate, după care și-a continuat studiile la

Paris. Se spune că prima experiență politică notabilă a lui Eugeniu Carada s-a produs în anul 1848, la vârsta de 12 ani când, alături de alți cetățeni ai Craiovei, a jurat cu mâna pe Constituția pașoptistă. Oricum, Eugeniu Carada a intrat în politica “mare” a Bucureștilor în anul 1854, când a devenit șeful de cabinet al ministrului instrucțiunii din acea perioadă.

Deși în 1859 a fost un înfocat sprijinitor al unirii Principatelor și al alegerii lui Alexandru Ioan Cuza, fiind la un moment dat arestat pentru recitarea unei poezii revoluționare la Teatrul Theodorini din Craiova, Eugeniu Carada s-a delimitat ulterior de cel care a realizat “mica unire”, complotând în mod activ pentru aducerea pe tronul Principatelor a unui principe străin, membru al unei familii domnitoare din Europa. Motivația lui Carada a fost mersul prea lent al reformelor.

După urcarea lui Carol I pe tronul Principatelor, Eugeniu Carada a complotat și împotriva acestuia; în anul 1870, Eugeniu Carada a fost unul dintre autorii (sau, după unii istorici, principalul autor) mișcării revoluționare rămase în istorie sub denumirea “republica de la Ploiești”, în care se dorea înlăturarea Regelui Carol I și instaurarea republicii. Tot lui Eugeniu Carada i se datorează stoparea acțiunii revoluționarilor implicați în “republica de la Ploiești”. Această acțiune a marcat pentru totdeauna relațiile lui Eugeniu Carada cu Regele Carol I. Eugeniu Carada a refuzat de-a lungul vieții să se întâlnească cu Regele Carol I. “Biografia săi menționează mai multe situații în care Carada a preferat să părăsească un loc sau altul în care urma să vină și Regele, cu toate că a sfârșit prin a-i purta un deosebit respect monarhului român.” (48)

Devenit unul dintre pilonii de bază ai Partidului Național Liberal, Eugeniu Carada s-a implicat în mod activ în susținerea războiului de independență, ocupându-se de

organizarea, înzestrarea și asigurarea logisticii necesare armatei române. Totodată, lui Eugeniu Carada i se atribuie înființarea celei mai puternice organizații secrete cu caracter național, politico-financiar și de informații din România, numită generic „Oculă”. Forța acestei organizații naționale constituită probabil pe principiile francmasoneriei operative, combina acțiunile politice cu cele economico-financiare. (49)

Rusofob prin vocație, naționalist prin excelență, Eugeniu Carada s-a menținut toată viața într-o subtilă discreție, la fel ca și organizația “Oculă” pe care a înființat-o și a condus-o până la moartea sa în anul 1910. “Dedicat cu un straniu devotament ideii grandioase de transformare a României în Mare Putere - afirmă Alex Mihai Stoenescu - prin cucerirea tuturor teritoriilor locuite de români (inclusiv a Voivodinei), prin dominația militară, religioasă și dinastică a întregii Peninsule Balcanice, Carada este acela care a condus din umbră proiectul unirii româno-bulgare. Tot Carada se află la originea planurilor de transformare a Patriarhiei Române în centru spiritual al regiunii, inclusiv cu preluarea unor atribuții ale Patriarhiei de la Constantinopol, ceea ce ar fi echivalat cu mutarea Bizanțului în România (Bizanț după Bizanț), precum și a planului de înrudire a familiei domnitoare din țara noastră cu suveranii balcanici.” (48)

Tot Eugeniu Carada a fost artizanul României moderne din punct de vedere economico-financiar prin implicarea sa în înființarea și organizarea Băncii Naționale a României în anul 1880. Deși nu a acceptat funcția de guvernator al Băncii Naționale, Eugeniu Carada a accept-o pe cea de director, funcție ce i-a permis să supravegheze nemijlocit tipărirea, la Paris, a primilor bani românești. Ca director, Eugeniu Carada a supervizat organizarea filialelor în toată țara. Eugeniu Carada a condus timp de 30 de ani destinele finanțelor românești, sprijinind dezvoltarea economică a țării. (49)

Printre scopurile politice, în afara eliminării complete a influențelor rusești, Eugeniu Carada a militat activ pentru unirea României cu Transilvania. În acest scop, a subvenționat ziare, reviste și cărți care militau pentru “marea unire”, a contribuit la construirea unor școli și biserici în Transilvania, a plătit procesele și cauțiunea necesară eliberării liderilor revoluționarilor transilvăneni. Eugeniu Carada nu a apucat însă să fie martor al mării uniri de la 1918, pentru că a contactat o răceală puternică în timpul sărbătorilor de iarnă ale anului 1910, ce i-a cauzat moartea la vârsta de 74 de ani. (49)

Convoiul funerar a traversat Bucureștiul pe Calea Victoriei la cererea expresă a Regelui Carol I, adversarul său politic de-a lungul vieții, care a dorit astfel să-i aducă un ultim omagiu. La trecerea cortegiului funerar Regele Carol I a scos garda Palatului regal și i-a prezentat personal onorul. “A murit omul - scria la vremea sa Nicolae Iorga - care în România a făcut mai multă politică timp de o jumătate de veac, fără să-i fi aplicat cineva legile, să-i fi citit discursul, fără să-i fi auzit glasul și să-i fi văzut chipul. A-l privi însă ca pe o personalitate pe acest *invizibil* și veșnic *ocult* al liberalilor ar fi o mare greșeală. Carada era și mai puțin și mai mult decât atât.” (49)

Ultima dorință a lui Eugeniu Carada fost să fie înmormântat la Craiova, la cimitirul Sineasca, alături de mama sa.

✿ Șarja de la Robănești ✿

Perioada cuprinsă între cucerirea independenței de stat a României și, implicit, proclamarea Regatului și anul declanșării primului război mondial, a fost cea mai prolifică perioadă din istoria Craiovei.

Cu aproximativ 40000 de locuitori în anul 1900, cu peste 900 de firme cu caracter industrial, dintre care 20 firme mari, cu 6 bănci și 2 case de schimb valutar, cu ateliere meșteșugărești și prăvălii dispuse în întreg arealul, Craiova a rămas al doilea oraș al Regatului. (1)

Paralel cu construirea liniei ferate București-Craiova, în oraș a fost introdus iluminatul electric, astfel că la debutul secolului al XX-lea 39 de străzi (o porțiune de aproximativ 30 de kilometri) erau iluminate de o rețea de 365 de lămpi.

Printre edificiile ce au fost construite de-a lungul acestei perioade se numără Palatul de Justiție (sediul actualei Universități), Parcul Bibescu (actualul Parc Romanescu), Palatul Vorvoreanu, Palatul Jean Mihail (actualul Muzeu de artă), clădirea Colegiului Național Carol I, complexul Minerva, edificiul actualei Biblioteci Aman, actualul edificiu al Catedralei Sfântul Dumitru, actualul edificiu al Catedralei Madona Dudu, Grădina Botanică, Terasa Lunca Jiului.

În această perioadă au fost construite, reconstruite sau renovate numeroase biserici. După anul 1910 dezvoltarea orașului a continuat în același ritm, mai cu seamă că populația orașului a crescut la aproximativ 50000 locuitori. Dintr-un oraș preponderent meșteșugăresc, Craiova a devenit un oraș aproape burghez. Au fost construite noi edificii impunătoare, dintre care trebuie evidențiate Palatul Administrativ - sediul Prefecturii Dolj de astăzi - și Banca Comerțului - sediul Primăriei actuale.

La începutul lunii august a anului 1914 a izbucnit "războiul națiunilor", cel mai mare război de până în acel moment. Deși momentul declanșator l-a constituit asasinarea, la Sarajevo, de către un patriot sârb, a prințului moștenitor al Austro-Ungariei, Franz-Ferdinand, cauza adevărată a primului război mondial trebuie căutată în dorința hegemonistă a Germaniei în Europa.

De fapt, încă înainte de momentul asasinării prințului Frantz-Ferdinand, statele din Europa se grupaseră în două blocuri: pe de-o parte Puterile Centrale, formate din Austro-Ungaria și Germania, la care se adăugaseră România (pe baza unui tratat mai vechi), și Italia, iar de cealaltă parte Antanta, formată din Franța, Anglia și Rusia.

Pentru a înțelege rostul intrării României în primul război mondial - scrie istoricul Neagu Djuvara - "trebuie să ne amintim de momentul 1877-1878, când rușii, pasămi-te aliați cu noi, ne-au furat o provincie. Din teamă față de Rusia, am făcut din alianța cu Austro-Ungaria și Germania. Totuși, a doua zi după izbucnirea războiului, Consiliul de Coroană - din care făceau parte foști prim-miniștri și personalități civile și militare - a decis neutralitatea. "Regele Carol, cu durere în suflet, a acceptat neutralitatea României. A fost adânc afectat de faptul că nu și-a putut ține cuvântul față de împăratul Austriei și împăratul Germaniei, iar după câteva săptămâni a și murit, în septembrie 1914." (22)

Situația s-a schimbat în august 1916, când primul ministru Ionel Brătianu a decis schimbarea macazului, astfel că România a încheiat pacea cu țările Antantei, iar armata română a trecut munții și a pătruns în Transilvania. Înțelegerea secretă cu țările Antantei era ca România să-și recupereze Transilvania, Banatul și Bucovina.

Din păcate, prost pregătită și echipată (în condițiile în care se schimbaseseră complet tehnica militară), armata română nu a rezistat ofensivei diviziilor germane, astfel că a fost obligată să se retragă la sud de Carpați, iar apoi să piardă Muntenia și să se retragă în Moldova. Chiar și în condițiile unei dotări defectuoase cu tehnică militară, armata română a opus o puternică rezistență militară pe Valea Jiului și pe Valea Prahovei. Ulterior, în condițiile în care, în iarna dintre anii 1916-1917, Franța a trimis României, prin Rusia,

tehnică militară modernă și instructori, armata română s-a refăcut și a reușit să obțină victorii de mare prestigiu de la Oituz, Mărăști și Mărășești. În toată această perioadă de timp, Craiova, care rămăsese sediul Armatei I, ce număra aproximativ 134000 de militari, a cunoscut o activitate febrilă, fiind angrenată în multe operațiuni militare. Totuși eroismul ostașilor Armatei I nu a putut compensa lipsa dotării tehnice, astfel că nu au putut stăvili iureșul diviziilor germane și austro-ungare, care au ocupat militar Craiova pe data de 16 noiembrie 1916.

Un eveniment de un dramatism excepțional, care demonstrează vitejia și eroismul ostașilor români chiar și în lipsa unei dotări corespunzătoare din punctul de vedere al tehnicii de luptă, s-a produs la Robănești, lângă Craiova, în ziua de 10 noiembrie 1916. Evenimentul s-a produs pe fondul unei puternici ofensive germane dinspre Târgul Jiu spre Craiova, de-a lungul Defileului Jiului; armata germană invadatoare era formată din diviziile 11 și 31 bavareze, 41 prusacă, 109 infanterie, 6 și 7 cavalerie. În total 80000 de soldați și 30000 de cai.

Ofensiva germană dinspre nord a determinat armata română să se retragă din Oltenia pe ruta Craiova-Balș-Slatina. Pentru a asigura retragerea trupelor române, Brigada de roșiori de la Caracal a primit ordinul de luptă de a acoperi partea stângă a flancului. “În dimineața zilei de 23 noiembrie 1916, Brigăzii a 2-a din Regimentul 9 Roșiori i se dă sarcina să șarjeze pozițiile artileriei germane de la Robănești pentru a îngădui retragerea trupelor românești.” (50).

Misiunea cea mai dificilă a acestei operațiuni a căzut pe umerii Escadronului 3, format din 110 ostași, condus de căpitanul Alexandru Filitti. Aceștia au atacat călări, într-o șarjă eroică, dar fără speranță, pozițiile germane. Din cei 110 ostași au supraviețuit doar 18. La acțiunea de luptă a

Escadronului 3 s-a alăturat sergentul veteran Gheorghe Donici, care participase la Războiul pentru Independența României din anii 1877-1878, cerând să șarjeze alături de ceilalți soldați”. Când șarja a fost lansată, iar roșiorii au ajuns până la 150 metri de poziția bateriei inamice, trei mitraliere germane au început să tragă din flancul drept asupra cavaleriștilor români. “În câteva minute întreg Escadronul 3 a fost distrus, doar 18 soldați reușind să se mai salveze. Căpitanul Filitti a fost rănit în genunchiul stâng pe când se afla la doar 40 metri de inamic, dar a continuat să atace, fiind doborât cu cal cu tot de o grenadă germană la numai 15 pași de pozițiile adverse, căzând prizonier. Pierderile trupelor române au fost următoarele: la Regimentul 4 Roșiori, trei ofițeri morți, trei ofițeri răniți, dintre care doi au căzut prizonieri, medicul regimentului a căzut prizonier, iar la trupă au fost 54 morți, 17 răniți și 36 dispăruți. La Regimentul 9 Roșiori au fost un ofițer mort, doi ofițeri răniți și un escadron distrus aproape în întregime” (50)

Printre cei căzuți la Robănești s-au numărat și sergentul Gheorghe Donici (născut 1849 Valea Seacă, Bacău), un veteran în vârstă de 68 de ani, care s-a cerut voluntar pentru această misiune. Despre sergentul erou Ioan Donici, în vârstă de 68 de ani, istoricul Nicolae Iorga afirma următoarele: “Fără să-i fi cerut nimenea, fără să se fi gândit a i-o cere, se prezintă liniștit și decis la un regiment de cavalerie, solicitând favoarea și onoarea de a fi primit în vechiul lui rang de sergent.” (51)

Uimitor este faptul că sergentul Ioan Donici luptase în războiul de independență de la 1877-1878, făcând parte din primul detașament (escadronul Bacău din Regimentul 8 Călărași) care a trecut Dunărea la 26 iulie 1877, fiind de altfel decorat pentru fapte de vitejie cu ordinul “Virtutea Militară”, medalia “Trecerea Dunării” și ordinul rusesc

“Crucea Sfântului Gheorghe”. La Robănești, la vârsta de 68 de ani, Donici și-a încheiat viața în slujba Țării, într-o acțiune de un mare eroism; chiar înainte de începerea șarjei de cavalerie asupra pozițiilor inamice, după cum afirmă Mihail R. Sturdza într-un articol publicat în “Neamul Românesc” din 1917 la Iași, “Sergentul Donici a ieșit din rând și, uitător pentru întâia oară de grad și de disciplină, trece în fața celorlalți ofițeri, voinicii Iulius Roșca și Emil Mora, ambii locotenenți, se alătură căpitanului, strigând: **“Cel mai bătrân, înainte!”** (51)

În memoria sa, în anul 1936 a fost ridicat în apropiere de Robănești un monument pe care este scris: **“La 10/23 noiembrie 1916 căzut-a aci boierul moldovean Gheorghe Donici năvălind vitejește asupra tunurilor dușmane”**.

“ACESTA ESTE TATĂL MEU”

☞ Mormântul Eroului Necunoscut ☞

La sfârșitul războiului mondial, pe fondul prăbușirii celor patru mari puteri hegemoniste Austro-Ungaria, Germania, Imperiul Țarist și Turcia, în urma tratatelor de la Versailles și Trianon, s-a realizat visul de veacuri al poporului român: Marea Unire.

După Marea Unire de la 1 decembrie 1918, artizanii noii configurații politice și economice, în primul rând Regele Ferdinand I Întregitorul și Regina Maria, au trecut la aplicarea în practică a făgăduințelor pe care le-au făcut populației, în primul rând făgăduințele cu privire la reforma agrară. Chiar înaintea izbucnirii războiului - scrie istoricul Neagu Djuvara - “în aprilie 1917, Regele Ferdinand, pentru a încuraja pe ostașii țărani, făcuse o proclamație conform căreia, după ce războiul va fi fost câștigat, se vor împărți pământurile marilor moșii.” Reforma agrară - “cea mai mare reformă agrară făcută vreodată în lume de un guvern burghez”, după cum afirma același istoric - a fost aplicată, evident, și în Craiova. (22)

În Craiova pe de-o parte s-a dezvoltat o burghezie negustorească, iar de altă parte s-a dezvoltat o țărănie din ce în ce mai prosperă, chiar dacă de multe ori, procesul

punerii în aplicare a reformei agrare era dificil și se înregistrau multe reculuri. În perioada imediat următoare Marii Uniri, Craiova s-a extins din punct de vedere edilitar într-un ritm galopant.

Un eveniment de maximă importanță la care a fost părtaș un fiu al Craiovei a avut loc în anul 1923: numele fiului Craiovei implicat în acest eveniment a fost Amilcar Săndulescu, care la acea dată avea doar 12 ani, fiind elev al Liceului Militar din Craiova. Evenimentul în care a fost implicat fiul Craiovei, Amilcar Săndulescu, a fost alegerea Eroului Necunoscut.

După modelul unor țări din Europa, precum Franța, Marea Britanie sau Belgia, autoritățile române au luat decizia în anul 1923 de a alege un Erou Necunoscut, care să devină simbolul tuturor eroilor care au căzut pe câmpul de luptă în timpul războiului mondial. Primul pas a fost înființarea societății “Mormintele eroilor căzuți în război”, aflată sub patronajul Reginei Maria, și înființarea unor cimitire militare în care să fie reînțumați ostașii români. Până în acel moment, ostașii români morți fuseseră înțumați în locurile unde au murit, pe câmpurile de luptă sau în apropierea acestora, neavând alt semn de identificare decât un bănuț de metal agățat la gât pe care era stanțat numele unității militare din care făceau parte, astfel că, în marea lor majoritate, erau declarați “eroi necunoscuți.” (52)

Punerea în practică a acestui obiectiv a fost statuată printr-un Ordin al Ministerului de Război din anul 1923, care a stabilit să se aleagă zece eroi necunoscuți dintre sutele de mii de morți reînțumați în nou înființatele cimitire militare, care să fie aduși, din zece localități diferite ale țării, la Mărășești. Astfel, în primăvara anului 1923, rămășițele pământești ale celor zece eroi necunoscuți au fost așezate în sicrie identice, din lemn de stejar căptușite cu tablă zincată,

și transportate, în mod solemn, cu trenurile, în vagoane speciale, la Mărășești. La 12 mai 1923 toate cele zece sicrie identice au fost depuse în Biserica “Adormirea Maicii Domnului” din Mărășești. (52)

Potrivit ordinului 567 din 1 mai 1923, cel care urma să aleagă dintre cele zece sicrie identice pe cel al Eroului Necunoscut trebuia să fie un copil de clasa I al unui liceu militar, orfan de război. Numele celui ce trebuia să facă alegerea a fost anunțată în data de 5 mai 1923. “Din cele patru rapoarte sosite de la liceele militare din Iași, Craiova, Chișinău și Mănăstirea Dealul, cel mai bun orfan de război a fost declarat elevul Amilcar Săndulescu, din clasa I a Liceului militar D.A. Sturdza din Craiova. Elevul Amilcar Săndulescu rămăsese orfan la vârsta de 6 ani, când tatăl său pierise pe front în 1917. Copilul a fost informat că în data de 14 mai, însoțit de un ofițer, va pleca în cea mai importantă misiune din viața sa, la Mărășești pentru a alege sicriul Eroului Necunoscut.” (52)

Ceremonia impresionantă a alegerii Eroului Necunoscut s-a desfășurat pe data de 14 mai 1923, în prezența a mii și mii de oameni, a Regelui Ferdinand și a Reginei Maria. Într-un jurnal descoperit în anul 2001 de Valeria Bălescu, muzeograf al Muzeului Militar Național “Regele Ferdinand I”, Amilcar Săndulescu, orfanul de război care a devenit astfel “fiu al Eroului Necunoscut”, povestește singur ce a simțit în cele momente emoționante: “În sfârșit, sosi și ora trei, ora divină, când trebuia ca eu să aleg pe acela ce odinioară s-a jertfit pentru scumpa lui patrie. Când am ajuns la biserică stăteam ca pe ghimpi, abia așteptam momentul când să intru, să văd cele zece sicrie. Când intrai în biserică, văzui biserica veche, care cu mult mai înainte îndurase atâtea și atâtea gloanțe care o ciuruiseră. Înăuntru erau înșirate, pe două rânduri, osemintele acelor zece eroi

care se jertfiseră pentru întregirea neamului. Ce mulțime mai era. M-am dus înaintea celor zece sicrie tremurând și stăteam la îndoială pe care să pun mâna. Dar, deodată, m-am dus la sicriul al patrulea. Îndemnat de conștiință, am pus mâna pe el. În momentul acela, un mare fior mi-a străbătut tot sufletul și mi-au venit pe buze cuvintele: **“Acesta este tatăl meu !”** Îngenunchind, m-am rugat: **“Doamne, Dumnezeul meu, ai în pază pe toți eroii neamului, ai și pe tatăl meu”**. (52)

După alegerea Eroului Necunoscut, celelalte nouă sicrie au fost înhumate în cimitirul de la Mărășești, iar sicriul alesului Erou Necunoscut a fost dus la București și înhumat în Parcul Carol. **“Pe placa de mormânt a Eroului Necunoscut a fost scris: “Aici odihnește fericit întru Domnul Ostașul Necunoscut săvârșit din viață în jertfa pentru unitatea Neamului Românesc. Pe oasele lui odihnește pământul României Întregite. 1916-1919.”** (52)

❧ Amilcar Săndulescu ❧

Două luni mai târziu după rostirea cuvintelor **“Acesta este tatăl meu”**, Fiul Eroului Necunoscut, orfanul de război în vârstă de doar 12 ani Amilcar Săndulescu a murit înecat la Techirghiol, într-o tabără de vară la mare, primită drept răsplată pentru notele bune primite la învățătură.

Într-o lucrare publicată doi ani mai târziu după producerea acestui eveniment nefericit și dramatic, scriitorul D. I. Athanasiu scria următoarele: “de fapt, vacanța la mare trebuia să aibă menirea de a-l întări după traumatizanta experiență care-l marcaseră: alegerea Eroului Necunoscut. Micuțul Amilcar începuse să devină obsedat de moarte. Uneori, în tabăra de pe plaja mării, Amilcar se imagina mort. Aduna nisipul de pe plajă, făcea morminte, aduna coji de melc și întruchipa din ele, la căpătâiul unuia dintre aceste

morminte închipuie, un epitaf: “Aici odihnește, fiul eroului necunoscut”. Alteori, el însuși se acoperea cu nisip pe tot trupul, își făcea o cruce de trestie, punea colegii să-i cânte veșnica pomenire și cântece de mort, întrebându-se dacă-i stă bine așa”. Pentru micuțul traumatizat, nopțile începuseră să semene cu zilele, astfel că era năpădit de coșmaruri. Chiar în noaptea din ajunul morții sale, a avut un coșmar ce l-a marcat. Se făcea că “un cal mare negru îl fugărea. Ca să scape, s-a suit într-un dud. Dar nici aici nu a găsit adăpost. Calul înfiorător a ridicat capul. De cinci ori era gata, gata să-l apuce, el însă se apăra cu picioarele. A șasea oară însă gura enormă ce luase proporții fantastice în clipa de vis grozav s-a deschis, apărare n-a mai avut și a fost înghițit. Visul acesta al lui l-a povestit colegilor dimineța”. (53)

A doua zi, în fatidica de de 28 iulie 1926, datorită faptului că marea era înfuriată, comandantul taberei a dat ordin ca băile în mare să fie sistate. Și totuși, pe micuțul Amilcat l-a furt un val chiar depe țârm și l-a tras în adâncuri. Elevul Iaciu, cel mai apropiat prieten al lui Amilcar, povestește împrejurările: “s-a dus în preajma ei nu ca să facă baie, ci ca să stea pe plajă. Apoi ca să se spele pe nisip, s-a oprit la marginea apelor. Doar picioarele erau mângâiate de cele din urmă sfărâmături de valuri frânte de țârm. Plinirea vremii a răscolit din adâncuri un val nebun, i l-a trimis drept în față, apoi l-a cuprins în încleștarea lui și l-a dus departe. Ajutor zadarnic, zbuciumul celor de pe mal și mai zadarnic. I s-au mai văzut o singură dată mânuțele întinse spre cer, parcă implorând salvarea și apoi...nimic. Doi delfini tocmai atunci călătoreau pe spinarea valului îmbrobonat de spume, ca să înșele și mai mult gândul și stăruința salvării. Și atât a fost ! Târziu, târziu de tot, hăt departe, valul ostenit și-a zvârlit prada pe mal, apoi a plecat hohotind sarcastic, sinistru mai departe. Acolo pe nisipul umed, într-adevăr, micuțul Amilcar

și-a găsit cel dintâi pat al morții. De-o parte marea nesfârșită, nervoasă, nebună, de altă parte șesul întins, argintiu al nisipului, pe deasupra căruia își purta vântul răsufierea și la mijloc, el, Amilcar, cu ochii închiși, cuprinși de somnul morții, cu mâinile întinse, cu trupul prins.” (53)

Din cele realatate de scriitorul D. I. Athanasiu, Amilcar Săndulescu pare să fi fost prea micuț pentru încercarea dramatică de a alege Eroul Necunoscut, astfel că impactul psihologic al evenimentelor a fost extrem de puternic. Amilcar a fost zguduit profund. Nu avea decât 12 ani, era firav și necălit în tumultul vieții, astfel că nu avea cum să știe că subconștientul său a rămas impregat de evenimentele prin care trecuse; scenele ce i se perindaseră nu demult prin fața ochilor încă defulau din subconștient, astfel că nu trebuie să fie motiv de mirare că își făcea, în joacă, morminte din nisip și își puna colegii să-i cânte “veșnica pomenire”. Micuțul Amilcar nu avea cum să știe nici faptul că visul său prevestea evenimentul fatidic al morții. Calul din vis, mare și negru, este un element psihopomp, căci în toate mitologiile lumii are rolul de a-i transporta pe defuncți în lumea de dincolo. Nici urcarea în dud nu a fost suficientă; născut și crescut în Craiova, oraș aflat sub protecția Precistei din Dud, pentru Amilcar (ca și pentru alți craioveni) dudul avea o semnificație subconștientă de protecție. Acesta este motivul pentru care, în vis, fiind atacat de cal, micuțul Amilcar s-a urcat într-un element pe care-l considera protector.

Amilcar Săndulescu a fost înmormântat la cimitirul Sineasca din Craiova, însoțit fiind de durerea unei uriașe mulțimi de craioveni. Eroul Necunoscut și fiul său adoptiv s-au reunit în ceruri, alături de toți ceilalți Eroi Necunoscuți care s-au jertfit **PENTRU PATRIE**.

**DUMNEZEU, CARE-I ȘTIE PE TOȚI EROII
DUPĂ NUME, SĂ-I ODIHNEASCĂ ÎN PACE !**

BIBLIOGRAFIE

1. Titu Georgescu: Constantin Bărbăcioiu, Florea Firan; Istoria Craiovei; Ed Scrisul Românesc 1977
2. Nicolae Densușianu: Dacia Preistorică; Ed Meridiane 1986
3. Dumitru Tudor: Craiova pe Columna lui Traian și în epoca Imperiului Roman ed. Scrisul Românesc 1980 Craiova
4. Silviu Dragomir: Enigme în jurul nostru; Ed Enmar 1998
5. Alex Mihai Stoenescu: Istoria Olteniei; Ed. RAO; 2011
6. Dinică Ciubotea; Vladimir Osiac; Cezar Avram: Craiova, pagini de istorie și civilizație. Ed Helios. 1998 Craiova
7. Ieromonah Ștefan: “Vieța prea Cuviosului părintelui nostru Nicodim Sântitul” în: Nicolae Tomoniu: “Sfântul Nicodim de la Tismana” Ed Cuget Românesc; 2010
8. Adrian Năstase, Constantin Păun: Istoria ilustrată a Craiovei - editată de Muzeul Olteniei. Ed Dova 1996. Craiova
9. Iulian Bunilă: Bucur Ciobanu; articol; Colecția ziarului Adevărul 2015
10. Cezar Avram, Dinică Ciubotea: Bisericile Craiovei. Ed Helios Craiova; 1998
11. B. P Hașdeu: Originile Craiovei; Ed Limes; Cluj Napoca; 2002
12. Icoana Cristescu Budescu: Monografia satului Globu Craiovei, jud Caraș Severin; Ed Partos Timișoara 2010
13. Letopisețul cantacuzinesc; versiune electronica: Scriptorium.ro
14. Cronica Bălenilor în “Istoria României în texte”; coordonator Bogdan Murgescu; Ed Corint 2001
15. Nicolae Stoicescu: Constituirea statelor feudale românești. Ed Academeiei RSR; 1980
16. Emilia Corbu: Cumani și pecenegi în Țara Făgărașului (articol - variantă electronică)
17. Constantin C. Giurescu: Istoria Românilor; Ed BIC ALL; 2007
18. Ion di la Vidin: Găuri negre ale istoriei - Tribalia (interviu) în Formula As. Nr 829/2008
19. Diploma Cavalerilor Ioaniți în “Istoria României în texte”; coordonator Bogdan Murgescu; Ed Corint 2001

20. Bogdan Dobre: Frăția de cruce; articol; Colecția Adevărul 2016
21. Alexandru Macedonschi: Rondelul Domnției; Ed Erc press 2010
22. Neagu Djuvara: O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri; Ed Humanitas 1999
23. Mănăstirea Strehia; websit oficial
24. Biserica Sf. Dumitru Craiova; websit oficial
25. Biserica Madona Dudu Craiova; websit oficial
26. Corina Macavei: articol; Flota magistrală a lui Mihai Viteazul: Colecția ziarului Adevărul 2016 (variantă electronică)
27. "Istoria României în texte"; Bogdan Murgescu; Ed Corint 2001
28. Gheorghe Anghel "Corpul lui Mihai Viteazul a fost reînhumat în Biserica Mitropoliei ctitorită de el la Alba Iulia "
29. Constantin Razachevici: "Cine a dus la Târgoviște capul lui Mihai Viteazul"; Magazin Istoric nr 6 / 1969:
30. Ștefan Borcea: Baba Novac general la 80 de ani; articol, colecția ziarului Adevărul (variantă electronică)
31. Nicu Pârlog: Baba Novac; Mâna dreaptă a Viteazului; în Descoperă.ro 2010
32. Ion Georgescu - Baba Novac, legenda si realitatea istorica, Ed. Albatros; 1980
33. Nicu Pârlog: Povestea lui Pasvante Chiorul în Descoperă.ro 2008
34. P.P. Panaitescu: Interpretări românești
35. Marius Petrescu: Precista ot Dud; articol
36. Vladimir Roșulescu: Mahalele Craiovei și alte articole (Blog personal - vladimirosolescu -istorie.blogspot com.).
37. Dan Falcan: De ce a fost asasinat Domnul Tudor; articol: Historia .ro
38. Alin Ion: Misterioasa moarte a lui Tudor Vladimirescu; articol colecția ziarului Adevărul 2015
39. Nicu Pârlog: Povestea lui Pasvante Chiorul în Descoperă.ro 2008
40. Florin Constantiniu: O istorie sinceră a poporului roman; Ed Univers Enciclopedic Ed II; 1999
41. Wikipedia, enciclopedia liberă; articole diverse
42. Irina Ripan: Povestea neștiută a românului care a inventat stiloul - Petrache Poenaru; articol Colecția Adevărul 2015

43. Alin Ion; Cum a salvat Gheorghe Magheru de ocupația Turcilor: articol colecția ziarului Adevărul 2015
44. Alin Ion: Secretele steagului de luptă al lui Tudor Vladimirescu colecția ziarului Adevărul (variantă electronică)
45. Neagu Djuvara: Între Orient și Occident, Țările Române la începutul epocii moderne (1800-1848); Ed Humanitas 2013
46. Manole Neagoie: Mihai Viteazul; Ed Scrisul Românesc Craiova; 1976
47. Bogdan Condurățeanu: Marița de la Smârdan; articol format electronic; romaniadigitala.ro/blog
48. Alex Mihai Stoenescu: Istoria loviturilor de stat din România; Ed RAO 2002
49. Banca Națională a României: Viața și opera lui Eugeniu Carada; “Restituiri”
50. Șarja de la Robănești; articol format electronic; Enciclopedia României; Extras din “Arhivele Olteniei”, nr. 45-46, septembrie-decembrie 1929, Editura Scrisul Românesc; enciclopediaromaniei.ro
51. Bogdan Condurățeanu - Sergentul Donici; articol format electronic; Proiect România Digitală; romaniadigitala.ro/blog
52. Elisabeth Bouleanu: Orfanul care a schimbat în 1923, istoria României: articol; Colecția ziarul Adevărul 2016
53. D.I. Athanasiu: Amilcar Săndulescu: Fiul Eroului Necunoscut; 1924
54. Nicolae Iorga: Istoria Românilor pentru Poporul Românesc; Uniunea Scriitorilor Chișinău – 1992
55. Alin Ion: Lucruri mai puțin știute despre cine erau cu adevărat pandurii; articol; Colecția ziarului Adevărul 2015
56. Emanuel Bădescu: Theodor Vladimirescu: de la naștere la jurământ; articol Historia.ro
57. Alexandru Mitru: Craiova în legende și povestiri; Ed Sport-Turism; 1978
58. Amintirile colonelului Lăcusteanu; Ed Polirom 2015
59. Flori Jianu: Gheorghe Magheru: Robin Hood se face ministru de finanțe – articol format electronic blog personal
60. Nicolae Iorga: Istoria Bucureștilor; Ed. Vremea 2008
61. Sergiu Columbeanu: Cnezate și voievodate românești; Ed Albatros 1973

CUPRINS

PARTEA ÎNTÎI “UNDE A FOST CRAI CRAIOVISIN”

PELENDAVA / 11

- ☞ Prima întemeiere ☞
- ☞ Traian la podul Jiului ☞
- ☞ Brazda lui Novac ☞

IOVA, KRAIUL / 41

- ☞ A doua întemeiere ☞
- ☞ Ioniță Kaloian ☞
- ☞ Harta lui Paulus Sanctinus Lucensis ☞
- ☞ Globul Craiovei ☞

CETATEA-NEDEIE / 59

- ☞ Norocos ca Iovan ☞
- ☞ Țaratul Olteniei ☞
- ☞ Kralieva sau Kraiova Velika ☞
- ☞ Veriga lipsă ☞
- ☞ Cetatea regală ☞

“MAJOR IN REGIBUS COMANORUM” / 88

- ☞ Problema cumană ☞
- ☞ Frăția de sânge ☞
- ☞ Cumania Neagră ☞

GALERIA OROPSIȚILOR / 104

- ☞ Negru Vodă ☞
- ☞ Bucur ciobanul ☞
- ☞ Orașele creștine ☞

LA MORMÂNTUL KRAIULUI IOVA NU PLÂNGE NIMENI ? / 122

- ☞ La măgură ☞
- ☞ Mlaștina de la Rovine ☞
- ☞ Dar a rămas mironosița ☞

PARTEA A DOUA
“M-A FĂCUT MUICA OLTEAN”

BĂNIA CRAIOVEI / 137

- ☪ Marii boieri ☪
- ☪ Turturea Paharinicul, Jurământ îndeplinit ☪
- ☪ Baba Novac ☪
- ☪ Frații Buzești ☪

ȚARA LUI PAPURĂ VODĂ / 171

- ☪ Haiducii ☪
- ☪ Jaful secolului ☪
- ☪ Pe timpul lui Pasvante Chiorul ☪
- ☪ Iancu Jianu ☪

CRAIOVA REVOLUȚIONARĂ / 188

- ☪ Theodor Biv Vel Sluger și Comandir ☪
- ☪ Patria înseamnă poporul ☪
- ☪ Îmbrăcat în cămașa morții ☪
- ☪ Steagul ☪
- ☪ Fiii revoluției ☪

PRECISTA OT DUD / 215

- ☪ A treia întemeiere a Craiovei ☪
- ☪ Temelie de isnoavă: moșie din strămoșie ☪
- ☪ Dealul celor șapte izvoare ☪
- ☪ Biserica Gănescului ☪

PROCLAMAȚIA DE LA CRAIOVA, CITITĂ LA ISLAZ / 234

- ☪ Prima capitală a revoluției de la 1848 ☪
- ☪ Hora Unirii la Craiova ☪
- ☪ Boierii, alt neam decât țărani ☪
- ☪ Asuprirea țăranilor ☪

“ASTA-I MUZICA CE-MI PLACE” / 252

- ☪ Reduta Craiova ☪
- ☪ Năravul rusesc ☪
- ☪ Eugeniu Carada ☪
- ☪ Șarja de la Robănești ☪

“ACESTA ESTE TATĂL MEU” / 271

- ☪ Mormântul Eroului Necunoscut ☪
- ☪ Amilcar Săndulescu ☪

CRISTIAN GĂNESCU UN ALT FEL DE CURRICULUM VITAE

Consider expresă “**experiență de cunoaștere**” cât se poate de potrivită pentru a desemna ansamblul de trăiri și de cunoștințe asimilate și metabolizate de conștiința unui om. Nu este o

noutate pentru nimeni faptul că prin asimilarea și metabolizarea unor trăiri și informații noi, proces ce presupune mai mult decât o simplă acumulare, orice ființă omenească se modifică din punct de vedere psiho-mental, sufletesc și spiritual.

În contextul dat, termeni precum *asimilare* și *metabolizare* au același sens ca în biologie, deși sunt aplicați la nivelul psiho-mental, sufletesc și spiritual. Schema modificării este destul de simplă:

trăirile și experiențele noi penetrează conștiința, fiind refulate în ceea ce putem desemna prin termenul de subconștient, adică în suflet (de fapt, strict

vorbind, ceea ce poartă numele de subconștient este doar o mică parte a sufletului). În subconștient are loc un proces de asimilare și de metabolizare a trăirilor, experiențelor,

informațiilor. Firește, nu toate experiențele pot fi asimilate și metabolizate rapid în suflet. Uneori procesul este rapid, alteori este lent. După asimilare și metabolizare are loc o defulare: experiențele și informațiile revin la nivelul conștientului, manifestându-se apoi în viața de

zi cu zi, atât în actele comportamentale, cât și în realizarea unor producții materiale și spirituale - de exemplu, în realizarea unor cărți etc. În cazul producătorilor de bunuri materiale și spirituale, asimilarea unor noi experiențe de cunoaștere se reflectă în calitate. O dată cu sporirea experienței de cunoaștere, bunurile materiale și cele spirituale cresc calitativ - devin din ce în ce mai bune. Creșterea

calității are, firește, o limită și, dacă ar fi să dăm crezare celebrelor legi ale lui Murphy, fiecare om crește calitativ până ce atinge "nivelul optim de incompetență".

"Nivelul optim de incompetență" este, în opinia lui Murphy, punctul maxim până la care poate crește calitativ un om (atât din punct de vedere psiho-mental, cât și social). Este totuși mai confortabil să credem că nici un om nu poate atinge, de-a lungul vieții sale, un "nivel optim de incompetență" decât în

cazul în care se complăce în stagnare. Procesul creșterii calității poate fi urmărit în cazul scriitorilor, la fel ca în cel al muzicienilor, al pictorilor etc.

Dacă în cazul unui scriitor nu se observă o creștere de calitate de la o carte la alta, care să indice asimilarea și metabolizarea experiențelor de

viață, înseamnă că respectivul are o problemă serioasă: nu este capabil să învețe din experiențele vieții. Se spune adesea că, oricât de prolific ar fi, un scriitor nu scrie decât o singură carte - cel mai adesea, pe prima. În restul cărților, nu face altceva decât să repete, sub o altă formă, ceea ce deja a spus.

Există însă și excepții de la regulă: scriitorii - este drept, destul de puțini -, care reușesc să nu se repete și să aducă ceva nou în fiecare carte. Același lucru se poate spune - poate surprinzător - și despre cititori. Foarte mulți cititori au citit în esență doar o singură carte, deși în mod

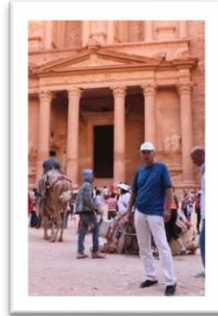
real au citit zeci sau chiar sute. În cazul cititorilor, procesul este similar celui din cazul scriitorilor. Cândva, încă din perioada copilăriei sau a adolescenței, fiecare cititor a descoperit “cartea” și, firește, subiectul cu care este în rezonanță. Cărțile citite ulterior nu fac altceva decât să repete ceea ce cititorul a găsit în prima carte; subiectul este cam același, diferă doar gradul de complexitate al prezentării, al elucidării sau, adeseori, al mistificării sale. Toate cărțile citite ulterior sunt variațiuni pe aceeași temă. Excepțiile de la regulă, ce apar atât în cazul scriitorilor cât și în cel al cititorilor, apar doar în urma efortului fiecăruia de a metaboliza experiențele de cunoaștere. Întotdeauna, o

experiență nouă de cunoaștere presupune o “ruptură de nivel”. Orice ruptură de nivel presupune producerea unui eveniment dramatic. Un exemplu elocvent: o lungă perioadă de timp,

un om citește doar lucrări științifice (de popularizare a științei) ce reflectă concepția materialistă. La un moment dat, omul în cauză are o criză existențială, indiferent de ce natură - criza existențială poate să fie generată de o boală, de un deces al unui membru al familiei, de o decepție etc. După

o anumită perioadă de timp scursă de la acel eveniment dramatic, omul se schimbă: începe să citească și alt tip de lucrări, iar cele ce-i hrăniseră ființa interioară până în acel moment nu mai prezintă nici un interes. Le consideră, dintr-o dată, puerile. Același fenomen se petrece, dar la un nivel mult mai profund, la persoanele care trec prin accidente ce presupun moartea clinică.

Dacă, anterior, au fost materialiste convinse, după producerea accidentului astfel de persoane încep, dintr-o dată, să fie interesate de religie, de parapsihologie, de aspectele spirituale ale vieții etc. În acest context, poate că ar fi util pentru orice cititor să-și reamintească ce evenimente din existența sa l-au determinat să fie interesat de anumite subiecte sau, eventual, ce evenimente

I-au determinat să schimbe subiectul preferat de lectură (aceiași lucru poate fi spus despre emisiunile TV, despre filme, despre ziare etc). Va remarcă, poate nu fără surprindere, că nu cu mult timp înaintea schimbării subiectului preferat s-a produs un eveniment atipic – uneori, un eveniment dramatic. Evident, va remarcă și faptul că experiența de cunoaștere generată de evenimentul respectiv a fost refulată, asimilată și metabolizată la nivelul sufletului - sau al subconștientului. Ulterior, după o perioadă de timp mai lungă sau mai scurtă, rezultatul asimilării și al metabolizării a defulat la nivelul conștientului, manifestându-se în existența cotidiană prin schimbarea comportamentului, a subiectului preferat de lectură.

Sucesiunea, de-a lungul vieții unui om, a tuturor experiențelor de cunoaștere poate fi desemnată prin expresia “biografie spirituală”.

Biografia spirituală a unui om se îngemănează, pe baza relației cauză-efect, cu biografia materială, dar nu poate fi redusă, într-un mod simplist, la ea. Biografia spirituală a unui om reprezintă *un alt fel de curriculum vitae*. Un *curriculum vitae* care, din păcate, nu figurează în nici un dosar oficial. Revenind la subiectul propriu-zis, se cuvine spus că un astfel de

eveniment s-a produs și în cazul autorului acestor rânduri. Noi experiențe de cunoaștere au generat, în mod cumulativ, un anumit tip de mentalitate, un anumit tip de comportament și, în cele din urmă, realizarea unui tip particular de producții materiale și spirituale. Pentru autorul acestor rânduri, biografia spirituală ("un alt fel de curriculum vitae") sau, mai exact spus, acumularea unei experiențe de cunoaștere de ordin spiritual a început destul de devreme și a continuat toată viața. Tocmai cunoștințele acumulate de-a lungul acestei căutări îndelungate i-au folosit semnatarului acestor rânduri la scrierea unor cărți; ele formează “experiența sa personală de cunoaștere”.

**CĂRȚI DE
CRISTIAN GĂNESCU**

*

FORȚĂ CONTRA FORȚĂ

*

OMUL ÎN AFARA TRUPULUI

*

UN MARE MISTER: OMUL CETĂȚEAN AL COSMOSULUI

*

ÎN FAȚA ETERNITĂȚII

*

KOSMOS

*

JOCURILE SORȚII - VIAȚA ȘI MOARTEA

*

TRIUMFUL LUMINII

***

TAINELE INIȚIAȚILOR VECHIULUI EGIPT

*

GARDIANUL MARI PIRAMIDE

*

ȚINUTUL OAMENILOR CERULUI

*

ROHMANII DIN OSTROAVELE ALBE

*

DACIA PRIMORDIALĂ

*

ISTORIA CRUCILOR DE PE DEALURILE AMARADIEI

*

CRAIOVA – PERLA VALAHIEI

*

DINASTIA NEGRU VODĂ

*

EXCALIBUR – IEȘIREA DIN MATRIX

*

EXAMPAEOS - CĂILE ZEILOR DIN ORIENTUL ANTIC

*

AGORA - DE LA SOPHIA LA PHILOSOPHIA

*

EXCELSIOR - MOȘTENIREA LUI ENOCH

CĂRȚI DE CRISTIAN GĂNESCU

